

Tabell IV: I. Industriproduktionen 1959—1961

	Procentuell förändring från motsvarande period föregående år					
	1960	1961				
		1 kv.	2 kv.	3 kv.	okt.	jan.-okt.
<i>Hela industrin</i>	7	6	5	2	4	4
Kapitalvaruindustri	8	8	7	5	5	6
Konsumtionsvaruindustri	4	2	2	0	4	2
Malmbrytning och metallindustri	8	9	8	7	6	8
därav: järnmalmsgruvor	15	17	13	9	10	13
järn- och metallverk	8	11	12	9	6	10
sysselsättning i verkstadsin-						
dustri	5	6	5	5	5	5
Träindustri	11	5	1	— 9	— 5	— 1
Massa- och pappersindustri	15	8	6	3	4	5
Livsmedelsindustri	2	— 3	— 2	1	7	— 1
Textil- och sömnadsindustri	4	2	4	0	1	2
Läder- och skoindustri	— 6	— 3	— 3	2	9	0

Källa: Industriförbundets index.

en (men knappast i orderstockarna) har skett under den senaste tiden. Den samlade orderstocken var i augusti 1961 högre än någonsin tidigare och man får räkna med fortsatta produktionsökningar under 1962, trots den hämning som arbetskraftsbristen fortfarande utgör. Däremot synes *järn- och metallverkens* avsättningsmöjligheter ha försämrats något; både order- ingången under de tre första kvartalen av 1961 och den sammanlagda order- stocken i augusti 1961 var ca 5 procent lägre än ett år tidigare. Exporten av järn och stål förutses bli i stort sett oförändrad från 1961 till 1962, medan produktionen väntas stiga med ca 8 procent; (ny kapacitet utnyttjas). För *järnmalmsgruvorna* har exportefterfrågan försvagats och man får räkna med i stort sett oförändrad export och produktion mellan 1961 och 1962. Även för *sågverken* förutses ytterligare någon försämring i exportefterfrå- gan då en fortsatt nedbantning av lagren i köparländerna synes trolig. Det- ta skulle peka mot en något mindre eller möjligen oförändrad produktion under 1962 jämfört med 1961. För *massaindustrin* är utsikterna tills vidare mycket svårbedömbara. Under intryck av det försvagade marknadsläget har företagen beslutat begränsa produktionen under 1962 — enligt föreliggande uppgifter med ca 20 procent — i förhållande till fullt kapacitetsutnyttjande. Detta innebär att produktionen skulle bli i stort sett oförändrad mellan 1961 och 1962. Även inom *pappersindustrin* sker för närvarande en mycket hastig kapacitetsutbyggnad. Trots att produktionen förutses stiga i ungefär samma omfattning som 1961, torde därför en viss överkapacitet för tillverk- ning av kraftpapper föreligga och ytterligare uppkomma. Inom de flesta *konsumtionsvaruindustrierna*, slutligen, förutses stigande produktion under 1962. Detta gäller bl. a. textilindustrin, medan man för skoindustrins del får räkna med fortsatt stagnation.

En sammanvägning av dessa givetvis osäkra bedömningar ger till resultat att den totala industriproduktionen kan väntas stiga med ca 4 procent från 1961 till 1962. Den förutsedda ökningen är något lägre än som registrerats för 1960 och 1961. Då produktionen vid årsskiftet kan väntas ligga ca 2 procent över medelnivån för 1961, måste produktionen under loppet av 1962 stiga med ca 4 procent för att också ökningen mellan medelnivåerna 1961 och 1962 skall bli 4 procent.

Övriga näringsgrenar

Elkraftsproduktionen beräknas av centrala driftledningen ha stigit med närmare 7 procent från 1960 till 1961. Ökningen låg helt på vattenkraftproduktionen som var väsentligt högre än under något tidigare år. Vattenmagasinen hade vid slutet av året en betydligt högre fyllnadsgrad än normalt för årstiden. Utsikterna för kraftförsörjningen för tiden fram till vårfloden är således mycket goda. Vid fortsatt full sysselsättning beräknas den totala elförbrukningen bli 6 å 7 procent större 1962 än 1961, en ökning som produktionen vid normal vattentillgång utan svårighet kan möta.

Inom *byggnads- och anläggningsverksamheten* noterades en produktionsökning på 5 procent från 1960 till 1961. En närmare beskrivning av utvecklingen inom denna sektor lämnas i kapitel VII. Enligt de där presenterade kalkylerna väntas bruttoinvesteringar i byggnader och anläggningar stiga med 4 procent 1961—1962.

Jordbrukets produktionsvolym (mätt som bidraget till bruttonationalprodukten, dvs. total produktion minus inköpta förnödenheter) ökade enligt jordbruksnämndens beräkningar med 6 procent från 1960 till 1961. Den totala produktionen steg med 2 1/2 procent och dessutom bidrog till ökningen att inköpen av förnödenheter minskade med 6 procent. Med denna utveckling bröts den nedåtriktade tendensen från 1950-talet (produktionsökningar inträffade endast åren 1953 och 1957). För 1962 räknar jordbruksnämnden — under antagande av normal väderlek — med en något lägre produktion av vegetabilier än 1961 och en svag ökning för animalierna. Då samtidigt de förbrukade förnödenheterna beräknas bli något lägre, anges ökningen i jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten till ca 1/2 procent 1961—1962.

Skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten beräknas med ledning av uppgifter från skogsstyrelsen ha undergått en viss minskning 1961. Nedgången beror på att timmeranskaffningarna, som var rekordhöga under 1960, reducerades till en mera normal nivå 1961. Enligt skogsstyrelsens bedömning förutses under 1962 en fortsatt nedgång för sågtimmer. På grund av beslutade produktionsbegränsningar inom massaindustrin väntas också avverkningen av massaved bli minskad 1962. Utvecklingen är dock mycket svårbedömbär, speciellt ifråga om avverkningarna under nästa vinterhalvår. Den förutsedda minskningen i skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten har i tabell 2 markerats som en nedgång på 5 procent.

Tjänster. — Som mått på statens och kommunernas verksamhet används förändringen av löneposten vid oförändrat löneläge (med andra ord arbets-

Tabell IV: 2. Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar

	Förädlings- värde 1961 Milj. kr.	Förändring 1960—1961 Procent	Förändring 1961—1962	
			Procent	Milj. kr i 1961 års priser
Industri och hantverk	26 800	4,5	4	1 050
Kraft- och belysningsverk	2 000	7	7	150
Byggnads- och anläggningsverk- samhet	6 700	5	4	250
Jordbruk	3 300	6	0	0
Skogsbruk	2 700	—5	—5	—150
Summa kraft- och varuproduktion	41 500	4,5	3	1 300
Statens och kommunernas verk- samhet	8 200	4,5	6	500
Bostadsnyttjande (inkl. underhåll)	4 000	5	4,5	200
Handel och samfärdse	16 500	6,5	4	650
Konsumenttjänster	3 700	4	2	50
Summa tjänster	32 400	5,5	4,5	1 400
Totalt	73 900	4,7	3,7	2 700

kraftsvolymen) i den sammanlagda statliga och kommunala konsumtionen. Utgående från föreliggande utgiftsplaner kommer man till en ökning med ca 6 procent från 1961 till 1962. — Genom tillskott av nya lägenheter beräknas de tjänster, som bostäderna kan sägas producera i form av bostadsnyttjande, öka med 4 1/2 procent. — *Handelns och samfärdselns* bidrag till bruttonationalprodukten har antagits stiga i minst samma takt som den samlade varuproduktionen. — *Konsumenttjänsterna*, dvs. det produktionsbidrag som kommer från servicenäringarna, de fria yrkena, arbetshjälp i hemmen etc., steg enligt konjunkturinstitutets beräkningar med 4 procent 1960—1961. För 1962 har här antagits en mindre ökning, 2 procent, som bättre ansluter sig till trenden från 1950-talet.

V. Arbetsmarknaden

1. Arbetskraftstillgången och den totala sysselsättningen

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar ökade den totala sysselsättningen från 1960 till 1961 med ca 45 000 personer eller 1,3 procent. Efter- som de statistiska informationerna för stora områden är mycket bristfälliga bör resultatet bedömas som en preliminär uppskattning. Även om syssel- sättningstalen senare kan komma att revideras, är det tydligt att antalet sys- selsatta har ökat långsammare 1960—1961 än 1959—1960, då sysselsätt- ningen utöver tillväxten i den arbetsföra befolkningen kunde ökas bl. a. till följd av en kraftig nedgång i arbetslösheten. Mellan 1960 och 1961 under- gick däremot arbetslösheten inga större förändringar och underlaget för sys- selsättningsökningen utgjordes sålunda endast av den naturliga befolknings- tillväxten i de arbetsföra åldrarna, inflyttningen av utländsk arbetskraft och i viss mån även ökad yrkesintensitet.

Under förutsättning av en nettoimmigration på 10 000 personer under 1962 förutses befolkningen i arbetsför ålder (15—64 år) enligt statistiska centralbyrån öka med omkring 47 000 personer (ca 1 procent) 1961—1962. Utgående från denna beräknade befolkningsutveckling och från de yrkes- intensiteter för olika köns-, ålders- och civilståndsgupper som redovisas i arbetskraftsundersökningen för november 1960 har inom arbetsmarknads- styrelsen vissa beräkningar utförts för att uppskatta förändringarna i den yrkesverksamma befolkningen. Hänsyn har härvid tagits till de mera lång- siktigt pågående förändringar i yrkesverksamhetsgraden som kan väntas äga rum under den betraktade perioden. Resultatet sammanfattas i nedan- stående tablå:

	Förändring (1 000-tal) 1961—1962
Män.....	+ 9,6
Kvinnor.....	+ 22,8
därav: gifta	+ 20,8
ej gifta.....	+ 2,0
Samtliga	+ 32,4

Den ovan antagna inflyttningen på 10 000 personer utgör medeltalet för 1950-talet. Nettoimmigrationen har emellertid visat sig vara mycket kon- junkturkänslig och var också under första halvåret 1961 dubbelt så hög som ett år tidigare. Räknar man i stället med att den under 1962 blir lika stor som under andra halvåret 1960 och första halvåret 1961 (14 000 per- soner), vilket dock måste betraktas som ett maximalalternativ med hänsyn till att sysselsättningen nu är mycket hög även i de länder som immigra- tionen väsentligen kommit ifrån, ökar arbetsstyrkan med ca 35 000 perso- ner, dvs. med ca 3 000 fler än enligt det förra alternativet.

De planer och bedömningar i fråga om eftersträlvade produktionsökning-

ar inom olika delar av näringslivet, som presenterats i det föregående kapitlet, tyder på att den totala sysselsättningen kommer att öka med ca 1 procent från 1961 till 1962, dvs. lika mycket som arbetsstyrkan väntas tillväxa. Det bör dock observeras att det beräknade utrymmet för sysselsättningsökning är till viss grad avhängigt av efterfrågeförhållanden. En betydande del av utbudsökningen under senare år har kommit till stånd genom ökad yrkesfrekvens bland i huvudsak gifta kvinnor. Ett starkare efterfrågetryck än vad som kan förutses för 1962, torde också innebära ett incitament för personer som annars inte betraktar sig som arbetssökande att nu inträda i förvärvsarbetet. Möjligheterna till sådana konjunkturberoende tillskott till arbetsstyrkan från tidigare inte yrkesverksamma väntas dock bli alltmera begränsade. Också arbetslösheten var under 1961 så låg att några mera märkbara tillskott därifrån inte gärna kan erhållas. Mellan 1960 och 1961 torde minskningen av arbetslösheten ha betytt ett tillskott på föga mer än 5 000 årsarbetare.

Den från 1961 till 1962 förutsedda sysselsättningsökningen med ca 1 procent avser antalet personer utan hänsyn till prestationsnivån. I utbudsökningen dominerar inslaget av gifta kvinnor; en stor del av dessa kan antas stå till förfogande endast för deltidarbete. Enligt arbetskraftsundersökningarna i maj och augusti 1961 var medianarbetstiden i genomsnitt för män 45,2 timmar, för gifta kvinnor 36,0 timmar och för ej gifta kvinnor 43,6 timmar. Man kan också tänka sig att väga de olika grupperna i relation till deras årsförtjänst (som i så fall förutsätts vara proportionell mot marknadsvärdet av det genom deras arbete uppkommande bidraget till nationalprodukten). Beräknad på detta sätt blir sysselsättningsvolymens ökning endast 0,7 procent. Detta betraktelsesätt är givetvis mycket summariskt; för att kalkylera vad en sysselsättningsförändring med ett visst antal personer innebär för arbetsvolymen vid normal prestationsnivå, borde hänsyn även tas till sådana faktorer som de sysselsattas utbildningsnivå, åldersfördelning osv. Det kan här bara nämnas att eftersom huvuddelen av den beräknade ökningen i arbetsstyrkan faller på de yngsta och äldsta årsklasserna (med antagligen något lägre prestationsnivå), så verkar även sistnämnda faktor reducerande vid mätning av sysselsättningsvolymen vid normal prestationsnivå.

2. Arbetsmarknadsläget

Den utveckling som arbetsmarknadsläget undergått under loppet av 1961 belyses siffermässigt i tabell 1. Den mycket höga sysselsättningsgraden återspeglas i samtliga serier. Den registrerade arbetslösheten låg vid slutet av 1961 på samma låga nivå som ett år tidigare. Antalet vid arbetsförmedlingarna nyanmälda lediga platser var visserligen något lägre än mot slutet av 1960, men möjligheterna att få de lediganmälda platserna tillsatta har minskat samtidigt som tendensen till överrörlighet blivit mera framträdande. Enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik var avgången

Tabell V: 1. Utvecklingen på arbetsmarknaden 1957—1961

År, kvartal, månad	Antal registrerade arbetslösa	Antal försäkrade arbetslösa i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna	Antal sysselsatta vid beredskapsarbeten	Antal nyanmälda lediga platser	Antal tillsatta platser på 100 lediga	Antal avgångna arbetare inom industrin (exkl. uppsagda) i procent av totala antalet anställda
1957 I	42 300	2,7	3 700	89 900	74,9	0,36
II	29 900	1,9	2 100	99 500	70,7	0,53
III	17 700	0,9	300	87 600	70,1	0,71
IV	32 000	1,9	1 600	81 400	76,7	0,35
1958 I	57 000	3,7	5 000	83 700	77,1	0,32
II	42 400	2,6	3 800	97 500	73,9	0,41
III	24 900	1,2	1 100	81 800	73,4	0,55
IV	46 000	2,5	3 700	74 600	79,3	0,23
1959 I	59 300	3,4	12 000	83 600	77,7	0,29
II	35 100	1,9	11 200	102 000	72,8	0,44
III	23 400	1,2	3 700	88 700	71,0	0,64
IV	29 200	1,6	8 500	87 000	73,7	0,42
1960 I	39 800	2,4	12 200	99 900	70,9	0,52
II	22 800	1,3	6 700	106 300	65,1	0,66
III	15 100	0,7	2 100	93 100	62,9	0,83
IV	19 600	1,1	3 400	89 700	64,3	0,55
1961 I	30 900	1,9	4 900	95 400	64,1	0,56
II	19 500	1,1	2 800	107 600	60,2	0,71
III	13 200	0,6	1 900	89 800	59,0	0,96
IV	20 200	1,2	2 900	..	..	..
Månadssiffror för 1960						
september	16 300	0,8	2 200	100 800	64,9	0,66
oktober	16 700	0,8	2 800	96 100	66,6	0,60
november	20 600	1,1	3 400	91 100	64,6	0,53
december	21 600	1,4	3 900	82 000	62,0	0,53
Månadssiffror för 1961						
september	14 900	0,7	2 100	96 200	61,7	0,74
oktober	17 400	0,9	2 300	89 300	63,4	0,66
november	20 800	1,2	2 900	..	..	..
december	22 300	1,4	3 600	..	..	..

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

av arbetarpersonal inom industrin under senare hälften av 1961 högre och enligt arbetsförmedlingsstatistiken tillsättningsprocenten i oktober lägre än för något av åren under 1950-talet. Spänningen mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft har således inte lättat under 1961 bortsett från de speciella driftsbegränsningar inom skogsindustrierna samt gruvor och järnindustrin. De bedömningar av utsikterna för det närmaste halvåret som länsarbetsnämnderna redovisade vid månadsskiftet september/oktober innebär att inga större förändringar i detta arbetsmarknadsläge vore att vänta under vinterhalvåret. Den genomgång av de sannolika produktionsutsikter-

na, som redovisats i kapitel IV, pekar på att detta läge kan komma att karakterisera väsentliga delar av näringslivet under hela 1962. Den förutsedda avmattningen hänför sig till vissa speciella sektorer (skogsområdet, gruvorna, industrins byggnadsverksamhet), medan det inom övriga områden kan väntas fortsatt hög efterfrågan och på vissa håll fortsatt brist på arbetskraft.

Inom *industrin* ökade antalet anställda arbetare enligt socialstyrelsens statistik med ca 1 procent från oktober 1960 till oktober 1961. För tjänstemän kan sysselsättningsökningen erfarenhetsmässigt antas ha varit ett par procentenheter större. Sysselsättningstillskottet på i runt tal 15 000 personer har dock inte medfört någon lättnad i bristsituationen; enligt konjunkturbarometrarna har bristen på arbetskraft varit i stort sett oförändrad under de tre första kvartalen av 1961. I samband med investeringsenkäten i oktober 1961 uppgavs arbetskraftsbristen till närmare 18 000 man vilket är ett par procent mer än vid samma tid 1960. Man får räkna med att denna brist kommer att göra sig gällande även under 1962. Arbetsmarknadsutsikterna är dock för industrins del mera splittrade än tidigare, framför allt beroende på dämpningen i skogsindustrierna. Den planerade begränsningen av massaproduktionen i förhållande till kapaciteten väntas dock inte leda till att arbetskraft friställs i någon större omfattning, även om sysselsättningssvårigheter tidvis kan uppträda på sina håll. I övrigt dominerar fortfarande de expansiva tendenserna, och företagen planerar att om möjligt öka sina arbetsstyrkor.¹ Ett tecken på den rådande höga aktiviteten är också, att permitteringarna i samband med jul- och nyårshelgen beräknas ha varit mindre än vid tidigare årsskiften vilket dock även är ett uttryck för en trendmässig utveckling; sådana stillestånd undviks mer och mer även där de varit traditionella.

Inom *byggnadsverksamheten* företogs i början av 1961 en rad åtgärder i syfte att dämpa den säsongmässiga uppgången i sysselsättningen under sommarhalvåret med åtföljande risker för överefterfrågan på arbetskraft. Balansen på byggnadsarbetsmarknaden synes också ha varit jämnare under sommaren 1961 än 1960, även om det fortfarande rått knapphet på arbetskraft. Antalet sysselsatta byggnadsarbetare inom den reglerade sektorn var 5 procent lägre i augusti 1961 än 1960. Detta är ett uttryck för myndigheternas och företagens strävan efter säsongutjämning inom byggnadsverksamheten. Under motsvarande tid 1960 hade sysselsättningen stigit med 6 procent.

Det material som kan läggas till grund för en uppskattning av arbetskraftsbehovet inom byggnads- och anläggningsverksamheten under det framförliggande året utgörs i första hand av uppgifter om påbörjade byggnadsföretag. Enligt länsarbetsnämnderna var påbörjandet inom den reglerade sektorn under första halvåret 1961 drygt 15 procent större än motsva-

¹ Just framkommande preliminära resultat från konjunkturbarometern i december visar obetydlig minskning i arbetskraftsbristen. Ökning av arbetsstyrkan under det närmaste halvåret planeras i nära nog samma omfattning som för ett år sedan.

rande tid 1960. För andra halvåret låg däremot påbörjandet på ungefär samma nivå de båda åren. Enligt länsarbetsnämndernas bedömningar väntas påbörjandet bli större under första kvartalet 1962 än 1961 medan man för andra kvartalet förutser samma nivå som ett år tidigare. Dessa prognoser för igångsättningen har emellertid visat sig vara synnerligen osäkra; det ligger i sakens natur att igångsättningen snabbt kan förskjutas mellan olika kvartal på ett sätt som är mycket svårt att förutse. — För redan i gång varande byggen föreligger en prognos avseende 107 så kallade prognosområden med ca 80 000 byggnadsarbetare; här väntas arbetskraftsbehovet bli något större under tiden fram till mars 1962 än ett år tidigare. Den för 1962 förutsedda ökningen av byggnads- och anläggningsverksamheten med 3 1/2 procent skulle i och för sig tyda på en totalt sett relativt balanserad utveckling mellan tillgång och efterfrågan på byggnadsarbetsmarknaden. Man kan dock med ledning av föreliggande byggnads- och andra investeringsprognoser förutse en viss direkt nedgång i behovet av byggnads- och anläggningsarbeten i vissa landsdelar, särskilt i Norrland men även på andra håll, medan däremot ökat behov är att vänta inom de mest expansiva områdena. Lokala sysselsättningssvårigheter jämsides med en åtminstone tidvis (under högsäsongen) markerad arbetskraftsbrist måste därför väntas. Behovet av omplaceringar blir alltså sannolikt ökat.

För *övriga delar av arbetsmarknaden* föreligger inget direkt prognosmaterial annat än länsarbetsnämndernas allmänna bedömningar för vinterhalvåret och vad som kan utläsas av den väntade produktionsutvecklingen. Enligt dessa uppgifter synes nuvarande utvecklingstendenser på arbetsmarknaden inte undergå några större förändringar. Man får räkna med hög sysselsättning och ett fortsatt efterfrågeöverskott särskilt inom de tjänsteproducerande sektorerna samtidigt som avflyttningen från jordbruket fortsätter och även skogsbrukets arbetskraftsbehov minskas i förhållande till 1961.

VI. De enskilda konsumenternas ekonomi

1. De disponibla inkomsterna

Löner

Den totala lönesumman ökades enligt konjunkturinstitutets beräkningar med 11 procent från 1960 till 1961. Härav utgjorde ökningen i sysselsättningsvolymen, inklusive effekterna av frånvaro, övertid osv., drygt 2 procent och den genomsnittliga individuella lönehöjningen ca 8 procent; härav avtalsmässigt närmare 5 och löneglidning ca 3 procent. Dessutom ingick i den angivna lönesummaökningen $\frac{3}{4}$ procent eller 300 miljoner kronor i engångsutbetalningar i samband med överenskommelser om övergång från äldre pensionssystem till ATP m. m. — Även beräknat från av riksrevisionsverket konstaterat skatteutfall framkommer en ökning av den totala lönesumman på 11 procent 1960—1961.

Den avtalsmässiga löneökningen per timme samt löneglidning (inklusive omflyttningseffekter) uppgick för arbetare inom industri och byggnadsverksamhet till 8 $\frac{1}{2}$ procent, för jordbruksarbetare till 12 och för skogsarbetare 10 procent. Motsvarande ökningssiffra för industrins tjänstemän har beräknats till 6 procent. Ökningen för de anställda inom handel och samfärdssel synes ha uppgått till 8 procent och något lägre för personal inom allmän förvaltningstjänst.

För arbetsgivarna innebar förra årets utveckling en genomsnittlig ökning av lönekostnaderna per arbetad timme med nära 9 procent. Av denna ökning svarar det ökade uttaget till ATP för $\frac{1}{2}$ procent medan den under 1961 träffade överenskommelsen mellan industrins tjänstemän och arbetsgivare om en industrins tjänstemannapension, ITP, vilken avser att komplettera folkpensioneringen och ATP, närmast torde ha medfört en utgiftsminskning för arbetsgivarna under 1961 jämfört med 1960. Arbetsgivarna synes nämligen under 1960 ha hunnit inbetala så stora belopp till SPP före pensionsavlösningen hösten 1960 att dessa medel torde ha täckt 1961 års utgiftsbehov för ITP. Den sammanlagda utgiften för ATP, ITP, sjukförsäkringen m. m., beräknas ha ökat företagens kostnader med ett par tiondels procent. Därtill kommer de tidigare omnämnda pensionsavlösningarna på ca 300 miljoner kronor. Totalt kan således företagens löneutgifter beräknas ha stigit med 11 $\frac{1}{2}$ procent 1960—1961.

Inför de förestående förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter, vilka för övrigt ännu endast offentliggjort relativt kraftigt divergerande öpp-

Tabell VI: 1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1960—1962
Miljoner kronor i löpande priser.

	1960	1961 prel.	Förändring	
			1960- 1961 prel.	1961- 1962 prognos
<i>Inkomster</i>				
Löneinkomster:				
egentliga löner	36 810	40 820	+ 4 010	+ 3 670
arbetsgivaravgifter (ATP, ITP o. RFV)	960	1 160	+ 200	+ 460
Enskilda företagens inkomster	6 550	7 040	+ 490	+ 230
därav: jordbrukare	3 340	3 600	+ 260	+ 80
övriga företagare	3 210	3 440	+ 230	+ 150
Kapitalinkomster (netto)	560	690	+ 130	— 110
Inkomstöverföringar (socialpolitiska)	4 230	4 590	+ 360	+ 580
Utbetalda försäkringsbelopp	1 910	2 030	+ 120	+ 110
Ofördelad restpost	2 530	2 800	+ 270	+ 250
Summa	53 550	59 130	+ 5 580	+ 5 190
<i>Inkomst användning</i>				
Direkta skatter och avgifter	11 230	13 100	+ 1 870	+ 970
Försäkringspremier:	2 170	2 440	+ 270	+ 470
hushållen	1 210	1 280	+ 70	+ 10
arbetsgivaravgifter (ATP, ITP o. RFV)	960	1 160	+ 200	+ 460
Summa avgångsposter	13 400	15 540	+ 2 140	+ 1 440
Återstår i disponibla inkomster	40 150	43 590	+ 3 440	+ 3 750
därav: konsumtion	37 160	40 110	+ 2 950	+ 3 100
sparande (utöver försäkrings sparande)	2 990	3 480	+ 490	+ 650
Summa	53 550	59 130	+ 5 580	+ 5 190

ningsbud, är det inte i skrivande stund möjligt att förutse löneutvecklingen 1962. Beräkningarna i det följande baseras på det schematiska antagandet att den genomsnittliga lönenivån stiger på samma sätt som 1961, dvs. med 8 procent; lönesumman skulle då ökas med 9 procent med hänsyn till å ena sidan ökad sysselsättningsvolym och förskjutningar från områden med lägre till områden med högre lönenivå, å andra sidan bortfall av retroaktivt utbetalade belopp i samband med omreglering av pensionsförhållandena. Antagandet om en lönestegring på 8 procent 1962 liksom 1961 anknyter även till konjunkturinstitutets, vilket baserats på tidigare iakttagna samband mellan å ena sidan arbetsmarknadsläget vid slutet av året före avtalsåret och å andra sidan avtalsmässig höjning såväl som löneglidning. Givetvis kan de speciella förhållandena i dagens läge medföra att den faktiska utvecklingen blir en annan; t. ex. å ena sidan den på senaste tid markerade skärpningen i vissa exportindustriers konkurrensförhållanden, å andra sidan förekomsten av särskilda krav från grupper med under de utlöpande tvåårsavtalen eftersläpande löneutveckling.

Sysselsättningsvolymen skulle, enligt den i detta sammanhang rimligaste beräkningen i kapitel V väntas stiga 0,7 procent, vilket gör ca 1 procent för löntagarna; förskjutningen från låg- till höglöneområden kan såsom tidigare väntas medföra någon halvprocent ytterligare. Ett par hundra miljoner kronor i återbetalningar av pensionsavgifter inom SPP m. m., som före-

kom under början av 1961 bortfaller nu, vilket gör ett minus på en halv procent. För företagen stiger lönekostnaderna per timme utöver avtalsmässig ökning och löneglidning på grund av ATP- och ITP-avgifter, sedan hänsyn tagits till den ovannämnda effekten av kontantlöneutbetalningarna till tjänstemännen, med ytterligare 1/2 procent till sammanlagt 9 procent mellan 1961 och 1962.

Övriga inkomster

Fram till och med 1960 baserades jordbruksnämndens värderingar av jordbrukarnas inkomster på antaganden om i princip samma årliga inkomstförbättring för jordbrukarna som för lantarbetarna. Med anledning av regeln om anknytning av jordbrukarnas inkomster till industriarbetarlönerna har i jordbruksnämnden värderingen av jordbrukarnas arbetsvolym ändrats till att motsvara inkomsterna för industrins arbetare. Även den procentuella utvecklingen under 1950-talet blir med detta räknesätt något avvikande från den som beskrivits i tidigare nationalbudgeter.

Mellan 1960 och 1961 beräknas jordbrukarnas inkomster av jordbruk och skogsbruk ha stigit med inemot 8 procent. Inkomsterna från enbart jordbruket steg med 6 procent. Antalet jordbrukare fortsätter emellertid att sjunka med en takt av 1 å 2 procent per år, och den totala individuella inkomstökningen uppgick således till 9 å 10 procent. Skörden för innevarande brukningsår beräknas överstiga resultatet för brukningsåret 1960/61 med drygt 1 procent. Höjningen av jordbrukets producentpriser, sedan inkomstregeln utlösts i början av 1962, kan beräknas höja jordbrukarnas individuella inkomstnivå med 6 å 7 procent från 1961 till 1962 under förutsättning av normalskörd i höst. En fjärdedel av böndernas inkomster härstammar från skogsbruk. Skogsstyrelsens beräkningar över skogsavverkningarna under 1962 pekar på en relativt kraftig nedgång från föregående år medan skogspriserna torde komma att ligga kvar på 1961 års nivå. Den individuella inkomstökningen torde därför begränsas till ca 4 procent och den totala inkomstsumman stiga med ca 2 procent.

Med tanke på den höga ekonomiska aktiviteten under 1961 synes det mest realistiskt anta att övriga företagares individuella årsinkomster utvecklats i samma takt som för löntagarna; antalet företagare uppvisade emellertid en påtaglig minskning, vilket torde ha samband med pensionsreformen och ökad aktiebolagsbildning. För 1962 antages däremot en lägre inkomstökning för företagare än för löntagare, detta i konsekvens med i andra avsnitt gjorda antaganden om sambandet mellan löne- och prishöjningar. Som prognos är givetvis den i tabellen uppförda siffran 150 miljoner en ren gissning. — Hushållens inkomster av räntor och utdelningar ökade kraftigt under 1961, då ca 120 miljoner kronor i sparpremier utbetalades utöver en »normal» ökning på 10 miljoner kronor. Nettot av kapitalinkomsterna 1962 kan beräknas till ett ca 20 miljoner kronor högre belopp än 1960.

Inkomstöverföringar från stat och kommun till hushållen ökade 1961 med 355 miljoner kronor huvudsakligast till följd av ökade utbetalningar till folk-

pensionärer. För 1962 beräknas ökningen uppgå till 580 miljoner kronor främst till följd av förhöjda barnbidrag i samband med skattereformen vid årsskiftet samt minst två indextillägg och standardtillägg på folkpensionerna. Utbetalda försäkringsbelopp, vilka ökade med ca 120 miljoner kronor 1961, kan vid normal sjuklighet beräknas för innevarande år öka med 110 miljoner kronor.

Den ofördelade restposten av inkomster antas i huvudsak ha samma procentuella utveckling som löneinkomsterna. Hushållens sammanlagda inkomster 1961 översteg 1960 års med ca 5 600 miljoner kronor, vilket betyder en ökning med 10 1/2 procent. Enligt de beräkningar och antaganden som refererats härövan skulle summan öka med närmare 9 procent eller drygt 5 miljarder kronor 1962.

Direkta skatter, försäkringspremier m. m. — Disponibla inkomster

Hushållens inbetalningar av skatter och avgifter till stat och kommun ökade 1960—1961 med 1 870 miljoner kronor. Sänkningen av den direkta skatten från och med i år beräknas medföra ett bortfall av omkring 800 miljoner kronor för 1962. Trots detta beräknas hushållens inbetalningar av direkt skatt till följd av inkomststegringen öka med nära 1 miljard kronor jämfört med 1961. Hushållens inbetalningar av försäkringspremier ökade relativt kraftigt eller med 70 miljoner kronor 1961 troligen som följd av ökat intresse för tilläggspensionering och livförsäkring. I år torde någon motsvarande ökning inte inträffa. Det för konsumtion och sparande återstående beloppet var 1961 drygt 3 400 miljoner kronor eller ca 8 1/2 procent större än året förut. Den i tabell 2 framräknade ökningen för 1962 på drygt 3 700 miljoner kronor innebär en ökning med närmare 9 procent.

2. Konsumentpriserna

Från december 1960 till november 1961 har *konsumentprisindex* stigit med 2,1 procent. Prisstegringen var kraftigast under första halvåret då den uppgick till 1,6 procent mot endast 0,5 procent under perioden juni—november. Detta utvecklingsmönster har varit gemensamt för samtliga huvudgrupper, utom för posten kläder och skor.

Bakom en konstaterad höjning med 3,1 procent på delposten *livsmedel*, varav 2,4 procent under första halvåret, döljer sig en rad faktorer. Jordbruksavtalets inkomstregel utlöstes i februari 1961 och kompletterades i juni med en höjning av mjölkpriserna (sedan medlen i den s. k. smörkas-san tagit slut), vilket sammanlagt motsvarade en genomsnittlig prisuppgång i livsmedelspriserna med något mer än 1 procent. Världsmarknadspriserna på jordbruksprodukter sjönk emellertid kraftigt under loppet av 1961 och effekten härav på livsmedlens prisnivå i november kan beräknas motsvara 2 procent i sänkande riktning. Eftersom spärrbestämmelserna i jordbruks-

Tabell VI: 2. Konsumentpriserna december 1960—november 1961

	Dec. 1960- juni 1961	Juni- nov. 1961	Dec. 1960- nov. 1961	Effekt på totalindex
<i>Totalt</i>	1,6	0,5	2,1	2,1
Livsmedel	2,4	0,7	3,1	0,9
Alkoholhaltiga drycker och tobak	0,3	0,1	0,4	0
Bostad	2,7	0,3	3,0	0,3
Bränsle och lyse	1,1	— 0,2	0,9	0,1
Kläder	— 0,1	0,6	0,5	0,1
Inventarier	1,7	0,6	2,3	0,2
Diverse	1,4	0,6	2,0	0,5

avtalets så kallade 3-procentregel på något längre sikt avser att upphäva verkningarna av förändringar i världsmarknadspriserna måste denna sänkning betraktas som tillfällig. Kraftiga prisstegringar på frukt och grönsaker medförande en stegring av prisnivån för livsmedel med 1,3 procent inträffade under hösten 1961. De kraftigaste prisstegringsfaktorerna har emellertid utgjorts av höjda marginaler inom förädlings- och distributionsleden samt höjda priser på övriga tjänster inom livsmedelssektorn. Effekten av dessa prisstegringar beräknas till 1,5 procent. Uppgången i livsmedelspriserna med 3,1 procent motsvaras av en uppgång i totala konsumentprisindex med 0,9 procent.

Prisindex för *bränsle och lyse* har, närmast till följd av sänkta priser på eldningsolja, i stort sett varit sjunkande sedan början av 1957. Huvudsakligast på grund av omläggningar i rabattsystemen sjönk priserna på eldningsolja i juli 1961 med över 11 procent men steg sedan i oktober med 9 procent. Den sammanlagda ökningen i posten bränsle och lyse uppgår till en procent.

Bostadshyrrorna steg med drygt 2 procent i början av 1961 och har sedan fortsatt att stiga i avtagande takt med ytterligare en procent över december-nivån 1960. Även för övriga tjänster har uppgången i prisnivån varit omkring 3 procent under 1961. Det har över huvud taget varit karakteristiskt för utvecklingen under 1961 att priserna stigit förhållandevis kraftigare för de varor och tjänster som tillhandahålls utan inverkan av internationell konkurrens.

Även i flertalet övriga västeuropeiska länder har de interna priserna stigit snabbare under loppet av 1961 än under 1960. Fördyrande produktionskostnader har åtminstone delvis redan slagit igenom i konsumentpriserna för industriella färdigvaror.

Beträffande läget vid årsskiftet och den *fortsatta prisutvecklingen* är följande mer eller mindre kända faktorer att beakta.

De under hösten kraftigt fallande världsmarknadspriserna på jordbruksprodukter utlöste jordbruksavtalets 3-procentregel i december, vilket har medfört höjda importavgifter för jordbruksprodukterna. Den ökning av jordbrukets producentpriser som avsetts med regelutlösningen kan under de-

cember och januari beräknas slå igenom på konsumentprisnivån med 0,4 procent. Eftersom världsmarknadspriserna såsom tidigare antytts nu synes röra sig uppåt igen förefaller det sannolikt att de höjda importavgifterna leder till den avsedda effekten och att ytterligare någon höjning tillkommer därutöver. Detta innebär att konsumentprisindex vid 1961 års slut torde ha legat 1 procent över årsmedelnivån. Jordbruksavtalets inkomstregel, vilken avser att tillförsäkra jordbrukarna samma inkomstförbättring som för industriarbetarna, kommer att medföra ytterligare en uppgång av konsumentprisnivån med en tredjedels procent.

Under loppet av 1961 var uppgången i bostadshyrorna väsentligt lägre än under 1960 och denna utveckling väntas fortsätta under 1962. Här antas hyreshöjningen stanna vid 1 procent vilket för totalindex betyder en uppgång med 0,1 procent.

I det föregående avsnittet om lönerna antogs att den genomsnittliga ökningen mellan 1961 och 1962 av arbetsgivarnas kostnad per timme skulle bli ca 9 procent. Denna kostnadsstegring motverkas av en viss produktivitetshöjning. Inom de servicebetonade näringsgrenar det är fråga om här torde den genomsnittliga produktivitetsvinsten vara något lägre än vad som gäller för näringslivet i dess helhet, eller omkring 2 procent. Ytterligare en press uppåt på priserna kan företagens strävan efter proportionell höjning av deras bruttoersättning utgöra. Det är emellertid synnerligen ovisst i vilken utsträckning dessa krav kommer att tillgodoses under loppet av 1962 och i vilken grad eftersläpning från 1961 av motsvarande prisstegringsimpulser ännu finns kvar.

För en beräkning av inverkan på konsumentpriserna av en ökning i löne-kostnaderna bör hänsyn tas till ytterligare några faktorer. Av totala viktsumman i konsumentprisindex beräknas tjänsterna (exkl. bostäder) svara för 16 procent, förädlingskostnader inom sådan varuproduktion som arbetar utan internationell konkurrens för 7 procent och handelns marginaler för 17 procent; sammanlagt 40 procent. Varors och tjänsters värdestegring under distribution och förädling kan till två tredjedelar hänföras till löner och en tredjedel till företagen. Den genom lönestegringen på 7 procent utöver produktivitetsstegringen kostnadsmässigt givna prisstegringen skulle sålunda kunna beräknas till 40 procent av två tredjedelar av 7 procent, dvs. noga räknat 1,9 procent. Därtill finns som antytts ytterligare prisstegringsimpulser i detta sammanhang. Någon som helst precision är givetvis i realiteten inte möjlig i ifrågavarande beräkning, men man torde vara försvarad om man anger den kostnadsmässigt oundvikliga prisstegringen vid den antagna lönekostnadsstegringen till ca 2 procent.

Under förutsättning att höjningen av omsättningsskatten med 2 procent får fullt genomslag i konsumentpriserna kommer detta att höja prisnivån med 1,5 procent. Höjningen av bensinskatten lyfter nivån med ytterligare någon tiondels procent. Totalt betyder dessa beräkningar på basis av direkt verksamma kostnadsökningar en höjning av nivån för konsumentprisindex

från december 1961 till december 1962 med 4 à 4 1/2 procent. Trots att en särskilt stor del härav (oms etc.) kan väntas redan vid början av året torde skillnaden mellan årsmedeltalen bli ungefär lika stor beroende på att utgångsläget i förhållande till 1961 års medelnivå är relativt lågt. — Till detta kommer inverkan av förändringar i prisläget utomlands vilka för närvarande närmast synes röra sig uppåt. De fortsatta tullsänkningarna inom EFTA liksom svårigheterna att ta ut tidigare priser på vissa exportvaror motväger dock dessa prisstegringsimpulser.

3. Konsumtionsvolymen

Under de tre första kvartalen 1961 ökade värdet av den privata konsumtionen med 8 procent jämfört med motsvarande period 1960 enligt konjunkturinstitutets beräkningar. Højningen av omsättningsskatten från och med årsskiftet 1961/62 torde ha medfört en viss ökning i inköpen av konsumtionsvaror under fjärde kvartalet, dock inte av samma omfattning som under hösten 1959. Inköpen av konsumtionsvaror under fjärde kvartalet 1961 kan beräknas ha uppnått samma höga volymmässiga nivå som uppnåddes under fjärde kvartalet 1960, då de disponibla inkomsterna hade stigit kraftigt till följd av pensionsavlösningarna. Den volymmässiga ökningen för hela 1961 jämfört med 1960 kan därför preliminärt beräknas till ca 6 procent.

I synnerhet från 1959 till 1960 men även från 1960 till 1961 var ökningen i hushållens konsumtionsvolym betydligt mindre än ökningen i de disponibla inkomsterna. För 1960 kan detta delvis förklaras av överflyttningen av hushållens inköp från första kvartalet 1960 till fjärde kvartalet 1959 i samband med införandet av omsättningsskatten. Därtill gav de relativt kraftiga löneökningarna och kontantlöneutbetalningarna av pensionsavlösningspengar till tjänstemän inom det privata näringslivet ett inte oväsentligt ökat sparande till resultat. En betydande del av den disponibla inkomstökningen 1960—1961 absorberades alltså av sparande.

För något längre perioder har gällt att ökningen av den privata konsumtionen ganska väl har följt utvecklingen för de disponibla inkomsterna. Man kan emellertid finna att under år med speciellt kraftig eller svag ökning i de reala disponibla inkomsterna har ökningen i konsumtionsvolymen inte blivit lika kraftig respektive svag. Den i tabell 1 framräknade ökningen i disponibla inkomster 1962 uppgår till drygt 4 procent i fasta priser, vilket är någon procentenhet mer än årsgenomsnittet för 1950-talet. Ökningen i hushållens reala konsumtion skulle dock bli mindre, detta med hänsyn till det ovannämnda sambandet mellan realinkomstökningen och konsumtion samt (ehuru i ringa mån) ett visst bakslag i konsumenternas inköpsvolym närmast efter varuskattens højning. En konsumtionsökning med 3 1/2 procent synes sannolikast.

Konsumtionen på olika delområden. I samband med införandet av omsätt-

ningsskatten 1960 kunde en markant tidigareläggning av inköpen av speciellt varaktiga konsumtionsvaror noteras. Men även inköpen av livsmedel för förbrukning 1960 synes i mindre utsträckning ha förlagts till slutet av 1959. Någon motsvarande utveckling 1961/62 torde inte ha inträffat. Med hänsyn till den beräknade ökningen i disponibla inkomster kan en ökning i konsumtionen av livsmedel med 1 1/2 procent väntas för 1961—1962. För posten spritdrycker, viner och tobak torde den reala utgiftsökningen liksom under närmast föregående år bli upp till ett par procent högre.

Det beräknade tillskottet av nya lägenheter medför en ökning av bostadskonsumtionen med ca 4 procent, vilket innebär samma ökningstakt som under föregående år. Under 1961 ökade förbrukningen av bränsle med endast ca 3 procent tack vare den förhållandevis milda väderleken. Med antagande av normal väderlek under 1962 kan årets ökning förutses bli 5 procent.

Den reala ökningen i hushållens inköp av kläder och skor var mycket kraftig för de tre första kvartalen 1961 vilket torde hänga samman dels med stagnationen för denna post under de första månaderna 1960 och dels med inkomstökningen under 1961. Trots en viss överflyttning av köpen från 1962 till sista kvartalet 1961 förefaller det med avseende på inkomstelasticiteten för denna varugrupp sannolikt att en uppgång med 3 à 4 procent inträffar mellan 1961 och 1962.

Även inköpen av inventarier låg på en hög nivå under 1961. Uppgången gällde främst möbler och elektriska artiklar (TV- och radioapparater). Nyköpen av TV-apparater har emellertid avtagit under 1961 och väntas i fortsättningen minska under 1962. Höjningen av omsättningsskatten torde ha en viss inverkan på inventarieposten genom tidigareläggningar av inköpen till sista månaderna 1961. Med tanke på den höga ökningstakt som denna post uppvisat under 1950-talet kan dock uppgången från 1961 till 1962 beräknas till inemot 4 procent.

Sannolikt som följd av den tidiga våren, den sena hösten samt höjningen av omsättningsskatten ökade nyköpen av personbilar kraftigare än vad inkomstökningen i och för sig gav anledning att förvänta. På branschhåll finner man det inte troligt att 1961 års rekordnivå kommer att uppnås under 1962. Totalt kan dock de reala utgifterna för drift och underhåll av den befintliga fordonsparken samt för nytillskotten öka med 5 à 6 procent från 1961 till 1962.

Hushållens reala utgifter för järnvägsresor ökade med någon procent under 1961. Den trendmässiga tillbakagång i järnvägstrafiken som noterades under 1950-talet synes nu ha utbytt mot en svag uppgång. Medan resorna på kortare sträckor alltså fortsätter att minska ökar nämligen de längre resorna mellan stora befolkningscentra. Även de reala utgifterna för flygresor beräknas öka från 1961 till 1962.

Hushållens reala utgifter för sjukvård och hygien ökade kraftigt under de tre första kvartalen 1961. Då förändringar i utgifterna på denna post mycket nära följer förändringar i den reala inkomsten torde ökningen 1961—

1962 stanna vid ca 4 procent. De reala utgifterna för övriga varor och tjänster (t. ex. TV- och radiolicenser, postporto, tele, fotoartiklar m. m.) ökade under de tre första kvartalen 1961 med ca 5 procent. Även för denna varugrupp är inkomstelasticiteten kraftigt positiv, men en viss måttnad i TV-expansionen gör att den reala ökningen 1962 kan väntas bli något lägre än föregående år.

VII. Investeringarna

1. Utgångspunkter och metoder

Föreliggande prognos över investeringsverksamheten under 1962 bygger i första hand på uppgifter om investeringsplanerna vilka insamlats från olika delar av näringslivet, från kommunerna och från staten. Prognosen baseras även på vissa administrativa data, såsom av arbetsmarknadsmyndigheterna beviljade igångsättningstillstånd och av riksdagen fastställda ramar för den statliga bostadslånegivningen.

Inledningsvis presenteras resultatet av några överslagsmässiga kalkyler som på grundval av arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter om igångsättning samt på data från byggnadsinventeringarna utförts beträffande utvecklingstendenserna inom den tillståndsreglerade byggnadsverksamheten 1961—1962. Dessa kalkyler innefattar ej bostadsbyggande, statliga kraftverk och statlig samfärdsl; däremot innefattas byggnadsverksamheten (med nämnda undantag) även i de s. k. fria orterna. Därefter genomgås olika delområden (även sådana som ej regleras genom igångsättningstillståndsgivningen) såväl i fråga om byggnader och anläggningar som övriga fasta investeringar. Prognosen som sammanfattas i tabell 6 syftar till att fastställa den av företag och myndigheter eftersträfvade reala investeringsutvecklingen från 1961 till 1962 modifierad med hänsyn till de vid årets början rådande riktlinjerna för kreditpolitik, igångsättningstillstånd, investeringsramar m. m. Förändringstalen i tabell 6 och i texten är angivna i 1961 års priser. Där ej annat anges avses fasta bruttoinvesteringar inklusive kostnader för reparationer och underhåll.

2. Delkalkyler på viss byggnadsverksamhet

De tidigare försöken att låta ett antal orter vara befriade från kravet på tillstånd att sätta igång byggnads- och anläggningsverksamhet utvidgades från och med april 1961 till att omfatta 80 kommuner motsvarande ca 10 procent av landets befolkning. Vid beräkningarna i tabell 1 har det därför inte såsom tidigare varit möjligt att basera antagandet om igångsättningen under 1961 på uppgifter om beviljade igångsättningstillstånd. Då det emellertid föreligger skyldighet även för byggherrar inom de s. k. fria orterna att lämna uppgifter om *påbörjade* byggnadsföretag har den ifrågavarande kalkylen kunnat baseras på dessa. Den framräknade igångsättningen enligt statistiken över påbörjandet ger emellertid för 1960 ett resultat som är något lägre än vad uppgifterna om meddelade igångsättningstillstånd uppvisar. Det föreligger således inte full jämförbarhet bakåt i tiden med motsvarande uppgifter i tabell 1.

Tabell VII: 1. Räkneexempel för 1962 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet (exkl. bostäder)

Milljoner kronor i 1961 års kostnadsnivå.

	Igångsättning under 1961 (delvis prognos)	Beräknad faktisk byggnadsverksamhet 1961	Antagen igångsättning 1962	Belastning till följd av igångsättning		Total belastning 1962 = realbudget
				1961 eller tidigare	1962	
Jordbruk, skogsbruk o. fiske	4	3	2	2	1	3
Industri och hantverk . . .	970	940	900	620	350	970
Kraft- och belysningsverk ¹	160	185	150	180	10	190
Samfärdsel ¹	180	190	200	135	65	200
Handel	680	580	720	500	195	695
Förvaltning, sociala ändamål	430	375	400	315	145	460
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	590	485	665	400	215	615
Vägar, gator, vatten och avlopp	630	735	600	525	185	710
Militära arbeten, civilförsvar	120	120	135	100	65	165
Summa	3 764	3 613	3 772	2 777	1 231	4 008

¹ Statliga arbeten ingår inte.

Från 1960 till 1961 kan igångsättningen av byggnader och anläggningar (*utom bostäder*) beräknas ha ökat med 8 procent och den totala byggnadsvolymen med 7 procent. Om man antar att igångsättningen 1962 i fasta priser blir av ungefär samma omfattning som 1961 kan den totala byggnadsvolymen väntas öka med ca 11 1/2 procent från år 1961 till 1962. För att lättare kunna klargöra konsekvenserna av en ändring av antagandet om igångsättningen under 1962 redovisas belastningen på 1962 års byggnadsverksamhet uppdelad på belastningen till följd av redan vid årsskiftet 1961/62 pågående byggen och belastningen till följd av den antagna igångsättningen under 1962.

Förändringar i byggnadstiderna inom de olika områdena är givetvis av central betydelse för utvecklingen av den totala byggnadsverksamheten. Till följd av brist på uppgifter rörande spridning och säsongvariationer har byggnadstiderna antagits bli av samma längd 1962 som 1961.

De procentuellt kraftigaste ökningarna enligt dessa antaganden inträffar för skolor och kyrkor, förvaltning och sociala ändamål samt för handeln. Speciellt för industrin gäller att den höga igångsättningen av byggnader och anläggningar under föregående år synes medföra en ökning i byggnadsverksamheten även från 1961 till 1962. (Investeringsenkäten pekar dock i annan riktning. Se nästa avsnitt.)

3. Beräkningar över hela investeringsverksamheten

Bostäder

Enligt konjunkturinstitutets preliminära beräkningar har bostadsinvesteringarna exklusive reparationer och underhåll ökat med ca 7 procent från

1960 till 1961. En avsevärd del av denna ökning synes falla på småhusen. De säsongrensade kvartalsvisa kalkylerna pekar beträffande utvecklingen under 1961 på en — särskilt för småhusen — markant stegrad investeringsvolym under de två första kvartalen medan under tredje och fjärde kvartalet en viss dämpning beräknas ha ägt rum.

Igångsättningen av bostadsbyggen under 1961 kan, i antal lägenheter räknat, för flerfamiljshusen beräknas ha varit obetydligt större än under 1960 medan en ökning med halvtannat tusental kan antagas ha skett för småhusen. Igångsättningen under året företer en något mindre koncentration till andra halvåret än normalt — något som åtminstone delvis kan antas sammanhånga med det åtstramade kreditmarknadsläget under hösten och som också medverkar till att förklara den ovannämnda avmattningen under senare delen av 1961.

Bostadsbyggandets omfattning regleras väsentligen genom medelsramarna för den statliga bostadslåneverksamheten samt, vad beträffar flerfamiljshusen, av omfattningen och tidsfördelningen av de av arbetsmarknadsmyndigheterna i koordination med långivningen beviljade igångsättningstillstånden. De för innevarande budgetår enligt 1961 års statsverksproposition gällande låneramarna beräknas sammantaget med det icke statsbelånade bostadsbyggandet medge en igångsättning av totalt 70 000 lägenheter, varav 49 500 i flerfamiljshus. Då igångsättningen under andra halvåret 1961 för flerfamiljshusen har beräknats till ca 32 000 lägenheter och samtidigt ca 5 000 lägenheter

Tabell VII: 2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1957—1961

	Flerfamiljshus (exkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)			Småhus (inkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)	
	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade totalt	Inflyttningsfärdiga totalt
1957.....	47 150	47 350	54 100	18 400	17 100
1958.....	52 300	44 850	61 550	16 450	17 400
1959.....	53 550	51 350	63 700	17 850	17 950
1960.....	51 650	50 950	64 400	(20 000)	17 300
1961.....	(52 250)	(51 700)	(64 950)	(21 500)	(20 500)
I månadskommunerna¹					
1960 1 kv	7 250	10 450	60 550	1 200	3 000
2 kv	11 600	13 900	58 200	4 100	2 750
3 kv	16 150	12 100	62 250	3 900	1 900
4 kv	16 650	14 500	64 400	3 200	3 700
1961 1 kv	8 850	12 450	60 800	1 750	2 950
2 kv	11 450	12 850	59 400	4 950	2 850
3 kv	14 450	11 950	61 900	4 100	2 550
4 kv	(17 500)	(14 450)	(64 950)	..	..

¹ Med månadskommuner avses de kommuner — huvudsakligen tätorter — för vilka det föreligger månadsstatistik rörande småhusbyggandet. Dessa beräknas 1960 ha svarat för omkring 65 procent av småhusbyggandet i hela landet.

Anm. Uppgifter inom parentes avser uppskattade värden.

av innevarande budgetårsram beviljats dispens för igångsättning redan före budgetårsskiftet skulle alltså omkring 12 500 lägenheter av den ursprungliga ramen kvarstå för igångsättning under vårhalvåret 1962. Med hänsyn dels till den utökning av ramarna med 3 000 lägenheter som föreslås i proposition nr 2/1962 och som huvudsakligen kan förväntas beröra flerfamiljshusen, dels till den dispensgivning som kan komma att äga rum från nästkommande budgetårs låneramar synes det realistiskt att räkna med att igångsättningen under vårhalvåret i år närmast skulle komma att bli tusentalet lägenheter större än under vårhalvåret i fjol, dvs. motsvara knappt 21 500 lägenheter. För småhusen synes däremot ett överskridande under första halvåret 1962 av den förhållandevis höga nivå som rådde under motsvarande fjolårsperiod knappast sannolikt.

För nästkommande budgetår föreslås en medelsram som sammantagen med de privatfinansierade bostadshusen motsvarar 75 000 lägenheter. Fördelningen på hustyper innebär — jämfört med den som kan beräknas gälla för innevarande budgetår — en minskning för flerfamiljshusen med ca 1 000 lägenheter och en betydande ökning för småhusen. Denna sistnämnda ökning antages här föranleda en viss stegring av igångsättningen av småhus under andra halvåret 1962 i förhållande till andra halvåret 1961. Även för flerfamiljshusen kan det — inte minst med hänsyn till den förhållandevis låga nivån under andra halvåret 1961 — vara berättigat att anta en viss ökning av igångsättningen hösthalvåret 1962. I prognosen har sålunda för detta halvår antagits 33 000 lägenheter i flerfamiljshus. Den totala igångsättningen skulle därigenom antas uppgå till mer än 76 000 lägenheter eller drygt 2 000 lägenheter fler än vad som beräknats för fjolåret. I förening med antaganden om oförändrade lägenhetsstorlekar och om oförändrade byggnadstider kan utifrån ovan angivna förutsättningar bostadsinvesteringarna exklusive underhåll beräknas komma att öka med drygt 1 procent från 1961 till 1962. I det belopp på 70 miljoner kronor som redovisas i tabell 6 inkluderas en antagen normal ökning av underhållskostnaderna med 25 miljoner kronor. De säsongrensade kvartalsberäkningarna över ny- och ombyggnadsverksamheten tyder på knappt 2 procents ökning från fjärde till första kvartalet. Nivån förändras därefter enligt dessa beräkningar ej nämnvärt förrän under fjärde kvartalet 1962, som innebär en ökning i förhållande till tredje på ca 3 procent.

Industrin

Investeringarna inom industrin uppvisade under större delen av 1950-talet relativt moderata förändringar utifrån den höga nivå som uppnåtts redan 1950. Uppsvinget 1954 innebar sålunda endast att investeringarna efter dess nedpressade läge under 1952 och 1953 volymmässigt sett återfördes till samma nivå som 1950 och ökningstakten var under de därpå följande åren ej större än att nivån 1957 endast låg ett par procent över 1954. Det är naturligt att denna låga ökningstakt för industriinvesteringarna, vilken väsentli-

Tabell VII: 3. Investeringsplaner inom industrin för 1962

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning.
Miljoner kronor.

	Byggnader och anläggningar			Maskiner och apparater	
	Beräk- nade kostnader 1961	Plane- rade utgifter 1962	Därav av- sedda att påbörjas senare än 1 jan. 1962	Beräk- nade kostnader 1961	Plane- rade utgifter 1962
1. Gruvindustri	44	46	9	72	64
2. Metall- och verkstadsindustri .. därav:	657	604	203	918	913
järn- och stålverk	139	129	34	359	323
järn-, stål- och annan metall- manufaktur	42	27	11	74	64
mekaniska verkstäder m. m. ..	326	311	117	358	369
skeppsvarv	82	86	28	33	65
elektroteknisk industri	68	51	13	94	92
3. Jord- och stenindustri	42	51	18	93	84
4. Träindustri	55	36	17	82	44
5—6. Massa-, pappers- och grafisk industri	307	230	47	599	601
därav:					
träsliperier och cellulosafabriker	146	95	25	314	304
pappersbruk och pappfabriker..	161	135	22	285	297
7. Livsmedelsindustri	75	75	33	127	96
8. Dryckesvaru- och tobaksindustri	19	11	4	19	14
9. Textil- och sömnadsindustri....	28	36	15	86	73
10. Läder-, hår- och gummivaru- industri	9	9	5	30	27
11. Kemisk- och kemisk-teknisk industri	128	142	36	172	223
Summa	1 364	1 240	387	2 198	2 139
12. El-, gas- och vattenverk	927	828	155	181	128
Summa	2 291	2 068	542	2 379	2 267

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiets investeringsenkät.

gen torde få ses mot bakgrunden av en inte minst beträffande industrins byggnadsverksamhet restriktiv ekonomisk politik, måste ha inneburit ett med åren alltmer markerat investeringsbehov. Att 1958, trots den under detta år inledda tillfälliga avmattningen i konjunkturen, kom att utgöra begynnelseåret för en period av starkt expansiva industriinvesteringar, torde väsentligen sammanhånga med den successivt liberaliserade byggnadsregleringen samt investeringsavgiftens slopande fr. o. m. årets ingång. Expansionen har medfört att de totala industriinvesteringarna, inklusive underhåll, under 1961 kan beräknas ha varit nära 45 procent högre än 1957, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökningstakt på omkring 10 procent. Enligt kommerskollegiets senaste oktoberenkät beräknas ökningen mellan 1960 och 1961 ha uppgått till ca 13 procent, dvs. en starkare ökning än mellan 1959 och 1960. Utvecklingen under senare delen av 1961 betydde dock enligt oktoberenkä-

Tabell VII: 4. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1956—1962

Procentuell förändring.

	1956— 1957	1957— 1958	1958— 1959	1959— 1960	1960— 1961	1961— 1962
<i>Byggnader och anläggningar</i>						
Planerat i oktober året innan....	+ 13	+ 16	— 1	+ 16	+ 14	— 9
Planerat i mars samma år	+ 26	+ 20	+ 18	+ 31	+ 24	
Faktiskt inträffad förändring						
löpande priser	+ 5	+ 17	+ 9	+ 26	+ 18	
fasta priser	+ 1	+ 17	+ 9	+ 18	+ 14	
<i>Maskiner och apparater</i>						
Planerat i oktober året innan....	— 10	+ 7	— 4	+ 14	¹ + 10	— 3
Planerat i mars samma år	+ 4	+ 25	+ 9	¹ + 25	¹ + 23	
Faktiskt inträffad förändring						
löpande priser	+ 1	+ 24	¹ + 5	¹ + 22	¹ + 18	
fasta priser	— 2	+ 24	¹ + 5	¹ + 13	¹ + 13	

¹ Utan justering för statistisk missvisning kring årsskiftet 1959/1960 är prognossiffran för 1961 + 13 procent enligt oktoberplanerna och + 26 procent enligt vad som planerats i mars. Marsplanerna för 1960 uppgick utan justering till 18 procent och utfallssiffrorna för 1959, 1960 och 1961 i löpande priser + 8, + 15 och + 21 procent och i fasta priser + 8, + 6 och + 17 procent.

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiets investeringsenkäter.

tens halvårsvisa uppgifter en väsentligt försvagad ökningstakt för byggnadsinvesteringarna medan ökningstakten för maskininvesteringarna snarast synes ha varit i tilltagande. Sistnämnda förhållande kan möjligen, förutom sannolikheten av en viss oms-rush under hösten 1961 sättas i relation till verkstadsindustrins särskilt under vårhalvåret pressade leveransläge och de därav betingade statliga rekommendationerna om återhållsamhet med investeringar under vårhalvåret.

Enligt oktoberenkätens uppgifter om investeringsplanerna för 1962 synes investeringskonjunkturen för industrins del nu vara i färd med att ebba ut. Minskning av investeringarna exklusive underhåll planeras sålunda för byggnader och anläggningar med ca 9 procent och för maskiner och apparater med ca 3 procent (jfr tabell 3). Dessa siffror måste dock tolkas med stor försiktighet.

Som framgår av tabell 4 kan man för såväl investeringarna i byggnader och anläggningar som för maskiner och apparater konstatera att under den senaste uppsvingsperioden, de i oktober angivna plansiffrorna för det framförliggande årets investeringar i allmänhet endast inneburit en helt obetydlig underskattning av den faktiska volymmässiga förändringen; 1959 utgör det enda exemplet på en mera betydande diskrepans.

Det faktum att man i oktoberplanerna sålunda ofta har haft en god prognos på utfallet behöver emellertid ej innebära att man samtidigt har en god prognos på den av företagen eftersträlvade investeringsutvecklingen. För

t. ex. de senaste högkonjunkturåren har man tvärtom anledning att anta att så ej är fallet, detta med hänsyn till att det höga kapacitetsutnyttjande under dessa år inom såväl byggnadssektorn som inom verkstadsindustrin rimligen måste ha haft en viss hämmande inverkan också på industrins möjligheter att kunna realisera sin investeringsefterfrågan. Överensstämmelsen mellan oktoberplaner och utfall skulle då närmast sammanhånga med att man i oktober ännu ej har fullt utarbetade planer och sålunda för såväl byggnader som för maskiner systematiskt underskattar efterfrågeutvecklingen för det kommande året. Den ofta betydande uppjustering av de planerade ökningstalen som regelmässigt har skett i marsenkäterna talar också för att oktoberplanerna — åtminstone för senare delen av det framförliggande året — fullt rimligt måste betecknas som ofullständiga. Med hänsyn till vad ovan sagts blir också den påtagliga diskrepansen mellan oktoberplaner och utfall för investeringarna 1959 rimlig i beaktande av att detta år åtminstone till övervägande delen kännetecknades av viss överskottskapacitet. En sådan gällde emellertid även för 1958; att man ej för t. ex. byggnader och anläggningar får samma mönster som 1959 är dock naturligt med tanke på att företagen inför konjunkturavmattningen 1958 torde ha intagit en avvaktande hållning varför oktoberplanerna kommit att framstå som förhållandevis realistiska. (Det för 1958 särpräglade förhållandet mellan planerade och realiserade maskininvesteringar torde var av helt speciell natur och närmast sammanhängande med investeringsavgiftens slopande.)

Vid en bedömning av vilken uppjustering av de i oktober redovisade investeringsplanerna som bör göras för att en mera rättvisande bild av företagens investeringsefterfrågan under 1962 skall kunna erhållas torde man kunna få viss ledning genom ett studium av hur marsenkaternas plansiffror i olika tidigare skeden förhållit sig till oktoberplanerna. Därvid måste man emellertid beakta att en viss tendens till överskattning i marsplanerna synes föreligga oberoende av såväl kapacitetsläget inom byggnads- resp. verkstadsindustrin som eventuella övriga hämmande faktorer. Vidare måste man beakta att skillnaden mellan planerna i oktober och mars helt naturligt ej är oberoende av det allmänna konjunkturlägets utveckling och företagens mer eller mindre ändrade föreställningar härom, osäkerhet inför avtalsrörelser kring årsskiftet osv.

För byggnader och anläggningar har uppjusteringen av plansiffrorna från oktober till mars för flertalet år då ej speciella omständigheter inverkat varit förhållandevis likartad och närmast av storleksordningen 6 procent. (Korrektion här därvid skett för den prisstegring som kan beräknas vara inbakad i marssiffrorna.) Med en viss reduktion betingad av den i marsplanerna föreliggande tendensen till överskattning skulle en normal korrektionsfaktor för den i oktober angivna planerade efterfrågeförändringen uppgå till 6—7 procent. Prognosen för 1962 skulle sålunda — med reservation för den osäkerhet som följer av ovissheten om konjunkturläget hösten 1962 — gå ut på en minskning av industrins investeringar i nybyggnader och anläggningar med ett par procent.

Att någon mera betydande nedgång av dessa investeringar redan under 1962 skulle komma att äga rum synes ej heller sannolikt med tanke på de i tabell 1 redovisade kalkylerna, som för industrins del tyder på en ökning med 3 procent då igångsättningen under 1962 antas minska med 3 procent i förhållande till 1961. För att åstadkomma en mera betydande investeringsminskning skulle — genom att ett visst års byggnadsverksamhet, till följd av de förhållandevis långa byggnadstider som gäller, i så hög grad domineras av projekt som satts igång redan året före — erfordras en nedskärning av igångsättningen 1962 av en helt orealistisk storleksordning, eller närmare hälften.

När det gäller investeringarna i maskiner och apparater uppvisar relationen mellan oktoberplaner och marsplaner en betydligt större variabilitet än för byggnader — något som helt naturligt får ses som ett utslag av att dessa investeringsplaner är mera kortsiktiga och därigenom reviderbara på ett annat sätt än för byggnader. Detta förhållande medför emellertid att dessa investeringar kan antas vara påtagligt känsliga för förändringar i det allmänna konjunkturläget — något som i hög grad försvårar en prognos för helåret 1962.

Att man under början av 1962 har att emotse en ökad investeringsefterfrågan för industrimaskiner torde vara ganska sannolikt, dels med hänsyn till den tendens till accelererad ökningstakt under slutet av 1961 som synes föreligga, dels som ett komplement till den ökning i antalet färdigställda industribyggnader som torde ägt rum.

Som tabell 4 visar har vanligtvis en kraftig uppjustering av plansiffrorna skett från oktober till mars. Bortser man från de år där relationen mellan procentalen störts av skatteförändringar har uppjusteringen (efter priskorrektion av marssiffrorna) närmast varit av storleksordningen 10 procent. Denna uppjustering har emellertid i sin tur sannolikt inneburit ett par procents överskattning av efterfrågeutvecklingen. Vid bedömningen av utvecklingen 1961—1962 bör man förutom dessa erfarenheter beakta att företagen vid tiden för uppgiftslämnandet sannolikt endast ofullständigt hunnit beakta den fr. o. m. årsskiftet inträdda ökningen av den allmänna varuskatten. Detta kan förväntas föranleda dels någon sänkning av nivån för 1962 (som volym betraktad), dels en viss forcering av köpen i slutet av 1961 och motsvarande dämpning i början av 1962. Effekten av sistnämnda forcering har antagits höja siffran för 1961 resp. sänka siffran för 1962 med drygt 1 procent, förändringstalet minskar då med knappt 3 procent.

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden kan antas att en uppjustering av den av företagen angivna oktobersiffran till ± 1 procent skulle ge det bästa uttrycket för den (under förutsättningen att en försämring av konjunkturen ej inträder) mest sannolika ökningen av investeringsefterfrågan på industrimaskiner från 1961 till 1962. I förening med antaganden om normal stegring av underhållskostnaderna har därför i tabell 6 för industriinvesteringarna införts ett belopp på 15 miljoner kronor, innebärande en minskning för byggnader och anläggningar på 40 miljoner kronor och en

ökning för maskininvesteringarna med 55 miljoner kronor. En betydande del av ökningen beräknas falla på statliga industriföretag.

Kraftverken

Kraftverkens investeringar beräknas ha ökat med ca 5 procent från 1960 till 1961. Ökningen ligger helt inom den offentliga sektorn; investeringarna för de enskilda kraftverken beräknas däremot ha varit oförändrade. För 1962 kan enligt kommerskollegiets investeringsenkät en betydande minskning förväntas för enskilda och i någon mån även statliga kraftverk; de kommunala synes däremot komma att öka något. För kraftverken totalt har i tabell 6 nedgången antagits utgöra 80 miljoner kronor eller 6 procent.

Handel

Byggnadsverksamheten inom handel har enligt konjunkturinstitutets beräkningar på basis av igångsättningsstatistiken, som dock ej innefattar underhåll, fortsatt att expandera även under 1961; ökningen uppgår till 15 procent. Enligt de kalkyler som presenteras i tabell 1 kan en betydande ökning väntas ske även under 1962. Vad beträffar handelslokaler i bostadshus — vilka ej redovisas i tabell 1 — synes det, med hänsyn till de ovan relaterade beräkningarna över byggnadsverksamheten i flerfamiljshus, rimligast att räkna med ett par procents ökning under 1962. Med stöd härav har i tabell 6 för handel införts ett ökningsbelopp på 120 miljoner kronor, dvs. — i likhet med 1961 — omkring 15 procent.

Handelsflottan

Investeringarna i handelsflottan beräknas ha minskat från 1960 till 1961 med drygt 20 procent. Betydande variationer från år till år kan dock uppstå till följd av tillfälliga fluktuationer i fartygsleveranserna; sålunda skedde en ökning mellan 1959 och 1960 på över 35 procent. För innevarande år har man att emotse en fortsatt minskning av leveranserna från svenska varv, vilken dock kan antas bli helt motvägd av en ökad import av nybyggen. Investeringarna inom handelsflottan för 1962 har därför i tabell 6 satts oförändrade i förhållande till 1961.

Staten

De *statliga affärsdrivande verkens* investeringar beräknas ha varit i stort sett oförändrade från 1960 till 1961. En viss uppgång kan noteras för televerket och — som redan framgått — vattenfallsverket, dessa ökningarna har dock helt motvägts av en minskning för statens järnvägar.

Omfattningen av ovannämnda investeringar regleras — bortsett från vissa investeringsanslag — genom budgetårsvis fastställda medelförbrukningsramar. De för nästkommande budgetår föreslagna ramarna (och investeringsanslagen) innebär en obetydlig minskning i förhållande till vad som gäller

Tabell VII: 5. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1962

Miljoner kronor.

	Beräknade utgifter 1961	Planerade utgifter 1962
Nybyggnader		
Bostäder.....	913	1 085
Skolor och kyrkor	433	549
Hälsö- och sjukvård	224	296
Sociala ändamål	88	122
Gator, vägar, planteringar	351	422
Vatten, avlopp, vattenverk m. m.	513	568
Kraft- och elverk	150	169
Gasverk	6	4
Värmeverk	33	40
Spårvägar och busslinjer	52	64
Hamnar, kanaler och slussar	71	76
Brandväsen, civil försvar	18	18
Förvaltning och övriga ändamål	131	176
Summa nybyggnader	2 983	3 589
därav nybyggnader exkl. bostäder	2 070	2 504
Övriga nyinvesteringar	274	316
Byggnadsunderhåll	526	564
Övriga underhållsutgifter	178	190
Summa bruttoinvesteringar	3 961	4 659

Anm. Som källa har använts statistiska centralbyråns kommunenkät. De siffror över kommunala investeringar för 1961 som redovisas i tabell 6 överensstämmer ej med ovanstående, emedan kommunenkätens siffror vid beräkningarna till tabell 6 justerats för att få jämförbarhet med tidigare år.

för innevarande budgetår. Då ramarna är nominellt fixerade framtvingar prisstegringar nedskärning av investeringsvolymen. För 1962 synes man ej ha anledning att räkna med annat än en prisstegring på ett par procent utöver varuskatteökningen, vilket applicerat på nu föreslagna belopp skulle ge en real investeringsminskning på 25 miljoner kronor. För televerket har en fortsatt ökning beräknats äga rum medan vattenfallsverket i motsats till fjolåret synes komma att minska investeringarna. Även statens järnvägars investeringar kan beräknas komma att undergå någon minskning.

Investeringarna inom det *statliga vägpäsendet* beräknas från 1960 till 1961 ha minskat med ca 9 procent, uteslutande till följd av reducerade beredskapsarbeten. För 1962 har antagits i det närmaste oförändrad investeringsvolym för såväl byggnader som för maskiner.

Efter en nedgång 1959—1960 har *försvarets* investeringar från 1960 till 1961 beräknats öka ej obetydligt, såväl vad gäller byggnader och anläggningar som försvarsmateriel, utrustning m. m. Enligt föreliggande uppgifter angående den beräknade medelförbrukningen för anskaffning och underhåll av materiel under nästkommande budgetår kan dessa investeringar väntas fortsätta att öka under 1962. Även på byggnadssidan kan en viss fortsatt ökning beräknas äga rum. I prognosen i tabell 6 har angivits ett belopp på 130 miljoner kronor vilket utgör en ökning på 7 procent. Betydande öknings-

Tabell VII: 6. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1961 till 1962

Miljoner kronor i 1961 års priser.

	1961			Förändring 1961—1962		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder.....	4 842	—	4 842	+ 70	—	+ 70
Jordbruk, skogsbruk och fiske	614	689	1 303	+ 15	—	+ 15
Egentlig industri	1 747	3 832	5 579	— 40	+ 55	+ 15
Kraft-, gas- och belysningsverk	970	378	1 348	— 45	— 35	— 80
Handel m. m. (endast byggnader)....	773	—	773	+ 120	—	+ 120
Samfärdsl.....	958	3 140	4 098	— 5	+ 60	+ 55
Enskild: motorfordon.....	—	1 802	1 802	—	+ 40	+ 40
handelsflottan.....	—	636	636	—	—	—
övrigt.....	39	98	137	— 10	—	— 10
Statlig.....	771	532	1 303	— 10	+ 10	—
Kommunal	148	72	220	+ 15	+ 10	+ 25
Förvaltnings- och sociala ändamål ..	703	222	925	+ 165	+ 25	+ 190
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål ..	448	136	584	+ 105	+ 15	+ 120
Förvaltning och diverse ändamål ..	255	86	341	+ 60	+ 10	+ 70
Skolor och kyrkor	662	126	788	+ 105	+ 10	+ 115
Väg- och gatuarbeten m. m.	1 935	101	2 036	+ 95	—	+ 95
Militära investeringar.....	237	1 611	1 848	+ 35	+ 95	+ 130
Summa	13 441	10 099	23 540	+ 515	+ 210	+ 725
därav: enskilda	7 120	7 004	14 124	+ 20	— 5	+ 15
statliga	2 556	2 629	5 185	+ 85	+ 185	+ 270
kommunala	3 764	466	4 230	+ 410	+ 30	+ 440

planeras även av de statliga industribolagen, varjämte vissa ökningar sker för förvaltnings- och skol- (universitets-)byggnader. För den statliga sektorn som helhet innebär ovan anförda beräkningar en investeringsökning under 1962 på 270 miljoner kronor eller 5 procent.

Kommunerna

De kommunala investeringarna synes volymmässigt ha minskat något från 1959 till 1960 medan en ökning på ca 5 procent beräknas ha ägt rum 1960—1961. Enligt av statistiska centralbyrån under november i fjol insamlade uppgifter om kommunernas investeringar 1961 och investeringsplaner för 1962 kan en fortsatt betydande investeringsökning förväntas (jfr tabell 5).

Den planerade investeringsökningen för borgerliga primärkommuner och landsting uppgår till 17 procent. Erfarenhetsmässigt har man för de senare åren med liberaliserad byggnadsreglering kunnat konstatera en god överensstämmelse mellan den planerade investeringsförändringen och den realiserade förändringen räknat i löpande priser. För ny- och reinvesteringar i byggnader och anläggningar, vilka här dominerar, har överskattningen i planerna sålunda uppgått till i allmänhet endast någon procent. Med tanke på den mycket gynnsamma inkomstutveckling som kommunerna har anledning att räkna med för 1962 och med hänsyn till att en investeringsex-

pansion av planerad omfattning enligt kommunernas uppgifter ej heller synes förutsätta någon mera markant ökning av upplåningsbehovet torde de angivna ökningstalen — reducerade med hänsyn till dels pris- och varuskatteökningar dels ovan omtalade överskattningstendens — få bedömas som ej osannolika. En sådan bedömning motsäges ej heller av de i tabell 1 redovisade dock mycket osäkra kalkylerna som — för de områden som domineras av kommunala investeringar — vid det schematiska antagandet om oförändrad igångsättning under 1962, anger en så betydande investeringsökning som 11 procent.

Även de kommunala aktiebolagen och stiftelserna — vilkas investeringar domineras av bostadsbyggande — planerar kraftigt ökade investeringar, enligt de föreliggande uppgifterna drygt 20 procent. Motsvarande uppgifter för tidigare år över dessa investeringar har dock ofta visat sig behäftade med en ganska betydande osäkerhet. Då det kommunala bostadsbyggandet — sett i relation till t. ex. det totala flerfamiljshusbyggandet — sällan brukar uppvisa några alltför markanta fluktuationer synes det med stöd av de ovan relaterade beräkningarna över bostadsbyggandet mest realistiskt att anta att de kommunala bolagen och stiftelsernas investeringar skulle komma att öka i betydligt blygsammare omfattning än som angivits eller med ca 9 procent.

Med stöd av det ovan anförda har kommunernas investeringar under 1962 beräknats komma att öka med 440 miljoner kronor eller drygt 10 procent.

VIII. Den offentliga verksamheten

1. Allmänt

Syftet med detta avsnitt är i första hand att redovisa en uppskattning av den statliga och kommunala konsumtionsefterfrågans utveckling. Med konsumtion avses i detta sammanhang samhällets kollektiva service i form av undervisning, försvar, sjukvård, förvaltning osv. Övriga statliga och kommunala utgiftsposter och dessas betydelse som inslag i den totala efterfrågan på varor och arbetskraft behandlas i andra kapitel för att insättas i sitt rätta sammanhang i försörjningsbalansen. Sålunda ingår överföringsutgifterna (pensioner, barnbidrag, socialhjälp osv.) i hushållens inkomster och bidrar till dessas konsumtionsefterfrågan, som beräknas i kapitel VI. I kapitel VII redogörs för de offentliga investeringarna i deras helhet, alltså både de som finansieras via statsbudgeten och de kommunala utgiftsstaterna, och de som verkställs med intern finansiering i kommun- och statsägda aktiebolag och affärsverk. Den statliga utlåningen, vilken framför allt innefattar bostadslånegivning, betingar bostadsinvesteringarnas omfattning och behandlas jämte motsvarande kommunala verksamhet likaledes i investeringskapitlet. De offentliga finansernas likviditetseffekter diskuteras slutligen i kreditmarknadskapitlet (IX).

2. Kommunerna

Som nyss nämnts är avsikten här närmast att redovisa de kommunala konsumtionsutgifternas utveckling. Vid sidan härav belyses i någon mån de kommunala myndigheternas totala finanser. De kommunägda aktiebolagen, stiftelserna och affärsverken ingår ej.

Statistiska centralbyråns kommunstatistik har från och med 1961 delvis lagts om, vilket försvårar rättvisande jämförelser mellan 1961 och följande år å ena sidan och tidigare års uppgifter å den andra sidan. För den kommunala konsumtionens del har konjunkturinstitutet gjort försök till sammanjämkning av de två statistikserierna. Den kommunala konsumtionen, som till drygt 60 procent består av löne- och pensionskostnader, ökade enligt denna beräkning med 8 procent i löpande priser, motsvarande en ökning med 3 procent i fasta priser, mellan 1960 och 1961 (se kap. II). Mellan 1961 och 1962 planerar kommunerna en ökning av sin konsumtion med ca 6 procent i fasta priser (tab. 1). Denna siffra har beräknats från kommunernas egna statuppgifter för 1962, vilka korrigerats för beräknad normal överskattning. De kommunala myndigheternas investeringar kan på motsvarande sätt beräknas öka realt med ca 9 procent. (Enligt kap. VII beräknas de totala kom-

Tabell VIII: 1. Kommunernas utgifter och inkomster 1961—1962

(Exkl. affärsverk, bolag och stiftelser m. m.)

De statsiffror som underliggör beräkningarna för 1962 har justerats för normala över- och underskattningar

	Miljoner kronor		Förändring 1961—1962	
	1961	1962	milj. kr.	procent
<i>I konstant (1961 års) penningvärde:</i>				
1. Bruttoinvesteringar (inkl. fastighetsköp) ..	1 900	2 070	+ 70	+ 9
2. Konsumtion	5 700	6 040	+ 340	+ 6
3. Summa investeringar och konsumtion.....	7 600	8 110	+ 510	+ 7
<i>I löpande priser:</i>				
4. Bruttoinvesteringar (inkl. fastighetsköp)....	1 900	2 150	+ 250	+ 13
5. Konsumtion	5 700	6 460	+ 760	+ 13 ¹ / ₂
6. Transfereringar och övriga utgifter	1 270	1 440	+ 170	+ 13
7. Summa utgifter	8 870	10 050	+ 1 180	+ 13
8. Inkomster	8 820	9 920	+ 1 100	+ 12 ¹ / ₂
varav: Skatter	4 960	5 940	+ 980	+ 19 ¹ / ₂
Statsbidrag	2 210	2 270	+ 60	+ 3
Övriga inkomster	1 650	1 710	+ 60	+ 4
9. Totalbudgetens saldo (8—7)	— 50	— 130	— 80	.

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik samt finansdepartementet.

munala investeringarna, alltså inklusive bolag, stiftelser och affärsverk, öka med 10 procent 1962.)

Då även kommunernas transfereringsutgifter beräknas öka relativt kraftigt innebär kommunernas planer för 1962 en ganska kraftig expansion på snart sagt alla fronter av de kommunala myndigheternas ekonomiska verksamhet. Finansieringen av denna expansion innebär dock ett behov av en med ett hundratal miljoner kronor ökad upplåning. Emellertid skall den egentliga kommunala upplåningen 1962 också täcka ett med närmare ca 50 miljoner kronor ökat inkomstunderskott för de kommunala affärsverken, och kreditmarknadssituationen får därmed ett ökande inflytande på kommunernas möjligheter att realisera sina planer, vilket synes ligga i linje med utvecklingen senare år. Enligt statistiska centralbyråns kommunala finansstatistik ökade visserligen mellan 1960 och 1961 kommunernas kassamedel och övriga finansiella tillgångar, dock ej snabbare än att de kan anses motsvara ett mot en ökad ekonomisk aktivitet svarande stegrat behov av rörelsemedel. Någon ackumulering av finansiella tillgångar som i ett kärt kreditmarknadsläge skulle kunna spenderas för att finansiera investeringar och andra utgifter skulle således ej ha ägt rum.

3. Staten

Tre fjärdedelar av de statliga konsumtionsutgifterna utgörs av löne- och pensionskostnader. Återstoden är materielåtgång och från andra håll inköpta tjänsteprestationer. Det är förenat med vissa svårigheter att omtolka de i budgeten givna anslagsbeloppen så att man får fram deras realekonomiska

innebörd. Sedan ur driftbudgeten avskiljts rena inkomstöverföringar och bokföringstransaktioner, t. ex. avskrivningar på kapitalinvesteringar, måste konsumtionsutgifterna särskiljas ur de enskilda anslagsposterna; även i driftbudgeten ingår nämligen också åtskilliga utgifter, som i den realekonomiska grupperingen räknas som investeringar. De för varje kalenderår gällande belopp, som på så sätt skall framräknas, ingår emellertid i två budgetårs riksstat resp. riksstatsförslag. Att ur dessa budgetårssiffror beräkna relevanta kalenderårssiffror får ske genom en tämligen grov approximation. Man kan härvid inte jämföra ett års faktiska utfall med ett påföljande års anslag. Dels tillkommer tilläggsstater varje år, dels är över- och underskridanden oundvikliga på många anslagsposter. Fördelningen på halvår är inte heller exakt känd, speciellt inte om man tänker på den realekonomiska effekten av utgifterna och inte endast på tidpunkten för deras bokföringsmässiga registrering. (I fråga om konsumtionsutgifterna kan man dock räkna med en relativt god anslutning mellan utgiftsregistrering och faktisk verksamhet; i fråga om investeringarna är differenserna härvidlag så stora att man helt måste avstå från att använda riksstatssiffror för att i stället begagna vederbörande verks och myndigheters direkta uppskattningar av faktisk medelsåtgång under respektive år.)

Med hänsyn till dessa och liknande förhållanden har det visat sig att den enklaste metoden att eliminera dylika missvisningar i jämförelserna mellan olika år är att utgå från de kalenderårssiffror som kan härledas ur de varje vår antagna riksstaterna, och att sedan antaga att övriga tillkommande och avgående belopp kommer att bli lika stora under det framförvarande som under det förflutna året. Endast på mycket speciella grunder kan man avvika från denna tumregel.

Någon omräkning av anslagsbeloppen till oförändrat penningvärde erfordras inte när det gäller löneutgifterna, eftersom dessa beräknas på basis av samma lönenivå i riksstatsförslaget som i den föregående riksstaten. En skillnad mellan årsbeloppen ger alltså direkt uttryck för reell volymförändring, dvs. i första hand ändring i antalet anställda, eventuellt också förskjutning i dessas genomsnittliga kvalifikationsnivå. Sakanslagen måste däremot omräknas med hänsyn till inträffad och förutsedd prisförändring.

På nu angivet sätt erhålls en ökning i utgiftsvolymen för statlig konsumtion med ca 200 miljoner kronor eller 5 procent mellan 1961 och 1962. De största ökningarna gäller försvaret (s. k. teknisk fördyring m. m.), utbildningsväsendet (universitets- och skolreformer under genomförande jämte ökning av elevantalet) och den statliga sjukvården (mentalsjukvården och undervisningssjukhusen).

Såsom inledningsvis framhölls har — så när som på den statliga konsumtionen — de olika poster som ingår i statsbudgeten fått sin realekonomiska innebörd belyst i andra avsnitt i nationalbudgeten. Det kan ändå vara rimligt att här i översiktlig form också betrakta den statliga budgetutvecklingens totaleffekt på den samhällsekonomiska balansen. Med avseende på det framförvarande året kan de för en sådan betraktelse behövliga siffrorna

Tabell VIII: 2. Statens ekonomiska verksamhet 1960—1962

Kassamässiga uppgifter

Miljoner kronor i löpande priser

	Kalenderår			Budgetår		
	1960 utfall	1961 prel. ber.	1962 prognos	1960/61 utfall	1961/62 prel. ber.	1962/63 enl. riks- stats- förslag
A. Inkomster.....	14 750	17 450	18 400	16 641	17 972	18 824
därav: dir. skatter	6 800	8 550	8 350	8 016	8 524	8 133
indir. skatter	6 800	7 650	9 050	7 425	8 146	9 277
B. Överföringsutgifter	7 850	8 550	9 100	8 303	8 781	9 393
C. Konsumtion	3 650	4 000	4 550	3 802	4 231	4 534
D. Bruttoinvestering	3 450	3 450	3 700	3 093	3 501	3 782
E. Diverse.....	— 150	—	—	—	—	—
F. Summa B till E	14 800	16 000	17 350	15 198	16 518	17 709
G. Finansiellt sparande (A—F)	— 50	+ 1 450	+ 1 050	+ 1 443	+ 1 459	+ 1 115
H. Utlåning	950	1 150	1 200	1 062	1 298	1 094
I. Totala utgifter	15 750	17 150	18 550	16 260	17 811	18 803
J. Totalsaldo (A—I).....	— 1 000	+ 300	— 150	+ 381	+ 161	+ 21

Anm. Vid omvandlingen av de officiella budgetårssiffrorna i högra delen av tabellen till kalenderårssiffror för 1961 och 1962 har ganska schablonmässiga metoder fått användas, varför precisionen framför allt på enskilda inkomst- och utgiftstyper ej torde vara alltför god. Totalsiffrorna för inkomster och utgifter kan dock bedömas vara något säkrare än delsiffrorna. Kalenderårssiffran för 1962 inkluderar, till skillnad från de motsvarande budgetårsberäkningarna, beräknade utgiftsstegringar till följd av förväntad lönestegring för statsanställda och andra tillkommande utgifter.

inte erhållas annat än mycket ungefärligt. I dagens läge gör särskilt osäkerheten om statstjänarlönernas höjning varje beräkning mer eller mindre godtycklig. Grovt uppskattade prognossiffror för kalenderåret 1962 har införts i tabell 2 tillsammans med utfallssiffror för 1960 och (ännu osäkra) för 1961. Tabellens högra del återger utfallssiffror för 1960/61 och formellt beräknade belopp för 1961/62 och 1962/63 vilka således ej är justerade med hänsyn till tillkommande löne- och andra utgiftshöjningar.

Tabellen avser givetvis totalbudgeten. För ett studium av statsfinanserna som balansfaktor i samhällsekonomin är det betydelsefullt ifall en viss utgift, som i båda fallen föranleder anställande av arbetskraft eller inköp av material, rubriceras som kapital- eller driftsutgift. Likaså är denna uppdelning likgiltig för bedömningen av budgetens likviditetseffekter m. m.

Som framgår av sista raden i tabell 2 beräknas totalbudgetsaldot från 1960 till 1961 ha förstärkts med 1 300 miljoner kronor (från — 1 000 till + 300). Däremot synes saldot komma att försvagas med 450 miljoner kronor (från + 300 till — 150) mellan 1961 och 1962.

Ibland vill man bortse från statens »bankmässiga» verksamhet, alltså dess utlåning. Motivet är att det betyder föga för aktiviteten om en bostadsbyggare fyller sitt lånebehov på den reguljära kreditmarknaden eller hos staten. Riktigheten härav kan i viss mån ifrågasättas, eftersom större delen av den

utlåning det här är fråga om är av avgörande betydelse för bostadsbyggandets omfattning. — Eftersom statens utlåning föga ändrats till sin omfattning under de betraktade åren är det dock tämligen likgiltigt vilketdera saldot man använder. Förändringarna från det ena året till det andra blir alltså ungefär desamma i båda fallen, nämligen $+ 1\,400$ och $- 400$ i stället för ovannämnda $+ 1\,300$ och $- 450$ miljoner kronor (enligt rad G i tabellen).

I detta sammanhang understryks, att det just är *förändringen* i budgetsaldo från ett år till ett annat som är av intresse vid betraktelsen av budgetens inverkan på den samhällsekonomiska balansen.

Uttryckta i procent av bruttonationalprodukten blir saldiförändringarna de båda åren $+ 2$ procent 1960—1961 respektive $- 1/2$ procent 1961—1962. Under 1961 skulle statsbudgeten således, med detta mycket ungefärliga sätt att mäta dess effekt, ha varit relativt kraftigt restriktiv medan en viss expansiv effekt skulle vara att vänta 1962. Uttrycken »expansiv» och »kontraktiv» avser här i båda fallen jämförelse med närmast föregående år. Jämfört med 1960 var budgetpolitiken kontraktiv även 1962 ehuru med ett lägre belegg än 1961.

En mera förfinad analys skulle kräva att man tog hänsyn till att exempelvis olika utgiftsposter — även om de är numeriskt lika stora — kan ha olika stor effekt på samhällsekonomin; överföringsutgifter brukar således anses vara mindre efterfrågeskapande än utgifter för investerings- och konsumtionsändamål osv. Här skall dock ej göras något försök till sådan precisering.

Budgetutfallets förändring mellan två år är ett nettoresultat av förändringar av olika typer av budgetposter. Somliga av dessa poster förändras automatiskt med förändringar i bruttonationalprodukten och det därmed förändrade skatteunderlaget. (Exempel: skatteinkomster ökar och utbetalningar av arbetslöshetsunderstöd minskar med ökande ekonomisk aktivitet eller eljest stigande penninginkomstnivå och vice versa.) Andra är resultatet av aktiva åtgärder som statsmakterna vidtar. (Exempel: höjning eller sänkning av skattesatserna.) När det gäller tendensen hos statsinkomsterna att automatiskt stiga mera än utgifterna och skapa ett budgetöverskott vid stegringar i den allmänna inkomstnivån brukar man tala om »inbyggd stabilisator». I detta avseende har den nyligen genomförda skatteomläggningen en innebörd som kan vara värd att beakta. Sänkningen av marginalskattesatserna i »vanliga» inkomstlagen innebär att de statliga skatteinkomsterna vid stigande skatteunderlag, t. ex. under en period av kraftig ekonomisk expansion och mer eller mindre tydlig inflation, ökar mindre än vad som hade varit fallet om de tidigare marginalsattesatserna tillämpats. Den automatiska förstärkningen av budgetsaldot — med inflationsmotverkande effekt — blir alltså mindre. I stället måste alltså i ett framtida överkonjunkturläge aktiva åtgärder i restriktiv riktning (finanspolitiska, penningpolitiska, etc.) användas i ökad omfattning.

IX. Kreditmarknaden

1. Utvecklingen på kreditmarknaden 1961

Staten

Den minskning av statens utgiftsöverskott som inträffade 1960, då upplåningsbehovet nära nog halverades jämfört med 1959, fortsatte ytterligare under 1961. I själva verket vändes 1960 års upplåningsbehov på netto ca en miljard under 1961 i ett inkomstöverskott av storleksordningen 350 miljoner kronor. I detta läge har staten ställt endast ringa nettoanspråk på den långa marknaden; på denna marknad har nyupplåningen obetydligt överstigit skuldåterbetalningarna, och statsskuldens nedgång faller helt på den korta marknaden.

Nettouppgifter för statens upplåning hos olika kategorier av långivare redovisas i tabell 1. Gentemot riksbanken och affärsbankerna har en nettoåterbetalning ägt rum, medan skuldförhållandet till »övriga kreditinstitut» och allmänheten kan beräknas ha förblivit i stort sett oförändrat.

Kommunerna

I den preliminära nationalbudgeten för 1961 förutsågs en minskning av kommunernas finansiella sparande¹ 1961 jämfört med 1960 innebärande en ökad låneefterfrågan från denna sektor. Kommunerna synes också ha kunnat öka sin upplåning på kreditmarknaden, ehuru ej med så mycket som hade erfordrats för att täcka hela den planerade ökningen av deras sammanlagda budgetunderskott; den svagare ökningen av budgetunderskottet än som planerats torde i viss utsträckning ha betingats av bristande möjligheter att erhålla lån. Upplåningsökningen hänför sig väsentligen till »övriga kreditinstitut» (tabell 1) och består huvudsakligen i reverslån hos allmänna pensionsfonden och andra pensionsinrättningar.

Bostadssektorn

Mellan 1960 och 1961 beräknas bostadsinvesteringarna ha ökat med ca 10 procent i värde och bostadskrediterna synes ha ökat i ungefär samma takt, motsvarande en upplåningsökning med ett par hundra miljoner kronor. Upplåningen på den långa marknaden har ökat men ej i tillräcklig utsträckning för att förhindra en fortsatt ackumulation av kreditiv och tillfälliga avlyft i affärsbankerna. Detta har inneburit en fördyring av byggnadskostna-

¹ För varje sektor anger det finansiella sparandets storlek i vilken utsträckning sektorn ifråga kunnat finansiera sina utgifter för såväl konsumtion som realinvestering under en viss period med löpande inkomster under perioden. Är det finansiella sparandet positivt har sektorn under perioden netto ökat sina fordringar (minskat sina skulder) gentemot andra sektorer och omvänt vid negativt finansiellt sparande.

Tabell IX: 1. Kreditmarknaden 1960 och 1961

Nettobelopp, miljoner kronor

Långgivare	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringslivet	
1960					
Riksbanken	1 175	—	75	—	1 250
Affärsbanker ¹	— 650	— 100	300	875	425
Övriga kreditinstitut ¹	— 75	275	1 775	600	2 575
Allmänheten	650	75	75	350	1 150
Summa	1 100	250	2 225	1 825	5 400
1961 (delvis uppskattningar)					
Riksbanken	— 250	0	0	0	— 250
Affärsbanker ²	— 100	0	200	400	500
Övriga kreditinstitut ²	0	400	2 100	750	3 250
Allmänheten	0	0	100	500	600
Summa	— 350	400	2 400	1 650	4 100

¹ Om korrigering görs för effekterna av den tillfälliga medelsomflyttning mellan affärsbanker och postgiro, uppgående till ca 600 miljoner kronor, som ägde rum kring årsskiftet 1959/60 erhålls ett affärsbanksbidrag till statens finansiering 1960 på — 1 250 miljoner. Affärsbankernas totala kreditgivning blir då — 175 miljoner, medan för övriga kreditinstituts del finansieringsbidraget till staten blir 525 miljoner och deras totala finansieringsbidrag 3 175 miljoner kronor.

² Effekten av den tillfälliga medelsomflyttningen mellan affärsbankerna och postgirot på statsupplåningens fördelning på olika långgivare, som oms-rushen vid slutet av 1961 kan antas ha resulterat i, har i tabellen uppskattats till 100 miljoner kronor. Vid rensning från denna temporära inflytelse skall alltså 100 miljoner kronor i utlåning till staten överföras från »övriga kreditinstitut» och läggas på affärsbankerna. »Övriga kreditinstituts» finansieringsbidrag till staten blir då — 100 miljoner kronor och deras totala kreditgivning 3 150 miljoner kronor, medan affärsbankernas finansieringsbidrag till staten blir 0 och deras totala utlåning 600 miljoner kronor.

Anm. Med näringslivet avses praktiskt taget hela den del av samhällsekonomin, som ligger utanför staten, kommunerna, bostadssektorn och kreditinstituten.

Affärsbankernas utlåning till respektive staten, kommunerna och bostäderna omfattar inköp av statspapper, reverslån till kommunerna och köp av kommunobligationer, bostadsbyggnadskrediter enligt Svenska Bankföreningens månadsstatistik och köp av hypoteksb obligationer. Utlåningen till näringslivet är en restpost och avser alla andra lån och obligationsköp än de nyss-nämnda.

»Övriga kreditinstitut» omfattar sparbankerna, postbanken, jordbrukskasseorganisationen, allmänna pensionsfonden, försäkringsbolag, riksförsäkringsverket och Sveriges Kommunalanställdas pensionskassa. Deras kreditgivning till staten, kommunerna, bostadssektorn och näringslivet innefattar såväl reverslån som köp av obligationer och andra värdepapper.

I uppgifterna för »allmänheten» ingår de obligationer, förlagsbevis, aktier och diverse statspapper, som försålts till andra köpare än de institutioner, som ingår i tabellens övriga långgivarsektorer. Företagens, hushållens och diverse fonders och kassors värdepappersköp redovisas således i denna post.

Tabellen innefattar endast uppgifter om kreditförmedling över den reguljära kreditmarknaden; kommersiella krediter eller andra finansiella transaktioner mellan och inom de reala sektorerna ingår således inte.

Uppgifterna för 1960 har avrundats till jämna 25-tal och uppgifterna för 1961, som till stor del bygger på uppskattningar, till jämna 50-tal miljoner kronor.

derna och synes även på sina håll ha lett till svårigheter att erhålla nya kreditiv. I samband med ökad emittering av hypoteksb obligationer under hösten kunde dock dessa svårigheter övervinnas och igångsättning ske i normal omfattning före högvinterns inträde.

Näringslivet

Näringslivets kreditmarknadsfinansiering 1961 beräknas bli några hundra miljoner kronor lägre än 1960. Inom denna något krympta totalram har en förskjutning från upplåning i bankerna till upplåning på kapitalmarknaden ägt rum. Såväl aktie- som obligationsfinansieringen låg högre än 1960. Näringslivssektorns finansiella sparande beräknas emellertid 1961 ha varit mer negativt än 1960. Hur har då detta ökade finansieringsbehov täckts, i den mån krediter ej kunnat erhållas på den organiserade kreditmarknaden? Enligt bankstatistiken har det ägt rum en fortsatt kraftig dragning på de bankräkningar som framför allt företagen anses använda sig av (checkräkning, uppsägningsräkning, depositions- och kapitalräkning, girokapitalräkning samt postgiro- och postgirots räntebärande kapitalkonto). Konjunkturinstitutets enkät¹ bland industriföretag rörande dessas finansiella tillgångar och skulder ger också en bild av en fortsatt kraftig försämring av kassaläget i industrisektorn. I enkäten redovisas också jämfört med 1960 ökade belopp för »lån till företag och enskilda personer» på tillgångssidan och för posten »övriga lån» på skuldsidan. Detta tyder på ökade lånetransaktioner utanför den reguljära kreditmarknaden. Expansionen av bankernas garantiförbindelser, vilken t. o. m. november 1961 varit kraftigare än under motsvarande period 1960 motsäger ej heller denna konklusion. Innebörden av ökad direkt kreditgivning inom näringslivet är en ökad grad av självfinansiering inom sektorn som helhet — över- och underskott i finansiellt sparande utjämnas utan att transaktionerna registreras på den organiserade kreditmarknaden.

Ett intressant fenomen med effekter i motsatt riktning mot de ovan nämnda lånetransaktionerna kan avläsas i den nyssnämnda enkäten. Industrieföretagens kundfordringar och leverantörsskulder har 1961 ökat mindre eller gått ned kraftigare än 1960; detta i motsats till vad som hände under 1960, då dessa poster ökade kraftigare eller minskade mindre jämfört med 1959. Denna utveckling kan kanske tolkas på så sätt, att medan 1960 det kassamässiga likviditetsunderlaget, ehuru försämrat jämfört med 1959, ännu var tillräckligt gott för att tillgodose en av den ökade ekonomiska aktiviteten och det kärvare kreditmarknadsläget föranledd ökad efterfrågan på handelskrediter, så har den fortsatta försämringen av företagens kassaläge medfört att medgivandet av sådana krediter under föregående år kraftigt minskat. Likviditetsåstramningen skulle således, om denna tolkning är riktig, nu verkligen ha börjat »bita». De låga siffrorna för den »reala likviditeten» 1961 (se tab. 2) motsäger ej heller denna slutsats. Den kausala ordningsföljden mellan de varandra i riktning motverkande tendenserna på varukrediternas och lånetransaktionernas områden skulle kunna vara denna: det försämrade kassaläget har givit upphov till minskat utbud av leverantörskrediter, vilka följer varu- och tjänsteflödet och alltså ges så att säga vertikalt i produktionsprocessen; i detta läge med relativ hopkrympning av

¹ Enkäten täcker för 1961 endast första halvåret. I texten har de resultat man kommit till vid halvårsjämförelser med tidigare år antagits gälla även för hela kalenderår.

Tabell IX: 2. Allmänhetens »reala likviditet» 1957—1961

År	Penningmängd vid slutet av resp. år i procent av bruttonational- produkten (BNP)	Penningmängd, obligationsstock och tillgodoha- vanden på in- vesteringskon- ton vid slutet av resp. år i procent av BNP
1957.....	64	73
1958.....	67	76
1959.....	71	80
1960.....	67	77
1961 (uppskattn.)	65	75

Anm. Penningmängden utgörs av allmänhetens innehav av sedlar samt tillgodohavanden på samtliga inlåningsräkningar i andra banker än riksbanken. Till allmänheten räknas sektorn utanför staten, kommuner, banker och försäkrings- och pensionsinrättningar. Både företag och hushåll förs sålunda till allmänheten liksom även andra institutioner än de nyss angivna.

denna typ av krediter har företagen sökt sig ut »åt sidorna» för att genom direkt upplåning i andra företag söka ordna sina likviditetsproblem.

Den tillväxt av förskotten (mottagna och lämnade), som redovisas i nämnda enkät, vilken tyder på högre grad av löpande betalningar för beställningsarbeten 1961 än 1960, kan också ha sin förklaring i det försämrade likviditetsläget: den som utfört arbetet och omedelbart svarat för dess finansiering har i ökad utsträckning måst ha underhandsbetalning från beställaren.

2. Prognos-utfall 1961

Det i den reviderade nationalbudgeten för 1961 förutsedda statliga upplåningsbehovet på 1/4 miljard vändes i en statsskuldminskning av motsvarande storleksordning med främst den effekten att den beräknade ökningen av riksbankens utlåning till staten i stället blev en minskning. Siffran för kommunernas upplåningsbehov som för 1961 beräknades till ca 500 miljoner kronor sattes i den reviderade nationalbudgeten inom parentes för att markera att kreditpolitiken kunde antas syfta till att nedbringa denna för att dämpa kommunernas investeringsefterfrågan. Som tidigare nämnts blev också upplåningen ca 100 miljoner kronor mindre än det beräknade behovet. Bostädernas kreditbehov kalkylerades på grundval av bostadsbyggandets beräknade omfattning, och det preliminära utfallet av denna sektors upplåningsverksamhet stämmer väl med prognosen.

Näringslivets upplåning på den organiserade kreditmarknaden synes ha legat lägre än det i den reviderade nationalbudgeten kalkylerade upplåningsbehovet, vilket är en utveckling i linje med den av den ekonomiska politiken åsyftade.

På utlåningssidan hade i den reviderade nationalbudgeten den affärsbanksutlåning som måste ske om efterfrågad och utbjuden kreditmängd

Tabell IX: 3. Kreditmarknaden 1962

Nettobelopp, miljoner kronor

	Efterfrågan		Utbud
Staten.....	250	Riksbanken	250
Kommuner	(500)	Affärsbankerna.....	(500)
Bostäder	2 500	Övriga kreditinstitut	3 500
Näringslivet	(1 500)	Allmänheten	500
Summa	4 750		4 750

Anm. Siffrorna har avrundats till närmast liggande $\frac{1}{4}$ miljard kronor.

skulle »gå ihop» satts inom parentes för att markera att den ekonomiska politikens syfte kunde antas vara att se till att dessa instituts utlåning skulle bli mindre än den siffra som där utsattes. Så kan också beräknas ha skett. Vad slutligen kapitalmarknaden angår så beräknas utfallet, om man bortser från den av oms-rushen förorsakade tillfälliga utlåningsökningen från postgirot till staten, bli i stort lika med den utlåning som kalkylerades.

3. Utvecklingen på kreditmarknaden 1962

Efterfrågesidan

Såsom visats i kapitel VIII beräknas *statens* utgifter 1962 komma att stiga snabbare än dess inkomster. Ett utgiftsöverskott om 150 miljoner kronor har beräknats. I tabell 3, som utgör en kalkyl över utvecklingen på kreditmarknaden 1962, har på efterfrågesidan införts det avrundade beloppet 250 miljoner kronor för staten.

Vad gäller *kommunerna* väntas tendensen i fråga om utgifter och inkomster bli densamma som för staten. Ett lägre finansiellt sparande och ett ökat upplåningsbehov kalkyleras sålunda för 1962 jämfört med 1961 (se kap. VIII). I tabell 3 har som kommunupplåning 1962 införts en till jämna 500 miljoner kronor avrundad siffra.

Bostadsinvesteringarna beräknas stiga något utöver 1961 års, medförande ett med något hundratal miljoner höjt upplåningsbehov. I tabell 3 har bostadskrediterna exklusive statens bostadslångivning, vilken kan beräknas komma att ligga i stort oförändrad vid $\frac{3}{4}$ miljard kronor, kalkylerats till avrundade 2 500 miljoner. För *näringslivet* har schematiskt antagits ett upplåningsbehov av ungefär samma storleksordning som den upplåning som beräknats ha ägt rum 1961. I kalkylen har ett till 1 500 miljoner avrundat belopp införts.

Utbudssidan

Tillväxten av allmänna pensionsfonden och den beräknade stabiliteten i försäkringsbolagens och andra kreditinstituts möjligheter att placera pengar långfristigt kan netto väntas ge en ökning av den långfristiga kreditgivningen från »övriga kreditinstitut» med omkring en halv miljard kronor

från 1961 till 1962. På grund av den tillfälliga medelsinströmningen i postgirokontoret i slutet av 1961 i anslutning till oms-rushen och den förutsedda minskningen i början av 1962 kan postgirokontorets tillfälliga kreditgivning beräknas bli lägre 1962 än 1961. Den totala kreditgivningen från »övriga kreditinstitut» kan därför väntas öka med ett mindre belopp än nyssnämnda halva miljard. I tabell 3 har för »övriga kreditinstituts» placeringar 1962 den till 3 500 miljoner kronor avrundade siffran införts. För *allmänheten* redovisas i stort sett oförändrade placeringar eller 500 miljoner kronor.

Riksbankens utlåning till här redovisade sektorer har med hänsyn till kalkylerad ökning av sedelvolymen, beräknad återbetalning av företagens i riksbanken insatta fondmedel, uppskattat finansiellt sparande för riksbanken samt antagandet om oförändrat valutainnehav satts till 250 miljoner kronor. *Affärsbankerna* slutligen blir som vanligt restpost, och får här fylla ut med en halv miljard för att efterfrågan och utbud skall gå ihop. — I likhet med vad som tidigare gjorts har siffran för affärsbankernas kreditgivning liksom de för kommunernas och näringslivets kreditefterfrågan satts inom parentes för att markera de stabiliseringspolitiska åtgärder dessa sektorer kan bli utsatta för; tenderar ekonomin mot fortsatt ekonomisk överhettning orsakad från investeringssidan kan man räkna med att främst affärsbankernas utlåning får begränsas (eller åtminstone inte öka med de i en sådan situation ökade behoven) med åtföljande åtstramande effekter på den icke-statliga investeringsverksamheten eller vice versa.

Hur kan då affärsbankernas likviditet och förmåga till utlåning beräknas förändras under 1962? För året som helhet kan enligt ovan statsfinansernas utveckling väntas innebära ett likviditetstillskott. Statsskuld placerad utanför affärsbankerna (även annan än korta lån hos postgirokontoret m. fl. tillfälliga placeringar) förfaller till återbetalning, varigenom banklikviditeten även ökar. I samma riktning verkar återbetalningarna till företagen av i riksbanken insatta fondmedel. Tillväxten av allmänhetens sedelinnehav verkar dock i andra riktningen liksom också riksbankens finansiella sparande. Därest staten inte företar någon ny upplåning på marknaden utanför affärsbankerna (utöver sedvanlig kortfristig upplåning), synes därför för 1962 som helhet en svag ökning av affärsbankernas likvida tillgångar vara att förvänta, men om staten med lång nyupplåning neutraliserar sin återbetalning av långfristiga skulder, skulle status quo i fråga om affärsbankernas likvida tillgångar synas som det mest sannolika alternativet. Den kalkylerade utlåningen skulle då pressa ned affärsbankernas relativa likviditet. Den kraftiga säsongrörelse, som kännetecknar banklikviditeten med minskning under våren och ökning under hösten, gör att likviditetsläget för bankerna — trots företagets uttag av 300 miljoner från 1960 års särskilda investeringsfonder strax före årsskiftet — bli särskilt stramt under vårhalvåret 1962, innebärande starkt begränsade utlåningsmöjligheter.

Tabellförteckning

I.	1.	Preliminär försörjningsbalans för 1962	2
II.	1.	Försörjningsbalans 1959—1961	7
	2.	Bruttoinvesteringar 1959—1961	8
	3.	Privat konsumtion 1959—1961	10
	4.	Bytesbalansen 1959—1961	11
	5.	Lagerförändringar inom statistiskt belysta produktions- och distributionsområden 1959—1961	12
III.	1.	Utrikeshandelns fördelning på länderområden 1960—1961	13
	2.	Betalningsbalansen 1959—1962	14
	3.	Utrikeshandelns värde-, volym- och prisförändringar 1960—1962	15
	4.	Guld- och valutareserven december 1958—november 1961	15
IV.	1.	Industriproduktionen 1959—1961	21
	2.	Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar	23
V.	1.	Utvecklingen på arbetsmarknaden 1957—1961	26
VI.	1.	De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1960—1962	30
	2.	Konsumentpriserna december 1960—november 1961	33
VII.	1.	Räkneexempel för 1962 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet (exkl. bostäder)	39
	2.	Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1957—1961	40
	3.	Investeringsplaner inom industrin för 1962	42
	4.	Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1956—1962	43
	5.	Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1962	47
	6.	Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1961 till 1962	48
VIII.	1.	Kommunernas utgifter och inkomster 1961—1962	51
	2.	Statens ekonomiska verksamhet 1960—1962	53
IX.	1.	Kreditmarknaden 1960 och 1961	56
	2.	Allmänhetens »reala likviditet» 1957—1961	58
	3.	Kreditmarknaden 1962	59

Innehåll

I. Sammanfattande översikt	1
II. Sveriges ekonomi 1961	7
1. Inhemska bruttoutgifter	9
2. Utrikeshandel och lagerutveckling	11
III. Utrikeshandeln	13
1. Exporten och importen 1961	13
2. Bytesbalansen och valutareserven 1961	14
3. Exporten 1962	15
4. Importen 1962	17
5. Bytesbalansen och valutareserven 1962	18
IV. Produktionen	19
1. Den totala produktionen 1961 och 1962	19
2. Produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar	20
V. Arbetsmarknaden	24
1. Arbetskraftstillgången och den totala sysselsättningen	24
2. Arbetsmarknadsläget	25
VI. De enskilda konsumenternas ekonomi	29
1. De disponibla inkomsterna	29
2. Konsumentpriserna	32
3. Konsumtionsvolymen	35
VII. Investeringarna	38
1. Utgångspunkter och metoder	38
2. Delkalkyler på viss byggnadsverksamhet	38
3. Beräkningar över hela byggnadsverksamheten	39
VIII. Den offentliga verksamheten	50
1. Allmänt	50
2. Kommunerna	50
3. Staten	51
IX. Kreditmarknaden	55
1. Utvecklingen på kreditmarknaden 1961	55
2. Prognos-utfall 1961	58
3. Utvecklingen på kreditmarknaden 1962	59
Tabellförteckning	61

**VISSA TABELLER
TILL BELYSNING AV
DEN STATSFINANSIELLA
UTVECKLINGEN**

Vissa tabeller till belysning av den statsfinansiella utvecklingen

Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1951/52—1960/61

Inkomster		Utgifter	
Budgetåret 1951/52			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	7 507	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	6 423
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	776
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	500	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
		Återbetalda statslån	91
		Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	374
		Ytterligare uppkommen eftersläpning av inleveransen av överskottsmedel från domänenverket	67
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	48
		Kassamedelsökning	228
Summa	8 007	Summa	8 007
Budgetåret 1952/53			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	7 808	Driftbudgetens utgiftstitlar....	7 647
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 020
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	250	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Statslån	1 487	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	137
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	6	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	64
Kassamedelsförbrukning	317	Summa	8 868
Summa	8 868		

Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade ökningen av statsskulden med 285 milj. kr., motsvarande verkställd avskrivning av riksgäldskontorets skuld till statens krigsförsäkringsnämnd.

Budgetåret 1953/54

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	8 535	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	8 130
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 033
Statslån	1 055	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning i eftersläpningen av inleverans av överskottsmedel från domänverket..	37	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	20
Ökning av postverkets likvida medel	47	Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp.....	450
Ökning av hos statens jordbruksnämnd balanserade medel avseende regleringsavgifter m. m.	60	Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott	29
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	51	Kassamedelsökning	123
Summa	9 785	Summa	9 785

Budgetåret 1954/55

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	8 907	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	8 619
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 077
Statslån	937	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	4	Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp	300
Minskning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott.....	9	Ökning i eftersläpningen av inleverans av:	
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	¹ 219	tullverkets uppbörd	16
Summa	10 076	överskottsmedel från domänverket	45
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	19
		Summa	10 076

Budgetåret 1955/56

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	10 072	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	9 691
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 028
Statslån	953		

¹ Den i rikshuvudboken redovisade totala minskningen av kassamedel uppgår endast till 124 milj. kr. Detta belopp utgör skillnaden mellan minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (128 + 91 =) 219 milj. kr. samt ökningen av övriga kassamedel, 95 milj. kr., varav 90 milj. kr. hänför sig till postsparbanken och postgirörrelsen.

	Milj. kr		Milj. kr.
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	49	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning i eftersläpningen av inleverans av:		Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	10
överskottsmedel från domänenverket	13	Till särskilda konton i riksbanken överförda medel	356
tipsmedel	6	Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	120
tullverkets uppbörd	7		
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	5		
Summa	11 105	Summa	11 105

Budgetåret 1956/57

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar	10 691	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	10 978
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	643
Statslån	1 341	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	1 30	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	50
		Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ..	183
		Till särskilda konton i riksbanken överförda medel	184
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	24
Summa	12 062	Summa	12 062

Budgetåret 1957/58

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar	12 019	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	12 120
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 204
Statslån	1 544		

¹ Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 17 milj. kr., med vilket belopp ökningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (5 + 15 =) 20 milj. kr. understiger minskningen av övriga kassamedel, 37 milj. kr.

² Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 9 milj. kr., med vilket belopp minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (7 + 23 =) 30 milj. kr. överstiger ökningen av övriga kassamedel, 21 milj. kr.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	25	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
		Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	10
		Ökning av å postgirokonton balanserade skattemedel	94
		Till särskilt konto i riksbanken överförda medel	100
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	12
		Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	148
Summa	13 588	Summa	13 588

Budgetåret 1958/59

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar ..	12 604	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	12 743
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 572
Statslån	812	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Ianspråktaga medel avseende tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster ..	450	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	61
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	242	Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	112
Förändring av balanserade skattemedel	121		
Minskning i eftersläpningen av inleverans av:			
överskottsmedel från domänenverket	16		
tullverkets uppbörd	7		
Ökning av å väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond samt å statens reservförrådsfond balanserade medel	29		
Förändring av å vissa av statsregleringsfondens konton för fonder och diverse medel m. m. balanserade medel	75		
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	32		
Summa	14 888	Summa	14 888

¹ Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total ökning av kassamedel med 52 milj. kr., varav belöper på statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (47 + 1 =) 48 milj. kr. och på övriga kassamedel 4 milj. kr.

² Frånsett vad som tagits i anspråk av medel avsatta till särskilda konton i riksbanken, redovisas i rikshuvudboken en total ökning av kassamedel med 90 milj. kr., varav belöper på statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (8 + 4 =) 12 milj. kr. och på övriga kassamedel 78 milj. kr.

Budgetåret 1959/60

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	13 657	Driftbudgetens utgifttitlar ...	13 698
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 677
Statslån	1 487	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Ianspråktaga medel avsedda för framtida investeringar i LKAB	90	Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott	91
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	39	Ökning i eftersläpningen av inleverans av tullverkets uppbörd	28
Förändring av balanserade skattemedel	42		
Ökning av å vissa kapitalfonder balanserade medel	71		
Förändring av å vissa av statsregleringsfondens konton för fonder och diverse medel m. m. balanserade medel ..	16		
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	1		
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken ¹	91		
Summa	15 494	Summa	15 494

Budgetåret 1960/61

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	16 641	Driftbudgetens utgifttitlar ...	14 829
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 392
Förändring av balanserade skattemedel	22	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning i eftersläpningen av inleverans av tullverkets uppbörd	10	Återbetalda statslån	249
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken ²	11	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	39
		Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott	35
		Minskning av å vissa kapitalfonder balanserade medel .	42
		Förändring av å vissa av statsregleringsfondens konton för fonder och diverse medel m. m. balanserade medel ..	84
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	14
Summa	16 684	Summa	16 684

¹ Frånsett vad som tagits i anspråk av medel avsatta till särskilt konto i riksbanken (LKAB-medel), redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 25 milj. kr., med vilket belopp minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (90 + 1 =) 91 milj. kr. överstiger ökningen av övriga kassamedel, 66 milj. kr.

² I rikshuvudboken redovisas en total ökning av kassamedel med 93 milj. kr. med vilket belopp nettominskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (14 - 3 =) 11 milj. kr. understiger ökningen av övriga kassamedel, 104 milj. kr.

Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1950/51—1960/61

(Miljoner kronor)

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Överskott (+) resp. underskott (-) ¹	Avsättning till budget- utjämningsfonden av		Överskott (+) resp. underskott (-) efter avsättningar
				kommunal- skattemedel	vissa medel som insatts å särskilda konton i riksbanken	
1950/51.....	5 820	5 449	+ 371			
1951/52.....	7 507	6 423	+ 1 084			
1952/53.....	7 808	7 647	+ 161			
1953/54.....	8 535	8 130	+ 405			
1954/55.....	8 907	8 619	+ 288			
1955/56.....	10 072	9 691	+ 381	250	* 356	— 225
1956/57.....	10 691	*10 978	— 287	100	* 184	— 571
1957/58.....	12 019	*12 120	— 101	250	* 100	— 451
1958/59.....	12 604	12 743	— 139	200		— 339
1959/60.....	13 657	13 698	— 41	—	—	— 41
1960/61.....	16 641	14 829	+ 1 812	350	—	+ 1 462

¹ Under budgetåren 1951/52 och 1952/53 gjordes, i syfte att i den statliga bokföringen eliminera effekten av uppkommen eftersläpning i utbetalningen av kommunalskattemedel, avsättningar från driftbudgetens inkomster till en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedlen, vilka medel under budgetåren 1953/54 och 1954/55 återförts till budgetens inkomstsida. Under budgetåren 1953/54 och 1954/55 verkställdes inga avsättningar. Fr. o. m. budgetåret 1955/56 ingår regleringsfonden som en del av budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar icke längre direkt berör de redovisade inkomsterna. Därest under 1953/54—1957/58 hade gjorts avsättningar till och återföringar från regleringsfonden enligt samma metod som under 1951/52 och 1952/53, skulle de i tabellen angivna budgetsaldona på + 405, + 288, + 381, — 287 resp. — 101 milj. kr. i stället ha uppgått till + 105, + 188, + 381, — 237 och — 351 milj. kr.

² Därav tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster 275 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 81 milj. kr.

³ Inkl. det under femte huvudtiteln upptagna anslaget till fondering för framtida pensionsändamål på 275 milj. kr.

⁴ Därav tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster 75 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 109 milj. kr.

⁵ Beloppet utgöres helt av tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster.

Tab. 3. Statsskulden under budgetåren 1950/51—1960/61

(Miljoner kronor)

Budgetår	Fonderad stats-skuld	Tillfäll-ig stats-skuld	Totala stats-skulden Summa (2 + 3)	Därav placerat i:				
				Ränte-löpande obliga-tions-lån	Premie-obliga-tions-lån	Stats-skuld-för-bindel-ser	Lån hos statsinsti-tutioner och fonder m. m.	Skatt-kam-mar-växlar
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totalt								
1950/51	8 999	3 421	12 421	5 836	1 485	376	1 492	2 865
1951/52	9 653	2 676	12 329	5 705	1 557	326	1 328	2 264
1952/53	10 043	2 489	12 532	7 071	1 575	353	1 113	1 286
1953/54	10 934	2 653	13 587	7 978	1 725	288	1 069	1 457
1954/55	12 503	2 021	14 524	9 480	1 898	288	988	870
1955/56	12 709	2 768	15 477	9 439	1 901	310	827	2 022
1956/57	12 956	3 862	16 818	9 511	1 901	335	1 096	3 021
1957/58	13 445	4 917	18 362	10 484	2 001	472	1 026	3 526
1958/59	14 666	4 507	19 173	11 778	1 951	1 157	899	2 792
1959/60	15 648	5 012	20 660	13 116	2 103	1 157	817	3 029
1960/61	15 575	4 836	20 411	12 678	2 203	1 207	784	3 045
Förändringar under budgetåret								
1950/51	+ 120	+ 227	+ 348	+ 136	+ 60	- 77	- 181	+ 423
1951/52	+ 654	- 745	- 92	- 131	+ 72	- 50	- 163	- 601
1952/53	+ 390	- 187	+ 203	+ 1 366	+ 18	+ 27	- 216	- 978
1953/54	+ 891	+ 164	+ 1 055	+ 907	+ 150	- 65	- 43	+ 171
1954/55	+ 1 569	- 632	+ 937	+ 1 452	+ 173	-	- 81	- 587
1955/56	+ 206	+ 747	+ 953	+ 9	+ 3	+ 22	- 161	+ 1 152
1956/57	+ 247	+ 1 094	+ 1 341	+ 72	+ 0	+ 25	+ 269	+ 999
1957/58	+ 489	+ 1 055	+ 1 544	+ 973	+ 100	+ 137	- 70	+ 504
1958/59	+ 1 221	- 409	+ 812	+ 1 294	- 50	+ 685	- 127	- 734
1959/60	+ 982	+ 505	+ 1 487	+ 1 338	+ 152	-	- 82	+ 237
1960/61	- 73	- 176	- 249	- 438	+ 100	+ 50	- 33	+ 17

Tab. 4. Statsupplåningens placering under budgetåren 1950/51—1960/61

(Miljoner kronor)

Budget- år	Utgifts- överskott (+), in- komst- överskott (-) å riksstaten	Transak- tioner vid sidan av riks- staten	Summa utgifts- överskott (+), in- komstöver- skott (-) (2+3)	Upplåning (+), skuldåterbetalning (-)						Kassa- ökning (-) minsk- ning (+) (4-10)
				Marknaden				Riks- ban- ken	Sum- ma (8+9)	
				Af- färs- ban- ker	Post- banken	Övriga	Sum- ma (5+6 +7)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1950/51	+ 197	- 119	+ 78	- 85	- 240	- 17	- 342	+ 690	+ 348	- 270
1951/52	- 308	- 12	- 320	+ 296	- 94	+ 576	+ 778	+ 870	- 92	- 228
1952/53	+ 859	- 55	+ 804	+ 805	+ 79	+ 43	+ 927	- 440 ^a	+ 487	+ 317
1953/54	+ 628	+ 304	+ 932	+ 685	- 150	+ 336	+ 871	+ 184	+ 1 055	- 123
1954/55	+ 789	+ 272	+ 1 061	- 489	- 61	+ 1 075	+ 525	+ 412	+ 937	+ 124
1955/56	+ 647	+ 323	+ 970	- 15	- 204	+ 111	- 108	+ 1 061	+ 953	+ 17
1956/57	+ 930	+ 420	+ 1 350	+ 139	+ 316	+ 137	+ 592	+ 749	+ 1 341	+ 9
1957/58	+ 1 305	+ 187	+ 1 492	+ 788	+ 209	+ 312	+ 1 309	+ 235	+ 1 544	- 52
1958/59	+ 1 711	+ 989	+ 722	+ 1 208	- 50	+ 362	+ 1 520	+ 708	+ 812	- 90
1959/60	+ 1 718	+ 206	+ 1 512	+ 154	- 145	+ 1 043	+ 1 052	+ 435	+ 1 487	+ 25
1960/61	- 420	+ 78	- 342	- 1 062	- 23	+ 446	- 639	+ 390	- 249	- 93

Anm. »Utgiftsöverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med utgifterna å kapitalbudgeten (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar. Upplåningen hos affärsbanker, posten och riksbanken avser nettoförändring av deras totala innehav av statspapper (nominellt belopp).

¹ Därav genom sterilisering av prisutjämningsavgifter 820 milj. kr.

² Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade statsskuldökningen med 285 milj. kr., utgörande avskrivning av lån från krigsförsäkringsnämnden.

³ Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB, som överförts till särskilda konton i riksbanken, med + 275 resp. + 81 milj. kr. för 1955/56 och med + 75 resp. + 109 milj. kr. för 1956/57.

⁴ Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster med 100 milj. kr.

⁵ Här ingår ianspråktaga medel avseende tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster med 450 milj. kr.

⁶ Upplåningen hos försäkringsbolag, sparbanker m. fl. har minskat med 188 milj. kr. Restposten Övriga har emellertid ökat till följd av upplåning å 550 milj. kr. i pensionsstyrelsen i samband med överföringen av steriliseringsmedel till folkpensioneringsfonden.

⁷ Riksbankens innehav av statspapper har i samband med disposition av å särskilda konton i riksbanken avsatta statsinkomster nedgått med en miljard kr. Härförutan skulle riksbankens innehav av statspapper ha ökat med 292 milj. kr.

⁸ Här ingår ianspråktaga medel avsedda för framtida investeringar i LKAB med 90 milj. kr.

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel under budgetåren 1955/56—1960/61

(Miljoner kronor)

	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Nettoförändring i riksbankens guld- och valutareserv	- 32	+ 217	- 153	+ 255	- 210	+ 875
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken	- 24	+ 104	- 33	+ 32	- 90	+ 29
Nettoresultat av riksbankens köp och försäljning av svenska värdepapper	+ 928	+ 706	+ 104	- 748	+ 398	+ 436
Nettoförändring i riksbankens utlåning	- 236	- 190	+ 366	- 205	+ 218	+ 128
Nettoförändringar å bundna räkningar i riksbanken	- 420	- 496	- 311	+ 942	- 29	- 1 068
Andra transaktioner med marknaden ¹	- 61	+ 23	+ 8	- 140	+ 17	- 62
Nettoresultat av riksbankens transaktioner	+ 155	+ 364	- 19	+ 136	+ 304	+ 338
Utelöpande sedlar	+ 185	+ 353	+ 52	+ 151	+ 318	+ 319
Affärsbankernas checkräkningar hos riksbanken	- 30	+ 11	- 71	- 15	- 14	+ 19
Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel	+ 155	+ 364	- 19	+ 136	+ 304	+ 338

¹ »Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning, vilka var för sig är av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecken i tabellens övre del anger, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecken anger att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens nedre del anger plus- och minustecken ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

**SAMMANSTÄLLNING
ÖVER BEHÅLLNINGAR Å
RIKSSTATSANSLAG**

Bihang 4

Sammanställning över behållningar å riksstatsanslag

Driftbudgeten

Miljoner kronor

Huvudtitel	Reservation 1/7, 1960	Reservation ²⁰ /, 1961			Ökning (+) minskning (-) under budgetåret 1960/61
		å för budget- året 1960/61 anvisade anslag ¹	å äldre anslag	totalt	
Justitiedepartementet	5,9	10,1	—	10,1	+ 4,2
Utrikesdepartementet	4,0	4,3	—	4,3	+ 0,3
Försvarsdepartementet	340,4	574,7	0,8	575,5	+ 235,1
Socialdepartementet	44,2	67,8	0,2	68,0	+ 23,8
Kommunikationsdepartementet ..	380,7	371,7	—	374,7	— 6,0
Finansdepartementet	2,3	2,7	0,1	2,8	+ 0,5
Ecklesiastikdepartementet	42,0	49,1	0,6	49,7	+ 7,7
Jordbruksdepartementet	196,4	208,4	2,3	210,7	+ 14,3
Handelsdepartementet	44,1	18,9	4,0	22,9	— 21,2
Inrikesdepartementet	83,0	85,2	3,7	88,9	+ 5,9
Övriga huvudtitlar	0,5	0,5	—	0,5	—
Summa egentliga statsutgifter....	1 143,5	1 396,4	11,7	1 408,1	+ 264,6
Avskrivningar av nya kapitalinves- teringar	250,7	290,9	9,8	300,7	+ 50,0
	1 394,2	1 687,3	21,5	1 708,8	+ 314,6

¹ Inkl. reservationer å tidigare under samma anslagsrubrik anvisade medel (= fortlöpande anslag).

**2 Statsverkspropositionen år 1962: Bil. 1: Inkomsterna: Bih. 4:
Behållningar å riksstatsanslag**

Kapitalbudgeten

Miljoner kronor

Anslagsgrupp	Behållning 1/7 1960	Behållning 30/4 1961			Ökning (+) minskning (-) under budgetåret 1960/61
		å för budget- året 1960/61 anvisade anslag	å äldre anslag	totalt	
Statens affärsverksfonder:					
Postverkets fond.....	7,0	5,7	—	5,7	— 1,3
Televerkets fond.....	23,8	32,0	—	32,0	+ 8,2
Statens järnvägars fond	22,8	37,7	0,4	38,1	+ 15,3
Statens vattenfallsverks fond..	49,4	59,0	—	59,0	+ 9,6
Domänverkets fond	1,8	1,3	0,8	2,1	+ 0,3
Säger för statens affärsverksfonder	104,8	135,7	1,2	136,9	+ 32,1
Luftfartsfonden	4,7	16,4	—	16,4	+ 11,7
Statens allmänna fastighetsfond ..	149,0	165,0	5,6	170,6	+ 21,6
Försvarets fonder	139,2	167,9	—	167,9	+ 28,7
Statens utlåningsfonder	163,4	310,6	7,3	317,9	+ 154,5
Fonden för låneunderstöd	186,6	112,9	1,3	114,2	— 72,4
Fonden för statens aktier	0,1	33,7	0,1	33,8	+ 33,7
Fonden för förslag till statsverket..	3,3	18,8	0,1	18,9	+ 15,6
Diverse kapitalfonder	18,9	7,2	0,6	7,8	— 11,1
	770,0	968,2	16,2	984,4	+ 214,4

FÖR FLERA HUVUDTITLAR GEMENSAMMA FRÅGOR

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1962.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäles av chefen för civildepartementet, statsrådet Lindholm, beträffande de under punkterna 1—4 angivna frågorna samt av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, beträffande de frågor, som beröres under punkterna 5—7.

1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

I enlighet med beslut av 1957 års riksdag regleras statstjänstemännen tillkommande minimilöner (grundlöner) fr. o. m. den 1 juli 1957 genom statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228). Denna förordning innehåller ej några regler om särskilda tillägg till grundlönerna. De aktuella lönerna (totallönerna) har förutsatts skola fastställas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, efter det statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle till överläggningar i ämnet.

I enlighet med beslut vid 1958 års B-riksdag och 1959 års riksdag har den 1 juli 1959 genomförts en pensionsreglering för statsanställda m. fl. Huvudgrunderna för pensioneringen har intagits i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) den 28 maj 1959 (nr 287), under det att i statens pensionslöneförordning samma dag (nr 286) meddelats bestämmelser om den till grund för pensioneringen liggande pensionslönen. Enligt 15 § SPR skall bruttobeloppet av beviljad egenpension eller familjepension förändras i den mån Kungl. Maj:t och riksdagen härom beslutar. Denna bestämmelse utgör motsvarigheten till vad som i tidigare pensionsanordningar gällde beträffande rörligt tillägg. Det har i samband med pensionsregleringen förutsatts, att här avsedd förändring av enligt reglementet beviljade pensioner

skall fastställas i samma ordning som gäller beträffande fastställandet av totallönerna.

I prop. 1960: 151 redovisades en den 13 april 1960 med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m. Enligt denna överenskommelse, vilken godkändes av riksdagen (SU 143, rskr 323), höjdes för 1960 totallönerna för 1959 med 5 procent. Beträffande löneplan B skedde härvid fr. o. m. den 1 juli 1960 höjningen med utgångspunkt i särskilda baslönebelopp, som framgår av den vid prop. 1960: 151 fogade bilagan A. För 1961 har i enlighet med överenskommelsen gällt totallönebelopp motsvarande de vid utgången av 1960 gällande totallönerna höjda med 5 procent. Riksdagens beslut innebar vidare, att antalet ortsgrupper inom lönegrupperingen den 1 januari 1962 skulle minskas från fyra till tre genom uppflyttning av samtliga till ortsgrupp 2 hänförliga orter till ortsgrupp 3.

Vad angår pensionerna innebar överenskommelsen i princip en höjning med 5 procent fr. o. m. juli 1960 samt en ytterligare höjning med 5 procent fr. o. m. januari 1961. För första halvåret 1960 utbetalades särskilda pensionstillägg. De i vissa fall alltså utgående kristilläggen uppräknades för 1960 och 1961 i anslutning till pensionshöjningarna.

De för 1961 gällande lönebeloppen framgår av kungörelsen den 18 november 1960 (nr 587) om löner m. m. till vissa statsanställda m. fl. under år 1961. Pensionshöjningarna för 1961 reglerades genom kungörelserna den 18 november 1960 angående bruttobelopp av vissa statliga personalpensioner från och med den 1 januari 1961 (nr 589) samt angående ändrad lydelse av 2 § kungörelsen den 28 maj 1959 (nr 290) med bestämmelser om vissa pensionsförmåner enligt föreskrifter meddelade före utfärdandet av statens allmänna tjänstepensionsreglemente (nr 590). Kungörelse angående ändring i lönegrupperingen har utfärdats den 29 september 1961 (nr 498).

Det förutsattes i prop. 1960: 151 att frågan om storleken av löner, pensioner och kristillägg efter utgången av 1961 sedermera skulle få underställas riksdagen. Därest beslut i ämnet ej skulle ha meddelats före årsskiftet 1961/62, syntes provisoriskt få tillämpas samma grunder som under 1961.

Några överläggningar med statstjänstemännens huvudorganisationer om storleken av totallönerna och om ev. förändring av pensionerna under 1962 har ännu ej ägt rum. Det är därför icke möjligt att nu ange vad som i dessa hänseenden bör gälla under innevarande år. Ifrågavarande spörsmål torde senare få underställas riksdagen. Kungl. Maj:t har den 17 november 1961 utfärdat kungörelse (nr 530) om fortsatt tillämpning av vissa för år 1961 gällande lönebestämmelser. Förenämnda kungörelser 1960: 589 och 1960: 590 om pensionsnivåer m. m. gäller t. v.

Under angivna förhållanden har till grund för beräkningen av anslagsmedlen till rörliga löneförmåner samt till pensioner under nästa budgetår lagts de löne- och pensionsbelopp, som gällt under 1961. Vid anslagsberäkningen har beaktats den genomförda ändringen av antalet ortsgrupper.

Enligt riksdagens beslut om pensionsreglering för statsanställda m. fl. skall — enligt för riksdagen närmare redovisade grunder — till pensionsberättigade tjänstemän utgå kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Kungl. Maj:t har senast den 17 november 1961 utfärdat kungörelse (nr 523) om dylik kompensation. Medel till avgiftskompensationen beräknas under vederbörliga anslag och, i fråga om avlöningsanslagen, under särskild anslagspost.

Kostnaderna för kompensationen har för budgetåret 1962/63 liksom för innevarande budgetår beräknats motsvara 2 procent av de sammanlagda beloppen under ordinarie- och icke-ordinarieposterna.

2. Överskridande av vissa anslagsposter

Den omläggning av avlöningsstaterna, som genomfördes fr. o. m. budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. En nödvändig förutsättning för denna omläggning var att Kungl. Maj:t erhöi ett allmänt bemyndigande av riksdagen att medge överskridande av maximerade anslagsposter. Detta bemyndigande har årligen förlängts. Efter smärre ändringar av bemyndigandet vid 1952 och 1956 års riksdagar innebär detsamma, att Kungl. Maj:t äger medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obestämt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakant-hållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning.

I skrivelse den 27 juni 1961 hemställde försvarets sjukvårdsstyrelse om oavkortad lön åt en extra ordinarie tjänsteman hos styrelsen vid tjänstledighet under tiden den 30 augusti 1961—den 21 juni 1962 för att genomgå viss kurs. Samtidigt meddelade sjukvårdsstyrelsen att, vid bifall till framställningen, vikarie måste anställas på tjänsten samt att styrelsen saknade medel för bestridande av härav föranledda kostnader. Genom beslut den 16 augusti 1961 biföll Kungl. Maj:t framställningen om oavkortad lön åt ifrågavarande tjänsteman. I skrivelse den 5 september 1961 har sjukvårdsstyrelsen sedermera hemställt, att den under sjukvårdsstyrelsens avlöningsanslag uppförda anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal får överskridas med erforderligt belopp för anställande av vikarie.

I utlåtande över framställningen har riksrevisionsverket uttalat, att Kungl. Maj:t ej synes kunna med stöd av riksdagens nyssnämnda bemyndigande

medgiva begärt överskridande. Enligt riksrevisionsverkets mening bör emellertid övervägas att hos riksdagen utverka en ökad befogenhet för Kungl. Maj:t att medge anslagsöverskridanden. Riksrevisionsverket har sålunda funnit det vara lämpligt, att Kungl. Maj:t utverkar ett generellt bemyndigande att medge anslagsöverskridanden — förutom då icke-ordinarie tjänsteman vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet mot avstående av hela lönen — i fall, då vikarie förordnats för ordinarie eller icke-ordinarie tjänsteman, som åtnjutit längre tids tjänstledighet med bibehållande helt eller delvis av lönen.

För egen del finner jag det uppenbart, att i ett fall som det nyss redovisade Kungl. Maj:t måste äga bemyndigande att medge erforderligt överskridande för anställande av vikarie. Vid myndigheter med relativt begränsade avlöningsanslag skulle eljest stora svårigheter kunna möta för genomförande av en angelägen vidareutbildning av personalen. Med anledning av vad riksrevisionsverket uttalat vill jag emellertid framhålla, att det enligt min mening kan ifrågasättas om ej det av riksdagen redan givna bemyndigandet lämnar utrymme för Kungl. Maj:t att medge erforderliga överskridanden i fall såsom det förevarande liksom över huvud taget i fall, där icke-ordinarieposten blir i en icke förutsedd omfattning belastad med kostnader, som sammanhänger med att vikarie behöver anställas under längre tids tjänstledighet med helt eller delvis bibehållande av lönen för ordinarie eller icke-ordinarie tjänsteman. Jag stöder mig härvid på förarbetena till ifrågavarande bemyndigande och torde härutinnan få hänvisa till 1941 och 1952 års riksdagsbehandling av frågan (prop. 1941: 1, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, p. 3, SU 14, rskr 17; prop. 1952:1, bil. 2, p. 3, SU 13, rskr 44). För vinnande av ökad klarhet rörande bemyndigandets innebörd synes emellertid en närmare precisering böra ske i anslutning till vad som här anförts.

Alltsedan budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som påkallats med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Bemyndigandet gäller numera — efter vidgningar vid 1953 och 1960 års riksdagar — även andra personalgrupper för vilka tillämpas reglerad befordringsgång, nämligen personal som enligt riksdagens beslut jämföras med amanuenspersonal, kanslistpersonal i administrativ tjänst samt viss teknisk biträdespersonal.

Fr. o. m. budgetåret 1958/59 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som erfordras för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter.

För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter på grund av merkostnader till följd av kontraktsanställning.

Nu nämnda bemyndiganden bör — såvitt gäller först berörda bemyndigande med den omformulering härav som tidigare nämnts — gälla även budgetåret 1962/63.

I enlighet med förslag i prop. 1959:151 erhöll Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande att för budgetåret 1959/60 medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter med hänsyn till administrationskostnader i samband med pensionsregleringen den 1 juli 1959 för statsanställda m. fl. Bemyndigandet gällde de ökade kostnader, som kunde föranledas av pensionsregleringen ävensom av den av riksdagen beslutade gemensamma utbetalningen av personalpensionsförmåner och folkpension m. m. Riksdagen har lämnat motsvarande bemyndigande för budgetåren 1960/61 och 1961/62.

Då det nya pensionssystemet icke slutligt utformats och utbetalningssystemet ej helt genomförts, har en säker överblick över de ökade administrationskostnaderna ännu ej kunnat vinnas. Med hänsyn härtill torde det nu avsedda överskridandebemyndigandet böra gälla även nästkommande budgetår.

I enlighet med vad som uttalats 1941 vid tillkomsten av bemyndigandet att överskrida vissa maximerade anslagsposter till löner m. m. bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken detta bemyndigande tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter rörande utnyttjandet av förevarande bemyndigande under budgetåret 1960/61 få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1962/63 i enlighet med vad i det föregående förordats medge

1) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöning åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet med helt eller delvis bibehållen lön för ordinarie eller icke-ordinarie tjänsteman,

2) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till tillämpningen av reglerad befordringsgång för i det föregående berörda personalkategorier,

3) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan bli erforderliga för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter,

4) överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter på grund av merkostnader till följd av kontraktsanställning, samt

5) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan erfordras på grund av ökade administrationskostnader i samband med pensionsregleringen för statsanställda m. fl.

3. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

I anslutning till de riktlinjer för behandlingen av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster, vilka uppdragits i prop. 1956: 124, anmäles i det följande resultatet av den under budgetarbetet verkställda prövningen av s. k. A-frågor.

Arbetet med de s. k. B-frågorna har påbörjats och förberedande överläggningar har upptagits med personalorganisationerna. De slutliga förhandlingarna om dessa tjänsteförteckningsfrågor torde dock kunna äga rum tidigast under mars. Med hänsyn härtill torde det bli nödvändigt att senare under riksdagen framlägga förslag, som påverkar personalförteckningarna. För att i sådan ordning framlagda förslag skall kunna genomföras under 1962, är det erforderligt att riksdagen, liksom fallet varit under de senare åren, beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats i anledning av de särskilda lönegradsplaceringsförslagen, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med dessa förslag.

Jag får nu redovisa de förslag till ändrad lönegradsplacering, som ansetts kunna förordas på grundval av den under budgetarbetet företagna omprövningen av löneställningen för olika tjänster. I dessa frågor har, såsom förutsetts i förenämnda prop. 1956: 124, statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter. Det bör framhållas, att prövningen av lönegradsfrågor avsett icke blott ändrad lönegradsplacering för redan befintliga tjänster utan även placering i lönegrad av tjänster, vilka i statsverkspropositionen under resp. huvudtitlar föreslås skola inrättas under nästa budgetår. Även i denna del har personalorganisationerna lämnats tillfälle till överläggningar med företrädare för civildepartementet.

De förslag till lönegradsändringar, som nu tillstyrkes, redovisas i den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan*. Framhållas må att sådana av organisatoriska skäl föranledda lönegradsändringar, vilka i realiteten innebär utbyte av förefintliga tjänster mot nya tjänster med artskilda arbetsuppgifter, samt förslag till ändrad lönegradsplacering av tjänster, som

framlägges i anslutning till i särskild ordning verkställd översyn av organisationen inom visst område, ej redovisas i bilagan. Dessa förslag anmäles under resp. huvudtitlar. Vad angår de i bilagan redovisade förslagen torde jag få hänvisa till de redogörelser för myndigheternas motiveringar och förslag, som senare lämnas av vederbörande departementschefer. Jag vill tillägga, att på föranstaltande av civildepartementet myndigheterna anmodats att lämna sina motiveringar för de olika förslagen på särskilda, för ändamålet utarbetade formulär. Beträffande innehållet i dessa formulär torde få hänvisas till handlingarna.

De av mig nu tillstyrkta, i bilagan redovisade förslagen innebär uppflyttning av inemot 300 tjänster. Kostnadsökningen för löner vid ett genomförande av förslagen kan vid nuvarande lönenivå beräknas uppgå till ungefär 450 000 kr. för år. Medel för lönegradsändringarna beräknas under resp. huvudtitlar. Förslagen synes böra genomföras fr. o. m. den 1 juli 1962.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlägges i särskild ordning, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med behandlingen av nämnda förslag,

dels godkänna de i bilagan till statsrådsprotokollet i detta ärende upptagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av sistnämnda förslag.

4. Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

Enligt allmänna verksstadgan (senaste lydelse: SFS 1957: 616) skall, där ej för viss personalgrupp särskilda föreskrifter lämnats, arbetstiden för normal arbetsvecka utgöra 42 timmar. Arbetstidens förläggning bestämmes av myndigheten med iakttagande av att arbetstiden icke någon arbetsdag må understiga 4 1/2 timmar. Om och i den mån omständigheterna det tillåter, må myndigheten för högst tre månader under tiden juni—september medgiva, att arbetstiden inskränkes med högst 9 timmar i veckan. Arbetstiden å lördagar må härvid begränsas till 3 1/2 timmar.

Beträffande registrators- och kassakontor föreskrives i verksstadgan att dessa skall hållas öppna varje arbetsdag å bestämd expeditionstid omfattande minst 5 timmar. Å dag före sön- eller helgdag må sagda expeditionstid, där så befinnes kunna ske utan olägenhet, inskränkas till 3 1/2 timmar för högst tre månader under tiden juni—september och till 4 1/2 timmar för övrig tid av året.

I flertalet av de verksinstruktioner och stadgor, som utfärdats av Kungl. Maj:t, hänvisas i fråga om arbets- och mottagningstid till allmänna verksstadgan. I andra fall åter har särskilda arbetstidsbestämmelser meddelats, vilka för personal i administrativt arbete i huvudsak överensstämmer med föreskrifterna i allmänna verksstadgan.

Fråga om ändring i de bestämmelser, som reglerar sommararbetstiden inom statsförvaltningen, har tidigare i olika sammanhang anmälts för riksdagen. I 1956 års statsverksproposition (bil. 2, p. 6) redovisades sålunda resultatet av en av 1953 års riksdag begärd utredning beträffande sommararbetstidsbestämmelsernas innehåll och tillämpning. Efter anmälan för 1956 och 1957 års riksdagar (SU 1956: 14, rskr 14 samt SU 1957: 14, rskr 14) prövades under åren 1956—58 vid ett begränsat antal myndigheter en sådan förläggning av sommararbetstiden, att lördagarna blev tjänstefria. I prop. 1959: 152 slutligen redovisades en med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om statstjänstemännens löner under 1959 m. m., enligt vilken bl. a. vederbörande myndighet skulle äga att utan hinder av föreskrifterna om viss kortaste arbetstid å arbetsdag besluta om sådan förläggning av arbetstiden, att fria lördagar kunde erhållas under de månader, då sommararbetstid tillämpades hos myndigheten. Såsom förutsättning för ett dylikt beslut skulle gälla att myndigheten fann en sådan förläggning av arbetstiden lämplig från ekonomiska och organisatoriska synpunkter samt att betjäningen av allmänheten icke eftersattes. Nämda överenskommelse godkändes av riksdagen (SU 111, rskr 259).

Med stöd av förenämnda riksdagsbeslut utfärdades den 28 maj 1959 kungörelse (nr 197) om förläggning av sommararbetstid enligt allmänna verksstadgan m. m. I anslutning till utfärdandet av lagen den 7 april 1961 (nr 70) om ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 maj 1930 (nr 173) om beräkning av lagstadgad tid har kungörelse (nr 80) utfärdats om ändrad lydelse av nyss nämnda kungörelse. Ändringen innebär bemyndigande för myndigheterna att under ovan angivna förutsättningar slopa öppethållandet av vissa expeditioner under tid, då tjänstefria lördagar medgivits inom myndigheten.

Föreliggande möjlighet att bereda personalen tjänstefria lördagar under de månader, då sommararbetstid tillämpas, torde under sist förflutna sommar i allmänhet ha utnyttjats av myndigheterna. I flertalet fall torde därjämte arbetstiden under veckans övriga arbetsdagar ha inskränkts med sammanlagt 4 1/2 timmar.

Från vissa statliga myndigheter har inkommit framställningar om att den arbetstidsinskränkning av högst 9 timmar i veckan, som nu kan medges under högst tre månader av tiden juni—september, i stället skulle få fördelas på sex månader och förläggas så, att lördagarna blev helt tjänstefria. Önskemål om undanröjande av förefintliga hinder mot en sådan omfördelning och förläggning av den nuvarande totala arbetstidsinskränkningen under sommarmånaderna framfördes även av statstjänstemännens huvudorganisatio-

ner vid de förhandlingar om vissa lönegradsändringar m. m., som under våren 1961 ägde rum mellan civildepartementet och organisationerna. Det förutsattes i samband med förhandlingarnas avslutande, att frågan om sommartidstjänstgöringen inom statsförvaltningen skulle närmare övervägas inom civildepartementet.

I samband med de överväganden, som i anledning därav gjorts inom civildepartementet, har kunnat konstateras att inom den privata sektorn av arbetsmarknaden, framför allt inom Stockholmsområdet, fria lördagar åtminstone under sommarhalvåret i stor utsträckning tillämpas för personalgrupper motsvarande dem, som inom statsförvaltningen har möjlighet till arbetstidsförkortning under sommarmånaderna. Även vissa kommunala arbetsgivare, bl. a. Stockholms stad, har under senare år övergått till att förlägga arbetstiden så, att samtliga lördagar under sommarhalvåret blir tjänstefria.

En anpassning av förläggningen av arbetstiden för här avsedd personal i statlig tjänst till vad som gäller för motsvarande personal på arbetsmarknaden i övrigt bör enligt min mening eftersträvas, icke minst från rekryteringssynpunkt. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att en sådan anpassning skall kunna ske.

Med hänsyn till den utveckling mot fria lördagar under sommarhalvåret, som ägt rum på den privata arbetsmarknaden, finner jag en omprövning av sommararbetstidsbestämmelserna nu motiverad. Efter övervägande av de olika faktorer, som härvidlag gör sig gällande, och efter överläggningar med de statsanställdas huvudorganisationer anser jag, att nuvarande sommararbetstidsbestämmelser bör ändras och utformas så, att myndighet, vid vilken sommararbetstid hittills fått tillämpas, må medgiva att arbetstiden under månaderna april—september inskränkes med högst 4 1/2 timmar i veckan samt att arbetstiden under denna tid i första hand förlägges så, att lördagarna blir tjänstefria. Avvikelser från en på dylikt sätt förlagd sommararbetstid kan visa sig bli nödvändiga inom vissa speciella arbetsområden.

Vad jag här har föreslagit innebär bl. a. att i gällande arbetstidsbestämmelser intagen föreskrift om viss kortaste arbetstid för arbetsdag icke skall gälla under tid, då myndigheten tillämpar sommartid.

Jag vill framhålla att som förutsättning för att medgiva en arbetstidsinskränkning under här berörda sexmånadersperiod alltså skall gälla, att göromålens behöriga gång inom myndigheten medger det. Arbetstidsinskränkning får sålunda icke tillämpas i sådan omfattning, att arbetsuppgifter åsidosättes eller att därav föranledes krav på personalökning. Vid utläggande av tjänstefria lördagar bör vederbörlig betjäning av allmänheten beaktas.

Omfördelas nuvarande arbetstidsinskränkning på sex i stället för på tre månader och utnyttjas densamma så, att personalen erhåller fria lördagar, kan vissa problem uppkomma hos myndighet, som enligt av Kungl. Maj:t

meddelade bestämmelser skall hålla mottagningsexpedition öppen visst antal timmar varje arbetsdag. Den tidigare nämnda ändringen i lagen den 30 maj 1930 (nr 173) om beräkning av lagstadgad tid innebär, att under månaderna juni—september infallande lördagar vid tillämpning av lagen likställas med sön- och helgdagar. Något behov av att under sådant förhållande hålla expeditioner öppna på dessa lördagar för mottagande av handlingar, vid vilkas ingivande viss förfallotid skall iakttagas, finnes inte. Tillämpar myndighet fria lördagar under april och maj månader, skulle det däremot kunna bli aktuellt med jourtjänstgöring å lördagar under dessa månader för personal å myndighetens mottagningsexpedition. Chefen för justitiedepartementet avser emellertid att senare under riksdagen framlägga förslag till lag angående ändring i nyssnämnda lag, varigenom även lördagar, som infaller under april och maj, skulle komma att vid beräkning av lagstadgad tid likställas med sön- och helgdagar. Därest en sådan lagändring sker, torde mottagningsexpeditionerna kunna hållas stängda på lördagar under hela den tid, då myndigheten tillämpar sommartid. Behov av jourtjänst kan emellertid komma att föreligga hos myndighet med livlig kontakt med allmänheten. Personal, som deltagar i sådan jourtjänst, torde i allmänhet kunna beredas en häremot svarande ledighet under annan arbetsdag.

5. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 117 665 000 kr. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under resp. huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår bör upptagas till följande belopp.

Andra huvudtiteln:	Kr.	Kr.
Ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond	7 020 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 459 000	8 479 000
Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till beskickningsfastigheternas delfond	7 972 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	473 000	8 445 000
Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	32 000	
Ersättning till beskickningsfastigheternas delfond	50 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	450 000	532 000
Femte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		6 585 000
Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	2 687 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	3 427 000	6 114 000

Sjunde huvudtiteln:	Kr.	Kr.
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 574 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	579 000	2 153 000
Åttonde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	41 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	25 049 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	2 567 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	2 335 000	29 992 000
Nionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		7 801 000
Tionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	2 867 000	
Ersättning till sjöfartsstyrelsens delfond	853 000	3 720 000
Elfte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	90 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	13 552 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	1 269 000	
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	21 945 000	
Ersättning till karolinska sjukhusets delfond	6 699 000	43 555 000
Tolfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		169 000
Fjortonde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		120 000

6. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark

I enlighet med de grunder som godkänts vid 1939 års lagtima riksdag är i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhopa 980 000 kr. till ersättning till domänverkets fond för upplåten mark. Denna ersättning utgår för sådan å domänverkets fond bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård, annan anstaltsvård, undervisningsverksamhet och försöksverksamhet på jordbrukets område. I beslut den 7 december 1956 har Kungl. Maj:t bl. a. meddelat vissa förvaltningsföreskrifter för upplåtna egendomar av här ifrågavarande slag. Ersättningen till domänfonden är i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representerar alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram. Genom att ersättningsbeloppen beräknas såsom en mot statens förräntningskrav svarande del av egendomarnas bokföringsvärden undvikes att de upplåtna egendomarna belastar domänverket i dess uppgift att förränta fondens kapital.

De kronoegendomar som f. n. är upplåtna till särskilda ändamål samt deras redovisningsvärden på domänverkets fond den 30 juni 1961 framgår av följande tabell.

12 *Statsverkspropositionen år 1962: Bil. 2: Gemensamma frågor*

Egendomens fastighetsbeteckning	Egendomen upplåten till eller disponerad av	Län	Redovisnings- värde å domän- verkets fond den 30 juni 1961, kr.
<i>II huvudtiteln</i>			
Hall 1 ¹ , 2 ¹ , 3 ¹ , Håga 1 ¹ och Hågelby 1 ¹	Fångvårdsanstalten Hall	Stockholms	415 326
Åby 1 ¹ m. fl.	Fångkolonien Åby	Uppsala	106 000
Focksta 1 ² , 1 ⁴ , 1 ⁵ och 1 ⁶	” Vångdalen	”	267 500
Berga 1 ²	Ungdomsanstalten Hällby	Södermanlands	11 000
Skenäs 1 ¹ , del av	Fångvårdsanstalten Skenäs	Östergötlands	136 000
Björnsätter med Färje- staden 1 ²²	D:o d:o, annex Aspliden	”	5 000
Singeslult 1 ² och 1 ³⁰	Fångkolonien Singeshult	Kronobergs	132 900
Ödevata 1 ⁴⁴	” Ödevata	Kalmar	75 000
Pihle 1 ⁷ och 1 ¹⁰	” Tygelsjö	Malmöhus	95 000
Måshult 1 ¹ , del av	” Måshult	Hallands	125 000
Skogsgård 2 ² och 2 ¹²	” Skogsgård	”	93 626
Lingådde 1 ² m. fl., Vintveten 1 ¹²	” Lingatan	Göteborgs och Bohus	46 500
Smälteryd 2 ¹ , del av	” Smälteryd	Älvsborgs	35 886
Ollestad Rättargården 1 ¹ m. fl., del av	” Ollestad	”	82 570
Lockerud 1 ¹	” Lockerud	Skaraborgs	75 500
Marieholm 1 ¹ , 2 ¹	Fångvårdsanstalten i Mariestad	”	905 000
Orretorp 1 ¹ och Tjusbol 1 ²²	Fångkolonien Orretorp	Värmlands	95 000
Sörbyn 7 ¹ , del av	” Sörbyn	Västerbottens	60 000
Summa för II huvudtiteln			2 762 808

V huvudtiteln

Svartsjö 1 ¹ , 1 ² och 2 ¹	Statens vårdanstalt å Svart- sjö för alkoholmissbrukare	Stockholms	1 020 500
Venngarn 1 ¹	D:o d:o å Venngarn	”	782 600
Troxhammar 8 ¹	Hamnargårdens skolhem	”	26 100
Ellringe 1 ¹² , Väsby Lilla 1 ¹² och 1 ¹²	Morängens yrkesskola	”	37 000
Bista 4 ² och 4 ¹²	Bistagårdens hemskola	Uppsala	22 100
Hornö 1 ¹	Hornö yrkesskola	”	39 800
Eknäs 1 ¹ , 1 ² och 2 ¹	Eknäs ”	”	69 700
Broby 1 ¹ m. fl.	Bärby ”	”	115 000
Lövsta 1 ¹ , del av	Lövsta skolhem och yrkesskola	Södermanlands	42 000
Dagöholm 5 ¹ , del av	Dagöholm, erkänd vårdan- stalt för alkoholmissbru- kare	”	67 200
Broby 1 ²	Broby skolhem	Östergötlands	45 500
Folåsa St Mellangård 4 ¹ och Folåsa 7 ¹	Folåsa ”	”	129 700
Långanäs nr 1, del av	Långanäs yrkesskola	Jönköpings	129 300
Ljungaskog 11 ² m. fl., del av	Ryagårdens ”	Kristianstads	128 000
och Sännestorp 1 ²² , del av	”	”	”
Ö Spång 4 ² m. fl., V Spång 4 ¹² och 4 ¹² , Ö Ringarp 12 ²² samt Åsljunga 9 ²² —9 ²⁷	Östra Spångs skolhem	”	63 000
Fagared 1 ² m. fl., Gastorp 1 ¹² m. fl.	Fagareds yrkesskola	Hallands	37 500
Gräskärr 1 ¹ i Uddevalla stad	Gräskärrens ”	Göteborg och Bohus	170 600
Stadsåga nr 13 A och B i Vänersborgs stad	Brättegårdens yrkesskola	Älvsborgs	35 000
Olovsred 1 ² , 1 ⁴ , 1 ¹⁰ och 2 ¹	Härsjögårdens ”	”	75 000
$\frac{1}{2}$ mtl Forsane, viss del samt Forsane utjord	Forsane yrkesskola	”	157 300

Egendomens fastighetsbeteckning	Egendomen upplåten till eller disponerad av	Län	Redovisningsvärde å domänverkets fond den 30 juni 1961, kr.
Stadsäga 1241 m. fl. i Fagersta stad	Sundbo yrkesskola	Västmanlands	149 600
Ytternora 1 ^a och Näs kungsgård 1 ^a	Hemmet Älvgården, erkänd vårdanstalt för alkoholmissbrukare	Kopparbergs	116 700
Stadsäga 250 E m. fl. i Sollefteå stad	Vemyra skolhem	Västernorrlands	70 000
Rolfs 14 ^a m. fl.	Johannisbergs yrkesskola	Norrbottnens	116 600
Summa för V huvudtiteln			3 645 800

VIII huvudtiteln

Björkö 1 ^a m. fl.	Björkö, Vitterhetsakademiens kulturresevat	Stockholms	204 600
Arnö 1 ^a	Biskops Arnö, stiftelsen Föreningen Nordens institut	Uppsala	90 000
Mo 1 ^a , Åsunda 1 ^a och Öna eller Ekön 1 ^a	Skol- och arbetshemmet för döva å Mogård	Östergötlands	247 443
Summa för VIII huvudtiteln			542 043

IX huvudtiteln

Nyckelby 4 ^a	Nyckelby trädgårdsförsöksstation	Stockholms	48 500
Wiad 1 ^a m. fl.	Wiad, institution för husdjursgenetik	"	630 800
Bogesund, del av	Statens skogsforskningsinstitut	"	350 000
"	Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län	"	2 500 000
Stadsäga 328 A, Uppsala Hovstalläng 1 ^a m. fl.	(Ultuna) Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens maskin- och redskapsprovvningsanstalter m. m.	Uppsala	1 078 365
Stadsägorna 2519, del av och 2783 i Uppsala stad	(Hammarby med Åsen; disponeras under Ultuna)	"	30 000
Flahults Skattegård 1 ^a samt Granarp 1 ^a	Flahults försöksgård	Jönköpings	186 000
Asa, del av	Skogsvårdsstyrelsen i Kronobergs län	Kronobergs	650 000
Stenstugu 2 ^a , Fjälls stora 1 ^a , Hulta lilla 1 ^a och Digåkra 1 ^a	Stenstugu försöksgård	Gotlands	607 400
Ugerup 6 ^a m. fl.	Ugerups "	Kristianstads	195 300
Alnarp 1 ^a	Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens maskin- och redskapsprovvningsanstalter, statens växtskyddsanstalt m. m.	Malmöhus	2 013 000
Råby stora 19 ^a , 21 ^a och 23 ^a	Statens centrala frökontrollanstalt	"	149 100
Flyinge kungsgård 22 ^a samt Valleberga nr 1, del av	Statens hingstdepå och stuteri	"	975 400
Lanna Borregård 10 ^a	Lanna försöksgård	Skaraborgs	135 600
Stadsägorna 361 m. fl. i Skara stad	Veterinärinrättningen i Skara	"	199 910
Sunne prästgård 1 ^a , Brårud 1 ^a och 1 ^a jämte stadsägorna 738 och 739 samt 737 och 740 A i Skara stad	Sunne försöksgård	Värmlands	74 585

14 *Statsverkspropositionen år 1962: Bil. 2: Gemensamma frågor*

Egendomens fastighetsbeteckning	Egendomen upplåten till eller disponerad av	Län	Redovisnings- värde å domän- verkets fond den 30 juni 1961, kr.
Offer 5 ¹	Offers försöksgård	Västernorrlands	226 569
Böleå 1 ⁴⁶ m. fl.	Röbäcksdalens försöksgård	Västerbottens	1 485 324
Normalkolonatet nr 14, Mönsterkolonatet samt Johannisfors 1 ¹⁰	Brännbergs försöksgård	Norrbottnens	100 992
Öjebyn 86 ¹ m. fl.	Öjebyns *	*	797 179
Belägna ovan odlingsgränsen	Skogstorp och odlings- lägenheter	Norr- och Väster- bottens	119 200
Summa för IX huvudtiteln			12 553 224
<i>XI huvudtiteln</i>			
Nyarp 1 ⁴ och 1 ⁴⁶ , Kortebo 1 ¹¹ samt stadsägorna nr 1 m. fl. i Jönköpings stad	Vilhelmsro sjukhus	Jönköpings	171 656
N Salbo 6 ¹ , S Salbo 7 ¹ och Salbohed 1 ¹	Statens skol- och yrkeshem på Salbohed	Västmanlands	217 000
Summa för XI huvudtiteln			388 656

Ersättningsbeloppen beräknas enligt vedertagna regler på grundval av bokföringsvärdet vid budgetårets ingång. I anledning härav bör de i tablån angivna bokföringsvärdena justeras med hänsyn till under budgetåret 1961/62 förutsedda förändringar. Under nionde huvudtiteln bör sålunda bokföringsvärdet höjas med sammanlagt 347 684 kr. Därav utgör 287 684 kr. tidigare anvisade och utbetalade, men av lantbrukshögskolan icke utnyttjade medel till byggnadsarbeten vid statens försöksgårdar. Vidare tillkommer innevarande års anvisning å 60 000 kr. till motsvarande ändamål. Båda beloppen beräknas komma att tagas i anspråk under innevarande budgetår.

De beräknade redovisningsvärdena som enligt det föregående skall läggas till grund för uppskattningen av ersättningsanslagen för budgetåret 1962/63 utgör sålunda för andra huvudtiteln 2 762 808 kr., för femte huvudtiteln 3 645 800 kr., för åttonde huvudtiteln 542 043 kr., för nionde huvudtiteln 12 900 908 kr. och för elfte huvudtiteln 388 656 kr. Den ersättning som härefter beräknas på de angivna värdena uppgår f. n. till 4 3/4 procent.

Erforderliga anslag till ersättning till domänverkets fond för upplåten mark har i enlighet med det anförda beräknats till sammanlagt 961 000 kr., vilket innebär en minskning med 19 000 kr. i förhållande till motsvarande anslag för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att anmäla ersättningsanslagen. Enligt nyssnämnda beräkning bör anslagen upptagas med följande belopp, nämligen under andra huvudtiteln med 131 000 kr., under femte huvudtiteln med 173 000 kr., under åttonde huvudtiteln med 26 000 kr., under nionde huvudtiteln med 613 000 kr. och under elfte huvudtiteln med 18 000 kr.

7. Vissa frågor rörande de statliga företagsformerna

1. Inledning

Huvuddelen av statens affärsmässiga verksamhet drives i affärsverksform och i aktiebolagsform. De affärsdrivande verken utgöres av postverket, televerket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, luftfartsverket, statens produktionsanstalt, domänverket, försvarets fabriksverk och Södertälje kanalverk. Affärsverken utgör liksom de administrativa ämbetsverken delar av statsförvaltningen och bortsett från vissa särbestämmelser gäller för båda lagen av ämbetsverk gemensamma förvaltningsrättsliga föreskrifter som Kungl. Maj:t utfärdar. I enlighet härmed hänför sig också affärsverken till olika departement. Redovisningsmässigt upptages varje affärsverk under en särskild kapitalfond.

Affärsverken karakteriseras av att de jämfört med övriga statliga förvaltningsorgan åtnjuter större frihet i framför allt ekonomiska frågor och personalfrågor. I likhet med vad som gäller för övriga verk provas och fastställs affärsverkens investeringsutgifter av Kungl. Maj:t och riksdagen. Inkomsterna i affärsverkens verksamhet får däremot användas av dem själva för att bestrida driftutgifter för samma verksamhet. Utgiftsregleringen är överlämnad till affärsverksstyrelserna. Styrelsernas förslag till driftkostnadsstater skall dock fastställas av Kungl. Maj:t för varje räkenskapsår. Den större friheten i personalhänseende innebär främst att affärsverken äger rätt och har möjlighet att självständigt inrätta tjänster i betydligt vidare utsträckning än övriga statliga organ.

Liksom övriga delar av statsverket är affärsverken underkastade revision och kontroll av Kungl. Maj:t underställda revisionsorgan och av riksdagens revisorer. De större affärsverken har dessutom egna interna revisionsenheter. För statens järnvägar och vattenfallsverket finns därutöver särskilda, av Kungl. Maj:t förordnade överrevisorer.

De statliga aktiebolagen utgör i förhållande till den egentliga statsförvaltningen fristående juridiska personer, som driver affärsverksamhet i en klart privaträttslig form. De statliga bolagen är sålunda inte underkastade de förvaltningsrättsliga föreskrifter som gäller inom den egentliga statsförvaltningen. Såsom grund för bolagens organisation och verksamhet gäller i stället aktiebolagslagen eller speciallagstiftning såsom banklagen och lagen om hypoteksaktiebolag. Frågor angående de statliga bolagen handlägges administrativt sett i olika departement, i allmänhet handelsdepartementet. De s. k. monopolbolagen sorterar under finansdepartementet. Redovisningsmässigt är statens aktieinnehav i regel upplaget under fonden för statens aktier. Ett fåtal bolag redovisas under andra kapitalfonder. Avkastningen redovisas å riksstatsens driftbudget såsom inkomst av vederbörande kapitalfond, således i allmänhet fonden för statens aktier.

Erforderligt kapital för bildandet av ett statligt aktiebolag har i regel tillskjutits av staten genom aktieteckning. Av liknande karaktär är även sta-

tens förvärv av aktierna i redan bestående företag. Genom att i båda fallen medel måste anvisas för ändamålet blir det riksdagen som avgör om bolag skall bildas eller inköp av aktier skall ske. Ifrågavarande medel anvisas i regel av riksdagen på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier. Vid anvisande av medel för bolagsbildning uppdrager riksdagen som regel även vissa riktlinjer för bolagets verksamhet. Även genom avtal eller lagstiftning kan ett bolags verksamhetsområde, produktion och försäljning regleras. Vid meddelande av lån och anslag kan vidare av staten uppställas villkor, som innebär riktlinjer för bolagets verksamhet.

Frågorna om statens affärsdrivande verksamhet har behandlats av 1953 års utredning om de statliga företagsformerna. Med skrivelse den 20 augusti 1960 har utredningen överlämnat betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. (SOU 1960: 32)¹ samt anmält, att dess uppdrag därmed slutförts. Tidigare har utredningen avlämnat fyra betänkanden, nämligen i februari 1956 Statsägda aktiebolag i Sverige (SOU 1956: 6), i augusti samma år Statsägda företag i utlandet (SOU 1956: 24), den 27 december samma år Statens reproduktionsanstalt (SOU 1956: 59) och i juli 1957 Statens vattenfallsverk (SOU 1957: 26). De båda betänkandena om statsägda aktiebolag i Sverige och statsägda företag i utlandet innehåller översiktliga redogörelser inom respektive ämnesområdet, som utarbetats inom utredningens sekretariat. Utredningens övriga betänkanden har varit föremål för en omfattande remissbehandling.

Utredningens förslag beträffande statens reproduktionsanstalt har redovisats för fjolårets riksdag på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet i propositionen nr 93 (JoU 25, rskr 211). Riksdagens beslut innebär, att anstalten per den 1 juli i år skall organiseras som ett statligt aktiebolag. Även i några andra frågor har av utredningen berörda spörsmål varit föremål för statsmakternas ställningstaganden. Riksdagen har sålunda med bifall till propositionen nr 67 år 1961 (JoU 19, rskr 187) för innevarande budgetår beslutat höja vissa värdegränser vid försäljning av kronofastigheter. Vidare har i anslutning till utredningens förslag och däröver avgivna remissutlåtanden en särskild utredning nyligen tillsatts för att behandla frågan om affärsverkens pris- och taxepolitik m. m.

Jag anhåller nu att få ta upp vissa frågor om formerna för statens affärsdrivande verksamhet m. m. till behandling ur principiell synpunkt. Dessa frågor gäller vissa allmänna överväganden, affärsverkens ekonomiska befogenheter, styrelseformen för affärsverken, offentlighetsprincipens tillämp-

¹ De sakkunniga har vid tiden för utarbetandet av utredningens slutbetänkande varit förutvarande ledamoten av FK, dåvarande landshövdingen K. J. Olsson, ordf., förutvarande ledamoten av AK, direktören W. S. Edström, t. f. expeditiionschefen G. L. Eriksson, ombudsmannen T. V. Flyboö, förutvarande ledamoten av FK, elverkschefen K. E. Hesselhom, överdirektören H. E. Oredsson, ledamoten av AK, direktörsassistenten N. G. Stenberg, direktören E. W. Tunhammar samt ledamoten av AK, hemmansägaren J. H. A. Wahrendorff. Såsom experter har biträtt hovrättsrådet T. G. Ernulf och ledamoten av AK, fil. lic. H. Hagnell.

ning på desamma samt revisionen av affärsverken. Därvid torde i dessa delar få redovisas utredningens förenämnda betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. jämte i ärendet avgivna remissyttranden.

2. Vissa allmänna överväganden

Utredningen. Enligt företagsformsutredningens mening kan det ur affärsteknisk synpunkt inte vara lämpligt att affärsverken skall betungas med ett regelsystem, som kanske kan vara nödvändigt eller försvarligt när det gäller den rena förvaltningen. Utredningen finner det tvärtom vara av största vikt, att verken beträffande de rent affärsmässiga dispositionerna, som har betydelse för affärsdriftens konkurrensförmåga och lönsamhet, har en så självständig ställning som det överhuvud är möjligt så att inte verksamheten i sina detaljer blir beroende av statsmakternas beslut. Ju mer affärsmässig driften skall vara efter sin natur och ju mer markerat konkurrensförhållandena framträder desto mera kan det vara anledning att skapa en ordning, som ger företagets ledning den erforderliga affärsmässiga handlingsfriheten.

Enligt utredningens bedömande kunde det därför synas vara mest naturligt, att den företagsform kom till användning som enligt erfarenheter i det enskilda näringslivet visat sig särskilt lämpad för affärsdrift, vanligen aktiebolagsformen. Lämpligheten av en för samtliga statliga affärsföretag i sina huvuddrag enhetlig organisationsform som härigenom skulle bli följden kan emellertid enligt utredningen starkt ifrågasättas. De statliga affärsföretagen bildar nämligen varken i företagsekonomiskt eller i samhällsekonomiskt hänseende en ensartad grupp. Vissa grundväsentliga olikheter med hänsyn till verksamhetens art och affärsföretagens arbetsuppgifter bör tvärtom kunna motivera skiljaktigheter i organisatoriska och andra hänseenden.

Utredningen erinrar om att den i sitt tidigare arbete funnit, att aktiebolagsformen särskilt väl borde lämpa sig för reproduktionsanstalten och vattenfallsverket. Efter en genomgång av särförhållandena vid postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket, försvarets fabriksverk och domänverket anför utredningen sammanfattningsvis, att omfattningen och inriktningen av de uppgifter som åvilar dessa affärsdrivande verk till en väsentlig del innefattar ekonomiska bedömningar, vilka ställer särskilda krav på affärsmässighet och effektivitet i verksamheten. Verken skall emellertid vid fullgörandet av sina uppgifter i viss omfattning också beakta näringspolitiska, försvarspolitiska, sociala eller andra därmed jämförliga betydelsefulla samhälleliga synpunkter. I många väsentliga frågor måste därför med nödvändighet verksamheten inom de områden som skall omfattas av de här berörda affärsverken bli beroende av statsmakternas beslut, vilket särskilt motiverar att dessa verk i det stora hela får en fastare anknytning till Kungl.

Maj:t och riksdagen än vad aktiebolagsformen i och för sig utgör. Det inom statsförvaltningen gällande systemet med en allt efter ärendenas beskaffenhet anordnad befogenhetsfördelning mellan riksdagen, Kungl. Maj:t och respektive affärsverk skulle nämligen i bolagsformen bortfalla. Något hinder för statsmakterna att på alla väsentliga punkter reglera och begränsa ett bolags handlande föreligger visserligen inte. Det egentliga syftet med bolagsformen, nämligen att ge bolaget en självständighet gentemot ägaren Staten, som överensstämmer med vad motsvarande företag har inom det enskilda näringslivet, skulle dock därigenom förfelas. Enligt utredningens uppfattning finns därför inte tillräckliga skäl att avskilja de förenämnda affärsverken från statsförvaltningen i övrigt genom att ombilda dem till aktiebolag.

Utredningen har även övervägt om det kan finnas anledning att vid sidan av aktiebolagsformen tillskapa en företagsform för affärsverken, som skulle göra dem till självständiga rättssubjekt. En sådan lösning skulle enligt utredningens förmenande bl. a. medföra, att affärsverkens ställning i förhållande till den egentliga statsförvaltningen skulle kunna klart avgränsas. En så väsentlig ändring i den nuvarande affärsverksformen skulle emellertid nödvändiggöra grundlagsändringar och medföra ett betydande antal andra lagstiftningsåtgärder. Detta skulle väsentligt fördröja möjligheterna att inom rimlig tid få en förbättring till stånd av affärsverkens nuvarande verksamhet. Det skulle också kunna sägas innebära en onödig omväg att tillskapa en helt ny privaträttslig juridisk person för att uppnå ett mål, som kanske kan nås inom den redan befintliga affärsverksformens ram.

Beträffande de statliga aktiebolagen uttalar utredningen allmänt, att en detaljreglering från statsmakternas sida av bolagens verksamhet utan tvivel skulle komma att utgöra ett väsentligt hinder för deras effektivitet och ställa dem i en långt svagare ställning än de enskilda bolag som de skall konkurrera med. Utredningen understryker dock, att de samhälleliga hänsyn som ligger bakom upprättandet av ett statligt bolag givetvis nödvändiggör att statsmakterna har sin uppmärksamhet riktad på sådana väsentliga frågor som att bolagen ledes i överensstämmelse med de allmänna ekonomiska riktlinjer som fastslagits av Kungl. Maj:t och riksdagen samt att överhuvud taget statens aktier i bolagen förvaltas på bästa sätt. I fråga om den statliga bolagsdriften bör man enligt utredningen hålla sig inom den allmänna aktiebolagslagstiftningens ram och så långt möjligt är sålunda undgå avvikelser från de regler som gäller för bolagen i det enskilda näringslivet.

Beträffande aktiebolagsformen anser utredningen denna i och för sig ändamålsenlig som en företagsform för statlig affärsverksamhet. Då något behov av att genom en särskild lag för statlig affärsdrift tillskapa en särskild företagsform inte befunnits föreligga, bör även i fortsättningen därför valet stå mellan affärsverks- eller bolagsformen, när det gäller att skapa en lämplig driftsorganisation för statlig affärsverksamhet. Bolagsformen anses

därvid framför allt böra väljas vid industriell och teknisk drift, där affärsverksamheten skall drivas på i stort sett samma villkor som i det enskilda näringslivet och i konkurrens med detta. Det kan i sådana fall vara en fördel för staten om den använder sig av den genom lång tids erfarenhet utvecklade bolagsformen som i praktiken visat sig ändamålsenlig. Den statliga affärsdriften kommer därigenom redovisningsmässigt och skattemässigt i samma ställning som ett privat företag. Den statliga affärsdriften får i bolagsformen vidare frihet att disponera vinsten till utvidgning och modernisering. Den frihet i administrativt och ekonomiskt hänseende som är särskilt önskvärd ur rent affärsmässiga och konkurrensmässiga grunder kommer även att bäst tillgodoses i bolagsformen, som därför i dylika fall kan vara att föredra framför affärsverksformen. Den senare lämpar sig enligt utredningen bäst för en affärsverksamhet där de samhällsbetonade aspekterna är betydande.

Företagsformsutredningen har i sitt slutbetänkande också behandlat frågan om industriell demokrati i den statliga affärsverksamheten. Utredningen framhåller, att innebörden av begreppet industriell demokrati inte får uppfattas som och begränsas till uteslutande den verksamhet som företagsnämnderna skall bedriva. Önskemål som berör de anställdas medinflytande på den egna arbetsplatsen har också tillgodosetts genom kombination av fackliga och politiska åtgärder i fråga om arbetstid, semester och arbetarskydd. Även en mångfald andra frågor rörande löne- och anställningsförhållanden har genom utvecklingens gång kommit att infogas i det fackliga förhandlingssystemet eller funnit sin lösning på lagstiftningens väg. Genom företagsnämnderna torde emellertid i alldeles särskild grad de mest svåråtkomliga och krävande frågorna i den industriella demokratin kunna få sin positiva lösning, om nämndernas verksamhet bedrives i en anda av samarbete. Utredningen betecknar det som en fördel att man valt avtalsvägen i stället för en reglering i lagstiftningens form då det gäller dessa nämnder.

Det bör enligt utredningen vara företagsledningen som i första hand har ansvaret för hur nämndverksamheten utformas och bedrives. Utan ett starkt stöd från ledningen får verksamheten ett begränsat värde. Utredningen understryker därför vikten av att de statliga affärsföretagens ledningar, där så befinnes påkallat, effektiviserar samarbetet med sina företagsnämnder och medverkar till en intensifierad information och kursverksamhet. Av största betydelse anser utredningen det också vara att främja den del av företagsnämndverksamheten som förslagsverksamheten utgör. De resultat som hittills uppnåtts på detta område kan inte anses tillfredsställande med tanke på de betydande outnyttjade resurser som här torde föreligga. En ändamålsenlig organisation av förslagsverksamheten med omsorgsfullt utformade regler för bedömning av förslag och fastställande av ersättningsarnas storlek är enligt utredningens mening en grundförutsättning för en breddad och kvalitativ förslagsverksamhet.

Att skapa ömsesidig förståelse för olika synpunkter inom de statsägda företagen och att genom information, rådgivning och förslag stödja företags-

ledningen i olika produktions- och välfärdsangelägenheter är en mycket betydelsefull uppgift. För fullgörandet av denna uppgift kräves effektivt arbetande samrådsorgan. Utredningen förutsätter, att frågan om samråds- och förslagsverksamheten vid de statliga företagen kan ordnas genom överenskommelser, liksom fallet är inom den enskilda företagsverksamheten. Utredningen betonar dock, att det är önskvärt att företagsnämnderna vid de statliga företagen är arbetsdugliga och effektiva. Enligt utredningens mening får det anses naturligt, att de statliga företagen föregår med gott exempel på detta område.

Utredningen anser det inte lämpligt att företagsnämndernas befogenhet skulle utvidgas till en ren beslutandefunktion. En möjlighet skulle vara att anordna en styrelse- eller bolagsstämmorepresentation för de anställda. En sådan representation skulle antingen kunna ordnas direkt genom de vid företaget anställda eller indirekt genom att de fackliga organisationerna utsåg representanter. Även mot en sådan lösning kan emellertid enligt utredningens uppfattning vägande invändningar göras. Utredningens slutsats blir därför den, att samråds- och förhandlingsvägen genom företagsnämnderna är den ordning som för närvarande ger de bästa förutsättningarna för att den industriella demokratin i de statliga företagen skall komma till verkligt uttryck.

Remissyttrandena. Utredningens allmänna överväganden rörande de former i vilka statlig företagsamhet i fortsättningen skall bedrivas tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser.

I flera remissyttranden beklagas emellertid att utredningen ej funnit anledning att ens diskussionsvis behandla frågan om en eventuellt ny företagsform, speciellt anpassad för affärsverksamhet i statlig regi. Därmed, framhåller *Landsorganisationen (LO)*, saknas också möjligheter att bedöma de nuvarande verksamhetsformernas ändamålsenlighet i jämförelse med andra tänkbara sådana. Liknande synpunkter anföres av *arbetsmarknadsstyrelsen*, *generalpoststyrelsen*, *telestyrelsen*, *postutredningen 1956* och *Sveriges akademikers centralorganisation*. *Norrbottnens läns landsting* och *Sveriges lantbruksförbund* anser, att frågan om en ny företagsform bör bli föremål för ytterligare utredning.

Järnvägsstyrelsen anser, att om en effektiv konkurrens kan åstadkommas på transportmarknaden och även i övrigt förutsättningar i detta läge finns för en effektiv och bestående sanering av ekonomin statens järnvägar bör ombildas till aktiebolag. *Vattenfallsstyrelsen* finner inte anledning att i och för sig frånga sin tidigare åsikt att verket bör ombildas till aktiebolag, men anser sig av olika skäl nu kunna ansluta sig till att verket tills vidare behålles som affärsverk. Om en bolagsbildning för vattenfallsverket senare skulle bli aktuell, torde en modifierad affärsverksform inte utgöra något hinder här för utan snarare ett steg på vägen. *Domänstyrelsen* anser för sin del, att man bör undersöka om domänverket kan omvandlas till ett fristående rättssubjekt, medan *försvarets fabriksstyrelse* understryker, att fabriksverkets

företagsform måste tagas upp till förnyad prövning i den mån utredningens förslag särskilt på personalpolitikens område inte blir genomförda. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* anför, att väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet är av den karaktären att det borde kunna jämföras med ett affärsverk.

Utredningens överväganden i fråga om den industriella demokratin inom den statliga företagssektorn tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga affärsverk och statliga bolag. Några av affärsverken understryker särskilt utredningens ståndpunkt att företagsnämnderna icke bör tilldelas några beslutande funktioner.

Även personalorganisationerna lämnar i huvudsak utredningens synpunkter utan erinringar. *LO*, som reserverar sig för att hela frågan om den industriella demokratin f. n. utreds inom organisationen, påpekar dock att företagsledningen för att höja företagsnämndens allmänna anseende och öka ledamöternas intresse för verksamheten till nämnden kan delegera rätten att fatta beslut i vissa frågor, t. ex. av social- och personalvårdande natur. Slutligen kan i detta sammanhang påpekas att *Statstjänarkartellen* liksom *Gruvindustriarbetareförbundet* tar avstånd ifrån utredningens ståndpunkt att arbetstagarrepresentanter inte bör ingå i företagsstyrelserna.

3. Affärsverkens ekonomiska befogenheter

Utredningen. Statens önskemål beträffande den allmänna inriktningen av ett affärsverks verksamhet kan enligt utredningen nödvändiggöra vissa inskränkningar i bl. a. verkets ekonomiska handlingsfrihet för att det skall bli möjligt för statsmakterna att leda och övervaka en verksamhet, där samhällsnyttan särskilt träder i förgrunden. Även om de enskilda affärsföretagens affärsmässiga prispolitik och det vinstsyfte vari de drivs inte kan fullt ut tillämpas på affärsverken, bör självfallet kravet på en affärsteknisk drift så långt möjligt tillgodoses. Beträffande den löpande skötseln av affärsverken bör därför enligt utredningens mening förutsättningar finnas för en vidsträckt handlingsfrihet. För att främja affärsverkens effektivitet är det bl. a. av största vikt, att varje möjlighet tillvaratages att till verksstyrelserna delegera beslutanderätten. Verksstyrelserna bör sålunda ha stor handlingsfrihet beträffande regleringen av driftutgifterna.

I de fall då mera komplicerade avvägningsproblem aktualiseras och affärsverkets intressen ur exempelvis samhällsekonomiska synpunkter måste underordnas helheten, torde man däremot i allmänhet få räkna med att staten-ägaren måste direkt ingripa och ta ansvaret för besluten. De områden inom vilka statsmakterna enligt utredningens mening i sådant hänseende måste utöva ett avgörande inflytande är affärsverkens investerings- och taxepolitik.

Vad investeringspolitiken beträffar anser utredningen, att det bör ankomma på statsmakterna att i fråga om utvecklingen i stort av affärsverken företa de avvägningar som erfordras härför. Den centrala bedömningen bör omfatta en avvägning både mellan de statliga affärsföretagen och den övri-

ga statliga ekonomiska verksamheten och mellan de olika statliga affärsverksamheterna inbördes. Dessa avvägningar är i allmänhet väsentligt mera komplicerade inom den statliga sektorn — där hänsyn måste tagas till en mängd skilda samhällsintressen — än inom det enskilda näringslivets storföretag, där i huvudsak räntabiliteten får avgöra om det enskilda företaget skall expandera eller ej.

Utredningen anser, att det nuvarande systemet att finansiera affärsverkens investeringar över kapitalbudgeten bör bibehållas. Däremot kan enligt utredningen ifrågasättas, om det inte inom det nuvarande budgetsystemets ram skulle vara möjligt att öka affärsverkens handlingsfrihet att använda de medel som ställes till förfogande för investeringar. Utredningen redovisar den diskussion som förts under senare år beträffande formerna för medelsanvisningen till affärsverkens investeringar. Därvid erinras bl. a. om att en koncentration av medelsanvisningen till färre särskilda investeringsanslag ägt rum under de sista åren. Att åstadkomma en önskvärd ökad rörelsefrihet genom att i högre grad än f. n. anlita verkens s. k. dispositionsanslag finner utredningen mindre lämpligt.

Utredningen förordar i första hand en ytterligare koncentration av anslagen till ett enda kollektivanslag under varje affärsverksfond. Motiven för att på så sätt fortsätta på den inslagna reformvägen sammanfaller helt med dem som anförts i samband med tidigare genomförda förslag till anslagskoncentration. Verkens anläggningsverksamhet måste under alla förhållanden planeras så lång tid före det budgetår under vilket vederbörande arbeten skall påbörjas att det med hänsyn till mellankommande förändringar i verksamhetsbetingelserna ter sig vanskligt att iaktta en på förhand lämnad, bindande fördelning på olika anslagsändamål. Utredningen anser, att en koncentration till ett enda kollektivanslag kommer att innebära, förutom en ökad handlings- och valfrihet i affärsverkens planering, en ytterligare förenkling och ökad smidighet i budgetarbetet.

Någon risk för att statsmakternas kontrollmöjlighet i viss mån skulle gå förlorad genom den föreslagna anslagskoncentrationen anser utredningen inte föreligga, då verken, såsom förutsatts vid de under senare år företagna anslagssammanslagningarna, även fortsättningsvis i sina petita skall framlägga specificerade investeringsplaner, så att de i anslaget ingående delprojekten lätt kan särskiljas. Härigenom beredes statsmakterna möjlighet att liksom hittills pröva frågan om utförande av skilda investeringsobjekt samt att följa investeringsmedlens användning. Framläggandet av detaljerade investeringsplaner motiveras givetvis även av att kännedom om dessa är en förutsättning för att statsmakterna skall kunna ta ställning till de olika verkens totala medelsbehov. I fråga om investeringar som helt eller delvis finansieras medelst avskrivningsmedel över driftbudgeten bör enligt utredningens bedömning av redovisningstekniska skäl en separat anslagsanvisning bibehållas. Detta gäller även ljudradio- och televisionsradioinvesteringarna under televerkets fond. Liksom hittills bör också anvisas ett dispositionsanslag för varje fond. Härigenom ges Kungl. Maj:t möjlighet att ställa

medel till förfogande för sådana arbeten eller anskaffningar som inte kunnat förutses vid budgetförslagets framläggande och som är av sådan art att ett uppskov skulle lända det allmänna till men. Å andra sidan anser utredningen, att den föreslagna omläggningen gör det möjligt att uppföra dispositionsanslaget med väsentligt mindre belopp än vad nu är fallet.

Den föreslagna anslagskoncentrationen skulle bereda ett väsentligt större utrymme än tidigare för rörlighet i tiden mellan de av statsmakterna beslutade investeringsprojekten. Härigenom aktualiseras enligt utredningens mening även behovet av långsiktiga prognoser för utvecklingen inom de olika verksamhetsområdena. Det måste sålunda vara av väsentligt värde såväl för statsmakternas ställningstaganden i anslagsfrågor som för bl. a. planeringen av beredskapsarbeten, att de prognoser som redan nu tid efter annan färdigställs inom de olika verken i fortsättningen utvecklas på sådant sätt att de kan tjäna som underlag för bedömning av verkens investeringsbehov på såväl längre som kortare sikt. Övergången till det förordade systemet med ett anslag för varje affärsverksfond bör därför enligt utredningen förknippas med att affärsverken åläggas att fortlöpande upprätta prognoser för utvecklingen av såväl den löpande verksamheten som anläggningsverksamheten.

Utredningen finner inte övergången till ett enda anslag ge anledning att fråga nu gällande dispositionsregler för investeringsanslag eller system för ramreglering av verkens investeringsutgifter. Med hänsyn till skiftningar i konjunktursituationen kan det även framdeles komma att te sig ändamålsenligt att ange medelförbrukningsramar som är lägre än motsvarande anslag eller omvänt att bevilja större anslag än som är för dagen erforderligt.

Utredningen har jämväl redovisat vissa överväganden i fråga om affärsverkens pris- och taxepolitik m. m. Som tidigare erinrats om har hithörande frågor nyligen gjorts till föremål för särskild utredning. Det torde därför inte vara påkallat att här redovisa företagsformsutredningens ställningstagande i denna del eller remissyttrandena däröver. Slutligen har utredningen berört frågan om affärsverkens rätt att avskriva osäkra fordringar m. m. Utredningen, som anser att verkens befogenheter härvidlag bör vidgas, finner dock, att det slutliga bedömandet av detta frågekomplex måste bli beroende av de ställningstaganden, som kan komma att göras av utredningen angående redogöraransvaret m. m.

Remissyttrandena. Förslaget att affärsverkens styrelser även fortsättningsvis skall ha handlingsfrihet i fråga om driftkostnaderna föranleder ingen erinran från remissinstansernas sida.

Utredningens synpunkter på statsmakternas inflytande på investeringspolitiken liksom förslaget att investeringarna även fortsättningsvis skall finansieras över kapitalbudgeten tillstyrkes eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Flertalet remissmyndigheter, däribland *generalpoststyrelsen*, *telestyrelsen*,

järnvägsstyrelsen och *vattenfallsstyrelsen*, tillstyrker eller, däribland *statskontoret* och *statens sakrevision*, lämnar utan erinran utredningens förslag om en koncentration av medelsanvisningen till ett *kollektivanslag* för varje affärsverksfond. *Riksräkenskapsverket* har emellertid avstyrkt förslaget. Åtgärder i denna riktning skulle enligt ämbetsverkets mening leda till att helt olikartade investeringsobjekt kom att sammanföras under ett och samma anslag och därigenom försvåra möjligheterna för statsmakterna att ernå erforderlig översikt och kontroll av samt insyn i affärsverkens investeringsverksamhet. I den mån ytterligare sammanslagningar av investeringsanslag överhuvud bör genomföras torde detta böra i första hand bli föremål för överväganden inom vederbörande affärsverk som därefter skulle ha att framlägga förslag motiverade av förhållandena i varje särskilt fall. Även *fullmäktige i riksgäldskontoret* ställer sig tveksamma till en ytterligare anslagskoncentration med hänsyn till att den föreslagna anordningen skulle medföra en begränsning av riksdagens möjligheter till kontroll och insyn.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför att den anser det angeläget att den vidgade frihet, som enligt utredningen bör komma verksledningarna till del genom den föreslagna anslagskoncentrationen, utnyttjas bl. a. för en ytterligare anpassning av investeringarna i konjunkturutjämningens syfte.

Det förslag som framlagts av utredningen att ett *särskilt anslag* skall kvarstå för skattefinansierade investeringar har inte mött någon gensaga. Detsamma gäller vad som anförts om *ramregleringarna*. *Bi-behållandet* av ett *särskilt dispositionsanslag* kritiserar däremot av *fullmäktige i riksgäldskontoret*, som anför att utredningens syfte skulle kunna nås genom en specificering inom kollektivanslagets ram. *Försvarets fabriksstyrelse* anser något särskilt dispositionsanslag ej vara nödvändigt för fabriksverkets del, medan däremot *telestyrelsen* understryker den konjunkturpolitiska betydelsen av ett stort dispositionsanslag och därmed följande smidighet i investeringsverksamheten. *Generalpoststyrelsen* framför i detta sammanhang, att postverkets befogenheter att disponera anslaget bör vidgas.

Vad utredningen anført om specificerade investeringsplaner och långsiktiga prognoser tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *LO* påpekar emellertid risken att affärsverken kan komma i ett väsentligt sämre utgångsläge än sina konkurrenter, om de tvingas att lång tid i förväg offentliggöra detaljerade framtidsplaner. *Luftfartsstyrelsen* anför för sin del, att den snabba utvecklingstakten inom luftfarten omöjliggör preciseringar avseende en längre tidsperiod av anslagsändamålen och anslagsbeloppen.

4. Styrelseformen för affärsverken

Utredningen. Av de nuvarande affärsdrivande verken har vattenfallsverket och luftfartsverket en kollegialt beslutande styrelse, medan övriga af-

färsverksstyrelser i princip är byråkratiskt organiserade. För beslut i vissa ärenden eller som rådgivande organ finns vid sidan av några av verksstyrelserna särskilda institutioner, nämligen postbanksfullmäktige, järnvägsfullmäktige och försvarets fabriksstyrelses råd. Företagsformsutredningen har övervägt de synpunkter som vid olika tillfällen anförts beträffande olika styrelseformer.

Utredningen har därvid undersökt, om de skäl som tidigare anförts mot en kollegial styrelseform med lekmanrepresentanter alltjämt äger giltighet, när det gäller att tillskapa en effektiv ledning. Ett av de skäl som framförts mot en sådan styrelse har varit att verkschefens initiativkraft och auktoritet skulle inskränkas jämfört med nuvarande förhållanden. En annan omständighet som åberopats mot en sådan styrelse är den att det kan befäras att besluten inte kommer att präglas av målmedvetenhet och konsekvens. I fråga om dessa invändningar erinrar utredningen om att man i aktiebolagsformen lagt det fulla ansvaret på en kollegial styrelse. Erfarenheten från större ekonomiska företag i allmänhet torde även ha visat, att en duglig chef i regel åtnjuter betydande självständighet i sitt värv. Vad som så allmänt tillämpas i ekonomisk förvaltning i det enskilda näringslivet och där befunnits fördelaktigt bör, enligt utredningens mening, även nyttiggöras för samtliga statliga affärsdrivande verk. Vad gäller den påtalade risken för bristande målmedvetenhet och konsekvens i besluten i den kollegiala verksamhetsformen har erfarenheten hos de affärsverk som redan tillämpar denna arbetsform inte givit vid handen några sådana olägenheter. En nackdel har också ansetts vara, att den kollegiala styrelsen skulle få svårigheter att nöjaktigt medhinna den mångfald ärenden vilkas behandling skulle åligga styrelsen. Beträffande denna invändning framhåller utredningen, att vid gränsdragning mellan styrelsens och chefens befogenheter i verket uppenbarligen måste tillämpas den principen, att endast ärenden av större vikt skall åvila styrelsen.

Utredningen, som således inte finner de anförda skälen mot en kollegial styrelseform bärande, anser i stället, att denna beslutsform är förenad med betydande fördelar. Genom den kontakt med det industriella och kommersiella livet, som ernås genom de utsedda medborgarrepresentanterna, möjliggöres att förvaltningen hos affärsverken kan inrättas på ett praktiskt sätt oberoende av de former som gäller för den allmänna civilförvaltningens enrådighetssystem. Med hänsyn till den vidgade handlingsfrihet som utredningen föreslår skall lämnas åt de affärsdrivande verken och som nödvändiggör en aktiv medverkan från medborgarrepresentanterna blir det nödvändigt att dessa representanter även tar ansvaret för besluten. Genom att styrelseledamöterna deltar i besluten förstärkes deras inflytande och de tvingas vidare att konfrontera sina fack- och intressesynpunkter med de mera allmänna överväganden som affärsverksstyrelsen kan ställas inför. För verkets chef bör det även kunna bli ett värdefullt stöd att inom en styrelse av detta slag kunna dryfta och ta ställning till betydelsefulla frågor, vilka fordrar överblick över näringslivets utveckling. Utredningen föreslår

därför, att en kollegial styrelse inrättas hos järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, domänstyrelsen och fabriksstyrelsen. Vid ett genomförande av denna reform bör fullmäktigeinstitutionen hos järnvägsstyrelsen samt det rådgivande organet hos fabriksstyrelsen avskaffas. Med hänsyn till de speciella förhållanden, som gäller för behandlingen och beslut i vissa postbanksärenden, anser utredningen, att postbanksfullmäktige alltjämt bör bibehållas vid sidan av den kollegiala styrelsen i verket.

För att den föreslagna styrelsen skall bilda en så arbetsduglig grupp som möjligt måste gruppens medlemsantal vara relativt begränsat. Utredningen förordar därför, att styrelsen för vart och ett av de berörda affärsverken, förutom av verkschefen såsom självskriven styrelseledamot, skall bestå av högst sex av Kungl. Maj:t förordnade särskilda styrelseledamöter. Kungl. Maj:t bör även utse ordförande och vice ordförande. Styrelsen bör få en sammansättning, som är lämplig med hänsyn till affärsverkets roll i näringslivet och verksamhetens gynnsamma utveckling på lång sikt. Styrelseledamöterna bör därför utses uteslutande med hänsyn till den sakkunskap och erfarenhet som bedömes värdefull för verksamheten. Det bör eftersträvas att olika erfarenhetsområden blir representerade. Sålunda kan bl. a. sakkunskap rörande arbetsmarknadens förhållanden böra tillföras styrelsen. Mandattiden för de särskilda styrelseledamöterna föreslås begränsad till fyra år, dock bör intet hinder finnas att efter denna tid förordna samma ledamot. Lämpligen bör ledamöterna förordnas så att mandattiden inte löper ut för samtliga vid en och samma tidpunkt. Suppleanternas antal bör fixeras till högst fem, däribland inräknat verkschefens ställföreträdare.

Utredningen har även diskuterat frågan om verkschefen skall ha ställning som ordförande i styrelsen. Bl. a. under hänvisning till vedertagna kontrollsynpunkter har utredningen därvid funnit lämpligt att verkschefen inte skall fungera som ordförande. Utredningen erinrar om att motsvarighet därmed skulle föreligga till aktiebolagslagens regler om styrelsens sammansättning i ett aktiebolag. Gränsdragningen mellan styrelsens och verkschefens befogenheter bör också i stort sett kunna anslutas till den arbetsfördelning som enligt aktiebolagslagen gäller för motsvarande organ. De närmare detaljerna för gränsdragningen anser utredningen inte erforderligt att ange. Översiktligt framhålles dock, att styrelsens allmänna uppgift bör vara att i stora drag leda verksamheten. Befogenhetsfördelningen får också bedömas individuellt för de olika verken. Utredningen framhåller, att verkschefen beträffande den löpande förvaltningen bör äga all den rörelsefrihet som är nödvändig för en effektiv och rationell ledning av företaget.

I fråga om styrelsens arbete anför utredningen i övrigt, att sammanträden torde få hållas så ofta att styrelsen håller sig kontinuerligt underrättad om verksamheten, dock minst sex—åtta gånger om året. Vid sammanträdena bör jämte de förekommande ärendena verkschefen framlägga en sammanfattande redogörelse om verkets förhållanden. Styrelsen bör vara beslutsamssig då halva antalet ledamöter, verkschefen inräknad, är närvarande och om beslutet ense. Är flera närvarande skall ärendena avgöras genom majo-

ritetsbeslut. Vid tillsättandet av verkschef, vilket bör ske av Kungl. Maj:t på förslagsvis sex år åt gången, bör samråd med styrelsen äga rum.

Remissyttrandena. Förslaget att inrätta en kollegial lekmanastyrelse tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Ledningarna för de två affärsverk som redan nu har denna styrelseform, *vattenfallsstyrelsen* och *luftfartsstyrelsen*, tillstyrker förslaget, medan *järnvägsstyrelsen* och *generalpoststyrelsen* icke har någon direkt erinran. Järnvägsfullmäktige uttalar i detta sammanhang, att ytterligare två verksrepresentanter utöver generaldirektören bör ingå i styrelsen. Generalpoststyrelsen påpekar, att man i fråga om postbanksfullmäktige bör avvakta postutredningens resultat. *Försvarets fabriksstyrelse* avstyrker bestämt en reformering av styrelseformen, medan *telestyrelsen* och *domänstyrelsen* anser att den kollegiala styrelseformen kan accepteras, om den utgör en nödvändig förutsättning för att vidga verksledningarnas befogenheter inom personalområdet. Domänstyrelsen menar emellertid, att det knappast torde vara möjligt att utom verket uppbringa personer med framstående skoglig erfarenhet som inte är engagerade i mer eller mindre kontroversiella intressen. Antalet ledamöter synes därför enligt styrelsen böra begränsas till fyra. *Kooperativa förbundet* anför i detta sammanhang, att det av utredningen framförda kravet på sakkunskap hos lekmannaledamöterna i intet fall får leda till att till styrelseledamöter utses personer, som företräder med verket konkurrerande intressen. »Industrispionage» via verksledningarna måste förebyggas, summerar förbundet.

En del personalorganisationer, däribland *Tjänstemännens centralorganisation* och *Statstjänarkartellen*, anser, att löntagarorganisationerna bör beredas plats i de nya lekmannastyrelserna.

Vissa remissinstanser, bl. a. *riksräkenskapsverket*, är tveksamma om den kollegiala styrelseformens överlägsenhet, medan andra instanser, bl. a. *Sveriges industriförbund*, anser, att styrelseformen bör bestämmas inte generellt utan mot bakgrund av varje affärsverks speciella betingelser.

Utredningens förslag att styrelseordföranden bör vara annan person än verkschefen kritiserar framför allt av affärsverken. Endast *generalpoststyrelsen* och *luftfartsstyrelsen* lämnar förslaget i denna del utan erinran, medan samtliga andra berörda verk tar bestämt avstånd därifrån. Således anför exempelvis *telestyrelsen* att parallellen mellan aktiebolagen och affärsverken inte är rättvisande, eftersom bolagsstyrelserna på det ekonomiska området har mycket större befogenheter än affärsverkens styrelser skulle få. Liknande synpunkter anføres även av *justitiekanslersämbetet*. Avvisande är vidare *riksräkenskapsverket*, *lantmäteristyrelsen*, *kommerskollegium* och *överrevisorerna vid statens järnvägar*. Övriga remissinstanser lämnar i allmänhet förslaget utan erinran. *Nya systemaktiebolaget* anser dock att verksstyrelserna bör tillsätta verkschefen.

5. Offentlighetsprincipens tillämpning på affärsverken

Utredningen. Utredningen har ansett sig böra undersöka om gällande regler för allmänna handlingars offentlighet innebär hinder för affärsverken i deras ekonomiska handlande. Utredningen erinrar om att enligt 34 § sekretesslagen äger myndighet under högst två års tid sekretessbelägga handlingar, som anger villkoren i slutna avtal. Beträffande andra grupper av handlingar är den maximala sekretesstiden längre. Möjligheten att sekretessbelägga handlingar får inte tillämpas generellt i fråga om hela grupper av ärenden utan endast då anledning därtill föreligger. Beslut om sekretess skall protokollföras hos myndigheten vart för sig och anmälas till Kungl. Maj:t.

Vid de kontakter som utredningen haft med affärsverken har särskilt påtalats olägenheterna av offentligheten i upphandlingsärenden. För sin del finner utredningen det omöjligt att säkert bedöma hur offentligheten påverkar avtalen i sådana ärenden. Uppenbart torde emellertid vara att offentlighetens betydelse varierar med hänsyn till upphandlingens karaktär. Där det råder en öppen konkurrens mellan ett någorlunda stort antal leverantörer kan man sålunda ha anledning att räkna med att offentligheten, om den överhuvud påverkar anbudet, snarast gör det i för staten förmånlig riktning. På marknader där antalet anbudsgivare är ringa och en fast organiserad prissamverkan lätt kan åstadkommas även med andra medel är det åter ovisst om offentligheten spelar någon väsentlig roll för anbudsgivningen. Utredningen anser dock inte för uteslutet att offentligheten i sådana fall av anbudsgivarna uppfattas som ett hinder för en prisdifferentiering till förmån för ett statligt företag. I de fall då samarbete mellan anbudsgivare är svagare utvecklat och efterlevnaden av eventuella kartellöverenskommelser är svårare att på andra vägar kontrollera för anbudsgivarna underlättar däremot offentlighetsregeln en sådan kontroll till nackdel för statsverket.

Enligt utredningens mening skulle i och för sig ett generellt stadgande i tryckfrihetsförordningen om skydd mot offentliggörande av handlingar, som hänför sig till statens affärsverksamhet inom de affärsdrivande verken, undanröja de svårigheter som verken kan ha i sitt företagsekonomiska handlande. En avvägning av offentlighet och sekretess i dessa fall har emellertid, såsom framgår av förarbetena till sekretesslagen, befunnits vara synnerligen vanskelig. Å ena sidan har behovet av offentlig kontroll ansetts framträda med särskild styrka på de områden där stora ekonomiska intressen står på spel och där en alltför långt gående sekretess lätt skulle kunna bana väg för förfaranden mot vilka offentlighetsregeln är tänkt som ett korrektiv. Å andra sidan borde inom sådana områden där staten driver rörelse med rent ekonomiska syften en betydande inskränkning i offentligheten på särskilt goda grunder kunna försvaras, särskilt som staten här så att säga finner sig på samma plan som de statliga bolagen och enskilda företagare. Så mycket mindre betänkligheter borde föreligga med hänsyn till att det

grundläggande intresset av offentlig kontroll fortfarande skulle tillgodoses genom såväl riksdagens revisorer som den statliga revisionen över huvud taget.

Utifrån de angivna utgångspunkterna har utredningen sammanfattningsvis ansett sig böra föreslå, att den i 34 § sekretesslagen angivna tidsgränsen om två år för samtliga de ärendegrupper som hänför sig till denna gräns förlänges till fem år i de fall, då erfarenheterna på något område skulle ge vid handen, att offentligheten lärer till allvarligt förfång för det allmänna eller för enskildas berättigade ekonomiska intressen. Utredningen påpekar, att den offentliga kontrollens intresse kan tillgodoses tillfredsställande även vid den föreslagna förlängningen av sekretesstiden, då anmälningsskyldigheten enligt nämnda lagrum bringar alla sekretessbeslut under riksdagsrevisorernas granskning. Vidare har de statliga revisionsorganen rätt till insyn i myndigheternas upphandlingsverksamhet vare sig sekretess föreligger eller ej. För affärsföretag som anser sig ha skäl till missnöje med en statlig upphandling finns möjlighet att hänvända sig till verkets interna revisionsenhet eller fristående offentligt revisionsorgan med begäran om undersökning.

Remissyttrandena. Utredningens förslag om särskilda i n s k r ä n k n i n g a r i o f f e n t l i g h e t s p r i n c i p e n i vad gäller affärsverken tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser, däribland *justitiekanslersämbetet*. Den utredning som tillsatts för att generellt överse sekretessbestämmelserna, *offentlighetskommittén*, anser sig ännu inte ha förvärvat erforderlig överblick för att avge ett slutgiltigt yttrande över utredningens förslag. I första hand föreslår därför kommittén, att denna fråga överlämnas till den för fortsatta överväganden. Kommittén anför fortsättningsvis, att om frågan om ändring i 34 § sekretesslagen av skäl som offentlighetskommittén inte kan överblicka likväl skulle upptagas till prövning nu, bör ändringen i varje fall begränsas att gälla statens affärskrivande verk.

De affärskrivande verken själva anser i allmänhet, att utredningen inte gått tillräckligt långt med sitt förslag. Särskilt *telestyrelsen* och *järnvägsstyrelsen* understryker vikten av att de statliga företagen beträffande vissa för affärsverksamheten centrala frågor i sekretesshänseende helt likställas med de privata företagen. Liknande synpunkter anföres av LO, som framhåller att med den principiella mening beträffande statlig företagsamhet som LO omfattar har organisationen svårt att inse, varför handlingar, som förvaras hos ett statligt verk med i huvudsak affärsmässiga uppgifter och vilka berör denna verksamhet skall anses vara så betydelsefulla för allmänheten, att de måste hållas tillgängliga för var och en som önskar ta del av dem, när denna princip inte anses behöva följas i fråga om likartade privata företag eller andra rättssubjekt, som är fristående från själva statsförvaltningen. I och för sig är visserligen LO förespråkare för en vidgad insyn för allmänheten i näringslivet, men denna insyn bör då gälla alla slag av affärsföretag, antingen de bedrivs i enskild, kooperativ, kommunal

eller statlig regi och oavsett vilken juridisk form man valt för företaget, och ej ensidigt åläggas endast en viss typ av företag.

Utredningens förslag avstyrkes dock av *Sveriges industriförbund*, som anser att de olägenheter som kan bli följden av en minskning av kontrollens effektivitet torde vara allvarligare än de risker som möjligen kan förefinnas för att affärsverken i vissa fall kan träffa oförmånliga affärssuppgörelser. Samma inställning har flera av handelskamrarna. *Stockholms handelskammare* anför bl. a., att behovet av offentlig kontroll måste också anses framträda med särskild styrka på de områden inom den offentliga verksamheten där stora ekonomiska intressen står på spel så att exempelvis maktmissbruk och obehörigt gynnande av enskilda kan beivras.

6. Revisionen av affärsverken

Utredningen. Då utredningen förutsätter att de affärsdrivande verken också i fortsättningen skall förbli delar av den egentliga statsförvaltningen, finner den det principiellt riktigast att statsrevisorernas granskningsrätt av dessa verk blir oförändrad.

Vid bedömandet av i vilken omfattning affärsverken i övrigt skall vara underkastade revision har olika lösningar övervägts inom utredningen. Vad beträffar de interna revisionsenheterna har sålunda diskuterats om dessa borde brytas ut ur respektive affärsverks organisation och ges en helt fristående ställning, eventuellt underställd särskilda överrevisorer. Mot en sådan anordning finner utredningen emellertid att vissa invändningar kan göras. Det torde sålunda vara av stort värde för ett affärsverk att ha tillgång till ett internt revisionsorgan, vars uppgift skall vara att kontinuerligt utöva kontroll över att verkets allmänna eller speciella föreskrifter av ekonomisk innebörd följs av lokalförvaltningarna. Av betydelse kan det även vara, att affärsverket i sin egen organisation har tillgång till ett revisionsorgan, som kan lämna råd och anvisningar i redovisningsspörsmål o. d. Utredningen framhåller också, att ett önskemål, som i synnerhet gör sig starkt gällande vid ett affärsverk, är att tiden mellan förvaltningsåtgärderna och revisionen göres så kort som möjligt. För detta syfte torde verkens egna revisionsenheter vara de bäst lämpade. Utredningen anser sålunda, att dessa bör bibehållas för fullgörande av den inre revision som befinnes påkallad. Det bör i första hand ankomma på respektive affärsverk såsom dess inre organisationsangelägenhet att tillse att denna revisionsverksamhet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. I sammanhanget framhålles endast, att det för att stärka revisionens oberoende kan ifrågasättas, om det icke vore organisatoriskt riktigast att revisionsenheterna såsom ett verkets gemensamma kontrollorgan ställes direkt under verkschefen i stället för, som nu i regel är fallet, revisionen är underordnad viss byrå.

Enligt utredningens mening bör affärsverken även vara underkastade revision från det under Kungl. Maj:t sorterande centrala revisionsorganet.

Utredningen erinrar därvid om det principbeslut i fråga om organisationen av det statliga revisionsväsendet som fattades av 1960 års riksdag. Beslutet innebär, att den kamerala eftergranskningen av det statliga räkenskapsmaterialet skall utvecklas mot en ökad grad av sakrevision samt att över huvud taget en intensifiering av den sakrevisionella verksamheten skall komma till stånd. I organisatoriskt hänseende har den kamerala revisionen och den egentliga sakrevisionella verksamheten koncentrerats till ett nytt revisions- och statsbokföringsorgan, riksrevisionsverket.

Utredningen framhåller, att de särskilda överrevisorerna vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk intar en mellanställning i förhållande till riksrevisionsverket och den mera allmänt hållna förvaltningsrevisionen som bedrivs av statsrevisorerna. Redan vid inrättandet av statens sakrevision förutsattes, att de uppgifter som ankom på dessa överrevisorer skulle tillföras statens sakrevision. I avvaktan på att sakrevisionen skulle hinna organiseras och närmare planlägga sitt arbete ansågs det emellertid lämpligt att överrevisorerna övergångsvis skulle fortsätta sin verksamhet.

Anordningen med överrevisorer anser utredningen medföra en splittring av den sakrevisionella granskningen på olika organ, vilka icke lämpligen kan samordnas. Med de begränsade personalresurser som står till överrevisorernas förfogande kan det inte heller förväntas att de skall kunna lämna mera väsentliga bidrag till kontrollen av ifrågavarande affärsverks omfattande förvaltning. Med hänsyn slutligen till den fackkunskap som utredningen förutsätter skall finnas representerad hos den föreslagna styrelsen för affärsverken, anser utredningen övervägande skäl tala för att överrevisorsinstitutionen hos de båda verken slopas. De på dessa ankommande uppgifterna skulle därefter åvila riksrevisionsverket.

Remissyttrandena. Utredningens förslag om den externa revisionen av affärsverken tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser, inbegripet de reviderande myndigheterna. *Telestyrelsen* betonar dock, att en strängt formell revision ej kan förenas med en affärsnäddig verksamhet. Styrelsen anser det därför angeläget, att den centralt bedrivna revisionsverksamheten ej utövas så, att den frångår verksamheten den handlingsfrihet som den ändrade företagsformen är avsedd att ge. *LO* anför i detta sammanhang bl. a., att de statliga affärsverken med få undantag är större än något av de statsägda bolagen och ofta även större än flertalet av de inom den privata sektorn arbetande företagen. Det synes då rimligt att man borde kunna ställa minst lika hårda krav på kompetens på de personer som skall granska affärsverkens skötsel som på de revisorer som arbetar inom bolagssektorn. Detta gäller speciellt som affärsverkens komplicerade målsättningar måste göra revisionen snarast besvärligare än när det gäller en bedömning av ett privat aktiebolags handlande. En förstärkning av personalen kvantitativt men framför allt kvalitativt hos de statliga organ som har att granska de affärsdrivande verkens räkenskaper synes därför i hög grad önskvärd.

Förslaget att slopa överrevisorsinstitutionen föranleder i allmänhet ingen gensaga. Dock avstyrkes förslaget av *järnvägsstyrelsen*, *kommerskollegium* och *överrevisorerna vid statens järnvägar*. Kollegium anser sålunda, att en granskning i sakligt hänseende av affärsverken förutsätter inte endast en ingående kännedom om verkens uppgifter och de förhållanden under vilka desamma arbetar utan även en överblick av läget i stort på respektive områden. Det är därför angeläget att sakrevisionen av verken omhändervhas av personer med särskilda kvalifikationer och kunskaper. Det torde bli lättare att tillgodose detta önskemål om det liksom hittills uppdrages åt speciellt utvalda personer att följa vederbörande verks verksamhet och utföra erforderlig granskning. Kollegium kan icke finna, att utredningens förslag erbjuder en fullgod ersättning för det nuvarande systemet.

Vad utredningen anfört om den interna revisionen möter ingen väsentlig erinran från de hörda remissorganen. *Telestyrelsen* anser dock, att den egna revisionsenheten inte bör vara direkt underställd verksledningen.

7. Föredraganden

Frågan om organisationen av statens affärsmässiga verksamhet är av väsentlig betydelse. De statliga företagen har i flera fall en dominerande ställning inom sina områden. Detta gäller t. ex. post- och televerken samt statens järnvägar inom kommunikationsområdet, vattenfallsverket beträffande elkraftförsörjningen och LKAB i fråga om järnmalmshantering. Statsföretagens marknadssituation och det förhållandet att de ofta svarar för en basproduktion inom näringslivet medför, att deras pris- och taxepolitik har en påtaglig samhällsekonomisk betydelse. Avvägningen av affärsverkens investeringsomfattning är en fråga av stor vikt i den ekonomiska politiken. Även statsfinansiellt har taxefrågorna och investeringsutgifterna för de statsägda företagen betydande intresse. Det förtjänar vidare nämnas, att affärsverken och de statliga bolagen tillsammans direkt sysselsätter närmare 200 000 människor. Enbart affärsverken svarar för nära hälften av samtliga statstjänstemän eller omkring 115 000.

Företagsformsutredningen har — bortsett från frågan om affärsverkens personalpolitik, vilken fråga bör prövas i annat sammanhang — framlagt förslag som kan sägas innebära en tämligen måttfull reformering av gällande villkor för den statliga affärsdriften. Det bör också i detta sammanhang slås fast, att de statsägda företagen inom ramen för sina olika förutsättningar i huvudsak har fungerat på ett tillfredsställande sätt. Detta gäller i såväl tekniskt som ekonomiskt avseende vid en jämförelse med andra företag både inom och utom landet. Detta hindrar inte att alla möjligheter att höja företagens effektivitet bör noga övervägas.

På grundval av utredningens förslag har statsmakterna fattat beslut om

att statens reproduktionsanstalt skall ombildas till aktiebolag per den 1 juli i år. Utredningen har också tidigare föreslagit, att vattenfallsverket bör organiseras som bolag. Jag är f. n. inte beredd att för detta affärsverk förordna en ändrad driftsform. I fråga om övriga affärsdrivande verk har utredningen funnit särskilda skäl av social, försvarspolitisk eller annan natur tala mot en bolagsbildning, en uppfattning som jag i huvudsak delar. Dock synes skäl föreligga att överväga en eventuell ombildning av domänverket, där även frågan om en samordning med statens skogsindustrier bör prövas. Det är min avsikt att inom kort begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild utredning härom. I detta sammanhang vill jag i övrigt upplysa om att postutredningen 1956 igångsatt en undersökning av förutsättningarna för att organisera postverket som en mellanform mellan affärsverk och bolag.

Vad utredningen anført om den industriella demokratin i de statliga företagen har i huvudsak inte rönt någon gensaga vid remissbehandlingen. Även för egen del kan jag i allt väsentligt ansluta mig till utredningens synpunkter. Företagsnämndernas verksamhet bör hållas på en hög och aktiv nivå. För att nå ett sådant mål är det nödvändigt, att företagsledningen stimulerar de anställda och särskilt nämndledamöterna härtill. En effektiv information till de anställda om det egna företaget, dess produktion och planer för framtiden, är därvid av största betydelse. I detta sammanhang vill jag också som min uppfattning uttala, att de statliga företagen även utåt bör ge en slagkraftig information om sin verksamhet. Formerna för en samlad, årlig redovisning för riksdagen av hela den statliga företagssektorns verksamhet överväges f. n. inom berörda departement.

Betydelsen av en livlig förslagsverksamhet inom statsföretagen vill jag ytterligare understryka. Dess uppgift är tvåfaldig. Dels ger förslagsverksamheten upphov till direkta produktiva vinster för företaget dels engagerar den allmänt de anställda till medansvar och positivt intresse för sitt företag.

De reformförslag som jag i det följande tar upp avser statens affärsdrivande verk. Vad därvid först beträffar affärsverkens ekonomiska befogenheter — bortsett från pris- och taxepolitiken m. m., som är föremål för särskild utredning — har utredningen föreslagit, att den löpande utgiftsregleringen i största möjliga utsträckning bör delegeras till verken själva. Häri kan jag helt instämma. F. n. fastställs verkens utgiftsstater av Kungl. Maj:t. Så bör ske även fortsättningsvis. Jag vill dock påpeka, att prövningen av verkens stater redan i nuläget i allt väsentligt är av översiktlig natur.

Bland områden där det kan vara angeläget att avveckla eller mjuka upp nu rådande begränsningar av verkens handlingsfrihet har utredningen vidare nämnt rätten att avskrika osäkra fordringar. Hithörande spörsmål är under behandling av utredningen angående redogöraransvaret m. m. Det är att vänta att frågan kan bringas till en positiv lösning i samband med den kommande prövningen av nämnda utrednings förslag.

I likhet med utredningen anser jag det lämpligt, att affärsverkens investe-

ringsutgifter även fortsättningsvis bruttoredo visas över kapitalbudgeten. Utredningen har vidare föreslagit, att de olika anslagen under varje kapitalfond skall sammanslås till i huvudsak ett enda kollektivanslag. Särskilda anslag skulle dock behållas för sådana investeringar som avskrives över driftbudgeten och för ljudradio- och televisionsinvesteringarna under televerkets fond. Vidare skulle de särskilda dispositionsanslagen behållas. Trots de invändningar mot utredningens förslag som gjorts av riksräkenskapsverket och riksgäldsfullmäktige, finner jag skäl biträda detsamma på av utredningen anförda motiv. Beträffande televerket bör dock även investeringar i radioanläggningar för luftfarten upptagas under särskilt anslag. Med ett bibehållande av ramregleringen för investeringsutgifterna finner jag det vidare inte erforderligt att ha kvar dispositionsanslagen. En förutsättning härför är givetvis, att en viss marginal utöver ramen finns tillgänglig på respektive verks kollektivanslag för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller eljest särskilda skäl påkallad höjning av medelsförbrukningen under löpande budgetår.

Den nu förordade anslagskoncentrationen syftar till att ge de affärsdrivande verken ökad frihet i investeringshänseende inom av statsmakterna angivna totalramar. Klart är emellertid att verken i sina anslagsäskanden även fortsättningsvis måste specificera sina äskanden på olika objekt för att Kungl. Maj:t och riksdagen skall kunna göra en riktig bedömning av det totala medelsbehovet. I anslutning härtill vill jag betona vikten av att årliga prognoser redovisas av affärsverken. Detta krav får emellertid inte drivas så långt att verken därigenom, såsom LO påpekar, skulle kunna komma i ett försämrat konkurrensläge. Det är givetvis svårt att uppdraga några generella riktlinjer härför. Utformningen av prognoserna får därför prövas från fall till fall. Vad jag nu anført om anslagsredovisningen bör beaktas av affärsverksstyrelserna i deras petita för budgetåret 1963/64 och framöver.

Företagsformsutredningen föreslår, att varje affärsverk skall ledas av en av Kungl. Maj:t tillsatt kollegial styrelse om högst sex ledamöter förutom verkschefen, som skall vara självskriven ledamot. Kungl. Maj:t skall jämväl förordna ordförande och vice ordförande i styrelsen. Till ordförande skall dock utses annan ledamot än verkschefen. Utredningen motiverar bl. a. sitt förslag med värdet av de impulser lekmanrepresentanterna skulle kunna tillföra verken samt ser det också som en följd av den vidgade handlingsfrihet som verken enligt dess förslag skulle få. Mandattiden för de särskilda ledamöterna skulle begränsas till fyra år, dock med möjlighet till omförordnande. Vid remissbehandlingen har förslaget om kollegial lekmanastylelse i och för sig i allmänhet godtagits. Dock har åtskilliga remissinstanser kritiserat förslaget att verkschefen icke skall kunna vara ordförande. Av affärsverken är det sålunda endast generalpoststyrelsen och luftfartsstyrelsen som godtagit förslaget i denna del.

För egen del finner jag vägande skäl kunna anföras både för och emot inrättandet av kollegiala lekmanastylelser. Som skäl emot har utredningen i stort sett åberopat, att systemet skulle kunna medföra en viss tungrodd-

het och kanske kunna minska verkschefens initiativkraft och auktoritet. Bl. a. skulle sålunda styrelsen få svårt att hinna med den mångfald ärenden som normalt förekommer i ett affärsverk. Häremot kan invändas, att avsikten är att endast viktigare frågor skall föras upp på styrelseplanet och att verkschefen i vart fall måste ha en betydande självständighet. Vidare kan eventuella olägenheter i avseende på smidigheten motverkas av att antalet ledamöter begränsas. Jag förutsätter också som en självklarhet, att till styrelseledamöter kommer att utses endast sådana personer att den av bl. a. Kooperativa förbundet påtalade risken att med verken konkurrerande intressen kunde bli företrädda, icke kommer att inträffa. Av det anförda framgår, att jag inte övertygats om att systemet med lekmannastyrelser skulle kunna avvisas av här antydda skäl. Tvärtom skulle enligt min mening tillskapandet av sådana styrelser i affärsverken medföra att verken tillfördes en sakkunskap på åtskilliga områden, där den måste vara av utomordentligt värde vid de mycket komplicerade ställningstaganden som ledningen ofta ställes inför. För verkschefens del bör styrelsen kunna utgöra ett värdefullt stöd, som dock inte hindrar honom från att personligen sköta den löpande driften av företaget. Även för Kungl. Maj:ts och riksdagens del bör en styrelse, med den insyn i företaget den bör ha, kunna ge en ytterligare garanti för en sund utveckling av verksamheten. Jag biträder därför utredningens förslag om inrättande av särskilda styrelser i de affärsdrivande verk, där sådana inte redan finns. Däremot finner jag inte skäl förorda, att statsmakterna skall binda sig för principen att till ordförande i styrelserna skall utses annan än verkschefen. Jag vill erinra om att i de båda affärsdrivande verk som f. n. har särskild, kollegial styrelse — vattenfallsstyrelsen och luftfartsstyrelsen — fungerar verkschefen som ordförande. De nya styrelserna bör inrättas från och med den 1 juli i år om ej särskilda skäl bör föranleda annat. I samband därmed bör, såsom utredningen föreslagit, järnvägsfullmäktige och försvarrets fabriksstyrelses råd avvecklas. Beträffande postbanksfullmäktige förordar jag, att denna institution behålles tills vidare vid sidan av den kollegiala styrelsen i avvaktan på resultatet av postutredningen.

En reform, som syftar till att bereda affärsverken möjlighet att i ökad utsträckning bedriva sin verksamhet i affärsmässiga former, aktualiserar givetvis frågan om förstärkning av sekretesskyddet för verkens ekonomiska handlande. Enligt min mening är denna fråga så angelägen, att den i avbidan på offentlighetskommitténs arbete bör ges en provisorisk lösning. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet anser jag, att man härvid bör välja den av utredningen angivna vägen att förlänga den i 34 § sekretesslagen angivna tidsgränsen om två år till fem år. Närmare överväganden härom torde upptagas inom justitiedepartementet.

Vad slutligen beträffar revisionen av affärsverken tillstyrker jag utredningens förslag, att verken även fortsättningsvis skall vara underkastade revision av riksdagens revisorer och av riksrevisionsverket samt att verken bör behålla sina interna revisionsenheter. Utredningen ifrågasätter om det inte vore organisatoriskt riktigast att dessa enheter ställes direkt under

verkschefen. Därvid vill jag erinra om att i propositionen nr 168 till fjol-årets riksdag angående ny huvudorganisation för statens vattenfallsverk föreslagits, att sakrevisionen vid verket inordnas i stabsorganet för planering och att kameralrevisionen inlemmas i den administrativa huvudavdelningen. Ställningstagandet var temporärt i avvaktan på prövningen av företagsformsutredningens förslag i denna del. Jag finner emellertid av den motive-ring som anförts av vattenfallsstyrelsen och av vissa andra affärsverk, att man inte bör låsa organisationen på denna punkt efter ett för alla verk lik-formigt mönster. Flera av de affärsdrivande verken är så stora att man för att begränsa chefens arbetsbörda kan ha anledning delegera överinseendet över och avgörandena i revisionsfrågor till annan befattningshavare. Frågan om de interna revisionsenheternas inplacering i organisationen bör alltså enligt min mening prövas från fall till fall. Jag finner inte heller anledning att i detta sammanhang ifrågasätta någon ändring av vattenfallsstyrelsens interna revision.

Frågan om avveckling av den särskilda överrevisorsinstitutionen som förekommer vid några verk berördes av 1956 års rationaliseringsutredning. Företagsformsutredningen har nu föreslagit, att institutionen slopas vid statens järnvägar och vattenfallsverket. Utredningen anser, att anordningen medför en olämplig splittring av den sakrevisionella granskningen. Med hänvisning till den förstärkning av resurserna för sådan revision som beslöts av 1960 års riksdag på grundval av Kungl. Maj:ts proposition nr 126 angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten, m. m., anser jag mig böra biträda utredningens förslag på denna punkt. Jag anser att ställning i detta sammanhang också bör tagas till en avveckling av den återstående överrevisorsinstitutionen inom statsförvaltningen, överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet. Avvecklingen bör i samtliga fall ske då de nuvarande revisorernas mandattid löper ut.

Under åberopande av vad jag sålunda anförst hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna vad i det föregående föreslagits rörande statens affärsdrivande verksamhet m. m.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

C.-E. Mellgård

Bilaga

Förslag till lönegradsändringar

II huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelägen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Justitiedepartementet</i>			
Ao 23	Förste kanslisekreterare	1	Ao 26	Byrådirektör. Första byrån
Af 15—	Amanuens	1	Ae 23	Förste kanslisekreterare
Ae 19				
Ae 7	Kanslibiträde	3	Ae 9	Kontorist. Lagbyrån för internationella frågor (1), första byrån (1), registratorskontoret (1)
Af 1—	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde
Ae 5				
	<i>Fångvårdsstyrelsen</i>			
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ao, Ae 7	Kanslibiträde. Lag- och utredningsbyrån, ombudsmannasekt. (1), socialbyrån, centralreg. (1)
	<i>Fångvårdsanstalterna</i>			
Ao 8	Vaktkonstapel	1	Ao 9	Husmor. Karlskrona
Ae 7	Husmor	2	Ae 9	Bogesund, Skogsgård

III huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelägen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Utrikesförvaltningen</i>			
Ao 19	Andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsul	2	Ao 23	Förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsul
		2	of	Sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsul
Ae 13	Pressassistent	1	Ae 15	Redaktör. Pressbyrån
Ag 13	Redaktör	1	Ag 15	Pressbyrån
Ao 9	Kontorist	2	Ao 10	Kansliskrivare. Konsulära byrån (1), ekonomibyrån, bokföringsdet. (1)
Ae 9	Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Arkivet, chifferkansliet
Ae 7	Kanslibiträde	5	Ae 9	Kontorist. Ekonomibyrån, reseräkningsdet. (1), arkivet, chifferkansliet (3), koplexexp. (1)

IV huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
	<i>Försvarsdepartementet</i>			
Ao 7	Expeditionsvakt	1	Ae 9	Kontorist
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Kontorist. Organisationsavd.
	<i>Försvarets civilförvaltning</i>			
Ao 9	Kontorist	1	Ao 10	Kansliskrivare. Kanslibyrån, allm. sekt.
Ae 9	Tekniker	1	Ae 10	Bokbinderiförman. Kameral- byrån, kamrerarkont.
	<i>Försvarets sjukvårdsstyrelse</i>			
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Kontorist. Adm. sekt., ekono- midet.
	<i>Armétygfförvaltningen</i>			
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Förste biblioteksbiträde. Nor- maliebyrån, bibl.
		1	Ao 9	Kontorist. Centralplaneringen
	<i>Försvarsstaben</i>			
Ae 8	Portvakt	1	Ae 9	Förste vaktmästare
	<i>Krigsarkivet</i>			
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde
	<i>Armémuseum</i>			
Ao 8	Förste museivakt	1	Ao 9	
	<i>Försvarets forskningsanstalt</i>			
Ao 7	Expeditionsvakt	1	Ao 9	Förste expeditionsvakt
	<i>Militärpsykologiska institutet</i>			
Ae 7	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist
	<i>Centrala värnpliktsbyrån</i>			
Ae 9	Kontorist	1	of	Maskinoperatör. Statistikdet.
Ae 7	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Tekn. det.
		1	of	Maskinoperatör. Statistikdet.
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 5	Maskinbiträde. Statistikdet.

V huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Socialdepartementet</i>			
Ao 23	Förste kanslisekreterare	1	Ao 26	Byrådirektör. Arbetsmarknadsbyrån
Ao 19	Kanslisekreterare	1	Ao 23	Förste kanslisekreterare
	<i>Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: Vårdavdelning i Fagersta</i>			
Ae 6	Kokerska	1	Ae 7	Husmor
	<i>Arbetsmarknadsstyrelsen</i>			
Ao 23	Förste byråsekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Kanslibyrån, personalsekt.
Ao 23	Kamrerare	1	Ao 24	Byrådirektör. Kameralbyrån, kamerala sekt.
Ao 19	Byråinspektör	1	Ao 21	Förste byråinspektör. Arbetsförmedlingsbyrån, förmedlingssekt.
Af 15— Ae 19 Ae 11	Amanuens	1	Ae 21	Förste byråsekreterare. Försäkringsbyrån, adm. sekt.
	Tryckeriföreståndare	1	Ae 13	Kameralbyrån, intendentur-sekt.
Ao 9	Förste expeditiönsvakt	1	Ao 10	Uppsyningsman. Kameralbyrån, intendentur-sekt.
Ae 9	Förste förman	1	Ae 11	Biträdande tryckeriföreståndare. Kameralbyrån, intendentur-sekt.
Ae 7	Expeditionsvakt	1	Ae 10	Materialförvaltare. Kameralbyrån, intendentur-sekt.
Ae 7	Kanslibiträde	2	Ae 9	Kontorist. Arbetsförmedlingsbyrån, allmänna sekt. (1), försäkringsbyrån, försäkringsteknisk-statistiska sekt. (1)
	<i>Riksförsäkringsverket</i>			
Ao 21	Förste byråsekreterare	1	Ao 23	Avgiftsbyrån, uppbördssekt.
Ao 7	Kanslibiträde	2	Ao 9	Kontorist. Utbetalningsbyrån, stansningsdet. och utbetalningssektionens exp.
Ae 7	Kanslibiträde	2	Ae 9	Kontorist. Tillsynsbyrån, ekonomiska sektionen, läkemedelsdet. (1), utbetalningsbyrån, upplysningsgruppen (1)
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	8	Ae 7	Kanslibiträde. Utbetalningsbyrån, bevakningsregistret (1), stansningsdetaljen (4), stansningsgruppen (3)
	<i>Arbetsarkyddsstyrelsen</i>			
Af 15— Ae 19 Ae 7	Amanuens	1	Ae 21	Förste byråsekreterare. Sociala avd.
	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Allmäntekniska byrån

VI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Kommunikationsdepartementet</i>			
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 10	Kansliskrivare. Lag- och utrikesbyrån. En tjänst som kontorist i Ag 9 utgår
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Tekniska byrån
	<i>Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut</i>			
Ao 12	Kassör	1	Ao 13	Kansliavd.
Ae 7	Kanslibiträde	2	Ae 9	Kontorist. Väderleksbyrån, väderleksavd. (1), kansliavd., personalkontoret (1)
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde. Klimatbyrån, klimatavd.
	<i>Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Väderlektjänst för luftfarten</i>			
Ae 13	Förste meteorologassistent	2	Ae 15	Sundsvall/Härnösand och Karlstad
Ae 9	Meteorologassistent	3	Ae 11	Karlstad
	<i>Statens väginstitut</i>			
Ae 12	Tekniker	1	Ae 13	Förste instrumentmakare.
Ae 10	Kansliskrivare	1	Ae 12	Trafiktekniska avd. Kassör

VII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Finansdepartementet</i>			
Ao 23	Förste kanslissekreterare	1	Ao 26	Byrådirektör. Adm. byrån
Ae 23	Förste aktuarie	1	Ao 26	Byrådirektör. Rättsavd.
Ao 23	Förste kanslissekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Statsdepartementens org.-avd.
Ao 9	Expeditionsförman	1	Ao 10	
Ao 9	Förste telefonist	1	Ao 10	
Ao 7	Telefonist	2	Ao 9	
Ao 5	Telefonist	2	Ao 7	
	<i>Generaltullstyrelsen</i>			
Ao 23	Förste byråsekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Revisionsbyrån, avd. för internationellt samarbete
Ae 17	Ingenjör	1	Ae 21	Byråingenjör. Gränschefens expedition
Ao 15	Kammar skrivare	1	Ae 19	Revisor. Kameralbyrån, byggnadskontoret. 1 kammar skrivartjänst i Ao 15 föres på övergångsstat
Ao 9	Kontorist	2	Ao 10	Kansliskrivare. Revisionsbyrån, statistiska avd.
Ao 7	Förrädsförman	1	Ao 9	Kameralbyrån, tullverkets centralförråd
	<i>Tullstaten</i>			
Ao 17	Förste kammar skrivare	6	Ao 19	Tullkontrollör
Ao 12	Tullöveruppsyningsman	1	Ao 14	Tullmästare. Centraltullkammaren i Malmö, flygtull-avd.
Ao 10	Förste tulluppsyningsman	9	Ao 12	Tullöveruppsyningsman. Sjö-tullavd. i Stockholm (2), tullavd. Majnabbe i Göteborg, tullavd. Limhamn i Malmö, tullkammaren i Haparanda (2), Härnösand och Karlshamn samt tullstationen i Lomma
Ao 9	Kontorist	2	Ao 10	Kansliskrivare. Tulldirektionen i Göteborg, taxekontoret, restitutionsavd. (1), centraltullkammaren i Stockholm, tullavd. Stadsgården II (1)
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Tulldirektionen i Stockholm, taxekontoret
	<i>Kontrollstyrelsen</i>			
Ae 21	Förste byråsekreterare	1	Ae 23	Förste byråinspektör. Byrå III, avd. för malt- och läskedrycksskatt m. m.
	<i>Riksskattenämnden</i>			
Ao 5	Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. Exp., gemensam för kansli- och kontrollbyråerna

VIII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagna lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Ecklesiastikdepartementet</i>			
Ao 23	Förste kanslisekreterare	1	Ao 26	Byrådirektör. Skolbyggnads- ärenden m. m.
Ao 19	Kanslisekreterare	1	Ao 23	Förste kanslisekreterare
Af 15—Ae 19	Amanuens	1	Ae 23	Förste kanslisekreterare
	<i>Ortnamnskommissionen</i>			
Ae 9	Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde
	<i>Nationalmuseet</i>			
Ao 8	Institutionsvaktmästare	1	Ao 9	Museitekniker. Östasiatiska museet
	<i>Naturhistoriska riksmuseet</i>			
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Paleozoologiska avd.
	<i>Domkapitlen och stiftsnämnderna</i>			
Ao 9	Kontorist	1	Ao 10	Kansliskrivare. Stockholm
	<i>Överstyrelsen för yrkesutbildning</i>			
Ae 21	Förste byråingenjör	1	Ae 23	Fristående sekt.
	<i>Statens blindskolor m. m.</i>			
Ae 3	Ekonomibiträde	2	Ae 5	Sömmerska. Lund
	<i>Statens dövsckolor m. m.</i>			
Ae 6	Sömmerska	2	Ae 9	Arbetsterapeut. Mogård
	<i>Konstfackskolan</i>			
Ao 13	Kassör	1	Ao 15	Bokhållare
	<i>Uppsala universitet</i>			
Ae 10	Kansliskrivare	1	Ae 12	Förste kansliskrivare. Fysika- lisk kemi. Tjänsten omprö- vas vid ledigblivande
Ae 7	Kanslibiträde	8	Ae 9	Kontorist. Neurologi, obste- trik och gynekologi, virologi, historia, philologicum, astro- nomiska observatoriet, mi- neralogi-geologi samt teore- tisk fysik med mekanik
Ae 7	Ritbiträde	1	Ae 9	Ritare. Mineralogi-geologi
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	4	Ae 7	Kanslibiträde. Fysiologi, me- dicinsk kemi, ekonomisk historia och meteorologi
	<i>Lunds universitet</i>			
högst Ao 15	Laboratorieingenjör	1	Ae 17	Genetik
Ao 11	Trädgårdsmästare	2	Ao 12	Systematisk botanik med bo- taniska trädgården
högst Ao 9	Laboratoriebiträde	1	Ae 11	Laboratorieassistent. Bakte- riologi

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
Ae 9	Kontorist	2	Ae 10	Kansliskrivare. Fysiologi och kirurgiska kliniken i Malmö
Ao 7	Expeditionsvakt	1	Ao 9	Förste expeditionsvakt. Kansliet och räntekammaren
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Kontorist. Fysik
Ae 7	Kanslibitråde	5	Ae 9	Kontorist. Teologiska fakultetens exp., öronkliniken, socialmedicin, nordiska språk och genetik
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Räntekammaren
	<i>Göteborgs universitet</i>			
högst Ae 9	Laboratoriebiträde	1	Ae 11	Laboratorieassistent. Histologi
Ae 9	Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Kirurgiska kliniken I
Ao 7	Expeditionsbiträde	1	Ao 9	Universitetsbiblioteket, medicinska sekt.
Ae 7	Kanslibitråde	2	Ae 9	Kontorist. Röntgendiagnostik och socialmedicin
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Statistik
	<i>Stockholms universitet</i>			
Ae 9	Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Kemi
Ae 7	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Matematik
Ae 7	Ritbiträde	1	Ae 9	Ritare. Historisk geologi och paleontologi
	<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet</i>			
Ae 9	Kontorist	2	Ae 10	Kansliskrivare. Kemi och kirurgiska thoraxkliniken
Ae 9	Sjuksköterska	1	Ae 11	Översköterska. Ögonkliniken å Sabbatsbergs sjukhus. F. n. halvtidstjänstgöring
Ae 8	Parkförman	1	Ae 9	Trädgårdsmästare
Ao 7	Expeditionsvakt	1	Ao 9	Förste expeditionsvakt. Kansliet och intendentkontoret
Ae 7	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Röntgendiagnostiska avd. å serafimerlasarettet
	<i>Tandläkarhögskolan i Stockholm</i>			
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibitråde. Proteslära och bettanalys med parodontoprotetik
	<i>Statens naturvetenskapliga forskningsråd</i>			
Ae 10	Kansliskrivare	1	Ae 12	Förste kansliskrivare.

IX huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
Af 15— Ae 19	<i>Jordbruksdepartementet</i>			
	Amanuens	1	Ae 23	Förste kanslisekreterare
Ae 24 Ae 23 Af 1—Ae 5	<i>Lantbruksstyrelsen</i>			
	Byrådirektör	1	Ae 26	Byrån för yttre rationalisering
	Förste byråagronom	1	Ae 24	Byrådirektör. Husdjursbyrån
	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Jordbruksekonomiska byrån
Ao 5	<i>Statens centrala frökontrollanstalt</i>			
	Kontorsbiträde	2	Ao 7	Kanslibitråde. Registrerings-exp. och kansliet
Ae 8 Ae 7 Ae 7 Ao 5	<i>Lantbrukshögskolan</i>			
	Trädgårdsmästare	1	Ae 9	Inst. för växtpatologi
	Biblioteksbiträde	1	Ae 9	Förste biblioteksbiträde
	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Inst. för växtodling
	Institutionsbiträde	1	högst Ae 9	Laboratoriebiträde. Inst. för lantbruksekemi II
Ae 7	<i>Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut</i>			
	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Statens mejeriförsök
Ag 7	<i>Veterinärstyrelsen</i>			
	Kanslibitråde	1	Ae 9	Kontorist. Hygienbyrån
Ao 9	<i>Veterinärhögskolan</i>			
	Stallförman	1	Ao 11	Tillsynsman. Med. avd. för icke-idisslare
Ao 8	Vaktmästare	1	Ao 9	Trädgårdsmästare. Ekonomiska avd.
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Avd. för kirurgi
Ag 1—Ag 5	<i>Statens skogsmästarskola</i>			
	Kontorsbiträde	1	Ag 7	Kanslibitråde
Ae 7	<i>Rikets allmänna kartverk</i>			
	Expeditionsvakt	1	Ae 9	Hantverkare. Adm. avd., arkiv och vaktsekt.
Ao 7	<i>Fiskeristytelsen med statens vatteninspektion: Vatteninspektionen</i>			
	Vaktmästare	1	Ao 9	Institutionstekniker

X huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
Ao 7	<i>Handelsdepartementet</i> Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Handelsavd.
Af 1—Ae 5	<i>Bergsstaten</i> Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde
Af 1—Ae 5	<i>Statens hantverksinstitut</i> Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. Telefonväxeln
Ae 17	<i>Sveriges geologiska undersökning</i> Ingenjör	1	Ae 19	Byråingenjör. Malmbyrån. Malåträsk
Ae 7	<i>Statens institut för konsumentfrågor</i> Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Sekreterare åt direktören
Af 1—Ae 5	Institutionsbiträde	1	Ae 7	Tekniskt biträde
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. Biträde åt kassören
Af 1—Ae 5	<i>Sjöfartsstyrelsen</i> Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Sjökartabyrån
Ao 10	<i>Lots- och fyrstaten</i> Fyrmästare	1	Ao 14	Rönnskär
Ao 5	<i>Handelsflottans pensionsanstalt</i> Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. Registrators- göromål
Ao 23	<i>Patent- och registreringsverket</i> Förste byråsekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Kanslisekt.
Ao 9	Förste expeditionsvakt	1	Ao 10	Uppsyningsman.
Ao 7	Kanslibiträde	3	Ao 9	Kontorist. Kanslisekt. (2), bolagsbyrån (1)
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	4	Ao 7	Kanslibiträde. Patentavd. (2), bolagsbyrån (1) och biblioteket (1)

XI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Inrikesdepartementet</i>			
Af 15— Ae 19 Ae 9	Amanuens	2	Ae 23	Förste kanslisekreterare
	Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Regerings- rättsbyrån
	<i>Medicinalstyrelsen</i>			
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Statistiska avd. Kanslibiträde. Statistiska avd., avd. för mentalsjukhusens ekonomiska förvaltning och hos överinspektören för mentalsjukvården
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	3	Ae 7	
	<i>Medicinalstyrelsens sjukvårdsbered- skapsnämnd</i>			
Af 15— Ae 19 Af 1—Ae 5	Amanuens	1	Ae 21	Förste byråsekreterare. Per- sonalbyrån Kanslibiträde. Personalbyrån
	Kontorsbiträde	1	Ae 7	
	<i>Statens institut för folkhälsan</i>			
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde. Adm. sekt.
	<i>Statens bakteriologiska laboratorium</i>			
Ae 9	Snickeriförman	1	Ae 10	Hantverksföreståndare. Eko- nomiavd.
Ag 7	Vaktmästare	1	Ae 9	Hantverkare. Ekonomiavd.
	<i>Statens rättskemiska laboratorium</i>			
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Blodgruppsserolo- giska avd., klin. sekt.
	<i>Statens farmaceutiska laboratorium</i>			
Ao 11	Laboratorieassistent	1	Ao 13	Förste laboratorieassistent. Biologiska avd.
	<i>Statens mentalsjukhus</i>			
Ae 13	Kurator	8	Ae 15	Ulleråker (1), S:t Lars (1), Fal- bygden (1) och rättspsykiat- riska undersökningar (5) Kanslibiträde. S:ta Gertrud, Marieberg, Umedalen, Frösö, Gullberna och S:t Olof. Läkarexp.
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	6	Ae 7	
	<i>Statens skol- och yrkeshem i Väners- borg</i>			
Ae 9	Trädgårdsmästare	1	Ae 10	
	<i>Karolinska sjukhuset</i>			
Ao 12 högst Ae 9	Förste kansliskrivare	1	Ao 13	Kontorsskrivare. Kansliet
	Laboratoriebiträde	1	Ae 11	Laboratorieassistent. Patolo- giska avd.

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
Ao 7	Vaktmästare	1	Ao 9	Institutionstekniker. Kliniskt-bakteriologiska centrallab.
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Röntgendiagnostiska institutionen
Ae 7	Reparatör	1	Ae 9	Hantverkare. Snickeriverkstaden
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	4	Ae 7	Kanslibiträde. Endokrinologiska kliniken, allmänna anestesilavd., röntgendiagnostiska institutionen och telefonväxeln
<i>Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor</i>				
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde
<i>Överståthållarämbetet</i>				
Ao 15	Kanslist	1	Ao 19	Förste kanslist. Socialsekt.
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Överexekutorns exp.
<i>Länsstyrelserna</i>				
Ao 23	Förste länsnotarie	1	Ao 24	Länsassessor. B län. Landskansliet, planeringssekt.
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. I län. Landskontoret, taxeringssekt. (rev. det.)
Ao 5	Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. M län. Landskansliet, landsfogdens exp.
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	3	Ao 7	Kanslibiträde. B län. Landskansliet, bilregistret (2). Landsfogdens exp. (1)
<i>Statspolisintendenten m. fl.</i>				
Ao 21	Förste byråsekreterare	1	Ao 23	Kontorist. Statspolisintendentens kameralsekt.
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Statspolisintendentens registratörsexp.
<i>Statens kriminaltekniska anstalt</i>				
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Registraturavd.
<i>Statens utlänningskommission</i>				
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde
<i>Civilförsvarsstyrelsen m. m.</i>				
Ae 21	Redaktör	1	Ae 23	Kontorist. Avlönad från anslaget till Utbildnings- och övningsverksamhet
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	

BILAGA 3 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1962

KUNGL. HOV- OCH SLOTSSTATERNA

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1962.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härafter de frågor, som gäller utgifterna för budgetåret 1962/63 för kungl. hov- och slotsstaterna och anför därvid följande.

DRIFTBUDGETEN

Första huvudtiteln

A. Kungl. hovstaten

[1] 1. Kungl. Maj:ts hovhållning. Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning har i riksstaten för det nu löpande budgetåret upptagits med 2 300 000 kr. För budgetåret 1962/63 bör anslaget uppföras med samma belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 2 300 000 kr.

[2] 2. Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten. Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 150 000 kr. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbot-
ten* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 150 000 kr.

[3] **3. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 100 000 kr. och bör för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 100 000 kr.

[4] **4. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Detta anslag är i riksstaten för nu löpande budgetår anvisat med 328 000 kr. I skrivelse den 5 september 1961 har *riksmarskalksämbetet* — i anslutning till en av överintendenten och chefen för kungl. husgerådskammaren gjord framställning — hemställt, att anslaget för budgetåret 1962/63 måtte uppföras med 315 800 kr. Ämbetet har därvid dels beaktat, att innevarande budgetårs anslag innesluter ett engångsbelopp av 20 000 kr., vilket bortfaller för nästkommande budgetår, dels räknat med en ökning av medelsbehovet med 5 800 kr., avseende ett halvt års pensionskostnader för en av husgerådskammarens nuvarande befattningshavare, och med 2 000 kr. för löneklassuppflyttningar av personal vid kammaren.

Departementschefen

Genom proposition nr 215 till 1953 års riksdag underställde Kungl. Maj:t riksdagen förslag angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för bl. a. viss personal vid kungl. hovstaten. I anslutning härtill uttalade föredragande departementschefen (s. 40), att den ifrågasatta pensionsregleringen icke vore avsedd att omfatta den vid husgerådskammaren anställda personalen, vilken redovisas under förevarande anslag. I stället förutsattes, att denna personals pensionsförhållanden komme att regleras i den ordning som tillämpas för den personal som tillhör kungl. slottsstaten. — Vad sålunda uttalats föranledde ingen erinran från riksdagens sida (SU nr 135; rskr nr 268).

Den förutsatta ordningen innebär, att husgerådskammarens personal skall äga åtnjuta pensionsförmåner enligt de bestämmelser som gäller för stats-tjänstemän i allmänhet samt att medel för bestridande av uppkommande pensionskostnader för denna personal skall beräknas under ifrågavarande anslag. Jag finner mig därför, då fråga om tillämpning av sagda ordning nu för första gången uppkommit, kunna godtaga riksmarskalksämbetets förslag om uppräknings anslaget med 5 800 kr. för pensionsändamål. Även i övrigt ansluter jag mig till ämbetets förslag till anslagsberäkning.

Under hänvisning till det sagda förordar jag, att anslaget för budgetåret 1962/63 uppföres med ett till 316 000 kr. avrundat belopp, vilket innebär en minskning med 12 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 316 000 kr.

B. Kungl. slottsstaten

[5] 1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten. I riksstaten för nu löpande budgetår är ifrågavarande anslag uppfört med 1 429 000 kr. I skrivelse den 13 oktober 1961 har riksmarskalksämbetet i anledning av en utav ståthållarämbetena vid de kungl. slotten gjord framställning hemställt, att anslaget för nästa budgetår upptages med 1 492 000 (+ 63 000) kr. Av följande sammanställning framgår de förändringar i medelsanvisningen för de olika slotten, som därvid för nästa budgetår beräknats i jämförelse med de för budgetåret 1961/62 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten anvisade beloppen.

	Enligt staten för 1961/62	Enligt stat- förslaget för 1962/63	Föränd- ring
Stockholms slott	354 400	379 700	+ 25 300
Drottningholms slott	334 000	345 000	+ 11 000
Ulriksdals slott	270 100	291 600	+ 21 500
Haga slott	119 000	115 000	— 4 000
Gripsholms slott	145 000	148 200	+ 3 200
Strömsholms slott	27 000	30 000	+ 3 000
Rosersbergs slott	36 500	36 500	—
Tullgarns slott	143 000	146 000	+ 3 000
Summa kronor 1 429 000		1 492 000	+ 63 000

I bifogade av ståthållarämbetena uppgjorda statförslag för nästkommande budgetår (*Bilaga A*) angives fördelningen å avlöningar, pensioner m. m. och omkostnader av det beräknade medelsbehovet för de olika slotten. Sammanfattningsvis kan förändringarna under de särskilda posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1961/62 och det framlagda statförslaget för budgetåret 1962/63 angivas på följande sätt.

	Enligt staten för 1961/62	Enligt stat- förslaget för 1962/63	Föränd- ring
Avlöningar och arvoden	985 800	1 002 600	+ 16 800
Pensioner m. m.	242 200	259 500	+ 17 300
Lyse och vatten	51 800	59 800	+ 8 000
Parkers underhåll	128 500	133 000	+ 4 500
Trädgårdars underhåll	105 900	107 900	+ 2 000
Övriga omkostnader	161 200	174 000	+ 12 800
Summa utgifter 1 675 400		1 736 800	+ 61 400
Uppbördsmedel	246 400	244 800	— 1 600
Summa nettoutgifter 1 429 000		1 492 000	+ 63 000

Av ökningen under anslaget, 63 000 kr., är ett belopp av 15 900 kr. hänförligt till ett av riksmarskalksämbetet och riksarkivet gemensamt framlagt förslag rörande slottsarkivets på Stockholms slott framtida organisation. Förslaget syftar till ett närmare samarbete mellan de riksmarskalksämbetet underlydande organ, som utnyttjar slottsarkivet, och riksarkivet samt förbättrade möjligheter att utnyttja arkivet för forskningsändamål. Arvodesbefatt-

ningen som slottsarkivarie, som för närvarande är förenad med en tjänstgöringsskyldighet av fyra timmar i veckan, skulle omvandlas till en halvtidstjänst i 21 lönegraden, varjämte viss medelsanvisning föreslagits för vaktmästarbiträde och expenser.

Uppräkningen av medelsbehovet i övrigt under anslaget är uteslutande av automatisk karaktär.

Departementschefen

Det av riksmarskalksämbetet och riksarkivet gemensamt framlagda förslaget till ändrad organisation av slottsarkivet på Stockholms slott torde böra övervägas ytterligare. Medelsanvisningen för arkivändamål under anslaget torde därför för nästa budgetår böra ske enligt oförändrade grunder. Vad beträffar anslagsberäkningen i övrigt föranleder riksmarskalksämbetets förslag ingen erinran från min sida. Jag förordar därför, att anslaget för budgetåret 1962/63 uppföres med ett avrundat belopp av 1 476 000 (+ 47 000) kr. Därest riksdagen godtager detta förslag, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera fastställa stat för de kungl. slotten för sagda budgetår.

Således hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 1 476 000 kr.

[6] 2. *Ved och kol för de kungl. slotten.* Detta anslag har i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med 600 000 kr. För nästkommande budgetår har *riksmarskalksämbetet* i sin förut nämnda skrivelse den 13 oktober 1961 på grundval av ståthållarämbetenas beräkningar angivit medelsbehovet till 575 000 kr. Anslagsminskningen med 25 000 kr. hänföres till minskade driftkostnader till följd av den fortgående rationaliseringen av värmeanläggningarna vid de kungl. slotten.

Departementschefen

Med instämmande i riksmarskalksämbetets förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 575 000 kr.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1962/63 att uppgå till 4 917 000 kr., vilket innebär en ökning i förhållande till det för budgetåret 1961/62 anvisade beloppet med 10 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Sven-Olof Norberg

Förslag
till
stat för de kungl. slotten för budgetåret 1962/63

	Stock- holms slott	Drott- ning- holms slott	Ulriks- dals slott	Haga slott	Grips- holms slott	Ströms- holms slott	Rosers- bergs slott	Tull- garns slott	Summa
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	222 700	256 000	194 800	75 000	64 800	19 100	27 500	142 700	1 002 600
Pensioner m. m.									
Pensioner	82 100	47 300	49 600	18 500	8 100	—	3 800	18 000	227 400
Understöd	8 600	12 700	2 200	1 300	7 300	—	—	—	32 100
Omkostnader									
Lyse och vatten	23 500	4 000	11 000	7 000	12 000	600	—	1 700	59 800
Parkers underhåll	—	33 000	19 000	5 000	54 000	5 300	5 600	11 100	133 000
Trädgårdars underhåll.	7 500	62 000	—	—	—	—	—	38 400	107 900
Övriga omkostnader ...	35 300	35 000	25 000	50 000	17 000	5 000	2 600	4 100	174 000
Summa utgifter	379 700	450 000	301 600	156 800	163 200	30 000	39 500	216 000	1 736 800
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>									
Försålda trädgårdspro- dukter	—	105 000	—	—	—	—	—	70 000	175 000
Övriga uppbördsmedel ..	—	—	10 000	41 800	15 000	—	3 000	—	69 800
Summa uppbördsmedel	—	105 000	10 000	41 800	15 000	—	3 000	70 000	244 800
<i>Nettoutgifter</i>	379 700	345 000	291 600	115 000	148 200	30 000	36 500	146 000	1 492 000

*Statsverkspropositionen år 1962: Bil. 3:
Kungl. Hov- och Slottsstaterna*

Register

A. Kungl. hovstaten

Sid.		Kr.
1	Kungl. Maj:ts hovhållning	2 300 000
1	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten	150 000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland	100 000
2	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	316 000
	Säger för kungl. hovstaten	2 866 000

B. Kungl. slottsstaten

3	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten	1 476 000
4	Ved och kol för de kungl. slotten	575 000
	Säger för kungl. slottsstaten	2 051 000
	Summa	4 917 000

BILAGA 4 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1962

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet KLING, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1962/63 inom justitiedepartementets verksamhetsområde och anför därvid följande.

ÖVERSIKT

Under den gångna tioårsperioden har utgifterna under andra huvudtiteln stigit från 44,9 milj. kr. för budgetåret 1950/51 till 141,7 milj. kr. för budgetåret 1960/61. Av utgifterna har drygt 80 % hänfört sig till de båda huvudavsnitten Domstolarna och Fångvården. Kostnaderna under avsnittet Rättegångsväsendet i allmänhet har uppgått till inemot 10 %. Den största utgiftsökningen har skett inom fångvården, där den ökade kriminaliteten föranlett en kraftig förstärkning av anstaltsorganisationen. Omräknade i 1950/51 års pris- och lönenivå har utgifterna under huvudtiteln stigit med inemot 70 %.

I anslutning till utgiftsutvecklingen vill jag i detta sammanhang framhålla följande.

Antalet inkommande mål vid häradsrätterna — den största organisationen inom domstolsväsendet — har ökat från 46 745 år 1950 till 63 272 år 1960, eller med 35 %.

Den organisation, som år 1947 inför genomförandet av den nya rättegångsbalken fastställdes för de statliga allmänna domstolarna, fick uttryckligen karaktär av försöksorganisation.

Redan i början av 1950-talet påkallade arbetsökningen förstärkningar av den nya organisationen, till en början närmast vid underrätterna. Efter hand gjorde sig svårigheterna att bemästra läget kännbara jämväl i hovrätterna och vid högsta domstolen med nedre justitierevisionen. Under den gångna tioårsperioden har till följd härav ett flertal utredningar tillkallats för att överse olika arbets- och organisationsproblem. I avvaktan på dessa utredningars resultat har inte några mera genomgripande reformer vidtagits inom domstolsorganisationen.

Frågan om ändringar i de allmänna domstolarnas organisation har aktualiserats genom två under år 1961 avlämnade betänkanden. Stadsdomstolsutredningen har sålunda avgivit förslag bl. a. till förstatligande av rådhusrätterna (SOU 1961: 6). Vidare har indelningssakkunniga i samband med det av dem framlagda principförslaget till ny kommunindelning (SOU 1961: 9) förutsatt en snar översyn av den judiciella indelningen. För att påbörja förberedande utredningar i denna fråga har jag i mars 1961 enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga.

Remissbehandlingen av stadsdomstolsutredningens betänkande har nyligen avslutats. Vad som därvid framkommit ger vid handen, att domstolsorganisationens olika problem i så hög grad griper in i varandra, att de bör överses i ett sammanhang. Jag har därför den 29 december 1961 inhämtat Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta sakkunniga företa en sådan översyn.

Vattendomstolarnas organisation har till följd av vattenkraftens utbyggnad blivit avsevärt förstärkt under 1950-talet, senast genom att Övre Norrbygdens vattendomstol med kansliort i Luleå inrättades från och med den 1 juli 1959.

Inom fångvården har under den gångna tioårsperioden skett betydelsefulla organisatoriska förändringar och en omfattande utbyggnad av anstaltsbeståndet. Arbetet under den första femårsperioden grundade sig på riktlinjer, som riksdagen fastställt för en nydaning av fångvårdens hela anstaltsbestånd och för en kvalitativ förstärkning av fångvårdens resurser.

De förutsättningar, på vilka nyssnämnda riktlinjer grundats, ändrades under den andra femårsperioden, genom att en kraftig stegring av antalet intagna då inträdde. Medeltalet intagna, som år 1950 var 2 400, uppgick 1960 till 4 800. Utvecklingen gjorde det nödvändigt att snabbt öka resurserna både i fråga om personal och anstalter; anstaltsplatserna har under 1950-talet nära nog fördubblats. I samband därmed har sysselsättningsproblemen fått ett helt annat utrymme än tidigare och föranlett en omläggning av fångvårdens arbetsdrift. Denna omläggning, som karakteriserats av en fortskridande industrialisering, har medfört en väsentligt ökad belast-

ning för såväl den centrala som den lokala organisationen inom fångvården. Genom beslut den 1 december 1961 har Kungl. Maj:t uppdragit åt statskontoret att i samråd med fångvårdsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag angående organisationen för fångvårdens arbetsdrift och därmed sammanhängande frågor.

Ehuru de antydda förändringarna främst avsett den slutna fångvården och anstaltsbeståndet, har även skyddskonsulentorganisationen och därmed kriminalvården i frihet efter hand utbyggts. Liksom antalet intagna på anstalterna har det klientel, som undergår kriminalvård i frihet, under senare år kraftigt ökat. Jag vill i detta sammanhang erinra om de vidgade möjligheter att tillämpa fakultativ villkorlig frigivning, som har införts från och med den 1 juli 1961.

Med anledning av de förslag till anslagsäskanden, som jag i det följande kommer att framlägga, skulle andra huvudtiteln för budgetåret 1962/63 höjas med i runt tal 12,5 milj. kr. till i runt tal 168 milj. kr.

I fråga om några förslag under de olika anslagspunkterna vill jag här anföra följande.

Personalbehovet vid nedre justitierevisionen torde få tillgodoses inom den nuvarande anslagsramen.

Såvitt gäller hovrättsorganisationen anser jag, att överförandet av Värmlands län från Svea hovrätt till hovrätten för Västra Sverige, som beslöts av 1961 års riksdag, bör föranleda att den ordinarie organisationen utbygges genom inrättande av en ny avdelning vid sistnämnda hovrätt.

Med hänsyn till den stora arbetsbördan vid Svea hovrätt, som sedan budgetåret 1959/60 arbetat med två extra avdelningar, finner jag icke möjligt att föreslå en motsvarande minskning av dess organisation. Däremot kommer jag att förorda en viss reduktion av det belopp, som avsetts för tillfälliga förstärkningar av arbetskraften inom hovrättsorganisationen.

För budgetåret 1962/63 erfordras väsentligt ökade medel till arbetskraftförstärkningar i domsagorna. Jag kommer att föreslå, att några tingsdomartjänster inrättas. Vidare kommer jag att förorda en avsevärd höjning av medelsreserven under avlöningsanslaget. Såsom tidigare har denna beräknats så, att Kungl. Maj:t får möjlighet att besluta om de landsrättsförläggningar, som kan bli aktuella under budgetåret 1962/63.

Förslag kommer att framläggas om höjning av nämndemännens arvoden samt om uppräknings av ersättningar till vittnen m. fl.

Vad beträffar fångvården har en särskilt tillkallad sakkunnig översett behovet av tillsynspersonal vid fångvårdsanstalterna. På grundval härav har Kungl. Maj:t den 30 juni 1961, med stöd av riksdagens bemyndiganden, fastställt ny personalplan för varje anstalt.

En fortsatt utbyggnad av frivårdens organisation är påkallad redan med hänsyn till de krav, som i dagens läge ställes på denna del av kriminalvården. Ett än starkare utbyggnadsbehov inträder emellertid vid ett genom-

förande av det förslag till brottsbalk, som Kungl. Maj:t den 15 december 1961 beslutat förelägga 1962 års riksdag. En huvudlinje i brottsbalksförslaget är att kriminalvård i frihet bör tillämpas i största möjliga utsträckning. Förslag från 1956 års eftervårdsutredning (SOU 1961: 16) om en väsentlig utbyggnad av frivårdens organisation kommer att anmälas. Jag anser att utbyggnaden bör genomföras under loppet av tre år och att vid den första etappen främst personalorganisationen i storstäderna bör förstärkas.

Särskilda åtgärder kommer att föreslås i syfte att främja yrkesutbildningen av de intagna inom ungdomsgruppen. Antalet arbetsledartjänster behöver ökas i anslutning till en genomförd utbyggnad av anstaltsbeståndet. Behovet av psykologiskt utbildad personal i behandlingsarbetet har även övervägts.

På grundval av utredning av fångvårdsstyrelsen kommer förslag att framläggas angående den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

Anslagshöjningarna för sagda arbetskraftförstärkningar till de allmänna domstolarna har beräknats till 1,5 milj. kr.

Nämnda reformer inom fångvården skulle föranleda uppräknings med sammanlagt 2,3 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår, såvitt gäller andra huvudtiteln, belastningen å anslagen den senaste tioårsperioden samt riksstaten för budgetåret 1961/62 ävensom det beräknade anslagsbehovet för budgetåret 1962/63.

Absoluta tal (tusen kr., löpande priser), procenttal inom parentes

Huvudavsnitt	Budgetår					Förändring 1961/62 —1962/63
	1950/51	1955/56	1960/61	1961/62	1962/63	
	Nettobelastning			Riksstat	Förslag	
A. Justitiedepartementet m. m.	1 885 (4,2)	3 057 (3,8)	4 796 (3,4)	5 409 (3,5)	5 451 (3,3)	+ 42
B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet ..	314 (0,7)	540 (0,7)	800 (0,6)	815 (0,5)	880 (0,5)	+ 65
C. Domstolarna	19 510 (43,5)	32 369 (40,3)	49 175 (34,7)	53 796 (34,6)	56 214 (33,4)	+ 2 418
D. Rättegångsväsendet i all- mänhet	4 248 (9,5)	7 958 (9,9)	13 635 (9,6)	14 657 (9,4)	16 171 (9,6)	+ 1 514
E. Fångvården m. m.	17 154 (38,2)	33 915 (42,3)	67 098 (47,4)	73 465 (47,2)	80 494 (47,9)	+ 7 029
F. Diverse	1 757 (3,9)	2 418 (3,0)	6 166 (4,3)	7 458 (4,8)	8 889 (5,3)	+ 1 431
Summa	44 868 (100)	80 257 (100)	141 670 (100)	155 600 (100)	168 099 (100)	+ 12 499

Sammanfattningsvis kan nämnas att anslagshöjningen, som totalt skulle komma att uppgå till 12,5 milj. kr., till ett belopp av 5,7 milj. kr. är föranledd av automatiska och till ett belopp av 6,8 milj. kr. av icke-automatiska anslagsförändringar. Därvid skulle på icke-automatiska höjningar till arbetskraftförstärkningar komma — förutom nyssnämnda 1,5 milj. kr. till de allmänna domstolarna — 1,0 milj. kr. för den slutna kriminalvården och 0,8 milj. kr. för frivården. Härutöver må nämnas 0,8 milj. kr. till baracker inom fångvården.

Bland de större automatiska utgiftsökningarna märks 1,5 milj. kr. under anslagen till Rättegångsväsendet i allmänhet och 1,2 milj. kr. under fångvårdens anslag för inventarie- och maskinutrustning.

De automatiska utgiftsminskningarna skulle uppgå till 1,0 milj. kr. Dessa beror bl. a. på att anslaget till svenska skyddsförbundet minskas med 0,4 milj. kr.

Under kapitalbudgeten kommer medel att begäras för en fortsatt utbyggnad och förnyelse av fångvårdens anstaltsbestånd. Bland byggnadsobjekten ingår bl. a. centralanstalterna Hall och Kumla samt kvinnoanstalten Hiseberg och en ny typ av sidoanstalt. De första anstalterna av denna typ är avsedda att uppföras i Tillberga och i Skänninge. För byggnadsverksamheten under de två närmaste åren förutsättes en sammanlagd medelsåtgång av inemot 40 milj. kr.

Bland utredningar av särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet må nämnas följande.

Den för översyn av nedre justitierevisionens arbetsorganisation särskilt tillkallade sakkunnige (jfr II ht 1961 s. 10) väntas i början av år 1962 avge sitt betänkande.

I en promemoria (stencilerad) den 17 oktober 1960 av den för vattendomstolarnas organisation m. m. särskilt förordnade utredningsmannen har vissa avslutande synpunkter och förslag framlagts om vattendomstolarnas organisation och förfarandet i vattenmål. Utredningsmannen har, såvitt gäller organisationen, föreslagit att denna icke i detalj bestämmes till tid och storlek utan göres något mera elastisk. Då 1961 års riksdag bifallit Kungl. Maj:ts förslag om en medelsreserv under avlöningsanslaget till vattendomstolarna, torde utredningens önskemål i denna del vara tillgodosett.

Under år 1961 har 1951 års rättegångskommitté med avlämnande av fyra promemorior (stencilerade), i vilka behandlats vissa processuella frågor, avslutat sitt arbete.

Såsom ett led i uppdraget att verkställa en förberedande undersökning för reformering av specialstraffrätten har den för ändamålet tillkallade sakkunnige den 1 oktober 1961 avlämnat en promemoria (stencilerad) angående förutsättningarna för en utvidgning av notarietkompetensen i vad avser handläggning av mål rörande ansvar för specialstraffrättsliga brott.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 mars 1961 har jag tillkallat sakkunniga med uppdrag att undersöka möjligheterna att förenkla

handläggningen av trafiköverträdelser och därmed sammanhängande frågor.

Särskilt förordnad sakkunnig har i ett den 31 december 1960 dagtecknat betänkande avgivit förslag angående den allmänna brottsregistreringen (SOU 1961: 11). Betänkandet överväges i samband med utarbetande inom justitiedepartementet av förslag till följdförfattningar till brottsbalken.

Under år 1961 har 1956 års eftervårdsutredning avlämnat — förutom ett redan omnämnt betänkande (SOU 1961: 16) — två betänkanden (stencilerade), nämligen ett om medicinska och liknande behandlingsåtgärder vid kriminalvård i frihet m. m. samt ett angående rekryteringen av och ersättningen till enskilda personer såsom övervakare. Ifrågavarande betänkanden anmäles i det följande i anslutning till anslagen till kriminalvård i frihet.

DRIFTBUDGETEN

Andra huvudtiteln

A. Justitiedepartementet m. m.

[1] 1. Statsrådsberedningen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	599 000	527 296
1961/62 (statsliggaren s. 97)	713 000	
1962/63 (förslag)	718 000	

För den tjänsteman, som huvudsakligen ansvarar för förberedande granskning av författningsförslag och andra ärenden av juridisk natur, vilka underställes de konsultativa statsråden, torde inrättas en tjänst som avdelningschef i Br 4. I samband därmed kan en tjänst i Br 2 indragas.

Med beaktande jämväl av automatiska utgiftsökningar bör anslaget uppräknas med 5 000 kr. och sålunda uppföras med 718 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statsrådsberedningen som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	255 000
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	140 000
4. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	155 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	153 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	9 000
Summa kr. 718 000	

c) till Statsrådsberedningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 718 000 kr.

[2] 2. Statsrådsberedningen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	18 000	20 109
1961/62 (statsliggaren s. 97)	22 000	
1962/63 (förslag)	24 000	

Anslaget torde till följd av ökat behov av medel till expenser böra uppräknas med 2 000 kr. och alltså uppföras med 24 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statsrådsberedningen: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kr.

[3] 3. Justitiedepartementet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 968 000	1 863 873
1961/62 (statsliggaren s. 98)	2 161 000	
1962/63 (förslag)	2 241 000	

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet föreslagit vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor beräknar jag medel för uppflyttning av följande tjänster, nämligen en tjänst som förste kanslisekreterare i Ao 23 till tjänst som byrådirektör i Ao 26 (första byrån), en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång till förste kanslisekreterare i Ae 23, tre tjänster som kanslibitråde i Ae 7 till tjänster som kontorist i Ae 9 (lagbyrån för internationella frågor, registratorskontoret och första byrån) samt två tjänster som biträde för skriv- och kontorsgöromål till tjänster som kanslibitråde i Ae 7.

Vidare förordar jag att en tjänst som förste kanslisekreterare i Ae 23 och en tjänst som kansliskrivare i Ae 10 överföres till ordinarie stat. Därjämte föreslår jag utbyte av en tjänst som kanslibitråde i Ag 7 mot en tjänst som kanslibitråde i Ae 7.

Slutligen föreslår jag att en tjänst inrättas som sekreterare i Ae 19 för biträde å justitiedepartementets statssekreteraravdelning med ärenden angående utländsk rätt.

På grund av vad jag i det föregående förordat samt med beaktande jämväl av automatiska utgiftsökningar bör anslaget uppräknas med 80 000 kr. och sålunda uppföras med 2 241 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för justitiedepartementet som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i>	51 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	829 000
3. Ersättning till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	400 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	524 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	403 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	34 000
	Summa kr. 2 241 000

c) till *Justitiedepartementet*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 241 000 kr.

[4] 4. Justitiedepartementet: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	167 000	162 859
1961/62 (statsliggaren s. 99)	162 000	
1962/63 (förslag)	166 000	

Anslagsposterna till reseersättningar och till publikationstryck torde bära höjas med vardera 4 000 kr., medan posten till expenser för annat än eget behov kan minskas med 4 000 kr.

Anslaget torde sålunda bära uppföras med (162 000 + 4 000) 166 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 166 000 kr.

[5] 5. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	280 000	319 469
1961/62 (statsliggaren s. 99)	250 000	
1962/63 (förslag)	300 000	

Med hänsyn till belastningen och beräknade kostnader för budgetåret 1962/63 torde anslaget bära uppföras med (250 000 + 50 000) 300 000 kr. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Svensk författningssamling* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

[6] 6. Lagberedningen

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	193 000	203 324
1961/62 (statsliggaren s. 99)	315 000	
1962/63 (förslag)	242 000	

Lagberedningen (skr. 30/8 1961) hemställer, att anslaget uppföres med avrundat 242 000 kr. Förslaget innebär vissa smärre höjningar av diverse poster med sammanlagt 9 200 kr. Emellertid upptages tryckningskostnader till endast 15 000 kr. Då för dylika kostnader, ävensom för andra kostnader av engångsnatur, för budgetåret 1961/62 beräknats 97 000 kr., minskas medelsbehovet med 82 000 kr. Totalt skulle anslaget således behöva uppföras med (315 000 + 9 200 — 82 000) i runt tal 242 000 kr., vilket innebär en minskning med 73 000 kr. i förhållande till medelsanvisningen för budgetåret 1961/62.

Departementschefen

Jag har icke något att erinra mot lagberedningens beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1962/63 och hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 242 000 kr.

[7] 7. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	26 000	24 230
1961/62 (statsliggaren s. 100)	26 000	
1962/63 (förslag)	35 000	

Från detta anslag utgår arvoden till chefens för justitiedepartementet tryckfrihetsombud. Arvodena varierar från 75 till 1 800 kr. allt efter omfattningen av vederbörande ombuds arbetsbörda (jfr statsliggaren s. 100).

En allmän översyn av arvodena skedde senast år 1942. Därefter har dessa endast undergått mindre procentuella uppräkningsar med hänsyn till penningvärdets fall (jfr senast II ht 1957 s. 6).

En genomgång av de olika ombudens senaste årsredogörelser har gett vid handen att arbetsbördan till följd av ändrade förhållanden på åtskilliga orter undergått väsentliga förändringar. Arvodena torde därför behöva anpassas till det aktuella läget. Även en höjning av arvodena, särskilt å större orter med många tryckerier, är påkallad. Jag föreslår därför, att anslaget uppräknas med 9 000 kr.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (26 000 + 9 000) 35 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kr.

[8] 8. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 450 000	1 579 325
1961/62 (statsliggaren s. 100)	1 600 000	
1962/63 (förslag)	1 600 000	

Å anslaget förelåg vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 163 600 kr. Då kommittéväsendet inom departementets verksamhetsområde under budgetåret 1962/63 kan beräknas bli av minst samma omfattning som under innevarande budgetår, föreslår jag att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kr.

[9] 9. Extra utgifter

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	100 000	95 701
1961/62 (statsliggaren s. 101)	160 000	
1962/63 (förslag)	125 000	

Å anslaget fanns vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 21 800 kr.

För budgetåret 1961/62 har under anslaget beräknats omkring 50 000 kr. till kostnaderna för anordnande av ett FN-seminarium i Sverige sommaren 1962. För andra utgifter har sålunda anvisats 110 000 kr. Med hänsyn till den alltmer ökande belastningen på anslaget för resor och konferenser, som föranledes av det internationella samarbetet på lagstiftningens område, förordar jag, att anslaget uppföres med 125 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kr.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet**[10] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	320 000	341 945
1961/62 (statsliggaren s. 101)	345 000	
1962/63 (förslag)	358 000	

Justitiekanslersämbetet (skr. 30/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 14 000 kr.

Ökning

Personalförstärkningar m. m.

1. Förstärkning av icke-ordinarieposten 10 000

Tjänsteförändringar

2. 1 byrådirektör Ao 24—Ao 26 1 680

Automatiska förändringar

3. Löneklassuppflyttning 1 314

4. Tjänstetidsbefordran 768

 13 762
Motiv

1. Utgift 1960/61 126 362; anvisat 1961/62 117 000. Från anslagsposten skall bl. a. bestridas kostnader för extra arbetshjälp som av ämbetet anlitas för särskilda utredningsuppdrag. Med hänsyn till senaste belastnings-siffror och det beräknade medelsbehovet under budgetåret 1962/63 erfordras förstärkning av posten.

2. Till stöd för lönegradsuppflyttningen återopas arten av de arbetsupp-gifter som åvilar byrådirektören.

Yttrande

Statens lönenämnd har icke funnit tillräckliga skäl föreligga för bifall till förslaget om uppflyttning av tjänsten som byrådirektör.

Departementschefen

I enlighet med justitiekanslersämbetets förslag förordar jag, att icke-ordinarieposten uppräknas med 10 000 kr. För automatiska utgiftssteg-ringar bör beräknas ett belopp av 3 000 kr. Den begärda tjänsteförändringen kan jag icke tillstyrka.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (345 000 + 13 000) 358 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	173 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	127 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	52 500
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	5 500
Summa kr. 358 000	

b) till *Justitiekanslersämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 358 000 kr.

[11] 2. *Justitiekanslersämbetet*: **Omkostnader**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	24 000	23 452
1961/62 (statsliggaren s. 101)	22 000	
1962/63 (förslag)	28 000	

Justitiekanslersämbetet (skr. 30/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med 8 000 kr.

	Ökning
1. <i>Reseersättningar</i>	2 000
2. <i>Lyse</i>	100
3. <i>Övriga expenser</i>	5 900
	8 000

Motiv

1. och 2. *Reseersättningar*. Utgift 1960/61 8 550; anvisat 1961/62 7 000. *Lyse*. Utgift 1960/61 488; anvisat 1961/62 400.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1960/61 13 943; anvisat 1961/62 14 200. Den begärda ökningen erfordras för upprustning av möbelbeståndet m. m. samt för viss kontorsutrustning.

Departementschefen

Med hänsyn till senaste belastningssiffror tillstyrker jag, att posterna till *reseersättningar* och till *lyse* höjes med tillhoppa 2 100 kr. Såvitt angår posten till *övriga expenser* föreslår jag en uppräknig med 3 900 kr.

14 *Statsverkspropositionen år 1962: Bil. 4: Justitiedepartementet*

Anslaget torde alltså böra uppföras med (22 000 + 6 000) 28 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet*: *Omkostnader* för budget-
året 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 28 000 kr.

[12] 3. Riksåklagarämbetet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	377 000	410 623
1961/62 (statsliggaren s. 102)	420 000	
1962/63 (förslag)	466 000	

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 19 400 kr.

Tjänsteförändringar

Ökning

1. 1 byråchef Br 2—Br 3 och 1 byråchef Be 1—Br 2 (båda för åtalsärenden)	4 392
2. 1 byråchef Bo 1—Bo 3 (för administrativa göromål)	4 392

Automatiska förändringar

3. 1961 års lönerevision m. m.	10 684
	19 468

Motiv

1. och 2. Yrkanden av i stort sett samma innehåll har framförts jämväl i anslagsäskandena för de senaste budgetåren (jfr II ht 1959 s. 10, 1960 s. 7 och 1961 s. 8). Till stöd för förslagen återopas såsom tidigare arten av de arbetsuppgifter, som ankommer på byråcheferna vid riksåklagarämbetet, och rekryteringsförhållandena. I fråga om den för administrativa göromål avsedda byråchefstjänsten understrykes vidare, att innehavaren, förutom att ombesörja ärenden av administrativ natur, har att biträda riksåklagaren vid tillsynen över åklagarväsendet. Den administrative byråchefen har sålunda att handlägga ett stort antal ärenden rörande frågor om felaktigt förfarande av ämbetet underställda befattningshavare. Dessa ärenden är ofta av grannliga och judiciellt besvärlig natur. Det rör sig därvid om judiciella arbetsuppgifter av enahanda art som de som ankommer på byråcheferna för åtalsärenden. Tjänsten har därför hittills rekryterats och bör även i fortsättningen rekryteras från landsfogdekåren.

Departementschefen

Från riksåklagarämbetets anslagspost till icke-ordinarie personal skall bestridas kostnaderna för extra föredragande, som anlitas för beredning och föredragning av åtalsärenden. För att i erforderlig utsträckning kunna be-

strida kostnaderna för sådan extra arbetshjälp har ämbetet under de senaste budgetåren nödgats hemställa om avsevärda överskridanden av nämnda anslagspost. Jag finner det därför motiverat att posten för budgetåret 1962/63 uppräknas med 35 000 kr. Det kan stundom visa sig nödvändigt för ämbetet att i vissa ärenden infordra särskilda sakkunnigutlåtanden. Jämväl kostnader för dylika utlåtanden torde få bestridas från sagda anslagspost. Vidare bör anslaget höjas med 11 000 kr. till följd av automatiska utgiftsstegringar. Av ämbetet begärda tjänsteförändringar kan jag icke tillstyrka.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (420 000 + 46 000) 466 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande avlöningsstat för riksåklagarämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	214 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	162 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	84 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	6 000

Summa kr. 466 000

b) till *Riksåklagarämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 466 000 kr.

[13] 4. Riksåklagarämbetet: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	27 000	24 146
1961/62 (statsliggaren s. 102)	28 000	
1962/63 (förslag)	28 000	

Med anledning av framställning från *riksåklagarämbetet* (skr. 31/8 1961) torde viss omfördelning göras mellan anslagsposterna. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet*: *Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 28 000 kr.

C. Domstolarna

[14] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	3 668 000	3 996 567
1961/62 (statsliggaren s. 103)	4 234 000	
1962/63 (förslag)	4 239 000	

Anslaget avser avlöningar till såväl högsta domstolens ledamöter som tjänstemän vid nedre justitierevisionen.

Nedre justitierevisionen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 177 000 kr.

	Ökning eller minskning
--	------------------------------

Personalförslärkningar

Revisionssekreterare

1. 3 extra revisionssekreterare (avlöningsförmåner enl. lönegrad 1 å löneplan B)	+ 128 520

Kansli- och skrivpersonal

2. 2 biträden rb Ae 5 (skrivavd.)	+ 22 440

Personalminskning

3. Biträde för biblioteksarbete i nedre justitierevisionen (engångsbelopp för 1961/62)	— 2 000

Tjänsteförändringar

Revisionssekreterare

4. Nedre justitierevisionens ordförande Bo 1—Bo 5 (nuv. befattningsarvode å 3 840 bortfaller)	+ 5 904

5. 3 extra revisionssekreterare (avlöningsförmåner enl. lönegrad 1 å löneplan B)—revisionssekreterare Bo 1	—

Kansli- och skrivpersonal

6. 3 protokollssekreterare Ao 19—Ao 21	+ 8 352

7. 1 registrator Ao 10—Ao 12	+ 1 752

8. 1 kontorist Ao 9—kansliskrivare Ao 10 (kansliexp.; delgivning och kallelser)	+ 804

9. 1 kanslibiträde Ao 7—kontorist Ao 9 (registratorsexp.)	+ 1 524

10. Arvode till kanslibiträde för skötseln av nedre justitierevisionens bibliotek	+ 1 200

Expeditionsvakter

11. 1 förste expeditionsvakt Ao 9—materialförvaltare Ao 10	+ 804

	Ökning eller minskning
<i>Automatiska förändringar</i>	
12. 1961 års lönerrevision	+ 2 076
13. Tjänstetidsbefordran	+ 2 196
14. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	+ 3 000
	+ 176 572

Motiv

1. och 2. Till belysning av arbetsbördan redovisas i anslagsäskandena samt i senare ingivet material vissa statistiska uppgifter, av vilka bl. a. framgår följande. Antalet inkomna nådeansökningar, som kontinuerligt ökat fram till år 1961, var den 30 november 1961 1 751 mot 1 876 vid samma tid år 1960. Till och med den 30 november 1961 hade inkommit 1 233 mål och ärenden mot 1 309 under samma tid år 1960. Den 30 juni ettvar av åren 1959, 1960 och 1961 utgjorde balansen av vattenmål resp. 43, 48 och 50, balansen av skiftesmål resp. 90, 60 och 55 samt balansen av allmänna mål resp. 467, 428 och 458.

4. och 6.—11. Likartade yrkanden har framförts även i anslagsäskandena för de senaste budgetåren (jfr II ht 1959 s. 17, 1960 s. 13 och 1961 s. 14).

5. Det totala antalet revisionssekreterare är f. n. 40, varav endast 27 är ordinarie.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anfört i översikten väntas den särskilt tillkallade sakkunnige för översyn av nedre justitierevisionens arbetsorganisation framlägga sitt betänkande i början av år 1962. I avvaktan på resultatet av nämnda utredning är jag icke beredd att biträda förslagen om ändrad löneställning för vissa tjänstemän och om en utvidgad kansliorganisation. Föreliggande uppgifter om den genomsnittliga målbalansen synes icke motivera en ökning av antalet revisionssekreterare.

Anslaget bör till följd av automatiska utgiftsökningar uppräknas med 5 000 kr. och sålunda uppföras med (4 234 000 + 5 000) 4 239 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	2 639 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	7 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	579 000

4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	950 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	64 000
Summa kr.	4 239 000

b) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 239 000 kr.

[15] 2. *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	283 000	262 254
1961/62 (statsliggaren s. 104)	285 000	
1962/63 (förslag)	285 000	

Nedre justitierevisionen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med 17 000 kr.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	—
2. Bränsle, lyse och vatten	—
3. Övriga expenser	17 000
	17 000

Motiv

1. och 2. *Sjukvård*. Utgift 1960/61 7 775; anvisat 1961/62 10 000. *Bränsle, lyse och vatten*. Utgift 1960/61 26 908; anvisat 1961/62 32 000.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1960/61 169 999; anvisat 1961/62 183 000. — Till följd av ökade utgifter för städning och bokinköp m. m. begäres för löpande utgifter en uppräknning med 7 000 kr. För engångsutgifter upptages 16 800 kr., huvudsakligen för komplettering av möbler och skrivmaskiner. Å andra sidan bortfaller ett för budgetåret 1961/62 för engångsanskaffningar anvisat belopp av 6 800 kr. Totalt äskas således under posten (7 000 + 16 800 — 6 800) ytterligare 17 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till senaste belastningssiffror anser jag, att posterna till sjukvård m. m. samt till bränsle, lyse och vatten kan nedräknas med 1 000 resp. 2 000 kr. Under posten till övriga expenser förordar jag för löpande utgifter en ökning med 3 000 kr. För utgifter av engångskaraktär torde böra beräknas 6 800 kr. eller samma belopp som för budgetåret 1961/62 anvisats för utgifter av detta slag.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med ett oförändrat belopp av 285 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 285 000 kr.

[16] 3. Regeringsrätten: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	880 000	965 614
1961/62 (statsliggaren s. 104)	1 041 000	
1962/63 (förslag)	1 041 000	

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att i särskild proposition underställa riksdagen frågan om antalet ledamöter i regeringsrätten (jfr lagen den 23 mars 1956 om tillfällig ökning av regeringsrådets antal). Anslaget torde få uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .	772 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	22 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	231 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	16 000
Summa kr. 1 041 000	

b) till *Regeringsrätten: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 041 000 kr.

[17] 4. Regeringsrätten: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	14 000	9 100
1961/62 (statsliggaren s. 105)	12 000	
1962/63 (förslag)	12 000	

Anslaget torde, med viss justering av de olika omkostnadsposternas inbördes storlek, böra uppföras med oförändrat belopp av 12 000 kr. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 kr.

[18] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	45 000	41 492
1961/62 (statsliggaren s. 105)	50 000	
1962/63 (förslag)	50 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok för bud-
getåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kr.

[19] 6. Hovrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	9 638 000	10 288 684
1961/62 (statsliggaren s. 105)	11 187 000	
1962/63 (förslag)	11 338 000	

Vissa statistiska uppgifter rörande hovrätterna

Hovrätt	1/10 1960—30/9 1961				Balans				
	In- komna mål	Annorledes än genom avskrivn. avgjorda mål	Beviljade dispenser enl. 22 § arbetsord. för rikets hovrätter	Huvud- för- handl. 2 eller flera dagar	1960		1961		
					30/9	31/12	31/12	30/9	30/9
Svea (m. u. a. vattenöverdomstol- len)	3 680 (3 582)	3 103 (3 176)	180 (157)	61 (65)	1 173	1 313	1 351	1 260	1 292
Göta	969 (979)	864 (858)	24 (48)	8 (14)	297	276	267	273	278
Skåne och Blekinge	1 020 (1 065)	944 (964)	— (—)	19 (13)	213	231	209	210	211
Västra Sverige	1 149 (1 170)	1 057 (1 056)	11 (12)	39 (27)	283	238	302	302	308
Nedre Norrland ..	555 (645)	525 (559)	— (6)	3 (3)	218	193	166	159	183
Övre Norrland	639 (626)	553 (537)	14 (18)	26 (30)	247	228	210	195	241
Samtliga	8 012 (8 067)	7 046 (7 150)	229 (241)	156 (152)	2 431	2 479	2 505	2 399	2 513

Anm. Siffrorna inom parentes avser tiden 1/10 1959—30/9 1960.

Hovrätterna (skr. 25/7, 21/8, 23/8, 30/8 1961) hemställer, att anslaget
höjes med avrundat 1 680 000 kr.

Ökning
eller
minskning

Personalförstärkningar

Dömande avdelningar

- Inrättande av en ordinarie avdelning vid hovrätten för Västra Sverige på grund av överflyttning av Värmlands län fr. o. m. 1/1 1963
1 lagman Bo 5, 2 hovrättsråd Bo 1, 2 assessorer Ae 26, 2 fiskaler Ae 21, 1 fiskal Ae 19, 1 fiskalsaspirant Ag 17, 1 kanslist Ao 13,

	Ökning eller minskning
1 kanslibitråde Ao 7, arvode till hovrättsråd som vice ordförande	+ 166 374
2. <i>Svea hovrätt</i>	
Två extra avdelningar	
10 extra ledamöter Ae 26, vikariatslön åt två hovrättsråd Bo 5 samt särskild ersättning å 3 000 kr. åt 2 hovrättsråd som vice ordförande, 2 fiskaler Ae 21, 4 fiskalsaspiranter Ag 19, 2 förste kansliskrivare Ag 12, 2 kanslibiträden Ag 7	+ 575 808
3. <i>Göta hovrätt</i>	
3 extra ledamöter Ae 26	+ 101 052
4. <i>Hovrätten över Skåne och Blekinge</i>	
1 lagman Bo 5 (på presidentavdelningen), 1 extra ledamot (assessor) Ae 26, 1 extra ledamot Ae 26 (6 månader)	+ 103 110
5. <i>Hovrätten för Västra Sverige</i>	
Ordinariesättning av en extra avdelning	
1 lagman Bo 5, 2 hovrättsråd Bo 1, 2 assessorer Ae 26, 2 fiskaler Ae 21, 1 fiskal Ae 19, 1 fiskalsaspirant Ag 17, 1 kanslist Ao 13, 1 biträde rb Ae 5, arvode till hovrättsråd som vice ordförande	+ 330 324
6. <i>Hovrätten för Övre Norrland</i>	
1 lagman Bo 5 (hovrätten förutsätter att särskild ersättning å 1 300 kr. bortfaller), 1 hovrättsråd Bo 1	+ 94 124
Övriga förstärkningar	
7. 1/2 amanuens Ag 19 (hovrätten för Västra Sverige)	+ 11 130
8. 1 kanslist Ag 13 (hovrätten över Skåne och Blekinge)	+ 15 264
9. 1 kontorist Ao 9 (hovrätten för Västra Sverige) mot att en tjänst som stenograf utgår	—
10. 1 expeditionsvakt Ao 7 (hovrätten för Västra Sverige)	+ 6 510
11. 12 biträden rb A 5	+ 123 174
Svea hovrätt: 1 Ae 5 å akuariekontolet, 3 Ae 5 å skrivcentralen	
Göta hovrätt: 2 Ag 5	
Hovrätten över Skåne och Blekinge: 1 Ae 5 för skrivgöromål	
Hovrätten för Västra Sverige: 3 Ae 5 (skrivcentralen), 1 Ae 5 (adm. avd.) fr. o. m. 1/1 1963 på grund av överflyttningen av Värmlands län	
Vattenöverdomstolen: 1 Ae 5	
<i>Tjänsteförändringar</i>	
Domarpersonal	
12. 11 hovrättsråd Bo 1—Bo 3 (hovrätten över Skåne och Blekinge)	+ 48 312

		Ökning eller minskning
13. 3 fiskaler Ae 21—förste fiskaler Ae 23 (hovrätten över Skåne och Blekinge)	+	8 208
Biträdespersonal		
14. 6 förste kansliskrivare Ao 12—Ao 13 (allm. avd.; hovrätten över Skåne och Blekinge samt hovrätten för Västra Sverige vardera 3)	+	5 616
15. 3 kontorister Ao 9—kansliskrivare Ao 10 (Svea hovrätt: kamrerareexpeditionen, aktuariiekontoret, biblioteket)	+	2 412
16. 3 kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9 (hos byrådirektörerna vid Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige)	+	4 092
17. 7 biträden rb—kanslibiträden A 7 (Svea hovrätt 4, Göta hovrätt 2, hovrätten över Skåne och Blekinge 1)	+	14 772
Expeditionsvakter		
18. 1 expeditionsvakt Ao 7—kanslibitråde Ao 7 (Svea hovrätt: aktuariiekontoret)	—	
19. 1 expeditionsvakt Ao 7—förste expeditionsvakt Ao 9 (hovrätten för Övre Norrland)	+	1 428
Automatiska förändringar		
20. 1961 års lönerevision	+	80 616
21. Korrigering av rörligt tillägg, kompensation för höjda folkpensionsavgifter m. m.	—	12 312
	+	1 680 014

Motiv

Samtliga hovrätter framhåller de rekryteringssvårigheter för domarbanan som gör sig gällande och förordar en höjd löneställning för vissa domartjänster. Sålunda begäres att lagmanstjänst tillföres presidentavdelningen vid de fem mindre hovrätterna (jfr II ht 1961 s. 19 f.). Vidare hemställs att förste fiskalstjänster inrättas i hovrätterna. Hovrätten för Nedre Norrland anför bl. a. följande.

Rekryteringsförhållandena, som alltsedan hovrätten inrättades praktiskt taget hela tiden varit besvärliga, har under senare år ytterligare försämrats. De måste nu betecknas som helt otillfredsställande. Till befattningar som tingsnotarieaspirant under hovrätten finns endast ett fåtal sökande; urvalsmöjligheterna blir alltså mycket små. Tillgången på lämpliga fiskalsaspiranter är förhållandevis ännu sämre. Sedan den 1 januari 1960 har fem fiskalsaspiranter börjat vid hovrätten. Av dessa har tre, innan slutprövning skett, lämnat hovrätten för att övergå till annan verksamhet och en icke

kunnat godkännas. Bristen på domaraspiranter har gjort läget synnerligen bekymmersamt. Under hösten 1961 beräknas för fiskalstjänstgöring inom hovrätten stå till förfogande endast en fiskal och en aspirant. Det är uppenbart att effektiva åtgärder måste vidtagas för att göra domarbanan mera lockande än den nu är, om rättsväsendet skall kunna hävda sig i konkurrensen om de dugligaste juristerna.

Hovrätten har i tidigare framställningar förordat höjd löneställning för vissa slutposter inom domarkarriären. Framställningarna har hittills endast såtillvida beaktats att löneläget för lagmän förbättrats. Åtgärden är i och för sig tillfredsställande men har medfört att löneavståndet mellan lagman och president blivit endast en lönegrad, vilket knappast kan anses rimligt. I detta sammanhang må erinras om det, bl. a. av 1955 års domarutredning (SOU 1959: 17), framförda förslaget att utbyta befattningarna som vice ordförande på s. k. presidentavdelning mot lagmanstjänster. Förslaget avvisades senast i 1961 års statsverksproposition (II ht s. 39) under hänvisning bl. a. till pågående utredning rörande det för domförhet erforderliga antalet ledamöter i hovrätt. Hovrätten vidhåller att inrättandet av de nya lagmansbefattningarna, sammanlagt fem stycken, icke kan tänkas föregripa de förslag vartill sistnämnda utredning må komma att leda. Skulle, för domförhet, en minskning av antalet ledamöter anses möjlig och önskvärd, kan detta icke medföra någon indragning av lagmansbefattning utan, tvärtom, ökning av antalet avdelningar och därmed ordförandeposter. Domarutredningens förslag om inrättande av befattningar som förste fiskaler i hovrätt, vilket skulle ge en mera sammanhängande befordringsgång för de yngre, har likaledes ställts på framtiden. Enligt nuvarande bestämmelser kan — vilket erfarenheten visat — icke undvikas att fiskaler som återinträder i hovrätt efter tjänstgöring som tingssekreterare får vidkännas löneminskning. Förhållandet är otillfredsställande och bör rättas till. Över huvud är en översyn påkallad av löneläget inom hela befordringsgången.

1. Hovrätten för Västra Sverige begär en ny ordinarie avdelning från den 1 januari 1963 då Värmlands län skall överflyttas till hovrättens domkrets (jfr II ht 1961 s. 23 ff, SU 2 s. 11).

2. Svea hovrätt, som alltsedan budgetåret 1959/60 arbetat med nio ordinarie och två extra avdelningar, framhåller att arbetsläget avsevärt försämrats under det gångna budgetåret och hänvisar till det ökade antalet balanserade och nyinkomna mål. Vissa av hovrättens avdelningar kommer innevarande och följande budgetår att bindas av ett flertal mål av synnerligen stor omfattning och svårhetsgrad. Även flera stora lagförslag väntas bli remitterade till hovrätten. Då Värmlands län från och med den 1 januari 1963 skall överföras till hovrätten för Västra Sverige, begär hovrätten icke ytterligare dömande personal utan yrkar för budgetåret 1962/63 att nuvarande personal får bibehållas oförändrad. Hovrätten framhåller som angeläget, att en av de extra avdelningarna ordinariesättes.

3.—6. Övriga hovrätter återkommer med framställningar om förstärkning av ledamotsorganisationen. Vidare upprepar hovrätten för Västra Sverige sitt yrkande att den extra avdelning vid hovrätten som provisoriskt inrättades första gången den 30 september 1957 måtte ordinariesättas (jfr II ht 1961 s. 19 f.).

7. Hovrätten för Västra Sverige begär medel till amanuens att biträda

byrådirektören med advokatfiskalsgöromålen. Hovrätten har under det gångna året försöksvis utnyttjat ett icke rättsbildat biträde för ändamålet men funnit att ett sådant icke kan i nödig utsträckning avlasta byrådirektören. Det icke rättsbildade biträdet kan endast utföra den löpande granskningen av boupptecknings-, lagfarts- och inteckningsprotokollen (möjligen även gåvoskattedeklarationer) samt avfatta förslag till anmärkningsskrivelser och till yttrande i enklare stämpelmål. Den slutliga granskningen av mera invecklade stämpelärenden liksom avgivande av yttranden i flertalet stämpelmål måste ombesörjas av byrådirektören. Då denne varit överhopad med administrativa arbetsuppgifter, har följden blivit avsevärda dröjsmål med de kvalificerade stämpelgöromålens handläggning och en besvärande balans av sådana hos byrådirektören. Endast i ytterst begränsad omfattning har kvalificerad hjälp kunnat tillhandahållas denne. Enligt hovrättens mening är det synnerligen viktigt, att de kvalificerade granskningsuppgifterna icke eftersättes. Det är ett betydande rättssäkerhetsintresse, att en befattningshavare med tillräckliga kvalifikationer kan ägna tid åt dessa erkänt svåra stämpelfrågor. Med hänsyn till pågående försöksverksamhet med en kanslist för den löpande stämpelgranskningen begränsar hovrätten sitt yrkande till en amanuens med halvtidstjänstgöring. Möjligheterna att knyta en sådan till hovrätten bedömes såsom gynnsamma.

8. Hovrätten över Skåne och Blekinge begär medel för att fortsättningsvis till hjälp med stämpelgranskning försöka använda ett icke rättsbildat biträde.

9.—11. Hovrätterna påpekar att den icke rättsbildade biträdespersonalen för skriv- och övriga kontorsgöromål är underdimensionerad och att lönegraden för flera tjänster är för låg.

I övrigt hänvisas beträffande de olika yrkandena till handlingarna.

Departementschefen

Vid anmälan av hovrätternas avlöningsanslag till 1961 års statsverksproposition redovisade jag vissa ställningstaganden till frågan angående en omreglering av hovrätternas domsområden. Jag anförde därvid, att man i stället för två- och treavdelningshovrätter borde eftersträva att i större utsträckning bilda enheter med fyra eller fem avdelningar och att detta syfte kunde vinnas genom omdispositioner av de nuvarande domkretsarna, varvid i varje fall någon ökning av antalet hovrätter icke föreföll påkallad. Emellertid framhöll jag, att frågan om mera väsentliga ändringar i den nuvarande organisationen behövde ytterligare utredas. I rådande läge förordade jag endast att Värmlands län överfördes från Svea hovrätt till hovrätten för Västra Sverige, vilket även blev riksdagens beslut. Såsom jag omnämnt i översikten har jag den 29 december 1961 inhämtat Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta verkställa en översyn av domstolsorganisationens olika problem. De mera väsentliga ändringar i den nuvarande hovrättsorganisationen, som jag nyss berört, kommer att utredas i detta sammanhang.

I anslagsäskandena för budgetåret 1962/63 har de fem mindre hovrätterna bedömt arbetsläget för den dömande verksamheten såsom relativt oförändrat, medan Svea hovrätt anser, att detta avsevärt försämrats. Hovrätten begär i konsekvens härmed att få en extra avdelning förändrad till ordinarie samt att få behålla oförändrad ledamotsorganisation efter det att Värmlands län överförts till hovrätten för Västra Sverige. Hovrätten för Västra Sverige begär en ny ordinarie avdelning, då Värmlands län tillföres hovrätten, samt ordinariesättning av nuvarande extra avdelning. Övriga hovrätter hemställer i huvudsak om samma förstärkningar som i *petita* för budgetåret 1961/62.

När det gäller att bedöma den erforderliga organisationen vid hovrätterna för budgetåret 1962/63 synes i första hand hänsyn böra tagas till den beslutade ändringen av domkretsarna för Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige.

Av de undersökningar som föregick ställningstagandet i denna fråga liksom av förevarande anslagsäskanden synes framgå att målantalet från Värmlands län ger arbetsunderlag för en hovrättsavdelning. Från och med den 1 januari 1963 kommer sålunda hovrätten för Västra Sverige att tillföras en arbetsbörda av sådan omfattning, medan Svea hovrätt erhåller motsvarande lättnad i arbetet. Under dessa förhållanden har jag funnit, att den ordinarie organisationen vid hovrätten för Västra Sverige bör förstärkas med en avdelning från och med den 1 januari 1963.

Avdelningen bör organiseras på samma sätt som hovrättens övriga ordinarie avdelningar, med en lagman och fyra hovrättsråd som ordinarie domare. I enlighet med de grunder som fastställts vid 1947 års riksdag (prop. 268; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. 3), bör å andra sidan medel räknas för en lagman och två hovrättsråd, som kan antagas uppehålla sina ämbeten och av vilka den ene erhåller arvode såsom vice ordförande. Vidare bör medel räknas för två assessorer, som antages upprätthålla två hovrättsrådsämbeten, samt för erforderlig fiskalshjälp. Den nya avdelningen motiverar också inrättande vid hovrätten av en förste kansliskrivartjänst i Ao 12 samt en tjänst som kanslibiträde i Ao 7. Kostnaden för den nya avdelningen uppgår i enlighet med det anförda till 151 000 kr.

Med hänsyn till vad Svea hovrätt anför om arbetsläget vid hovrätten anser jag icke att hovrättens ordinarie organisation bör påverkas av det minskade domkretsområdet. Den bör alltså få bibehållas oförändrad även efter överförande av Värmlands län till hovrätten för Västra Sverige.

Vad gäller övriga förstärkningar av hovrätternas personal har som nämnts hovrätterna, med undantag för Svea hovrätt, begärt ungefär samma förstärkningar som i *petita* till innevarande budgetår. På grundval härav torde man få bedöma den arbetshjälp som kan komma att erfordras för budgetåret 1962/63. Såsom jag tidigare anför i översikten förestår utredning rörande de allmänna domstolarnas organisation. Av bl. a. detta skäl anser jag att de förstärkningar, som i förevarande sammanhang avses, får ges provisorisk karaktär och, som hittills, bekostas ur den medelsreserv under anslaget som är avsedd för extra arbetshjälp. Denna är för närvarande beräknad till

500 000 kr. Jag förordar dock att en tjänst som expeditiönsvakt i Ao 7 vid hovrätten för Västra Sverige samt en tjänst som kontorsbiträde i reglerad befördringsgång vid Svea hovrätt inrättas.

Då en extra avdelning endast har reducerad personalorganisation i jämförelse med en ordinarie avdelning kommer den totala hovrättsorganisationen att förstärkas i och med att en ny avdelning vid hovrätten för Västra Sverige inrättas. Jag anser mig därför kunna föreslå en minskning av medelsreserven under anslaget med 75 000 kr.

Kungl. Maj:t torde som hittills, efter utredning av arbetssituationen vid den tidpunkt då frågan blir aktuell, få träffa avgörande om extra ledamöter och annan tillfällig arbetshjälp i hovrätterna för budgetåret 1962/63. Kungl. Maj:t bör vidare som hittills äga befogenhet att, då det visar sig oundgängligt, medgiva förstärkningar av hovrätternas ledamotsorganisation. Strävandena bör fortsätta att i görligaste mån överföra uppgifter från den rättsbildade till den icke rättsbildade personalen.

Jag har intet att erinra emot att en tjänst i Ao 9, avsedd för stenograf, vid hovrätten för Västra Sverige utbytes mot en tjänst i samma lönegrad som kontorist, avsedd för föreståndaren för hovrättens skrivcentral.

Slutligen föreslår jag, att envar av hovrätternas byrådirektörer tillerkännes ett arvode å 1 200 kr. per år, därest de såsom organisationsföredragande åläggas att följa hovrätternas och domsagornas verksamhet på sätt som förutsatts i prop. 1960: 126.

Övriga yrkanden under förevarande anslag kan jag icke tillstyrka.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1962/63 bör uppräknas med 102 000 kr. Härtill kommer 49 000 kr. för automatiska utgiftsökningar.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (11 187 000 + 151 000) 11 338 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för hovrätterna som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för hovrätterna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	4 445 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	104 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 073 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	2 546 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	170 000

Summa kr. 11 338 000

c) till *Hovrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 11 338 000 kr.

[20] 7. *Hovrätterna*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	999 000	977 691
1961/62 (statsliggaren s. 111)	991 000	
1962/63 (förslag)	1 113 000	

Hovrätterna (skr. 25/7, 21/8, 23/8, 30/8, 29/9, 13/11 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 199 700 kr.

	Ökning
1. Reseersättningar	45 000
2. Bränsle, lyse och vatten	1 000
3. Övriga expenser	153 700
	199 700

Motiv

1. *Reseersättningar*. Utgift 1960/61 278 245; anvisat 1961/62 270 000. — Med hänsyn till belastningen och den beslutade höjningen av traktamentsbeloppen begär hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland och hovrätten för Övre Norrland en ökad medelsanvisning med resp. 10 000, 2 000 och 3 000 kr. Härutöver beräknar förstnämnda hovrätt att kostnaderna för resor till hovrättsting kommer att öka med 30 000 kr., sedan domsagorna inom Värmlands län överflyttats till hovrättens domkrets. Svea hovrätt föreslår att posten för dess del upptages med oförändrat belopp, då den minskning som kan förväntas till följd av utbrytningen av Värmlands län från hovrätten, motväges av den successiva ökningen av belastningen på posten.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1960/61 569 297; anvisat 1961/62 510 000. — Hovrätterna begär för löpande utgifter under resp. expensposter till följd av allmänna prisstegringar och ökade utgifter för telefon, städning, bokinköp m. m. en ökning med sammanlagt 46 000 kr. För engångsutgifter upptages 127 700 kr., varav hovrätten för Västra Sverige begärt 75 000 kr. för inredning och utrustning av lokaler för ytterligare en hovrättsavdelning och 29 000 kr. för installation av en ny telefonväxel. Å andra sidan bortfaller ett för budgetåret 1961/62 för engångsanskaffningar till vissa hovrätter anvisat belopp av 20 000 kr. Totalt äskas således under posten (46 000 + 127 700 — 20 000) ytterligare 153 700 kr.

Departementschefen

Anslagsposten till reseersättningar torde böra höjas med 22 000 kr., medan posten till bränsle, lyse och vatten torde kunna minskas med 5 000 kr.

Yrkandena om ytterligare medel till övriga expenser biträder jag såtillvida,

att jag förordar en uppräknings av posten med 105 000 kr., varav för engångs-
utgifter 86 000 kr. I sistnämnda belopp har inräknats 40 000 kr. för inred-
ning och utrustning av lokaler för ytterligare en hovrättsavdelning vid hov-
rätten för Västra Sverige.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (991 000 + 122 000) 1 113 000
kr. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 60 000 kr., eller samma
belopp som för budgetåret 1961/62, får disponeras för oförutsebara utgif-
ter under posten till expenser. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte före-
slå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1962/63
anvisa ett förslagsanslag av 1 113 000 kr.

[21] 8. Häradsrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	21 457 000	23 392 944
1961/62 (statsliggaren s. 112)	25 707 000	
1962/63 (förslag)	27 108 000	

Hovrätterna (skr. 25/7, 21/8, 23/8, 30/8 1961) hemställer, att anslaget
höjes med avrundat 1 540 000 kr.

Ökning
eller
minskning

Personalförstärkningar

Domarpersonal

- 8 tingsdomare B 1, i vissa fall mot indragning av tingssekre-
terare/fiskalskompetent biträde + 238 548
Svea hovrätt: 6 Bo 1 (Stockholms läns västra, Nyköpings, Liv-
gedingets, Gotlands, Mellansysslets samt Karlskoga dom-
sagor)
Hovrätten över Skåne och Blekinge: 1 Bo 1 (Listers och Sölves-
borgs domsaga)
Hovrätten för Västra Sverige: 1 Bg 1 (gemensam för Askims
och Mölndals samt Hisings, Sävedals och Kungälv's domsa-
gor)
- 13 tingssekreterare, i vissa fall i utbyte mot fiskalskompetent
biträde + 206 736
Svea hovrätt: 4 (Södertörns, Svartlösa, Västmanlands mellersta
samt Västerbergslags domsagor)
Göta hovrätt: 4 (Tjusts, Vartofta och Frökinds, Skövde samt
Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsagor)
Hovrätten för Västra Sverige: 1 (Hallands norra domsaga)
Hovrätten för Nedre Norrland: 2 (Bollnäs samt Medelpads
östra domsagor)

Hovrätten för Övre Norrland: 2 (Luleå samt Gällivare domsagor)

Övriga förstärkningar

3. 25 1/2 tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter	+	377 166
23 tingsnotarier (Svea hovrätt 10, hovrätten över Skåne och Blekinge 6, hovrätten för Västra Sverige 2 samt hovrätten för Övre Norrland 5) och 2 1/2 tingsnotarieaspiranter (hovrätten för Västra Sverige)		
4. Icke rättsbildade biträden	+	562 512
1 kontorist Ao 9 (hovrätten för Nedre Norrland), 4 kanslibiträden Ao 7 (hovrätten över Skåne och Blekinge) samt 52 biträden rb Ae 5 (Svea hovrätt 20, Göta hovrätt 12, hovrätten över Skåne och Blekinge 10, hovrätten för Västra Sverige 6 samt hovrätten för Övre Norrland 4)		

Tjänsteförändringar

5. 2 särskilda inskrivningsdomare Ao 26—Bo 1 (Svea hovrätt: Södra Roslags samt Södertörns domsagor)	+	12 072
6. Icke rättsbildade biträden		
1 förste kansliskrivare Ao 12—kanslist Ao 13 (hovrätten över Skåne och Blekinge), 1 kontorist Ao 9—kansliskrivare Ao 10 (Svea hovrätt), 3 biträden rb Ae 5—kansliskrivare Ao 10 (Svea hovrätt 2, hovrätten för Övre Norrland 1), 3 kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9 (hovrätten över Skåne och Blekinge 1, hovrätten för Västra Sverige 2), 1 biträde rb Ae 5—kontorist Ao 9 (hovrätten för Övre Norrland), 5 biträden rb Ae 5—kanslibiträden Ao 7 (Svea hovrätt)		
	+	36 216
7. Ordinariesättning		
1 kanslibiträde Ag 7—Ao 7 (Svea hovrätt)		
	+	1 260

Automatiska förändringar

8. Beslutad överflyttning 1/1 1963 av domsagorna i Värmlands län från Svea hovrätt till hovrätten för Västra Sverige (Östersysslets, Mellansysslets, Södersysslets, Nordmarks, Jösse, Fryksdals samt Älvdals och Nyeds domsagor)	—	18 096
9. 1961 års lönerevision	+	58 764
10. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal, tjänstetidsbefordran, kompensation för höjda folkpensionsavgifter m. m. .	+	65 164
		+ 1 540 342

Motiv

Samtliga hovrätter erinrar om det synnerligen ansträngda arbetsläget och begär väsentliga förstärkningar och betryggande medelsreserv under anslaget. Sålunda framhåller Svea hovrätt att tillgängliga statistiska uppgifter ger vid handen att målbalansen fortsatt att stiga trots en höjd arbetsintensitet. Hovrätten återkommer till sitt förslag att öka antalet tingsnotarier och samtidigt låta dem få vidgad befogenhet. Hovrätten för Västra Sverige påtalar bristen på behöriga notarier i domsagorna, där ordinarie domare kan få syssla med göromål som eljest fullgöres av notarier.

1. Svea hovrätt hemställer, att Gotlands domsaga, då Visby lägges under landsrätt, tillföres en tingsdomare. Hovrätten erinrar om den samhälleliga expansion, som inom Stockholms läns västra domsaga sker i Märsta, Valentuna och Upplands Väsby och inom Nyköpings domsaga i Oxelösund. Hovrätten över Skåne och Blekinge hänvisar till vad häradshövdingen i Listers och Sölvesborgs domsaga anført om att befolkningen inom domsagan med all sannolikhet kommer att starkt öka till följd av den industriella utvecklingen i västra Blekinge, i t. ex. Olofström, Mörrum och Sölvesborg. Hovrätten för Västra Sverige understryker den bekymmersamma arbetsituationen i de bägge Göteborgsdomsagorna och begär i första hand, i likhet med föregående år, en extra tingsdomare, gemensam för de båda domsagorna, och i andra hand en extra tingsdomare i den f. n. mest arbetsbelastade domsaga, Askims och Mölndals domsaga.

5. Svea hovrätt återopar den promemoria, som gemensamt ingivits av innehavarna av tjänsterna som särskild inskrivningsdomare och som innehåller motiv för att tjänsterna inplaceras i Bo 1.

Beträffande övriga yrkanden om personalförstärkningar och tjänsteförändringar hänvisas till handlingarna.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har den 27 juli 1961 med stöd av 1 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende förordnat, att rådhusrätten i Visby skall upphöra den 1 januari 1962 och att staden samma dag i judiciellt avseende skall förenas med Gotlands domsaga. Vidare har — med stöd av riksdagens bemyndigande — den 1 december 1961 föreskrivits, att nämnda domsaga från och med ingången av år 1962 skall vara placerad i lönegrupp V mot tidigare i lönegrupp IV. Med utnyttjande av förefintlig medelsreserv under anslaget har Kungl. Maj:t därtill beslutat om fiskals- och annan personal under återstoden av löpande budgetår.

Från och med ingången av budgetåret 1962/63 bör — med anledning av Svea hovrätts förslag — i domsagan inrättas en tjänst som tingsdomare och ytterligare tre tjänster för icke rättsbildad personal.

Kostnaderna för nämnda organisationsförändringar uppgår till 79 000 kr.

För att fortsättningsvis bereda Kungl. Maj:t möjligheter att — då så på grund av stads förening med domsaga eller annat särskilt förhållande fin-

nes skäligt — besluta om höjd lönegruppsplacering för domsaga bör Kungl. Maj:t erhålla riksdagens bemyndigande att, utöver vad för närvarande gäller, verkställa uppflyttningar motsvarande högst sex domsagors hänförande till närmast högre lönegrupp (jfr II ht 1961 s. 51; II ht 1959 s. 41).

Under hänvisning till vad jag inledningsvis anfört om förestående utredning om domstolsorganisationen m. m. kan jag endast i begränsad utsträckning biträda yrkandena om utvidgning av den ordinarie domarpersonalen.

Jag föreslår att tjänster som tingsdomare inrättas i Nyköpings domsaga, Listers och Sölvesborgs domsaga samt Livgedingets domsaga. I samband härmed bör tjänsten som tingssekreterare indragas i sistnämnda båda domsagor. Tjänsten i Livgedingets domsaga torde dock bära inrättas först från och med den 1 januari 1963.

Utredning pågår — med stöd av nyss nämnda lag av år 1932 — om bl. a. staden Enköpings förenande i judiciellt avseende med Uppsala läns södra domsaga. Jag anser, att förutsättning finns för att beslut i denna fråga skall kunna meddelas att gälla från och med kalenderåret 1963. För att i sådant fall bemästra arbetsbördan i domsagan, torde Kungl. Maj:t bära äga att från och med den 1 januari 1963 inrätta en tingsdomartjänst därstädes. Härvid bör en tjänst som tingssekreterare indragas.

Hovrätterna har begärt att ett antal tjänster inrättas för icke rättsbildade biträden, som hittills avlönats ur medelsreserven men vilka stadigvarande erfordras inom den ordinarie kansliorganisationen i domsagorna. Ehuru denna personalgrupp kraftigt förstärkts de senaste åren i samband med strävandena att överföra arbetsuppgifter från rättsbildad till icke rättsbildad personal, torde ett ytterligare antal biträdestjänster bära inrättas för att uppnå ökad stabilitet i kansliorganisationen vid domsagorna. Jag föreslår därför inrättande av 30 sådana tjänster.

Av de nya biträdestjänsterna torde få inrättas två såsom förste kansliskrivare i Ao 12, en såsom kansliskrivare i Ao 10, sex såsom kontorist i Ao 9 samt sju såsom kanslibiträde i Ao 7. Övriga bör inrättas såsom kontorsbiträdestjänster. Vid bifall till dessa förslag torde följande tjänster utgå ur organisationen, nämligen två såsom kansliskrivare i Ao 10, fyra såsom kanslibiträde i Ao 7 samt tre såsom kontorsbiträde i Ao 5.

Som en förutsättning för inrättande av de nya tjänsterna bör gälla att de allmänna riktlinjer för arbetsindelningen, som angivits i 1959 års statsverksproposition (II ht s. 42), följes.

För att ge Kungl. Maj:t ökade resurser att tillföra särskilt arbetstyngda domsagor extra arbetshjälp uppräknades medelsreserven för budgetåret 1961/62 med drygt 500 000 kr. Häri ingick dock ett belopp om ca 200 000 kr. för kostnader i samband med stads eventuella läggande under landsrätt. Erfarenheterna från den tilländalupna delen av budgetåret 1961/62 ger vid handen att balanserna i flera domsagor, trots ökad arbetsintensitet, fortsatt att stiga. I syfte att möta den väntade arbetstillströmningen till domsagorna med avsevärt förstärkta personella resurser och bryta den otillfredsställan-

de utvecklingen i fråga om arbetsbalanserna beräknar jag en höjning av medelsreserven under anslaget med 800 000 kr. Häri inbegriper jag ett belopp av 250 000 kr. för att i första hand bereda Kungl. Maj:t möjlighet att träffa beslut jämlikt bestämmelserna i 1932 års lag om stads och landsbygds för- enande i judiciellt avseende.

Övriga yrkanden är jag icke beredd tillstyrka.

De av mig i det föregående framlagda förslagen föranleder, att anslaget för budgetåret 1962/63 bör uppräknas med 1 290 000 kr. Härtill kommer 111 000 kr. för automatiska utgiftsökningar.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (25 707 000 + 1 401 000) 27 108 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för häradsrätterna, som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	10 914 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	9 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	9 940 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	5 828 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	417 000
Summa kr. 27 108 000	

c) till Häradsrätterna: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 27 108 000 kr.

[22] 9. Häradsrätterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 450 000	1 454 194
1961/62 (statsliggaren s. 117)	1 527 000	
1962/63 (förslag)	1 694 000	

Hovrätterna (skr. 25/7, 21/8, 23/8, 30/8, 29/9 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 211 000 kr.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	3 000
2. Reseersättningar	60 000
3. Expenser	147 800
210 800	

Motiv

1. *Sjukvård m. m.* Utgift 1960/61 45 151; anvisat 1961/62 45 000. —

2. *Reseersättningar.* Utgift 1960/61 477 222; anvisat 1961/62 450 000. — Med hänsyn till belastningen och den beslutade höjningen av traktamentsbeloppen begär Svea hovrätt och hovrätten för Övre Norrland en ökad medelsanvisning av 10 000 resp. 25 000 kr. Hovrätten för Västra Sverige uppskattar ökningen av medelsbehovet, huvudsakligen till följd av överförandet av Värmlands län till hovrättens domkrets fr. o. m. den 1 januari 1963, till 25 000 kr. Svea hovrätt räknar med att den minskning under posten, som för hovrättens del föranledes av att Värmlands län utbrytes från hovrätten, motväges av den stigande belastningen på posten.

3. *Expenser.* Utgift 1960/61 931 820; anvisat 1961/62 957 000. — Hovrätterna begär för löpande utgifter en ökning med sammanlagt 90 100 kr. Såsom allmän motivering anföres, att medelsbehovet stegrats på grund av häradsrätternas växande arbetsbörda och inträffade prisstegringar. I ett stort antal domsagor har anskaffning för sådana ändamål, som skall tillgodoses under anslagsposten, måst eftersättas. I flera domsagor har tingshusbyggnadsskyldige i domsagorna under det gångna budgetåret påtagit sig utgifter av expensnatur, vilka bort bestridas av statsmedel. För engångsutgifter beräknas 99 400 kr., huvudsakligen på grund av behovet att anpassa telefonanläggningarna i vissa domsagor till det aktuella läget och att anskaffa erforderligt antal skrivmaskiner. Å andra sidan bortfaller ett för budgetåret 1961/62 för engångsanskaffningar anvisat belopp av 41 700 kr. Totalt äskas sålunda under posten (90 100 + 99 400 — 41 700) ytterligare 147 800 kr.

Departementschefen

Anslagsposterna till sjukvård m. m. och till reseersättningar torde böra höjas med 4 000 respektive 40 000 kr.

Yrkandena om ytterligare medel till expenser biträder jag såtillvida, att jag förordar en uppräknig av posten med 123 000 kr., varav för engångsutgifter 95 000 kr.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (1 527 000 + 167 000) 1 694 000 kr. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 75 000 kr., eller samma belopp som för budgetåret 1961/62, får disponeras för oförutsebara utgifter under posten till expenser. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 694 000 kr.

[23] 10. *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän*

	Anslag	Nettoutgift
1958/59	2 800 000	3 373 355
1959/60	3 200 000	3 149 890

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	3 700 000	3 296 884
1961/62 (statsliggaren s. 118)	3 500 000	
1962/63 (förslag)	4 000 000	

Under denna anslagspunkt omnämnde jag i 1961 års statsverksproposition att justitiedepartementet i december 1960 igångsatt en undersökning för att utröna i vilken omfattning häradsrätternas tingssammanträden hållits med liten i stället för stor nämnd, sedan den s. k. tremansnämnden från och med den 1 januari 1959 erhållit ökad behörighet. Genom undersökningen har framkommit att antalet sammanträden med liten nämnd åren 1959 och 1960 uppgått till 1 600 respektive 1 633. I det stora flertalet domsagor har antalet ledamöter i liten nämnd utgjort 3—4, medan i ett fåtal domsagor antalet varit 5.

Det torde icke råda tvivel om att den ökade användningen av liten nämnd inneburit en kostnadsbesparing för statsverket. Å andra sidan torde man böra räkna med att en kostnadsstegring under anslaget till följd av den fortskridande ökningen av arbetsbördan vid häradsrätterna kan uppstå. Jag anser dock att en uppräknings av detta skäl icke är erforderlig för budgetåret 1962/63.

Enligt beslut av 1957 års riksdag (SFS 1957: 270) äger nämndemännen vid häradsrätterna från och med den 1 juli 1957, utöver resekostnadsersättning och traktamente, uppbära särskilt dagarvode å 30 kr. för varje förrättningsdag.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har i skrivelse den 26 oktober 1961 bl. a. hemställt, att frågan om höjning av dagarvode till nämndemän upptages till prövning. Föreningen har framhållit att med nuvarande dagarvode önskemålet att i nämnden skall tjänstgöra yrkesverksamma personer knappast kan genomföras. Nästan alla nämndemän i aktiv ålder gör kännbara ekonomiska uppoffringar genom tjänstgöring vid de numera ofta täta och långdragna tingssammanträdena.

Såsom uttalats senast vid fastställandet av nuvarande arvode bör gottgörelsen för nämndemansuppdraget bestämmas så, att den icke förändrar nämndemansuppdragets karaktär av ett heders- och förtroendeuppdrag. Samtidigt är det angeläget att nämndemännen icke nödgas att för fullgörande av sitt uppdrag vidkännas sådana kostnader, att valet av nämndemän i realiteten begränsas till sådana personer som äger ekonomiska förutsättningar att mottaga uppdraget (jfr II ht 1957 s. 42, SU 1957: 2 punkten 20).

Med beaktande av det anförda anser jag en höjning av dagarvodet för nämndemän motiverad från nuvarande 30 till 60 kr. för varje förrättningsdag. Det torde vid bifall till förslaget få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i frågan. Anslaget torde för budgetåret 1962/63 böra uppföras med 4 000 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

[24] 11. **Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	30 000	24 030
1961/62 (statsliggaren s. 119)	55 000	
1962/63 (förslag)	40 000	

Vid utgången av budgetåret 1960/61 förelåg å anslaget en reservation av 9 760 kr. Ehuru det är synnerligen angeläget att arbetet med uppläggande av fastighetsböcker om möjligt intensifieras, anser jag med hänsyn till förefintlig reservation och för budgetåret 1961/62 tillgängliga medel, att anslaget kan minskas med 15 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kr.

[25] 12. **Vattendomstolarna: Avlöningar**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	3 440 000	3 497 685
1961/62 (statsliggaren s. 119)	4 214 000	
1962/63 (förslag)	4 295 000	

Vattenöverdomstolen (skr. 30/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 70 000 kr. Således begäres förstärkning med en biträdestjänst, avsedd för telefonist, vid Nedre Norrbygdens vattendomstol. Kostnaden härför uppgår till 10 700 kr. I övrigt är uppräknings av anslaget föranledd av automatiska utgiftsstegringar, närmast 1961 års lönerevision, samt av en emotsedd kostnadsökning för dagarvoden till vattenrättsnämndemän, särskilt på grund av den kraftigt stegrade verksamheten vid Övre Norrbygdens vattendomstol.

Departementschefen

Under hänvisning till vad jag anfört under punkten 23 föreslår jag att vattenrättsnämndemännens dagarvode höjes från nuvarande 40 till 75 kr. och att anslaget till följd därav uppräknas med 20 000 kr.

Anslaget torde i övrigt endast böra ökas med 61 000 kr. på grund av automatiska utgiftsstegringar. Härutöver föreslår jag, att befattningen som vattenrättsdomare vid Österbygdens vattendomstol med arvode motsvarande lönen i lönegrad 3 å löneplan B ändras till tjänst på ordinarie stat. I gengäld bör tjänsten som biträdande vattenrättsdomare i Be 1 vid samma domstol, då vakans uppkommer, förvandlas till arvodesbefattning, därest den alljämt finnes erforderlig.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (4 214 000 + 81 000) 4 295 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för vattendomstolarna som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ...	1 733 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	92 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	1 473 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	933 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	64 000
Summa kr. 4 295 000	

c) till *Vattendomstolarna*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 295 000 kr.

[26] 13. *Vattendomstolarna: Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	624 000	601 773
1961/62 (statsliggaren s. 122)	613 000	
1962/63 (förslag)	614 000	

Vattenöverdomstolen (skr. 30/8, 29/9 1961) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp av 613 000 kr.

	Ökning eller minskning
1. Reseersättningar	— 13 000
2. Bränsle, lyse och vatten	—
3. Övriga expenser	+ 13 200
	+ 200

Motiv

1. och 2. *Reseersättningar*. Utgift 1960/61 361 418; anvisat 1961/62 375 000. *Bränsle, lyse och vatten*. Utgift 1960/61 8 877; anvisat 1961/62 11 000.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1960/61 226 810; anvisat 1961/62 221 000. — I fråga om löpande utgifter räknar *vattenöverdomstolen* med en utgiftsminskning, jämfört med budgetåret 1961/62, av 14 400 kr. För engångsutgifter upptages 48 400 kr., närmast för komplettering och nyanskaffning av inventarier m. m. samt för upprustning av biblioteken. Å andra sidan bort-

faller för budgetåret 1961/62 för engångsanskaffningar anvisade belopp å tillhoppa 20 800 kr. Totalt äskas sålunda under posten (— 14 400 + 48 400 — 20 800) ytterligare 13 200 kr.

Departementschefen

Jag anser att posten till reseersättningar icke bör nedräknas utan bör uppföras med oförändrat belopp. Däremot bör posten till bränsle, lyse och vatten minskas med 1 000 kr.

Till övriga expenser torde för utgifter av engångskaraktär böra beräknas 42 000 kr., vilket innebär en ökning med 21 200 kr. För löpande utgifter under posten förordar jag däremot en minskning med 19 200 kr. Såvitt gäller posten till övriga expenser föreslår jag sålunda en nettoökning med 2 000 kr.

Anslaget torde böra uppföras med (613 000 + 1 000) 614 000 kr. Vid anslagsberäkningen har jag förutsatt att 15 000 kr., eller samma belopp som för budgetåret 1961/62, får disponeras för oförutsebara utgifter under posten till övriga expenser. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 614 000 kr.

[27] 14. Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	110 000	144 736
1961/62 (statsliggaren s. 122)....	110 000	
1962/63 (förslag)	135 000	

Å förevarande anslag förelåg vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 13 400 kr. Denna var emellertid helt disponerad.

Från anslaget, som under en följd av år uppförts med 110 000 kr., bestri- des kostnaderna för anskaffande av ljudupptagnings- samt ljus- och snabb- kopieringsapparater. Jämväl vissa andra arbetsbesparande hjälpmedel, t. ex. handstämplar, har inköpts med utnyttjande av anslaget.

Behovet av tekniska hjälpmedel är alltså stort vid domstolarna. Även äldre apparatbestånd behöver förnyas.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 12 maj 1961 (SFS nr 133) medgivit att allmänna handlingar, på villkor som statens provningsanstalt godkän- ner, får upprättas medelst fotografisk reproduktion eller liknande fram- ställningssätt. Därmed kan snabbkopieringsapparater vid domstolarna få vidgad användning, varigenom maskinskrivningsarbetet kan minskas och behovet av större personella resurser som följd av den oavbrutet ökande ar- betsbördan motverkas.

På grund av det anförda torde anslaget för budgetåret 1962/63 böra något uppräknas. Jag föreslår en höjning med 25 000 kr.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (110 000 + 25 000) 135 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 kr.

[28] 15. Anskaffande av blanketter och fastighetsböcker m. m. för domstolsväsendet

	Anslag
1962/63 (förslag)	250 000

Under denna rubrik har av praktiska skäl sammanförts det å riksstaten för budgetåret 1961/62 upptagna reservationsanslaget Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet (II ht 1961 s. 56) och det å riksstaten för samma budgetår upptagna förslagsanslaget Blanketter för domstolsväsendet (II ht 1961 s. 63). I följande sammanställning över anslag och nettoutgift anges sammanlagda belopp för ifrågavarande ändamål.

	Anslag	Nettoutgift
1959/60	180 000	189 544
1960/61	180 000	126 759
1961/62 (statsliggaren s. 119 o. 122).	270 000	

För budgetåret 1961/62 har under anslaget till anskaffande av nya fastighetsböcker för landet anvisats 70 000 kr. och under anslaget till blanketter för domstolsväsendet 200 000 kr. Å förstnämnda anslag förelåg vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av 39 913 kr. Statskontoret, som utbetalar och disponerar anslagen, har för budgetåret 1962/63 uppskattat medelsbehovet såvitt avser fastighetsböcker till 106 000 kr. och såvitt avser blanketter till 150 000 kr. eller till sammanlagt i runt tal 250 000 kr.

I enlighet med de gjorda beräkningarna föreslår jag att förevarande anslag, som bör betecknas som förslagsanslag, i riksstaten för budgetåret 1962/63 upptages med ett belopp av 250 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffande av blanketter och fastighetsböcker m. m. för domstolsväsendet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kr.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet**[29] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	7 300 000	7 282 098
1961/62 (statsliggaren s. 123)	7 400 000	
1962/63 (förslag)	8 500 000	

Under anslaget faller bl. a. kostnad för efterspanande, gripande och hemförande till Sverige av brottsling, som skall åtalas vid svensk domstol men som avvikit ur riket, ävensom kostnad i mål om hans utlämnande. Därest riksdagen icke har något att erinra torde från anslaget få bestridas jämväl kostnad för efterspanande, gripande och hemförande till Sverige av brottsling, som ej avvikit ur riket men som skall åtalas vid svensk domstol. Jag åsyftar här exempelvis fall då brott begås på svenskt fartyg i utländsk hamn.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 31 augusti 1961 meddelat bestämmelser rörande bestridande av de kostnader, som kan uppstå i de fall, då regeringsrätten förordnar om muntlig förhandling i visst mål eller ärende. Då dylika kostnader icke torde bli av sådan omfattning, att de behöver belasta särskilt anslag, bör de få bestridas från förevarande anslag. Någon särskild uppräknings för ändamålet erfordras icke. Därest riksdagen ej har något att erinra häremot, torde redan under budgetåret 1961/62 anslaget få användas för kostnader av ifrågavarande slag.

Från anslaget bestrides vittnesersättningar enligt lagen den 10 juli 1947 (SFS nr 632) angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. (vittnesersättningslagen). Enligt 1 § i denna lag skall resekostnadsersättning till vittne bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet samt med iakttagande i tillämpliga delar även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente. Ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad och må för varje dag beräknas till högst 10 kr. eller, om utgift för nattlogi åsamkas vittnet eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligheten, till högst 18 kr. I ersättning för tidsspillan må vittne tillerkännas högst 30 kr. om dagen. I ett av Kungl. Maj:t den 1 december 1961 till lagrådet remitterat förslag om ändring av vittnesersättningslagen förordas emellertid att ifrågavarande ersättningsbelopp höjes till 20, 38 och 50 kr. Den anslagsuppräknings som erfordras vid bifall till förslaget kan icke med säkerhet bedömas men torde böra uppskattas till 500 000 kr.

De förordade ändringarna av vittnesersättningarna liksom den i det föregående under punkten 23 föreslagna uppräknings av nämndemansarvodena

bör medföra höjningar av andra ersättningar, som utgår till domstolsledamöter, målsägande, sakkunniga m. fl. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att justera dylika ersättningar. Härigenom torde icke uppkomma utgiftsökningar av sådan storlek, att de behöver påverka anslagsavvägningarna.

På grund av det anförda torde anslaget för budgetåret 1962/63 uppräknas med 500 000 kr. Därutöver föreslår jag, närmast med hänsyn till den ökade belastning under anslaget, som är att hänföra till kostnader för personundersökning i brottmål samt till ersättningar till rättegångsbiträden m. fl., att anslaget höjes med ytterligare 600 000 kr.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (7 400 000 + 1 100 000) 8 500 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 8 500 000 kr.

[30] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång

	Anslag	Nettoutgift
1958/59	3 600 000	3 998 742
1959/60	3 900 000	4 519 576
1960/61	4 500 000	4 800 372
1961/62 (statsliggaren s. 125)	5 500 000	
1962/63 (förslag)	5 800 000	

Ehuru det är svårt att med säkerhet förutse medelsbehovet för innevarande och nästkommande budgetår, anser jag det motiverat att anslaget för budgetåret 1962/63 med hänsyn till hittillsvarande utgiftsutveckling uppföres med 5 800 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 5 800 000 kr.

[31] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 600 000	1 393 964
1961/62 (statsliggaren s. 125)	1 600 000	
1962/63 (förslag)	1 700 000	

Grunderna för tilldelning av understöd från förevarande anslag har senast beslutats av 1953 års riksdag (prop. 1953: 106; jfr II ht 1955 s. 85). Kungl. Maj:t har den 8 december 1961 meddelat beslut om understöd av statsmedel för verksamhetsåret 1960 med sammanlagt 1 537 147 kr. 68 öre. Med hänsyn till de kostnader, som beräknas komma att belasta anslaget under budgetåret 1962/63, torde detta böra uppföras med 1 700 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 700 000 kr.

[32] 4. *Tornedalens rättshjälpsanstalt*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	119 000	124 112
1961/62 (statsliggaren s. 125)	132 000	
1962/63 (förslag)	136 000	

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 31/8 1961) har med tillstyrkan överlämnat ett av styrelsen för *Tornedalens rättshjälpsanstalt* (skr. 29/7 1961) avgivet förslag till utgifts- och inkomststat m. m. för budgetåret 1962/63. Förslaget innebär en höjning av anslaget med avrundat 13 000 kr.

Ökning

Personalförstärkning

1. 1 biträde rb Ag 5 (halvtid; viss minskning av vikariemedel och medel till extra arbetskraft)	1 614

Tjänsteförändringar

2. 1 biträdande jurist Ae 21—Ae 25	6 408
3. 1 assistent Ae 13—kamrer Ae 15	1 176
4. 1 kanslibiträde Ae 7—kansliskrivare Ae 10	1 644

Omkostnader

5. Sjukvård m. m. och expenser	1 200

Automatiska förändringar

6. Höjning av kallortstillägg	420
7. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	100

12 562

Motiv

2.—4. Till stöd för lönegradsuppflyttningarna åberopas arten av de arbetsuppgifter, som åvilar ifrågavarande tjänstemän, och rekryteringsförhållandena vid rättshjälpsanstalten. Beträffande löneställningen för biträdande juristen och assistenten göres jämförelser med motsvarande tjänster hos landstingen resp. Göteborgs stads rättshjälpsanstalt.

5. *Sjukvård m. m.* Utgift 1960/61 468; anvisat 1961/62 300. *Expenser.* Utgift 1960/61 6 996; anvisat 1961/62 8 000. Posten till sjukvård m. m. begäres uppräknad med 200 kr. För expenser upptages med hänsyn till väntad ökad belastning ytterligare 1 000 kr.

Yttrande

Statens lönenämnd, som haft att yttra sig över de föreslagna tjänsteförändringarna, anser att tjänsten som biträdande jurist bör placeras i Ae 23. Till övriga förslag kan lönenämnden icke tillstyrka bifall.

Departementschefen

Såvitt angår de föreslagna tjänsteförändringarna förordar jag, att tjänsten som biträdande jurist placeras i högst Ae 23, varvid lönegrad A 23 bör tillämpas då innehavaren är ledamot av Sveriges advokatsamfund. För innehavare som ej är advokat bör tjänsten bibehållas i nuvarande lönegrad. Kostnaderna för den begärda biträdeshjälpen torde få rymmas inom ramen för anslaget. Beträffande omkostnadsposterna kan jag tillstyrka endast den föreslagna uppräkningsposten till sjukvård m. m. Vidare föranleder beslutad höjning av kallortstilläggen en automatisk utgiftsökning under anslaget. Till följd av vad jag sålunda förordat ökar medelsbehovet med sammanlagt 4 000 kr.

Anslaget torde alltså bära uppföras med (132 000 + 4 000) 136 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för Tornedalens rättshjälpsanstalt som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande stat för Tornedalens rättshjälpsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

*Stat**Avlöningar*

1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	91 500
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	24 200
3. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 800

Omkostnader

Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	18 500
Summa kr.	136 000

c) till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 kr.

[33] 5. Efterutbildning inom rättegångsväsendet

	Anslag	Nettoutgift
1958/59	100	1 106
1959/60	100	11 487

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	15 000	4 954
1961/62 (statsliggaren s. 126)	25 000	
1962/63 (förslag)	35 000	

Förevarande anslag, som tillkom år 1947, har till ändamål att stödja utbildningskurser och annan upplysningsverksamhet för rättsbildad och icke rättsbildad personal inom rättegångsväsendet. Dylik verksamhet har visat sig påkallad med hänsyn till de stora reformarbetena på lagstiftningens område och till rationaliseringssträvandena i fråga om de administrativa verksamhetsformerna.

Kurser för expropriationstekniker m. fl. har hittills bekostats från ett särskilt anslag (jfr prop. 1961: 33). Det torde vara praktiskt motiverat att kostnaderna även för dessa kurser i fortsättningen får bestridas från förevarande anslag.

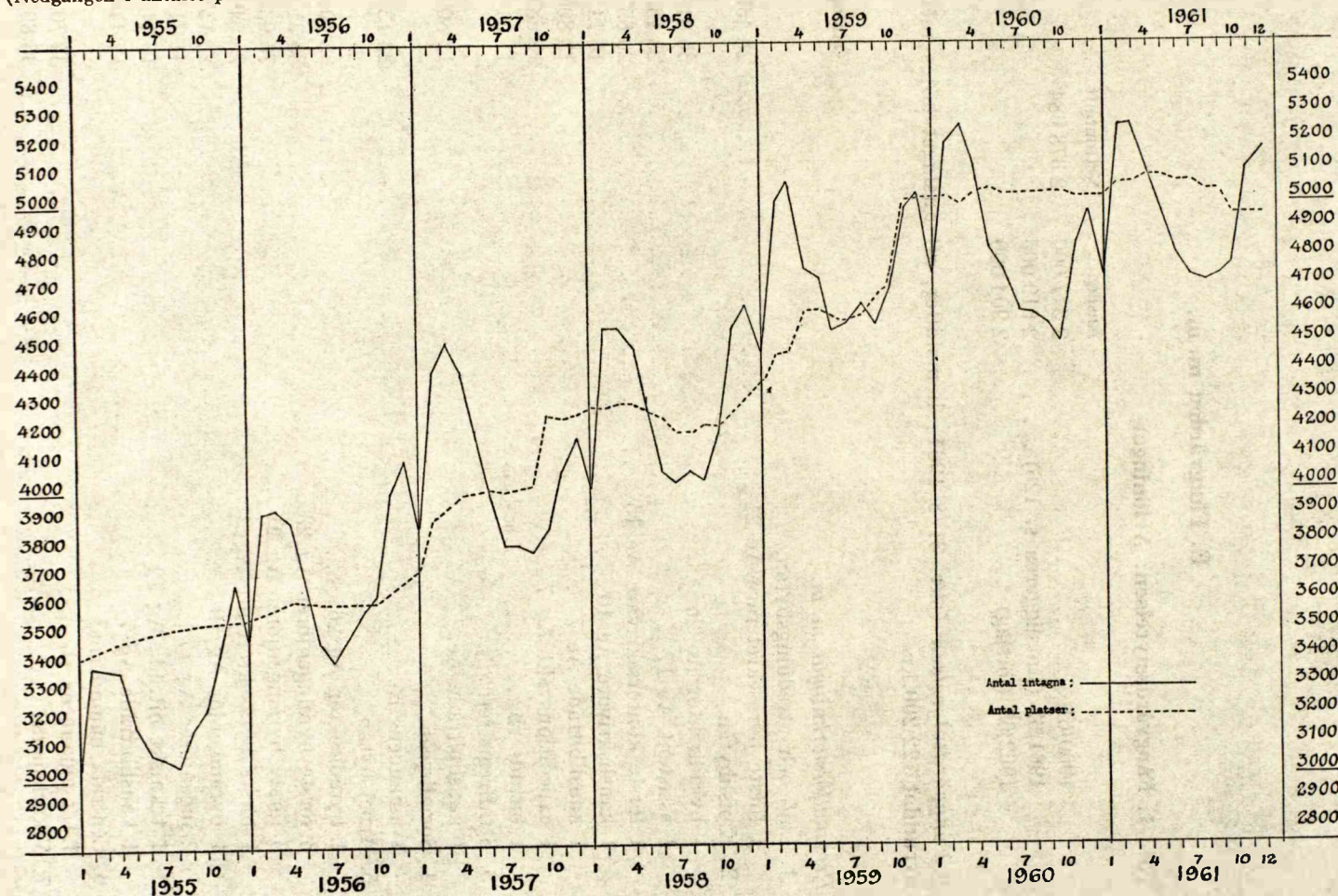
Å anslaget förelåg vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 21 300 kr. Kursverksamheten har under några budgetår icke haft samma omfattning som tidigare men kommer i stället under innevarande och nästkommande budgetår att behöva intensifieras. Jag anser därför, att anslaget, trots förefintlig reservation, bör höjas med 10 000 kr.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (25 000 + 10 000) 35 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kr.

Antalet intagna och anstaltsplatser inom fängsvården

(Nedgången i antalet platser i slutet av år 1961 förklaras av pågående ombyggnadsarbeten)

E. Fångvården m. m.

[34] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	2 347 000	2 378 684
1961/62 (statsliggaren s. 126)	2 619 000	
1962/63 (förslag)	2 904 000	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 722 200 kr.

Personalförstärkningar m. m.

	Ökning
1. Lag- och utredningsbyrån:	
1 förste byråsekreterare Ae 21	28 439
2. Kanslibyrån:	
1 byrådirektör Ao 26	36 816
1 assistent Ae 17	23 135
1 förste kontorsskrivare Ae 15	20 857
1 kansliskrivare Ae 10	16 115
1 kanslibitråde Ae 7	13 806
1 expeditionsvakt Ag 7	12 683
1 biträde rb	11 216
3. Straffregistret:	
1 kanslibitråde Ae 7	13 806
4. Socialbyrån:	
1 amanuens rb	23 135
5. Arbetsbyrån:	
1 byrådirektör Ag 26	33 197
3 förste byråingenjörer Ag 23	85 317
3 förste byråingenjörer Ag 21	76 938
1 förste byråsekreterare Ag 21	25 646
1 byråingenjör Ag 19	23 135
2 ingenjörer Ag 17	41 714
1 tekniskt biträde Ag 12	16 115
1 kanslibitråde Ag 7	12 449
6. Centrala nämnderna:	
1 1/2 amanuens rb	34 702
7. Vikariemedel	33 869

Ökning

Tjänsteförändringar

8. Lönegradsfrågor m. m.	52 541
9. Ordinarie- och extraordinariesättning av tjänster	—

Automatiska förändringar

10. Lönerevision m. m.	74 895
11. Tjänstetidsbefordran	733
12. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	10 900
	722 159

Motiv

Fångvårdsstyrelsen anför inledningsvis, att den tid är förbi då kriminalvård på anstalt och kriminalvård under friare former var att uppfatta som två skilda begrepp. Detta kommer att framgå än tydligare, då föreliggande förslag till brottsbalk blir verklighet. Inom den av fångvårdsstyrelsen ledda kriminalvårdsverksamheten har frivården fått en alltmer växande betydelse. Medan antalet på fångvårdsanstalt intagna utgör ca 5 000, uppgår antalet villkorligt dömda och villkorligt frigivna till närmare 15 000. För frivårds-klienteletets övervakning och tillsyn tages ca 9 000 personer i anspråk — till större delen frivilliga personer. I kriminalvården är anställda ca 3 000 tjänstemän. Styrelsen hemställer — liksom förra året — att den erhåller en mot arbetsuppgifterna svarande adekvat benämning eller kriminalvårdsstyrelsen.

Enligt styrelsens mening påkallar praktiska skäl vissa justeringar i den genom 1960 års fångvårdsstyrelseorganisation (prop. nr 87) genomförda gränsdragningen mellan byråerna. Styrelsen har redan vidtagit en ändring med avseende på byggnadsärendenas handläggning. Enligt 1960 års organisation skulle sådan styrelsens byggnadsverksamhet, som bedrevs med hjälp av intagna, administreras av arbetsbyrån och övriga byggnadsföretag i styrelsens regi av kanslibyrån. Denna splittring av byggnadsärendena på två byråer befanns tungrodd och otymplig. Styrelsen har därför föreskrivit, att alla dessa ärenden skall handläggas på kanslibyrån. I samband därmed har en förste byråingenjörstjänst i A 21 och två kontrollanttjänster i A 17 överförts från arbetsbyrån till en inom kanslibyrån organiserad särskild byggnadssektion under ledning av en till denna byrå knuten byggnadsinspektör i A 21. Vidare har styrelsen funnit ändamålsenligt att ur socialbyråns vårdsektion bryta ut undervisningsfrågorna. Dessa handlägges nu på en särskild utbildningssektion, bestående av en förste byråsekreterare i A 23 och en kontorist.

En annan organisationsförändring som styrelsen önskar genomföra syftar till en koncentration till lag- och utredningsbyrån av de inom styrelsen förekommande juridiska ärendena. Styrelsen menar, att ärenden angående straffdoms befordran till verkställighet samt strafftidsberäkning, vilka ärenden nu handlägges på en juridisk sektion inom socialbyrån, naturligen hör hemma på lag- och utredningsbyrån. Den föreslagna förändringen innebär, att

från socialbyrån till lag- och utredningsbyrån överföres tjänster för en byrådirektör i A 24, en förste byråsekreterare i A 23, en amanuens rb, en kanslibiträdare, ett kanslibiträde och tre biträden rb. Lag- och utredningsbyråns utredningssektion omfattar en byrådirektör i A 26 för organisationsärenden, en förste byråsekreterare i A 23 för statistiskt utredningsarbete och ett kanslibiträde för statistiskt räknearbete. Statistikern arbetar fullt självständigt och på eget ansvar. En uppdelning av utredningssektionen i en sektion för organisationsärenden och en för statistiska ärenden synes ändamålsenlig.

I skrivelse den 4 april 1961 har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t låter utreda frågan om arbetsdriftens och därvid i första hand arbetsbyråns organisation. En dylik utredning måste emellertid bli tämligen tidsödande, varför styrelsen finner det oundvikligt att arbetsbyrån tillföres den förstärkning som är nödvändig för att möta de påfrestningar, som följer av den pågående utbyggnaden och omdaningen av arbetsdriften.

Vid bestämmandet av sina yrkanden har styrelsen utgått från att under anslaget för innevarande budgetår beräknade medel för anställande av extra arbetskraft — 50 000 kr. — för budgetåret 1962/63 upptages med oförändrat belopp.

1. Byrådirektören på lag- och utredningsbyråns utredningssektion hinner endast delvis ta befattning med de många förekommande organisationsuppgifterna. Det är önskvärt att allmänna organisationsärenden i större utsträckning än nu är fallet kan sammanhållas och föredragas av byrådirektören. För biträde åt denne bör inrättas en förste byråsekreterartjänst i Ae 21.

2. Den utredningsman,¹ som förordnats att utreda frågan angående fångvårdsanstaltarnas behov av tillsynspersonal efter arbetstidsförkortningens genomförande, har i sitt i juni 1961 avgivna förslag (stencilrat) framhållit angelägenheten av att styrelsen ägnar oavslutlig och ingående uppmärksamhet åt frågor som sammanhänger med tillsynspersonalen och bevakningen. Utredningsmannen har förordat att kanslibyrån för ändamålet förstärkes med en byrådirektör i A 26. Styrelsen, som vitsordar utredningsmannens synpunkter, tillstyrker att en byrådirektörstjänst i Ao 26 inrättas.

Genom ökad central upphandling har kostnaderna för fångvårdens varuinköp nedbringats och torde ytterligare kunna reduceras om upphandlingen utsträcker till att omfatta ett ökat antal varuslag. En förutsättning härför är att kameralsektionen förstärkes med en assistent i Ae 17. — Den föreslagna utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen kommer att öka arbetet för styrelsens avlöningsuträkning. Sektionen bör med anledning härav tillföras en kanslibiträdare i Ae 10. Arvoden för utförda övervaknings- och tillsynsuppdrag utbetalas efter granskning av kameralsektionen först efter uppdragens slutförande. För att kunna genomföra en önskvärd omläggning till utbetalning av arvodena per år behöver sektionen förstärkas med ett kanslibiträde.

¹ Numera byråchefen H. Wihlborg.

Byråchefen på kanslibyrån handlägger samtliga löneklassärenden, vilka berör ca 3 000 tjänstemän. För att avlasta byråchefen göromål med dessa bör en tjänst som förste kontorsskrivare i Ae 15 inrättas.

Med anlitan­de av medel, vilka beräknats för anställande av extra arbetskraft, har styrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande anställt en expediti­onsvakt i Ag 7. Då behovet av tjänsten är bestående bör den upptagas på stat.

Fångvårdsstyrelsens telefonväxel betjäna­s av endast en telefonist. Med hänsyn till växelns storlek erfordras ytterligare en telefonist, för vilken bör avses en tjänst som biträde i reglerad befordringsgång.

3. Straffregistrets arbetsbörda har ökat under senare år, vilket betytt stora svårigheter för den redan tidigare hårt ansträngda personalen. Då särskilt stor anhopning varit för handen, har icke heller den lagstadgade tiden — två söckendagar — för expedieringen av begärda straffregisterutdrag kunnat hållas. En förstärkning av personalen med ett kanslibiträde erfordras.

4. Socialbyråns utbildningssektion består av en förste byråsekreterare och en kontorist. Då kursverksamheten numera pågår praktiskt taget året runt, hinner förste byråsekreteraren icke ägna erforderlig tid åt de uppgifter som avser fritidsverksamheten vid anstalterna. Det är därför nödvändigt att sektionen förstärkes med en amanuens i reglerad befordringsgång.

5. Arbetsbyrån består av en allmän sektion, en verkstadssektion och en jordbrukssektion. Byråchefen utövar tillika den direkta ledningen av den allmänna sektionen. Genom denna dubbla funktion har byråchefen fått en onormalt stor arbetsbörda. För att avlasta honom bör en byrådirektörstjänst i Ag 26 inrättas med uppgift att svara för den direkta ledningen av sektionens arbete.

Allmänna sektionen behöver personal för konstruktions- och utvecklingsarbete. För ändamålet bör inrättas en förste byråingenjörstjänst i Ag 21. Sektionen bör vidare tillföras en förste byråsekreterare i Ag 21 för fort­löpande driftekonomisk kontroll m. m.

Verkstadssektionens mekaniska industrigrupp omfattar en förste byråingenjör i Ae 23, en ingenjör i Ae 19 och en ingenjör i Ae 15. Antalet arbetsplatser uppgår till nära 600. Antalet beräknas komma att öka med 70 in­ till mitten av 1963. Med Kungl. Maj:ts medgivande har med anlitan­de av medel, beräknade för tillfällig arbetskraft, anställts en byråingenjör i Ag 19 för att förstärka personalen. Tjänsten bör upptagas på stat och placeras som förste byråingenjör i Ag 21. Gruppen behöver vidare förstärkas med en ingenjör i Ag 17.

Träindustrigruppen består av en förste byråingenjör i Ao 21, en byråingenjör i Ae 19 och en ingenjör i Ae 15. Antalet arbetsplatser uppgår till 670. Under löpande budgetår tillkommer 70 platser och under nästa beräknas ytterligare 80 platser kunna lagas i bruk. Gruppen är klart underbemannad och bör tillföras en förste byråingenjör i Ag 23 och en ingenjör i Ag 17.

Konfektions-, tvätter- och läderindustrigruppen omfattar en förste byrå-

ingenjör i Ae 21, en byråingenjör i Ae 19 och en assistent i Ae 17. Antalet arbetsplatser uppgår till 675. Under innevarande och nästa budgetår beräknas tillkomma drygt 200 platser. Denna grupp bör förstärkas med två förste byråingenjörer i Ag 23 resp. Ag 21.

Plast- och småindustrigruppen består av en förste byråingenjör i Ae 21 och en ingenjör i Ae 15, vilka svarar för drygt 800 arbetsplatser. Innevarande budgetår ökas detta antal med 40 och under nästa budgetår tillkommer ytterligare 45 platser. För att trygga arbetstillgången för småverksstäderna erfordras en förstärkning med en förste byråingenjör i Ag 23 och en byråingenjör i Ag 19.

Kungl. Maj:t har medgivit styrelsen att med anlitan­de av medel för tillfäll­ig arbetskraft anställa ett biträde i reglerad befordringsgång på arbetsbyrån. Styrelsen finner sig numera i fortsättningen mera betjänt av ett tekniskt biträde i Ag 12. — För jordbrukssektionen finns en förste byråinspektör i Ao 23 samt en byråagronom i Ae 21. I jordbruksdriften sysselsättes ca 1 200 intagna fördelade på 45 anstalter. För att avlasta nämnda tjänstemän rutingöromål bör sektionen, som saknar biträdespersonal, tillföras en kanslibiträdestjänst.

Vid uppgörande av sitt förslag till personalorganisation för arbetsbyrån har styrelsen utgått från att styrelsen bemyndigas att jämväl anställa tre rationaliseringsingenjörer mot arvode motsvarande högst löne­klass 19 att bestridas från specialstaten för verkstadsdriften. Med hänsyn till det angelägna behovet hemställer styrelsen att få disponera medel för ändamålet redan från och med den 1 januari 1962.

6. Antalet ärenden som interneringsnämnden och ungdomsfängel­senämnden har att behandla har kraftigt ökat. Styrelsen tillstyrker att vardera nämndens sekreterare erhåller amanuenshjälp. I enlighet med nämndernas önskemål bör en heltidsanställd amanuens avses för interneringsnämnden och en amanuens på halvtid för ungdomsfängel­senämnden.

8. Fångvårdsstyrelsens förslag i löne­gradsfrågor m. m. avser uppflyttning av följande tjänster, nämligen på lag- och utredningsbyrån en byrådirektör Ao 24 till Ao 26, en förste byråsekreterare och ombudsman Ao 23 till byrådirektör och ombudsman Ao 24, en förste byråsekreterare Ae 23 till byrådirektör Ae 24, ett kontorsbiträde Ae 5 till kanslibiträde Ae 7, på kanslibyrån en byggnadsinspektör Ag 21 till byrådirektör Ag 24, en bokhållare Ae 15 till kamrerare Ae 19, en expeditionsvakt Ao 7 till förste expeditionsvakt Ao 9, på socialbyrån en byrådirektör Ae 24 till Ae 26, en psykolog Ag 24 till Ag 26, ett biträde rb till kanslibiträde Ao 7, på arbetsbyrån en assistent Ae 17 till byråassistent Ae 19, tre ingenjörer Ae 15 till Ae 17 samt på centrala nämnderna två förste byråsekreterare Ae 23 till byrådirektörer Ae 24 och två kanslibiträden Ae 7 till kansliskrivare Ao 10. Vidare föreslås att en assistenttjänst Ae 17 på arbetsbyrån ändras till ingenjörstjänst i samma lönegrad.

9. En förste byråsekreterartjänst i Ae 23 på kanslibyråns personalsektion föreslås överförd på ordinarie stat. Antalet ordinarie kontorsbiträdestjänst-

ter i Ao 5 ökas med två till femton. Därjämte föreslås extraordinariesättning av de under p. 8 angivna extra tjänsterna som byggnadsinspektör och psykolog.

10. Enligt proposition nr 142/1961 har tjänsten såsom materialförvaltare i A 9 uppflyttats till A 10. Genom beslut den 3 mars 1961 har Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att för en förste byråsekreterare i Ao 21 på övergångsstat inrätta en personlig förste byråsekreterartjänst i Ag 23. Kungl. Maj:t har vidare den 2 juni 1961 medgivit, att hos styrelsen må från och med budgetåret 1961/62 tills vidare finnas inrättade tjänster för en förste byråsekreterare i Ag 23 och ett kanslibiträde i Ag 7 för ärenden angående fakultativ villkorlig frigivning. Utgiftsökningen för nämnda tjänster uppgår till sammanlagt 74 895 kr.

Yttrande

Statskontoret — som yttrat sig över den föreslagna personalförstärkningen för arbetsbyrån — har anfört i huvudsak följande.

Pågående utbyggnad av arbetsdriften liksom förvandlingen av driften från en mera hantverksmässig verksamhet till en industribetonad rörelse har ställt och kommer såvitt statskontoret kan finna under överskådlig tid att ställa mycket stora krav på arbetsbyrån och dess personal. Statskontoret anser det för sin del både lämpligt och önskvärt, att den av styrelsen föreslagna organisationsundersökningen kommer till stånd. I avvaktan på resultatet därav synes det emellertid nödvändigt, att styrelsen erhåller möjlighet att tillfälligt anställa ytterligare personal å arbetsbyrån.

Enligt vad handlingarna i ärendet utvisar disponerades den 1 juli 1961 för egentlig industriproduktion sammanlagt 2 075 arbetsplatser. Härtill kom ca 800 platser för arbetsterapi och diversearbeten m. m. Från jordbruksdriftens ca 1 200 platser frånser statskontoret såväl i detta som följande sammanhang. Under detta och nästa budgetår kommer antalet industriarbetsplatser enbart till följd av redan beslutad utbyggnad av verkstadsdriften enligt fängvårdsstyrelsens uppgifter att stiga med 530. För nästa budgetår disponibla platser torde sålunda i vart fall icke komma att understiga 3 400. Fängvårdsstyrelsen har beräknat att utöver nämnda antal ytterligare 680 platser skall tillkomma under nästa budgetår. Även statskontoret utgår från att en viss utbyggnad utöver de 3 400 platserna kommer att ske. Ämbetsverket räknar dock med att denna skall bli av mindre omfattning än fängvårdsstyrelsen förutsatt. Statskontoret vill i detta sammanhang erinra om att fångantalet under det sista året påfallande stagnerat samt att de ändrade reglerna i fråga om fakultativ villkorlig frigivning av fängvårdsstyrelsen beräknats friställa ca 225 årsplatser. Statskontoret utgår därför från att högst 3 700 platser skall stå till förfogande under tiden fram till den 1 juli 1963.

I sitt utlåtande över fängvårdsstyrelsens anslagsäskanden för innevarande budgetår tillstyrkte statskontoret dels en utökning av arbetsbyråns personal med två tjänster i 17 lönegraden å verkstadssektionen, dels ock en förstärkning av medelsreserven med 25 000 kr. Kostnadmässigt innebar förslaget en ökning av anslaget med i runt tal 66 700 kr. Härvid förutsattes antalet industriarbetsplatser jämte platser för arbetsterapi och diversearbeten m. m. uppgå till närmare 3 300 i slutet av innevarande budgetår. Den 1 juli 1961 var motsvarande siffra omkring 2 900.

Vid en bedömning av medelsbehovet för nästkommande budgetår är att märka, dels att genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1961 medel anvisats för anställande av en byråingenjör i Ag 19 — vilket bör medföra en nedräkning av statskontoret tidigare föreslagna 66 700 kr. till 46 000 kr. — dels att ytterligare personal behövs med hänsyn till den av statskontoret beräknade ökningen av antalet verkstadsplatser m. m. under budgetåret (3 700 — 3 300 = 400). Det härigenom ökade medelsbehovet kan beräknas till omkring 50 000 kr. Sammanlagt skulle sålunda för budgetåret 1962/63 erfordras ett tillskott av bortåt 100 000 kr. i avvaktan på resultatet av den i det föregående berörda utredningen rörande arbetsdriftens organisation.

Sammanfattningsvis uttalar statskontoret, att ämbetsverket finner en organisationsundersökning berörande såväl fångvårdsstyrelsens arbetsbyrå som fångvårdsanstalternas arbetsdrift nu böra komma till stånd samt att i avvaktan på resultatet härav ytterligare högst 100 000 kr. bör anvisas till förstärkning av personalen å styrelsens arbetsbyrå.

Departementschefen

Frågan om ändrad benämning av fångvårdsstyrelsen torde få behandlas i samband med beredningen av följdförfattningarna till det förslag till brottsbalk, som Kungl. Maj:t den 15 december 1961 beslutat förelägga riksdagen.

Enligt fångvårdsstyrelsen erfordras vissa jämkningar i den vid 1960 års riksdag (prop. nr 87) fastställda gränsdragningen mellan styrelsens byråer och sektioner för att erhålla en ändamålsenlig organisation. Jag har ingen erinran mot de ändringar av sektionsindelningen, som styrelsen med anledning härav funnit påkallade.

Vad angår de av styrelsen föreslagna personalförstärkningarna får jag till en början anmäla, att Kungl. Maj:t genom beslut den 3 mars 1961 bemyndigat styrelsen att inrätta en personlig tjänst som förste byråsekreterare i Ag 23. I anledning av den från och med den 1 juli 1961 genomförda utvidgningen av tillämpningsområdet för den fakultativa villkorliga frigivningen har Kungl. Maj:t vidare genom beslut den 2 juni samma år bemyndigat styrelsen att anställa en förste byråsekreterare i Ag 23 och ett kanslibiträde i Ag 7 på socialbyrån för handläggning av dylika ärenden. Sedan behov uppkommit av ytterligare förstärkning härför, har Kungl. Maj:t genom beslut den 10 november 1961 medgivit styrelsen att för tiden till och med den 31 maj 1962 anställa en tjänsteman i Ag 24. För täckande av de på innevarande budgetår belöpande kostnaderna för dessa tjänster erfordras en ökad medelsanvisning under styrelsens icke-ordinariepost med tillhoppa 70 000 kr. Härom gör jag hemställan senare denna dag.

Den översyn av fångvårdsanstalternas behov av tillsynspersonal, som nyligen utförts av en särskilt tillkallad utredningsman, har visat nödvändigheten av att styrelsen ägnar fortlöpande uppmärksamhet åt frågor, som rör tjänstgöringsförhållandena för denna personal samt bevakningsanordningarna vid anstalterna. Jag föreslår i anslutning till styrelsens förslag, att en tjänst som bevakningsinspektör i Ae 26 inrättas. Innehavaren bör ha till uppgift att handlägga nämnda och andra frågor, som sammanhänger med

eller har inverkan på tillsynsverksamheten vid anstalterna. Med hänsyn till att de med tjänsten förenade göromålen har anknytning till verksamheten på olika byråer bör den vara fristående från byråindelningen och lyda direkt under verkschefen.

Jag tillstyrker vidare styrelsens förslag om inrättande av en assistent-tjänst i Ae 17 på kameralsektionen för upphandlingsarbete, en kanslibiträdestjänst i Ae 7 för straffregistret samt en biträdestjänst i reglerad befordringsgång för styrelsens telefonväxel.

Genom beslut den 1 december 1961 har Kungl. Maj:t uppdragit åt statskontoret att i samråd med fängvårdsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen utreda organisationen för fängvårdens arbetsdrift. I avvaktan på resultatet av utredningen torde några permanenta tjänster icke böra inrättas för att tillgodose arbetsbyråns ökade behov av arbetskraft. Jag föreslår i överensstämmelse med statskontorets förslag, att den medelsreserv för anställande av tillfällig arbetskraft, som beräknats under anslaget, tills vidare höjes med 100 000 till 150 000 kr., och att det får ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare prövning av föreliggande behov besluta om medlens användning.

Utöver vad som framgår av det föregående kan jag icke tillstyrka de av styrelsen under rubriken personalförstärkningar m. m. upptagna förslagen.

I fråga om tjänsteförändringar förordar jag, att en för kameralsektionen avsedd bokhållartjänst i Ae 15 utgår och att i stället en på övergångsstat upptagen tjänst som kontorsskrivare i Ao 13 återföres till ordinarie stat. Den nuvarande bokhållaren torde övergångsvis få kvarstå i sin tjänst. Kontorsskrivaretjänsten bör så länge detta är fallet hållas vakant.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet föreslagit vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor beräknar jag medel för att uppflytta en biträdestjänst i reglerad befordringsgång på ombudsmannasektionen och en sådan tjänst på styrelsens centralregister till kanslibiträdestjänster i Ae 7 respektive Ao 7.

Beträffande tjänsteförändringar i övrigt tillstyrker jag, att en assistent-tjänst i Ae 17 på arbetsbyråns verkstadssektion ändras till ingenjörstjänst i samma lönegrad, att antalet kontorsbiträdestjänster i Ao 5 ökas med två till femton, samt att styrelsens psykologtjänst i Ag 24 uppföres på extraordinarie stat.

Med anledning av vad jag i det föregående förordat bör anslaget höjas med 189 000 kr. För automatiska utgiftsförändringar torde beräknas ett belopp av 96 000 kr.

Anslaget bör alltså uppföras med (2 619 000 + 285 000) 2 904 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för fängvårdsstyrelsen, som föranledes av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för fängvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	645 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	17 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	1 543 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	655 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	44 000
Summa kr. 2 904 000	

c) till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 904 000 kr.

[35] 2. *Fångvårdsstyrelsen*: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	407 000	431 869
1961/62 (statsliggaren s. 128)	354 000	
1962/63 (förslag)	501 000	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med 232 000 kr.

	Ökning
1. Reseersättningar	30 000
2. Bränsle, lyse och vatten	3 000
3. Övriga expenser	184 000
4. Publikationstryck	15 000
232 000	

Motiv

1. *Reseersättningar*. Utgift 1960/61 104 290; anvisat 1961/62 115 000. — Höjningen av traktamentsbeloppen ökar utgifterna under anslagsposten med 5 000 kr. Den föreslagna personalförstärkningen beräknas öka medelsbehovet för resor med ytterligare 25 000 kr.

2. *Bränsle, lyse och vatten*. Utgift 1960/61 18 144; anvisat 1961/62 22 000. — Den föreslagna personalförstärkningen kan inte rymmas i nuvarande lokaler.

3. *Övriga expenser*. Utgift 1960/61 302 993; anvisat 1961/62 193 000, varav för engångskostnader 26 000. — De löpande utgifterna beräknas öka med 69 000 kr. till 236 000 kr. Av ökningen hänför sig 8 000 kr. till utgifter för renhållning och städning till följd av utökat lokalbehov, medan återstoden erfordras för att täcka medelsbehovet för skrivmaterialier m. m. — bl. a. för

fotografering av akter tillhörande främst arbetsbyrån och straffregistret — för telefonabonnemang och samtalsavgifter samt för utbyte av vanliga skrivmaskiner mot elektriska. I engångsanskaffningar beräknas 76 000 kr. för möbler och andra inventarier i anledning av den begärda personalförstärkningen, 5 000 kr. för installationsavgift i samband med utökning av telefonväxeln, 5 000 kr. för flyttning av vissa avdelningar av styrelsen till större lokaler, 50 000 kr. för anskaffande av en automatisk bokföringsmaskin, ägnad att redovisa data som kan utgöra underlag för en ekonomisk driftstatistik, samt 5 000 kr. för anskaffande av skyddsfodral av plast för de på centralregistret förvarade akterna angående intagna. Sammanlagt upptages alltså för engångsanskaffningar 141 000 kr. Med frånräknande av det för budgetåret 1961/62 för dylika anskaffningar anvisade beloppet 26 000 kr., blir nettoökningen 115 000 kr. Enligt dessa beräkningar erfordras under anslagsposten en ökning med (69 000 + 115 000) 184 000 kr.

4. *Publikationstryck*. Utgift 1960/61 1 493; anvisat 1961/62 15 000. — För sistnämnda budgetår begärde styrelsen en uppräknig av posten till 30 000 kr. för tryckning av arbetsordning, årsredogörelser m. m. Förarbetena för tryckningen fortskrider i en sådan takt att styrelsen anser sig böra upprepa sitt yrkande.

Departementschefen

Anslagsposterna till reseersättningar samt till bränsle, lyse och vatten bör i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag höjas med 30 000 respektive 3 000 kr. Beträffande posten till övriga expenser beräknar jag i anslutning till styrelsens förslag ett medelsbehov av sammanlagt 307 000 kr., varav för engångskostnader 71 000 kr. Då posten för budgetåret 1961/62 upptagits med 193 000 kr., erfordras en ökad medelsanvisning med 114 000 kr. Anslagsposten till publikationstryck bör upptagas med oförändrat belopp.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (354 000 + 147 000) 501 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsstyrelsen*: *Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 501 000 kr.

[36] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	36 855 000	38 408 991
1961/62 (statsliggaren s. 128)	42 922 000	
1962/63 (förslag)	46 116 000	

Förslag av fångvårdsstyrelsen angående den andliga vården

Genom beslut den 30 augusti 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt fångvårdsstyrelsen att verkställa utredning och framlägga förslag angående den andliga vården vid de större fångvårdsanstalterna och därmed sammanhängande frågor. Med skrivelse den 28 augusti 1961 har fångvårdsstyrelsen, som vid

utredningen biträts av ledamöterna av riksdagens andra kammare, socialsekreteraren E. Rimmerfors och kyrkoherden D. Svenungsson såsom särskilt tillkallade experter, framlagt förslag (stencilerat) angående den andliga vården vid kriminalvårdens anstalter. Båda experterna har förklarat sig instämma i styrelsens förslag.

Gällande ordning

Den andliga vården vid fångvårdsanstalterna omlades år 1952 efter riktlinjer godkända av samma års riksdag. Tidigare handhades den andliga vården av deltidsanställda predikanter vid de mindre, slutna fångvårdsanstalterna och av heltidsanställda predikanter vid de större anstalterna Härlanda, Långholmen, Malmö och Härnösand. Av de särskilda pastorstjänster, som inrättats vid sistnämnda anstalter, indrogs tjänsten vid Härlanda år 1946. Tjänsterna vid de övriga anstalterna hålles tills vidare vakanta. Vid Långholmen finns dock en präst inom svenska kyrkan anställd på deltid mot ett månadsarvode av 800 kr.

Syftet med omläggningen var i första hand att förstärka den religiösa verksamheten vid fångvårdsanstalterna. Vid varje slutna anstalt tillsattes en s. k. religionsvårdskommitté, bestående av en representant för svenska kyrkan och en för frikyrkorna, med uppgift att biträda anstaltens styresman vid uppläggningsen av religionsvården. Representanten för svenska kyrkan utses efter hörande av biskopen i det stift, inom vilket anstalten är belägen, och representanten för frikyrkorna efter förslag av frikyrkliga samarbetskommittén. Båda representanterna är oavlönade.

Enligt av fångvårdsstyrelsen den 27 oktober 1952 utfärdade föreskrifter och anvisningar, vilka alltså gäller, anordnas gudstjänster och andaktsstunder under medverkan av statskyrkan och frikyrkorna. Det sångliga och musikaliska inslaget i gudstjänsterna skall därvid i görligaste mån tillgodoses. Radiogudstjänsterna skall utnyttjas i lämplig omfattning. För anordnande av gudstjänster (andaktsstunder) uppgör den lokala kommittén en plan för budgetåret i dess helhet eller lämplig del därav. Vid sidan av gudstjänsterna prövas andra former för den andliga vården, såsom föredrag och gruppsamtal i religiösa ämnen. Även denna gren av verksamheten ombesörjes av kommittéerna under styresmännens inseeende.

De ledamöter av kommittéerna för den andliga vården, som företräder svenska kyrkan, har förklarat sig beredda att samtala med intagen under i lag ålagd tystnadsplikt (7 kap. 1 § kyrkolagen; s. k. hemligt skriftermål). Numera kan sådant skriftermål ske i lagens hägn även inför pastor inom annat trossamfund än svenska kyrkan (eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning). Även frikyrkopastor i kommitté för den andliga vården vid fångvårdsanstalt kan därigenom samtala med en intagen under biktens inseeel.

Kyrkomötets förslag

Fångvårdsstyrelsen anför, att anledningen till utredningsuppdraget var kyrkomötets skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1953. Skrivelsen bygg-

de på kyrkomötets andra tillfälliga utskotts godkända betänkande den 22 september 1953 (nr 3) i anledning av väckt motion om inrättande av pastors-tjänster vid vissa fångvårdsanstalter. I detta betänkande uttalade utskottet bl. a., att utskottet i likhet med motionärerna intet hade att erinra emot sättet för anordnande av gudstjänster, vilket följde ekumeniska principer och enligt vad utskottet inhämtat i det stora hela fungerat tillfredsställande. Utskottet och därmed kyrkomötet ansåg emellertid, att i fråga om den kontinuerliga enskilda själavården en försämring inträtt efter att den nya ordningen för den andliga vården vid fångvårdsanstalterna genomförts. Denna själavård förutsatte enligt utskottet ett personligt förtroendeförhållande mellan intagen och själasörjare, som mycket sällan kunde komma till stånd annat än genom kontinuerlig kontakt ofta under längre tid. Utöver vad i motionen anfördes framförde utskottet det önskemålet, att möjlighet till kontinuerlig enskild själavård måtte beredas de intagna även vid de mindre anstalterna genom förordnande mot särskilt arvode av lämplig själasörjare.

Med bifall till utskottets betänkande anhöll kyrkomötet i sin skrivelse till Kungl. Maj:t att pastorstjänster måtte upptagas i organisationen för anstalterna vid Långholmen, i Malmö, Härlanda och Härnösand, därav i varje fall tjänsten på Långholmen som ordinarie, samt att åt innehavarna av dessa pastorstjänster måtte uppdragas att öva tillsyn över den andliga vården jämväl vid de mindre anstalterna inom respektive räjong.

Allmänna synpunkter

Efter redogörelser dels för inkomna svar över ett till kommittéerna för den andliga vården utsänt frågeformulär och dels för en av FN:s ekonomiska och sociala råd den 31 juli 1957 godkänd rekommendation i ämnet anför fångvårdsstyrelsen vissa allmänna synpunkter av i huvudsak följande innehåll.

1. Andlig vård är i vårt land en medborgerlig rättighet, som intagna i fångvårdsanstalt speciellt garanterats genom vad som därom föreskrives i 30 § straffverkställighetslagen. Den andliga verksamhet som på grund av detta stadgande för närvarande bedrives vid fångvårdsanstalterna bör i princip bibehållas i sin nuvarande form. Av språkliga skäl bör den benämnas »den andliga vården» i stället för som hittills »religionsvården». Vidare bör religionsvårdskommitté vid en fångvårdsanstalt i stället kallas nämnd för den andliga vården (NAV). Religionsfrihetsprincipen innefattar även rätten till frihet från religion. Den intagne kan sålunda med anspråk på att bli respekterad avböja att mottaga andlig vård. Självfallet bör därför kontakt med de intagna från deras sida, som företräder den andliga vården, alltid ske med den takt och finkänsla, som sakens ömtåliga natur kräver.

2. Beträffande de lämpligaste formerna för denna vård, vars förutsättningar med hänsyn till intagnas inskränkta frihet och de omständigheter i övrigt, som sammanhänger med straffverkställigheten, ofta är speciella och komplicerade, får man bygga på erfarenhet och experiment. Enligt vad erfarenheten visat bör gudstjänster och andaktsstunder för att göras mera tillgängliga givas en varierande utformning med t. ex. sång- och musikinslag speciellt lämpade för andaktsstunder av detta slag. Det har också visat sig vara en mycket god och uppskattad form för andlig vård av intagna att föra

enskilda samtal i religiösa frågor och livsåskådningsproblem liksom att taga upp dessa spörsmål i gruppverksamhet med orienterande och rådgivande inriktning. Många, kanske de flesta intagna är nämligen skygga, då frågor av denna art kommer på tal. Det enskilda samtalet eller gruppsamtalet bör därför ha stor plats i den andliga vården inom fångvården. Vid den arbetsfördelning mellan trossamfundet, som utgör en av förutsättningarna för den nuvarande ordningen för den andliga vården, bör man anlita personer ur olika trossamfund med lämpliga personliga egenskaper. Även andra lämpliga personer än ledamöter av respektive anstalters NAV bör självfallet kunna anlitas.

3. Lämpliga yttre anordningar för att skapa religiös atmosfär kring gudstjänster och liknande sammankomster bör tillgodoses så långt detta med hänsyn till lokala förhållanden är möjligt. Det bör ankomma på vederbörande styresman att tillsammans med de båda andra ledamöterna av anstaltens NAV söka skapa så gynnsamma yttre betingelser för den andliga vården som möjligt och i vederbörlig ordning anmäla de behov av anslag som kan uppkomma.

Vid de öppna anstalterna bör provas att låta mindre grupper av intagna efter fritt val deltaga i allmänna gudstjänster i kyrkor eller möteslokaler tillhörande de olika trossamfundens församlingar i orten. Självfallet bör sådant gudstjänstdeltagande föregås av noggrann prövning av de olika lokala förutsättningarna under samråd mellan vederbörande NAV och räjongchefen.

4. Från flera anstalter har uttalats önskemål om bättre ekonomiska resurser för visning av lämplig film (spelfilm och annan film med bibliska, religiösa, etiska, ideella eller allmänt kulturella motiv) som ett led i den andliga vården. En dylik film kan ofta bilda naturlig utgångspunkt för enskilda samtal eller gruppsamtal i livsåskådningsfrågor av olika slag. Visning av dylik film rekommenderas därför.

5. Kyrkomötets förslag om pastorstjänster på heltid vid fyra centralanstalter, vilket innebär att tre nu vakantsatta sådana tjänster skulle återbäddas (Långholmen, Malmö och Härnösand) och en sådan tjänst (Härlanda) återinrättas, är uppenbarligen icke av beskaffenhet att i dagens läge medföra en önskvärd förbättring av den andliga vården inom fångvården i stort. Anstaltssystemet har omgestaltats genom att antalet platser starkt ökat liksom genom att nya anstalter tillkommit. Av dessa har flera så stort platsantal, att de med det av kyrkomötet tillämpade betraktelsesättet skulle tillföras heltidsbefattning för den andliga vården. Detta skulle i sin tur medföra anspråk på nyinrättande av dylika befattningar i en omfattning, som det bl. a. av kostnadsskäl uppenbarligen icke vore realistiskt att räkna med. Av samma anledning måste det anses ogörligt att inrätta pastorsbefattning med heltidstjänstgöring vid varje räjong, vilket skulle innebära omedelbart behov av sju präster eller pastorer, och senare ytterligare pastorsbefattningar vid den delning av vissa räjonger, som synes bli nödvändig inom en nära framtid. Sedan kyrkomötet avgav sitt förslag har vidare en rad med pastors- och predikantverksamheten tidigare förbundna, viktiga arbetsuppgifter, såsom undervisnings-, biblioteks- och kuratorsuppgifter, överförts på andra befattningshavare. Därmed har den andliga vården alltmer renodlats.

Det kan också vara skäl att erinra om utvecklingstendensen inom den andliga vården på den allmänna sjukvårdens och militärväsendets områden, enligt vilken den andliga vården bör ankomma på pastoratets präster. Därjämte räknar man inom dessa båda områden med medverkan även av frikyrkopastorer. Svaren på det utsända frågeformuläret med avseende på föreliggande behov har icke givit stöd åt det av kyrkomötet framlagda försla-

get utan i princip anslutit sig till den sedan 1952 praktiserade ordningen. Därtill kommer slutligen, att i kyrkomötets förslag och i dess motivering hänsyn icke tagits till frivårdens mycket omfattande klientel liksom icke heller till behovet av personlig kontakt i vissa fall mellan en intagens själasörjare och hans anhöriga i hemorten, som kan vara belägen på stort avstånd från anstalten.

Förslag till ordnande av den andliga vården

Fångvårdsstyrelsen anför, att i rättigheten till andlig vård — liksom till kulturell service över huvud taget — viss valfrihet också ingår för den intagne. Denne bör alltså ha möjlighet att inom de gränser, som allmän ordning och säkerhet samt vederbörande anstalts behöriga skötsel sätter, nå kontakt med företrädare för vilket trossamfund han önskar, om syftet är att mottaga andlig vård. Det föreligger uppenbarligen också ett intresse hos samfundet att möta behov av detta slag även hos kriminalvårdens klientel. Samfundet bör därför ej hindras från att inom antydda gränser bedriva verksamhet i lämpliga former inom kriminalvårdens institutioner utan direkt uppmuntras därtill.

Enligt styrelsen bygger, med religionsfriheten som allmän förutsättning, den nuvarande ordningen för den andliga vården inom fångvården på nämnda principer. För att ytterligare utveckla denna vård i dess nuvarande former framlägger fångvårdsstyrelsen följande förslag.

Nämnder för den andliga vården bör inrättas vid alla fångvårdens anstalter. Ledamöterna i dessa nämnder bör utses på samma sätt som för närvarande gäller i fråga om kommittéerna. Även om alla trossamfund därigenom icke erhåller representation i nämnderna, bör de icke företrädde trossamfundet kunna medverka i den andliga vården, genom att nämnderna bereder dem möjlighet att deltaga i denna vård. Nämnderna bör uttryckligen åläggas att i början av varje budgetår uppgöra en allmän plan för verksamheten under året. Planen bör i avskrift översändas till räjongchefen och fångvårdsstyrelsen.

Genom anslag och andra informationer bör de intagna vid varje anstalt upplysas om vilka som är ledamöter av NAV och vilka trossamfund, som är företrädde inom denna, samt hur kontakt kan nås med ledamöterna av NAV eller med företrädare för samfund, som icke är representerat i denna.

För att visa rimlig uppskattning av den betydande arbetsinsats (särskilt genom enskilda samtal med intagna), som styrelsen väntar av de två ledamöter av NAV, vilka företräder trossamfund, föreslås att dessa ledamöter tillerkännes viss ersättning. Denna bör utgå med 500 kr. per år till sådan ledamot av NAV vid centralanstalt. Vid övriga anstalter bör motsvarande arvode utgå med 300 kr., om platsantalet överstiger 60, och eljest med 200 kr. Nuvarande praxis, enligt vilken åsyftade ledamöter uppbär ett mindre årligt belopp för sina »havda kostnader» (under budgetåret 1960/61 uppgående till 100 kr.), bör bibehållas.

Till den som förrättar gudstjänst eller annan andaktsstund bör utgå samma arvode som för närvarande eller 25 å 30 kr. för varje sådan medverkan.

Arvode för dylik förrättning av ledamot av NAV bör utgå utöver föreslagna årsarvoden.

Då erfarenheterna av s. k. fängelsemission — sådan verksamhet bedrivs f. n. av frälsningsarmén genom en manlig och en kvinnlig funktionär — är gynnsamma, anser styrelsen att man bör bygga vidare på dessa erfarenheter genom att stimulera trossamfunden att ägna sig åt dylik verksamhet. Styrelsen föreslår i sådant syfte att staten åtar sig att svara för kostnaderna för anställande av tre resesekreterare, vilka skall företräda respektive svenska kyrkan, frälsningsarmén och frikyrkliga samarbetskommittén.

Styrelsen framhåller, att resesekreterarna kan medverka till att inom sina respektive trossamfund väcka och utveckla intresse och ansvar inte bara för de andliga vårdproblemen utan även för den allmänna verksamheten inom kriminalvården, något som både omedelbart och på längre sikt kan bli av stort värde. De kan vidare uppehålla en särskilt i vissa fall högst önskvärd personlig kontakt mellan i fångvårdsanstalt intagna och deras anhöriga. På grund av sina fria tjänstgöringsförhållanden bör de också ha vissa förutsättningar att vid behov medverka i den andliga vården även inom frivården, kanske speciellt inom eftervården, t. ex. i sådana fall, då andlig vård av mera speciell art meddelats före frigivningen.

De på personalförteckningen för fångvårdsanstalterna nu uppförda tre pastorstjänsterna, vilka samtliga är vakanta, bör avföras ur förteckningen och i stället bör en ny tjänst som förste pastor i Ao 23 inrättas för statskyrkans resesekreterare. Innehavaren av den nya tjänsten föreslås i kyrkoadministrativt hänseende tillhöra Stockholms stift och bör utses av fångvårdsstyrelsen efter förslag av vederbörande biskop.

I fråga om frälsningsarméns resesekreterare föreslår styrelsen att ett årligt anslag av 17 000 kr. beviljas till täckande av lönekostnader och pensionsavgift för den manliga funktionär som nu bedriver fängelsemission. För att möjliggöra att jämväl frikyrkliga samarbetskommittén anställer en resesekreterare föreslår styrelsen ett årligt anslag till kommittén av 21 500 kr. Som villkor för nämnda statsbidrag bör gälla, att ifrågavarande resesekreterare före sitt tillträde av styrelsen förklarats lämpliga för uppdragen. För samtliga resesekreterare bör instruktion fastställas av styrelsen.

Medelsbehovet för resor och traktamentskostnader (rese- och traktamentsklass B) beräknas till 9 000 kr. per år för var och en av resesekreterarna. Styrelsen föreslår att dessa kostnader ersättes direkt av styrelsen alltefter som reseräkningar ingives.

Med hänsyn främst till Långholmens storlek, vilken placerar den i särställning bland fångvårdsanstalterna, förordas att den medverkan på deltid, som f. n. lämnas av en präst inom svenska kyrkan mot ett månadsarvode av 800 kr., får fortsätta intill den relativt nära tidpunkt då anstalten kommer att nedläggas.

Slutligen föreslår styrelsen att medel ställs till förfogande för hållande av kontakt- och informationskonferenser med företrädare för den andliga verksamheten inom kriminalvården samt för hyra av film, som kan visas som ett led i och främja den andliga vården vid anstalterna.

Yttranden

Över fångvårdsstyrelsens förslag har efter remiss yttranden avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, domkapitlen i Skara, Lunds, Göteborgs och Stockholms stift, 1956 års eftervårdsutredning, svenska kyrkans diakonistyreelse, frikyrkliga samarbetskommittén, frälsningsarmén och Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet.

Förslaget tillstyrkes i princip eller lämnas utan erinran av kammarkollegiet, statskontoret, eftervårdsutredningen, frikyrkliga samarbetskommittén, frälsningsarmén och Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet.

Kammarkollegiet anför, att det i och för sig skulle ligga närmast till hands att beträffande den andliga vården vid fångvårdsanstalterna anknyta till det system, som beslutats med avseende på motsvarande vård vid sjukhusen och som innebär att denna vård skall såsom en tjänsteuppgift utan särskilt arvode ombesörjas av prästerskapet i det territoriella pastorat, inom vilket sjukhuset är beläget. En sådan ordning skulle emellertid bryta det samarbete, som på fångvårdens område sedan länge bedrivits mellan statskyrkan och frikyrkliga organisationer och vilket vitsordats vara av stort värde. Kollegiet anser sig därför icke, trots de principiella synpunkter som talar i motsatt riktning, böra avstyra fångvårdsstyrelsens förslag. I förslaget är såvitt kollegiet kan finna tillfredsställande sörjt för den andliga vården i vad avser gudstjänster och andra andaktsstunder vid fångvårdsanstalterna. Genom resesekreterarna torde vidare tillgodoses behovet av andlig vård bland frivårdens klientel. Däremot kan kollegiet icke finna det tillfredsställande att de personer, som skall svara för den enskilda själavården — företrädesvis de två ledamöter av respektive anstalts nämnd för den andliga vården som företräder trossamfund — skall ställa sig till förfogande för denna uppgift huvudsakligen av ideella skäl. Då denna verksamhet icke ingår i prästmännens tjänsteuppgifter och beredandet av andlig vård åt dem, som är intagna på fångvårdsanstalt är en statsuppgift, är det skäligt och — jämväl ur rekryteringssynpunkt — väl motiverat att vederbörande för den individuella hjälpen åt de intagna tillerkännes en väsentligt högre ersättning än den av fångvårdsstyrelsen föreslagna. *Statskontoret*, som övervägt om och i vad mån kostnaderna för den föreslagna andliga vården kan bestridas ur kyrkofonden, anser att, därest en av tjänsterna som resesekreterare och arvodestjänsten som pastorsbiträde på Långholmen kommer att uppehållas av präster inom svenska kyrkan och verksamheten kan bedömas bli av väsentligen själavårdande art, kostnaderna för dessa tjänster bör kunna bestridas ur kyrkofonden. *Frikyrkliga samarbetskommittén*, som helt ansluter sig till fångvårdsstyrelsens förslag, förklarar sig villig att stå som huvudman för en av resesekreterarna. Samarbetskommittén förutsätter, att de belopp som föreslagits utgå till kommittén respektive frälsningsarmén skall bli föremål för indexreglering och att beloppens storlek kan komma att omprövas med hänsyn till den allmänna löneutvecklingen inom samfunden. *Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet* anser att den resesekreterare, som frikyrkliga samarbetskommittén skall ansvara för, bör tillsättas

i samråd med pingstväckelsen; helst bör tillkomma en fjärde resesekreterare avsedd för denna rörelse. Vidare bör undersökas huruvida icke pingstväckelsen borde få bli representerad vid tillsättandet av de lokala nämnderna.

Övriga remissinstanser — svenska kyrkans diakonistyrelse och de hörda domkapitlen — har i vissa delar intagit en kritisk inställning till det framlagda förslaget. I yttrandena uttalas farhågor för att behovet av kontinuerlig självavård inom fångvårdens anstalter icke blir på ett betryggande sätt tillgodosett genom förslaget.

Diakonistyrelsen uttalar i fråga om den personliga självavården, att kyrkomötets argumentering beträffande förutsättningar och möjligheter för sådan självavård icke rimligen kan bemötas genom det resonemang som föres av fångvårdsstyrelsen. Det förhållandet att såväl antalet interner som antalet större anstalter ökat måste innebära att kravet på självavård också har ökat. Diakonistyrelsen finner det därför angeläget att en kompletterande utredning företages, där frågan om förutsättningarna för personlig självavård utförligare behandlas. I övrigt anser diakonistyrelsen att gudstjänstlivet vid fångvårdsanstalterna väl kan handhas av kommittéer för den andliga vården och instämmer i fångvårdsstyrelsens förslag att dessa kommittéer i fortsättningen får fastare organisation och benämnas »nämnder». Mot förslaget att anställa resesekreterare har diakonistyrelsen i och för sig intet att erinra men ifrågasätter huruvida dessa har möjlighet att bedriva självavård i enlighet med de förutsättningar och fordringar, som man enligt kyrkomötet bör ställa.

Domkapitlet i Lund finner det otillfredsställande att fångvårdsstyrelsen avvisat tanken på fast anställda lokala krafter. *Domkapitlet i Göteborg*, som anser att förslaget bör omarbetas, understryker behovet av de tjänster som kyrkomötet begärt. Enligt domkapitlets mening motsvarar fångvårdsstyrelsens förslag icke vad som kräves enligt de internationella minimiregler för den andliga vården inom fångvården, som godkänts av FN:s ekonomiska och sociala råd och som rekommenderats till antagande av de anslutna ländernas regeringar. Enligt dessa regler bör behörig företrädare för trossamfund anställas eller godkännas för verksamhet vid fångvårdsanstalt, när så kan anses erforderligt på grund av storleken av det antal intagna, som tillhör samfundet. Verksamheten bör utövas på heltid, om det motiveras av antalet till samfundet anslutna intagna eller av andra skäl. Det synes domkapitlet uppenbart att antalet intagna, som tillhör svenska kyrkan, motiverar heltidsanställda tjänstemän. Domkapitlet finner det riktigast att kostnaderna för den andliga vård, som prästerskapet utövar vid fångvårdens anstalter, bestrides av kyrkliga medel. *Stockholms domkapitel* erinrar om den för självavården bland de döva gällande organisationen, enligt vilken riket indelats i fem distrikt med en präst för vart och ett av distrikten. Domkapitlet kan icke finna att ekonomiska skäl utgör ett oöverstigligt hinder för en motsvarande organisation för den andliga vården inom fångvården, särskilt om hänsyn tages till att de präster från svenska kyrkan, som kommer

att anlitas, torde kunna avlönas genom kyrkofonden. Det kan jämväl övervägas att tillämpa den för själavården vid sjukhusen beslutade ordningen. Huruvida en sådan organisation, utan allvarliga konsekvenser med hänsyn till befolkningstal och antalet präster, låter sig inordnas i den pastoratsindelning, som beslutats från och med den 1 januari 1962, måste dock först närmare utredas. Om den andliga vården ordnas i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag, föreslår domkapitlet, att två tjänster som resesekreterare tillhörande svenska kyrkan inrättas. *Skara domkapitel*, som i likhet med domkapitlet i Göteborg erinrar om de internationella minimireglerna för den andliga vården inom fångvården, förordar ökat antal deltidsanställda präster för att behovet av kontinuitet i den andliga vården skall kunna bättre tillgodoses. Vad angår de tre föreslagna resesekreterarna synes det nödvändigt att en av dem ges befogenhet och skyldighet att ansvara för samordningen av verksamheten mellan de tre befattningshavarna inbördes samt mellan dessa och de lokalt arbetande nämnderna. Vidare bör de tre tjänsterna rekryteras så, att såväl kyrkliga som frikyrkliga befattningshavare anlitas, dock utan att någon fast regel beträffande samfundstillhörigheten följes; vederbörandes lämplighet bör i första hand vara utslagsgivande.

Fångvårdsstyrelsens anslagsframställning

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8, 31/8, 30/9 1961) hemställer, att anslaget höjes med avrundat 9 634 000 kr.

	Ökning
<i>Personalförstärkningar m. m.</i>	
1. 1 biträdande fångvårdsinspektör Ao 23 (Hinseberg)	30 077
2. Medel för anställande av extra assistentpersonal	280 000
3. Rekryteringstjänster: 2 tjänstemän Ae 21, 3 assistenter Ae 17, 1 bokhållare Ae 15	45 733
4. Läkare och psykologer: 1 överläkare Bo 1 (Hall), 3 psykologer Ae 24 (Hall, Långholmen, Skenäs), 1 biträdande psykolog Ag 21 (Långholmen), 5 förste fångvårdsassistenter Ag 19 (specialanstalter för svårbehandlade)	234 217
5. 6 bevakningsföreståndare Ao 17 (centralanstalterna)	131 992
6. Personal för handledning av nyanställda: 5 förste uppsyningsmän Ao 14, 1 förste tillsynsman Ao 14 (centralanstalterna)	113 724
7. Personal för försöksverksamhet beträffande marknadsmässig lön .	51 167
8. Ingenjörspersonal för arbetsdriften: 6 driftingenjörer Ae 23 (centralanstalterna)	183 379
9. Kontorspersonal vid industrikontoren: 11 kanslibiträden Ae 7, 8 biträden rb	228 022
10. Förstärkning av arbetsorganisationen vid vissa anstalter	738 100
11. Förbättring av yrkesutbildningen inom ungdomsgruppen	212 722

	Ökning
12. Anordnande av lantbruksskola vid kolonien Rödjan	93 499
13. Kontorspersonal: 6 kontorister Ae 9 (räjongchefskanslierna), 1 kontorist Ae 9, 3 kanslibiträden Ae 7, 4 biträden rb (räjongkamrerarkontoren), 4 1/2 biträden rb (Kalmar, Långholmen, Norrköping), medel för extra skrivhjälp	380 338
14. Ekonomipersonal: 5 verkmästare Ag 14 (byggnadsunderhåll), 1 ko-kerska Ae 5 (Mariefred)	96 798
15. Personal för specialanstalterna: 1 förrådsmästare A 12 (Örebro), 2 uppsyningsmän Ag 11 (Jönköping, Örebro), 5 vaktkonstaplar Ag 8 (Kalmar 3, Jönköping, Luleå)	117 938
16. Tillsynspersonal för säkerhetsanstalten i Växjö: 1 uppsyningsman Ae 12, 3 vaktkonstaplar Ag 8/10	58 224
17. Personal i anledning av utbyggnad av anstalterna Tidaholm och Norrtälje: 2 fängvårdsassistenter Ae 17, 4 kanslibiträden Ae 7, 2 expeditionsvakter Ae 7	121 024
18. Medel för den andliga vården vid kriminalvårdens anstalter	97 132
19. Medel för personalutbildning	143 187
20. Medel för provtjänstgöring	96 000
21. Medelsanvisning till fritidsledare (20 000), praktikantarvoden (69 000), arvoden för gruppsamtal (9 500)	98 500
22. Vissa särskilda ersättningar	117 000
23. Vikariemedel	318 300

Tjänsteförändringar

24. Lönegradsuppflyttningar m. m.	3 140 503
25. Ordinarie- och extraordinariesättning av tjänster	171 987

Automatiska förändringar

26. Lönerevision och arvodesreglering	596 960
27. Personal för genomförande av arbetstidsförkortningen	1 074 413
28. Lönemedel för personal vid vissa anstalter	425 000
29. Tjänstetidsbefordran	41 640
30. Ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid	55 000
31. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	141 000
	9 633 576

Motiv

Fängvårdsstyrelsen anför inledningsvis, att medelbeläggningen vid fångvårdens anstalter under budgetåret 1960/61 utgjorde 4 842, vilket tal något understeg medelbeläggningen under budgetåret 1959/60. Högsta beläggnings-siffran under budgetåret 1960/61 uppgick till 5 280, medan maximisiffran närmast föregående budgetår var 5 268. En avgjord stagnation har alltså in-trätt i den uppåtgående trend som karakteriserat utvecklingen under en

följd av år. I icke ringa mån torde dock den generösare praxis, som styrelsen från och med den 1 juli 1960 tillämpat med avseende på fakultativ villkorlig frigivning, ha bidragit till att hålla beläggningssiffrorna nere.

En inom styrelsen utarbetad prognos visar en medelbeläggning för budgetåret 1962/63 av 5 800, eller en stegring med ca 20 % jämfört med medelbeläggningen under budgetåret 1960/61. Högsta beläggningssiffran under budgetåret 1962/63 skulle enligt prognosen bli 6 738. Prognosen är baserad på förutsättningen att den uppåtgående trend som noterats under senaste åttaårsperiod fortsätter. Skulle denna förutsättning ändras så att i stället de frekvenstal som konstaterats under år 1960 blir bestående, kommer prognossiffrorna självfallet att bli lägre. Styrelsen anser sig emellertid skyldig att räkna med det pessimistiska prognosalternativet.

Antalet anstaltsplatser uppgick den 1 augusti 1961 till 5 031. Styrelsen räknar med att pågående och beslutad nybyggnad i slutet av år 1962 skall kunna ge ett tillskott av 382 platser. Om hänsyn tas till att 10 % av det nominella platsantalet på grund av reparation, rengöring m. m. i verkligheten icke kan utnyttjas, skulle man vid nämnda tidpunkt ha att räkna med 4 872 faktiskt tillgängliga platser. Med hänsyn till att högsta beläggningssiffran under budgetåret 1962/63 beräknats till något över 6 700 skulle alltså behov kunna komma att föreligga av ca 2 000 ytterligare platser.

Styrelsen anser — även om det icke är tänkbart att fram till vårvintern 1963 skapa ett ökat platsutrymme av denna storleksordning — att en väsentlig utbyggnad av anstaltsorganisationen snarast måste komma till stånd. Skulle platsbehovet icke kunna i erforderlig utsträckning tillgodoses, återstår för statsmakterna, såsom styrelsen ser det, endast att förbereda en beredskapslagstiftning av innehåll att verkställigheten av ådömt ovillkorligt frihetsstraff kan i administrativ väg helt eller delvis eftergivnas eller på obestämd tid uppskjutas.

I syfte att förbättra ordningen och andan på fångvårdsanstalterna beslöts vid 1961 års riksdag, efter framställning av styrelsen, att anstalterna i Luleå, Örebro, Jönköping och Halmstad skall utnyttjas såsom specialanstalter för svårbehandlade intagna inom respektive norra, östra, västra och södra anstaltsgruppen. Styrelsen föreslår, att anstalten i Kalmar får användas för motsvarande ändamål inom säkerhetsgruppen. Styrelsen utgår även från att styrelsens ändrade praxis beträffande fakultativ villkorlig frigivning i förening med den lagändring på området, som genomförts från och med den 1 juli 1961, skall på ett gynnsamt sätt påverka disciplinen och arbetsviljan bland de intagna. Styrelsen har beräknat att sistnämnda reformer kommer att innebära att ca 225 årsplatser vid anstalterna friställes.

För att i möjligaste mån nyttiggöra anstaltsvistelsen för intagna med olika intressen och olika förutsättningar föreslår styrelsen, att vid fångvårdsanstalten i Mariestad på försök ordnas en lantbruksskola, och att arbetsorganisationen vid ungdomsgruppens anstalter omlägges.

Fångvårdens arbetsdrift har under budgetåret 1960/61 ökat sin omsättning till ca 33 milj. kr., vilket innebär en stegring i förhållande till budget-

året dessförinnan med 6 milj. kr., eller med 21 %. Överskottet av verksamheten blev nära 5 milj. kr. Fångantalet har varit i stort sett oförändrat under de två senaste budgetåren, varför driftresultatet innebär en förbättring av produktiviteten. Styrelsen betonar att en av de bärande idéerna vid den omdaning av fångvården, som pågår sedan några år, är att arbetet skall stå i centrum för behandlingen. Den intagne skall ges tillfälle att träna upp eller vidmakthålla sin arbetsförmåga, så att han efter anstaltstiden skall stå rustad att återinträda i förvärvslivet. För att förverkliga denna tanke har man sökt planera de nya verkstäderna i så nära anslutning som möjligt till de principer, som tillämpas inom det fria näringslivet. Även såvitt rör det äldre anstaltsbeståndet strävar styrelsen efter att rationalisera arbetsdriften och tillämpa moderna arbetsmetoder. En förutsättning härför är emellertid att tillräcklig personal ställes till förfogande.

Styrelsen framlägger vidare förslag till utvidgning och förbättring av personalutbildningen inom kriminalvården. Medel äskas därjämte för genomförande av styrelsens förslag i fråga om den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

Numera överdirektören P. Tammelin har i ett den 30 november 1960 avgivet betänkande (stencilerat) angivit vissa normer för anstalternas förseende med annan personal än tillsynspersonal. Enligt styrelsen påkallar en tillämpning av normerna en förstärkning av anstalternas assistent- och skrivpersonal. Behovet av sådan personal påverkas emellertid även av den från och med den 1 juli 1961 genomförda utvidgningen av tillämpningsområdet för fakultativ villkorlig frigivning. Utredningsmannens beräkningar måste även i andra hänseenden korrigeras. Styrelsen har i denna situation ansett sig handla riktigast genom att nu — utöver sådana yrkanden som kan för varje särskilt fall beläggas — begära en uppräknings av medelsanvisningen med visst belopp för anställande av extra assistent- och kontorspersonal och i samband med äskandena för budgetåret 1963/64 i denna del återkomma med mer preciserade yrkanden.

1. Den nya kvinnoanstalten Hinsebergs storlek (101 pl i färdigt skick) i förening med klienteletets heterogena sammansättning ställer stora krav på fångvårdsdirektörens insatser i vårdarbetet. Anstaltsledningen behöver med hänsyn härtill förstärkas med en biträdande fångvårdsinspektör i Ao 23.

2. Som framgår av det föregående är styrelsen icke utan ytterligare utredning beredd att taga ställning till vilka anstalter som behöver förstärkas med assistentpersonal. Styrelsen föreslår, att ett belopp av 280 000 kr. tills vidare beräknas under anslaget för anställande av extra sådan personal.

3. Styrelsen upprepar sitt yrkande i petita för budgetåret 1961/62 (II ht 1961 s. 84) om inrättande av ytterligare rekryteringstjänster för kvalificerad personal.

4. Enligt fångvårdsbyggnadsutredningens betänkande den 8 december 1954 (stencilerat) skall vid säkerhetsanstalten Hall i utbyggt skick finnas bl. a. en överläkare, som tillika skall vara räjongpsykiater inom säkerhetsgrup-

pen. Tjänsten bör nu ställas till förfogande för att tillgodose behovet av medicinsk sakkunskap vid uppläggnings- och vårdarbetet vid anstalten.

Inom fångvården råder brist på mentalhygieniskt utbildade fackmän. En kvalificerad psykolog bör finnas inom varje anstaltsgrupp. Till en början bör en sådan tjänst i Ae 24 inrättas vid var och en av säkerhetsgruppen, ungdomsgruppen samt östra anstaltsgruppen.

För psykometriskt arbete vid psykiatriska avdelningen på Långholmen har anvisats ett belopp av 14 000 kr. Styrelsen föreslår, efter framställning av överläkaren vid avdelningen, att i stället en psykologtjänst i Ag 21 inrättas.

I petita för budgetåret 1961/62 begärde styrelsen att assistenter med psykologisk skolning skulle anställas vid fångvårdsanstalterna Luleå, Örebro, Jönköping och Halmstad, i anledning av att dessa anstalter skulle utnyttjas som specialanstalter för svårbehandlade. Styrelsens framställning bifölls såtillvida som ett belopp av 35 000 kr. anvisades för anställande av arvodespersonal. Det har visat sig förenat med stora svårigheter att på sådana villkor anställa lämplig personal. Styrelsen begär därför ånyo assistenttjänster för dessa anstalter samt för anstalten i Kalmar, vilken styrelsen avser att utnyttja såsom specialanstalt inom säkerhetsgruppen.

5. Bevakningstjänsten vid de sex stora centralanstalterna är av sådan karaktär att den bör under fångvårdsinspektören förestås av en särskild med tjänstens olika sidor väl förtrogen tjänsteman. För ändamålet bör inrättas sex tjänster som bevakningsföreståndare i Ao 17.

6. Nyanställd tillsynspersonal bör icke utan föregående instruktion och en kortare tids tjänstgöring tillsammans med erfaren personal få gå in i schemabunden tjänst. För instruktionsverksamheten bör inrättas fem förste uppsyningsmannatjänster och en förste tillsynsmannatjänst med placering vid centralanstalterna.

7. Styrelsen upprepar sitt yrkande för budgetåret 1961/62 (II ht 1961 s. 85) om anställande av personal för viss försöksverksamhet med marknadsmässig lön.

8. Arbetsdriftledningen inom var och en av de sex anstaltsgrupperna för manligt klientel består av en ingenjör i Ae 21, en ingenjör i Ae 17 samt ett ingenjörsbiträde i Ag 12. Arbetsdriftens pågående utbyggnad kräver en kvalificerad förstärkning av driftledningarna vid anstaltsgrupperna. För att tillgodose detta behov bör sex tjänster som driftingenjörer i Ae 23 inrättas.

9. I stor utsträckning utnyttjas intagna för skrivgöromål på anstalternas industri- och verkstadskontor. En på styrelsens initiativ utförd expertundersökning visar att det är mera lönsamt att sysselsätta dessa skrivare i produktionen och i stället anställa utbildad kontorspersonal. Styrelsen föreslår, att industrikontoren vid centralanstalterna Härnösand, Långholmen, Härlanda, Malmö, Hall och Skenäs tillföres vartdera ett kanslibiträde i Ae 7 och ett biträde rb, industrikontoren vid fångvårdsanstalterna Lärbro, Mariestad, Växjö, Hällby och Mariefred vartdera ett kanslibiträde i Ae 7 samt industrikontoren vid anstalterna Hälsingborg och Hinseberg vartdera ett biträde rb.

10. Den av 1960 års riksdag beslutade utbyggnaden av säkerhetsanstalten Hall innefattar bl. a. en ny verkstadsbyggnad inrymmande tvätteri (80 pl), träindustri (30 pl), mekanisk industri (20 pl), tryckeri (15 pl) och diverse småindustri (30 pl). Byggnaden beräknas stå färdig i februari 1963. Arbetsdriftens omfattning kräver en utökning av nuvarande personal med en ingenjör i Ae 19, en förste verkmästare i Ae 17, en förman i Ae 10, två bilförare (vaktkonstaplar) i Ae 8, ett kanslibiträde i Ae 7 och ett biträde rb. Vidare bör fyra arbetsledartjänster vid samma anstalt samt en sådan tjänst vid Håga, vilka avlönas av medel från jordbruksdriften, uppföras på avlöningsstat som förmanstjänster i Ae 9.

Vid Hinsebergsanstalten erfordras — utöver av 1961 års riksdag beslutad personal (II ht 1961 s. 101) — med hänsyn till arbetsdriftens omfattning en ingenjör i Ae 19, en verkstadsförman i Ae 12 och en lastbilsförare (vaktkonstapel) i Ae 8. Växjöanstalten, som enligt beslut av samma års riksdag skall omdisponeras till säkerhetsanstalt för manligt klientel, har befunnits i omdisponerat skick kunna rymma 92 intagna mot tidigare 82. Den härav föranledda utökningen av arbetsdriften fordrar en förstärkning av redan beslutad personal (II ht 1961 s. 101) med en ingenjör i Ae 19, en verkmästare i Ae 14, en verkstadsförman i Ae 12 och en förste förrådsförman i Ae 10. I anledning av beslutad utbyggnad av anstalterna Norrtälje och Tidaholm beslöts vid 1961 års riksdag (II ht 1961 s. 99) en viss förstärkning av personalen för arbetsdriften. Fortsatta undersökningar har visat att ytterligare personal behövs, varav i Norrtälje en verkstadsförman i Ae 12 och en förste förrådsförman i Ae 10 och i Tidaholm en verkmästare i Ae 14 och en förste förrådsförman i Ae 10.

Till följd av utökad eller ändrad arbetsorganisation erfordras vid fångvårdsanstalten Hälsingborg en förste förrådsförman i Ae 10, vid anstalten i Mariefred en skogsförman i Ae 10, vid anstalten i Norrköping en förman i Ae 10, vid anstalten Ulriksfors en verkstadsförman i Ae 12 och en förråds-mästare i Ae 12, vid kolonien Bogesund en förman i Ae 9 och vid kolonien Rönås ett tekniskt biträde i Ae 12 för koloniens tillverkning av vägskyltar. Vid kolonien Sörbyn bör en med medel från jordbruksdriften avlönad arbetsledartjänst uppföras på lönestat som skogsförmanstjänst i Ae 10. Fem på grund av överbeläggning tillfälligt inrättade arbetsledartjänster, varav en vid vardera anstalterna Härlanda och Härnösand samt tre vid anstalten Långholmen, bör varaktigt inrättas och upptagas som verkstadsförmän i Ae 12. Den omfattande produktionen vid Lärbroanstalten kräver en ingenjör i Ae 19 som chef för verkstadsdriften. I samband med föreslagen utbyggnad bör anstalten Linköping tillföras en förman i Ae 10, anstalten Visby en verkmästare i Ae 14 och en verkstadsförman i Ae 12, kolonien Sjöboda två verkstadsförmän i Ae 12 samt kolonien Åby en verkstadsförman i Ae 12 och en förman i Ae 9.

11. Den nuvarande yrkesutbildningen för ungdomsfängelseklientelet är behäftad med åtskilliga brister och fyller icke de krav, som måste ställas med hänsyn till den centrala plats yrkesutbildningen har givits i lagstift-

ningen om ungdomsfängelse. Yrkesutbildningen för detta klientel bör ordnas efter följande riktlinjer. Vid mottagningsanstalten Uppsala bör de nyintagna genomgå anlagsundersökning av psykolog. De nuvarande verkstäderna vid anstalten bör ersättas med en allmänpraktisk verkstad, efter mönster från enhetsskolan. På så sätt erhålles en praktisk anlagsundersökning som komplement till den undersökning som utföres av psykologen. Efter genomgången klassificering i Uppsala under en tid av sex till sju veckor, fördelas eleverna på skilda anstalter inom ungdomsgruppen. Elever som äger begåvningsmässiga förutsättningar för en effektiv yrkesundervisning placeras på anstalterna Skenäs och Hällby, därvid Skenäs skall mottaga det mera pålitliga klientelet och Hällby rymningsbenägna eller eljest disciplinärt svårhanterliga elever. Anstalten Roxtuna, som även skall fungera som utbildningsavdelning, skall såsom hittills mottaga mentalt komplicerade fall. Till Ystadsanstalten bör, i likhet med vad nu sker, hänvisas intellektuellt underutvecklade och andra ur behandlingssynpunkt tvivelaktiga fall, medan Nyköpingsanstalten i princip skall mottaga återintagna.

Yrkesundervisningen vid Skenäs och Hällby — såväl den praktiska som teoretiska — bör ledas av yrkeslärare. Den teoretiska undervisningen bör bedrivas kursvis, varvid varje kurs bör återkomma flera gånger årligen. Teoriundervisningen i gemensamma ämnen bör dock ledas av en särskild ämneslärare. Utbildningen vid Roxtuna måste med hänsyn till klientelet psykiska tillstånd bedrivas mera individuellt. Då det ej synes lämpligt att anordna några koncentrerade teorikurser, föreligger ej heller behov av särskild ämneslärare. Vid anstalterna Ystad och Nyköping bör någon yrkesutbildning i egentlig mening inte förekomma, utan tonvikten bör i stället läggas på arbetsträning. Även vid de anstalter inom ungdomsgruppen, som mottager till tidsbestämda straff dömda unga, bör yrkesundervisning bedrivas. Denna bör få karaktären av intensivutbildning med syfte att stimulera de intagnas energi och intresse.

Det föreslagna utbildningsprogrammet kräver en utökning av personalorganisationen med följande tjänster. Vid Uppsala erfordras en biträdande psykolog i Ae 21 samt för biträde åt denne ett kanslibitråde i Ae 7. Nuvarande medelsanvisning, 15 000 kr., för yrkesrådgivning bör därvid utgå. Psykologen bör vid behov även stå till förfogande för undersökningar rörande det kvinnliga ungdomsfängelseklientelet vid Hinseberg. Vid såväl Skenäs som Hällby bör anställas en ämneslärare mot arvode. Deras undervisningsskyldighet bör bestämmas till 27 timmar per vecka under 39 veckor årligen och arvode beräknas efter löneklass BT 12 timlärarkungörelsen. I övrigt erfordras vid Skenäs två verkmästare i Ae 14 och en förman i Ae 10, vid Hällby och Mariefred vardera en verkmästare i Ae 14 samt vid Nyköping två verkstadsförmän i Ae 12.

Sex verkmästartjänster i A 14 (Skenäs 1, Hällby 1, Uppsala 1, Roxtuna 2, Mariefred 1) samt två ingenjörstjänster i A 15 (Hällby och Mariefred) bör ombildas till yrkeslärartjänster i A 15/16. Vidare bör fyra yrkesmästartjänster i A 11 (Roxtuna 2, Hällby 1, Mariefred 1) samt tio dylika tjänster

i A 10 (Uppsala 2, Hällby 3, Mariefred 3, Västerås 2) upptagas som verk-mästartjänster i Ae 14 (jfr p. 27 i det följande).

För att erhålla kompetenta sökande till yrkeslärartjänsterna bör dessa er-hålla en undervisningsskyldighet av samma omfattning som lärare vid cen-trala yrkesskolor (SFS 1958: 419). Sistnämnda lärare åtnjuter dock ferier. Då undervisningen vid ungdomsanstalterna måste fortgå året om, bör yrkes-lärarna erhålla kompensation för överstigande antal undervisningstimmar.

12. Inom fångvården finns ca 1 200 platser för sysselsättning av intagna i jordbruks- eller skogsarbete. En yrkesskola med teoretisk och praktisk ut-bildning i skogs- och jordbruk med plats för 20 elever bör anordnas vid kolonien Rödjan. Kolonien bör i anledning härav tillföras en yrkeslärare i Ae 15/16, en maskininstruktör i Ae 13, en skogsförman i Ae 10 och en upp-syningsman i Ao 12. Medel bör därjämte beräknas för arvoden åt kursledare och timplärare.

13. För sekreterarhjälp åt fångvårdsdirektörerna vid centralanstalterna bör inrättas sex kontoristtjänster i Ae 9. Det växande arbetet för råjongkam-merarna har tvingat styrelsen att anställa tillfällig biträdeshjälp åt dem. För ifrågavarande personal bör inrättas fasta tjänster, varav vid Härnösand ett kanslibitråde i Ae 7, vid Härlanda ett kanslibitråde i Ae 7 och ett biträde rb, vid Långholmen en kontorist i Ae 9, ett kanslibitråde i Ae 7 och ett bi-tråde rb samt vid vardera Malmö och Skenäs ett biträde rb. För kansligöro-mål erfordras förstärkning med ett biträde rb vid vardera Kalmar och Norr-köping samt med två och ett halvt biträde rb vid Långholmen. Nuvarande medelsanvisning för förstärkning av kontorspersonalen vid Långholmen (II ht 1957 s. 99 och 110) kan härvid utgå. I avvaktan på styrelsens fortsatta prövning av de förslag till normer för beräkning av skrivpersonal, som redo-visats i det framlagda betänkandet om fångvårdsanstalternas förseende med annan personal än tillsynspersonal, bör upptagas ett belopp av 150 000 kr. för att tillgodose behovet av skrivpersonal vid de mindre anstalterna.

14. Fångvårdens byggnadsavdelning omfattar fem verkmästare i A 14. Den omfattande byggnadsverksamhet som utföres i styrelsens egen regi på-kallar en tillfällig förstärkning med fem verkmästare i Ag 14. Vid anstalten Mariefred erfordras ytterligare en kokerska i Ae 5.

15. Genom beslut den 30 juni 1961 har Kungl. Maj:t medgivit viss utök-ning av bevakningspersonalen vid anstalterna Luleå, Örebro, Jönköping och Halmstad i anledning av anstalternas utnyttjande som specialanstalter för svårbehandlade inom råjongerna för ordinärt klientel. Fortsatt utredning har visat att ytterligare personal erfordras, nämligen vid Luleå en vaktkon-stapel i Ag 8, vid Örebro en förrådsmästare i Ag 12 och en uppsyningsman i Ag 11 samt vid Jönköping en uppsyningsman i Ag 11 och en vaktkonstapel i Ag 8. Styrelsens förslag att fångvårdsanstalten Kalmar skall utnyttjas som specialanstalt för svårbehandlade inom säkerhetsgruppen kräver en ökning av bevakningspersonalen med tre vaktkonstaplar. Styrelsen hemställer här-jämte om bemyndigande att anställa en yrkesmästare i Ag 10 vid var och en av anstalterna Luleå, Jönköping och Halmstad i avvaktan på att motsva-rande antal tjänster kan frigöras vid anstalten Kalmar.

16. Säkerhetsanstalten i Växjö kommer att erhålla ett högre platsantal än man räknade med när personalorganisationen fastställdes av 1961 års riksdag (II ht s. 101). I avvaktan på närmare prövning av personalbehovet bör medel beräknas för en uppsyningsman i A 12 och tre vaktkonstaplar i A 8.

17. De av 1961 års riksdag beslutade personalförstärkningarna för anstalterna Norrtälje och Tidaholm (II ht s. 99) i anledning av anstalternas utbyggnad från 150 till 230 platser är otillräckliga. Varje anstalt bör tillföras en fångvårdsassistent i Ae 17, två kanslibiträden i Ae 7 och en expeditiionsvakt i Ae 7.

18. Vid bifall till styrelsens förslag angående den andliga vården bör en vid fångvårdsstaten inrättad tjänst som pastor och förste lärare i Ao 21 ersättas med en tjänst som förste pastor i Ao 23 för statskyrkans resesekreterare. Merkostnaden uppgår till 4 632 kr. Ur personalförteckningen bör samtidigt avföras en tjänst som förste pastor och överlärare i Ao 23 samt en tjänst som pastor och förste lärare i Ao 21. Vidare bör beräknas 9 600 kr. för arvode åt prästerligt biträde vid Långholmen, 38 500 (17 000 + 21 500) till täckande av lönekostnaderna för frälsningsarméns och frikyrkornas resesekreterare samt 44 400 för arvoden och ersättningar till ledamöter i nämnderna för den andliga vården.

19. Som framgår närmare av redogörelsen under fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag (punkt 37) föreslår styrelsen en utökad personalutbildning. Merkostnaderna för avlöningar beräknas till sammanlagt 143 187 kr.

20. Alla nyanställda bör i princip erhålla viss träningstid. I första hand bör tillsynspersonal och arbetsledare beredas möjlighet till träning under fjorton dagar. Merkostnaderna för avlöningar beräknas till sammanlagt 96 000 kr.

21. Nuvarande medelsanvisningar för anställande av deltidsanställda fritidsledare samt praktikanter bör höjas med 20 000 resp. 69 000 kr. Under förutsättning av bifall till det under omkostnadsanslaget redovisade förslaget om utbildning av ledare för gruppsamtal, torde gruppsamtalsverksamheten kunna börja senhösten 1962. Varje gruppleddare bör, oavsett tjänsteställning, erhålla ett arvode av 15 kr. per sammanträde. De sammanlagda kostnaderna beräknas till 9 500 kr.

22. Förste läkaren vid Håga sjukhus ansvarar för kroppssjukvården vid sjukhuset och bör i anledning härav tillerkännas särskilt arvode med 2 100 kr. Arvode för rättspsykiatriska undersökningsutlåtanden utgår sedan år 1956 med 600 kr. Styrelsen hemställer, efter samråd med medicinalstyrelsen, att arvodesbeloppet med hänsyn till det pressade arbetsläget inom undersökningsväsendet höjes. Enligt styrelsen bör även den år 1957 till 45 kr. fastställda ersättningen för observationsundersökning jämlikt straffverkställighetslagen höjas. För genomförande av förslagen beräknar styrelsen en ökad medelsanvisning med sammanlagt 77 000 kr.

För närvarande utgår risktillägg till personal i arbetsdrift och bevakning vid säkerhetsanstalterna Karlstad och Norrköping. För Karlstadsanstaltens

del bör sådant tillägg inte utgå sedan planerade specialavdelningar vid Hall tagits i bruk. Tillägget bör i stället avses för personalen vid dessa avdelningar. Även personalen vid specialanstalterna för svårbehandlade samt på fasta paviljongen å Långholmen bör tillerkännas risktillägg. Vidare bör styresmännen vid dessa specialanstalter erhålla särskilt lönetillägg. Kostnadsökningen beräknas till sammanlagt 38 000 kr.

24. Styrelsens förslag till lönegradsuppflyttningar m. m. avser nära 2 000 tjänster berörande samtliga personalkategorier.

25. Antalet icke-ordinarie tjänster i förhållande till antalet ordinarie är i vissa tjänstegrader så högt, att — utöver längre väntetider till ordinarie-skap — rekryteringshämmande dubbelinnehav av tjänster uppträtt i alltför stor omfattning.

Styrelsen hemställer, att följande antal extra ordinarie tjänster överföres till ordinarie stat: 5 föreståndare i A 17, 2 verkmästare i A 14, 8 förste uppsyningsmän i A 13, 2 förste yrkesmästare i A 13, 5 tillsynsmän i A 12, 20 uppsyningsmän i A 11, 10 yrkesmästare i A 11, 10 skogsförman i A 10, 15 yrkesmästare i A 10, 5 kontorister i A 9, 50 vaktkonstaplar i A 8, 20 vårdare i A 8.

Fångvårdsanstalterna Linköping och Lärbro kommer att behövas under så lång tid att tjänsterna vid anstalterna successivt bör överföras från extra till extra ordinarie och ordinarie stat. Följande tjänster bör nu överföras till extra ordinarie stat:

	Linköping	Lärbro
Anstaltsdirektör A 21	—	1
Föreståndare A 17	1	—
Kurator A 13	—	1
Kontorist A 9	—	1
Kanslibiträde A 7	1	—
Biträde rb	1	2
Förste uppsyningsman A 13	—	1
Uppsyningsman A 12	1	—
Uppsyningsman A 11	1	4
Förste förrådsförman A 10	—	1
Verkmästare A 14	—	1
Förste yrkesmästare A 13	1	1
Yrkesmästare A 11	2	2
Skogsförman A 10	—	1
Yrkesmästare A 10	3	5
Husmor A 9	1	1

Styrelsen hemställer vidare, att följande extra tjänster överföres till extra ordinarie stat, nämligen fyra fångvårdsassistenttjänster i A 17, vilka inrättats genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 juni 1961 för handläggning av ärenden angående fakultativ villkorlig frigivning, en genom samma beslut vid

fångvårdsanstalten Hinseberg inrättad tjänst som kamrerare i A 17 i stället för en bokhållartjänst i A 15 samt fem föreståndartjänster i A 17, fem förmanstjänster i A 9 och tio husmorstjänster i A 7.

26. Den 30 juni 1961 har Kungl. Maj:t fastställt personalplaner för tillsynspersonal m. fl. vid fångvårdsanstalterna efter arbetstidsförkortningens genomförande. Genom beslutet har samtidigt godkänts ett större antal av styrelsen med hänsyn till beläggningsförhållandena beviljade tjänster. I anledning härav bör avlöningsmedel beräknas för följande extra ordinarie tjänster, nämligen sex tillsynsmän i A 12, trettioen uppsyningsmän i A 11, två förste förrädsförmän i A 10, etthundratrettioåtta vaktkonstaplar i A 8, tio vårdare i A 8, två kansliskrivare i A 10, ett kanslibiträde i A 7, två reparatörer i A 8 och tre kokerskor i A 5. Den erforderliga anslagsökningen i anledning av beslutet beräknas — med frånräknande av under anslaget beviljade medelsreserver för arbetstidsförkortningens genomförande och för tillsynspersonal vid specialanstalter (II ht 1961 s. 97, 98) till 1 074 413 kr.

27. 1961 års riksdag har beviljat avlöningsmedel för halvt budgetår för vissa tjänster i anledning av utbyggnad av anstalterna Hall, Norrtälje och Tidaholm (II ht s. 99). Medel bör beräknas för helt budgetår.

Yttranden

Statskontoret, som yttrat sig över den av styrelsen begärda förstärkningen av räjongingenjörskontoren med sex driftingenjörer, erinrar om att kontoren genom beslut av 1961 års riksdag förstärkts med fyra ingenjörer i Ae 17 och sex ingenjörskbiträden i Ag 12. Med hänsyn till den betydande personalförstärkning, som sålunda nyligen vidtagits, och då några egentliga erfarenheter av den nya organisationen ännu icke torde föreligga, anser sig statskontoret icke f. n. kunna förorda någon ytterligare utökning av ingenjörspersonalen. Dimensioneringen av samt löneställningen för denna personal torde få bli beroende av resultatet av den av styrelsen begärda översynen av arbetsdriften.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har yttrat sig över fångvårdsstyrelsens förslag i fråga om arbetsorganisationen för ungdomsgruppen och finner det angeläget att åtgärder vidtages för att undanröja nuvarande brister i yrkesundervisningen för det unga klientelet. Inrättandet av den föreslagna psykologtjänsten jämte medhjälpare samt en allmänpraktisk skolverkstad vid mottagningsanstalten i Uppsala synes vara åtgärder som är väl ägnade att fylla ett sådant ändamål. Även i övrigt torde fångvårdsstyrelsens förslag, om det genomföres, komma att vara till stort gagn för utbildningsverksamheten. Överstyrelsen framhåller vidare vikten av att lärarna har goda resurser till sitt förfogande i vad avser undervisningsmateriel, såväl beträffande den praktiska som den teoretiska utbildningen, samt att anskaffningen av produktiva arbeten för verkstäderna blir sådan att verkstadsarbetet blir intressväckande och instruktivt. Beträffande lönefrågorna förutsätter överstyrelsen, att man siktar till att erhålla fullt kompetenta lärare och att lönesättningen blir därefter.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker fångvårdsstyrelsens förslag om inrättande av lantbruksskola vid kolonien Rödjan ävensom att undervisningen vid skolan i huvudsak erhåller den föreslagna utformningen. Möjlighet bör beredas lantbruksstyrelsen att i fortsättningen följa undervisningens uppläggning och utformning. Lantbruksstyrelsen har ej heller något att erinra mot det föreslagna behovet av lärarpersonal eller mot beräkningen av kostnaderna för arvoden åt facklärare.

Departementschefen

Fångantalet har under hela 1950-talet stigit så gott som oavbrutet. Under det sistförflutna budgetåret har, såsom fångvårdsstyrelsen påvisat, en avmattning inträtt i denna utveckling. Medan medelbeläggningen under budgetåret 1959/60 uppgick till 4 865, stannade den sålunda budgetåret 1960/61 vid 4 842. Maximibeläggningen samma budgetår utgjorde 5 268 respektive 5 280. Under senare halvåret 1961 har fångantalet emellertid visat en tydlig tendens att åter stiga. Den 1 december 1961 noterades beläggningssiffran 5 174, vilket innebär en ökning med 194 jämfört med beläggningen motsvarande tidpunkt år 1960.

Det är icke möjligt att nu klarlägga orsakerna till den nämnda avmattningen i fångantalets stegring. Fångvårdsstyrelsen har för sin del framhållit, att den generösare praxis, som styrelsen tillämpat sedan den 1 juli 1960 med avseende på den fakultativa villkorliga frigivningen, i icke ringa grad torde ha bidragit till att hålla beläggningssiffrorna nere. Genom lagändring, som trätt i kraft den 1 juli 1961, har även tillämpningsområdet för denna frigivning väsentligt vidgats. Styrelsen har räknat med att genom nämnda reformer ca 225 platser kommer att friställas. Det är ännu för tidigt att helt kunna överblicka verkningarna av reformerna.

Enligt den prognos, som utarbetats inom fångvårdsstyrelsen och som grundar sig på uppgifter om befolkning och kriminalitet under åren 1953—1960, skulle under budgetåret 1962/63 medelbeläggningen öka till 5 800 och maximibeläggningen till 6 738. År 1965 skulle motsvarande siffror uppgå till 6 704 respektive 7 566. Såsom jag uttalat tidigare i liknande sammanhang kan några bestämda slutsatser icke dragas av dylika prognoser. Beräkningarna jämförda med den senaste tidens faktiska utveckling torde dock utgöra grundad anledning till antagande att en viss fortsatt ökning av fångantalet kan väntas.

Av intresse i detta sammanhang torde vidare vara vissa uppgifter, som fångvårdsstyrelsen lämnat angående olika kategorier intagna på fångvårdens anstalter. Uppgifterna, som bl. a. innefattar en jämförelse av förhållandena mellan den 1 december 1960 och motsvarande tidpunkt 1961, visar att under denna tidsperiod antalet bötesfångar ökat mest, eller från 50 till 73 (46 %). Antalet straffångar har något nedgått, medan antalet fängelsefångar, förvarade och till ungdomsfängelse dömda ökat från respektive 827 till 970 (17,3 %), 561 till 626 (11,6 %) och 314 till 351 (11,8 %). Antalet

trafikbrottslingar (rattfyllerister) bland straff- och fängelseklientelet ökade med 21,1 %. En mindre nedgång har noterats beträffande antalet häktade för brott. Däremot har antalet häktade, som undergår sinnesundersökning, fortsatt att stiga. I fråga om strafftiderna har en kraftig förskjutning skett mot kortare tider. Vad angår omsättningen av anstaltens klientel må nämnas, att under år 1960 intogs 12 166 personer.

Antalet platser vid fångvårdsanstalterna uppgick den 1 december 1961 till 4 947, varav 3 261 slutna och 1 686 öppna platser. Då antalet intagna samtidigt utgjorde 5 174, har en viss överbeläggning förelegat. Om hänsyn toges till att vissa platser icke kan utnyttjas på grund av rengöring, reparation m. m., var överbeläggningen i verkligheten större än vad de anförda siffrorna visar.

Den pågående nybyggnadsverksamheten kan under första halvåret 1962 beräknas tillföra anstaltsorganisationen tillhoppa 252 nya platser, varav 80 vid var och en av anstalterna i Norrtälje och Tidaholm, 72 vid säkerhetsanstalten Hall och 20 platser vid kvinnoanstalten Hinseberg. Arbetet med uppförandet av den vid förra årets riksdag beslutade 120-mannaanstalten i Tillberga har nyligen påbörjats och beräknas vara avslutat i början av år 1963. I enlighet med det anförda skulle, om planerade tidsschemata kan hållas, sammanlagt 372 nya platser tillkomma under tiden fram till och med budgetåret 1962/63. Övriga aktuella byggnadsprojekt kan, såsom närmare framgår av min redogörelse under kapitalbudgeten, enligt de uppgjorda planerna väntas tillföra anstaltsorganisationen nya platser först senare; det må dock nämnas, att jag vid anmälan i det följande av anslaget till anskaffning, montering och transport av baracker m. m. ämnar tillstyrka, att medel beräknas för vissa av fångvårdsstyrelsen föreslagna utbyggnader, omfattande tillhoppa 100 platser. Därest fångantalet skulle fortsätta att stiga den närmaste tiden, kan särskilda åtgärder bli nödvändiga för att tillgodose det omedelbara platsbehovet.

Vad angår anstaltens personal får jag anmäla, att den utredningsman, som tillkallats för att utreda frågan angående anstaltens behov av tillsynspersonal efter arbetstidsförkortningens genomförande, den 10 juni 1961, efter samråd med fångvårdsstyrelsen och Sveriges fångvårdsmannaförbund, avgivit förslag (stencilerat) i ämnet. Såvitt gäller behovet av personal för arbetstidsförkortningen har förslaget utmynnat i en ökning med 90 tjänster mot av styrelsen tidigare beräknat antal av 120 tjänster. Vid utredningen har vidare prövats behovet av tjänster för sådan personal, huvudsakligen tillsynspersonal, som fångvårdsstyrelsen tillfälligt anställt på grund av överbeläggningförhållanden. På grundval av utredningsmannens förslag har Kungl. Maj:t den 30 juni 1961, med stöd av riksdagens bemyndigande, fastställt personalplaner för tillsynspersonal m. fl. avseende samtliga anstalter. Med anledning härav bör, såsom styrelsen föreslagit, medel beräknas för sammanlagt 195 tjänster. De fastställda personalplanerna innefattar jämväl närmare bestämmelser för anställande av tillsynspersonal på grund av över-

beläggning eller andra särskilda omständigheter. Dylika bestämmelser erfordras emellertid även för andra kategorier tjänstemän vid anstalterna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta härom.

Vidare får jag anmäla, att den utredningsman, som den 10 februari 1958 tillkallats för att utreda frågan angående principerna för fångvårdsanstalternas förseende med annan personal än tillsynspersonal, den 30 november 1960 avgivit betänkande (stencilerat) i ämnet, innefattande vissa normer för beräkning av behovet av ifrågavarande personal. Fångvårdsstyrelsen har, under hänvisning bl. a. till att den genomförda ändringen i fråga om den fakultativa villkorliga frigivningen rubbat förutsättningarna för utredningsmannens förslag, icke velat binda sig vid de föreslagna normerna. Under sådana förhållanden finner jag icke anledning till annat ställningstagande till förslaget än att det bör tjäna som underlag för styrelsens fortsatta prövning av ifrågavarande personalbehov.

Jag övergår nu till att behandla de förslag som innefattas i fångvårdsstyrelsens framställningar.

Styrelsens förslag till ordnande av den andliga vården vid fångvårdsanstalterna syftar till en fortsatt utveckling av denna vård i dess nuvarande former. Gudstjänster och andaktsstunder skall liksom nu anordnas i samarbete mellan statskyrkan och frikyrkliga samfund. Enskilda samtal eller gruppsamtal i religiösa frågor och livsåskådningsproblem skall även i fortsättningen ha stor plats i den andliga vården. Organisationsmässigt sett innebär styrelsens förslag i korthet följande. De nuvarande religionsvårdskommittéerna vid anstalterna skall benämnas nämnder för den andliga vården. Ledamöterna i sådan nämnd, som skall finnas vid varje anstalt, skall på samma sätt som nu gäller i fråga om kommittéerna bestå av en företrädare för svenska kyrkan och en för frikyrkorna, den senare utsedd efter förslag av frikyrkliga samarbetskommittén. Trossamfund som icke erhåller representation i nämnderna förutsättes kunna medverka i den andliga vården genom att nämnderna bereder dem möjlighet härtill. Till ledamöterna i nämnderna skall utgå arvoden med upp till 500 kr. per år, beroende på anstaltens storlek, samt viss ersättning för havda kostnader. Liksom nu skall arvode om högst 30 kr. utgå till den som förrättar gudstjänst eller andaktsstund. Även nämndledamot, som utövar dylik förrättning, skall ha rätt härtill. För att stimulera trossamfunden att ägna sig åt s. k. fängelsemission — sådan utövas nu av frälsningsarmén — föreslås, att staten skall svara för kostnaderna för anställande av tre resesekreterare, av vilka en skall företräda svenska kyrkan och de båda övriga frälsningsarmén respektive frikyrkliga samarbetskommittén. För statskyrkans resesekreterare föreslås en särskild tjänst på fångvårdens stat. I fråga om frälsningsarméns och samarbetskommitténs resesekreterare föreslås ett årligt anslag av 17 000 respektive 21 500 kr. för täckande av löne- och pensionskostnader. Särskilda resebidrag förutsättes vidare utgå. Med hänsyn till Långholmsanstaltens särställning föreslås, att medel beräknas för arvodesanställning på deltid av en präst inom svenska kyrkan. Genom sitt förslag tar styrelsen avstånd från kyrkomötets

tidigare förslag om inrättande av ett flertal heltidstjänster för anstaltspräster.

Såväl frälsningsarmén som frikyrkliga samarbetskommittén har tillstyrkt fångvårdsstyrelsens förslag. Likaså kammarkollegiet, som dock har funnit en väsentligt högre ersättning till ledamöterna i nämnderna motiverad. Diakonistyrelsen samt de hörda domkapitlen har intagit en tveksam hållning, varvid bl. a. uttalats farhågor för att behovet av kontinuerlig självård icke blir tillgodosett på ett betryggande sätt genom förslaget. Enligt diakonistyrelsen och domkapitlet i Göteborg, vilka erinrar om kyrkomötets förslag, bör härmed sammanhängande frågor göras till föremål för ytterligare utredning. Stockholms domkapitel anser å sin sida, att det bör utredas huruvida den andliga vården inom fångvården låter sig inordnas i den pastoratsindelning, som beslutats från och med den 1 januari 1962. Slutligen har statskontoret ifrågasatt, om icke kostnaderna för den föreslagna tjänsten som resesekreterare för statskyrkan och arvodestjänsten vid Långholmen bör bestridas ur kyrkofonden.

För egen del vill jag erinra om att den andliga vården, innan nuvarande ordning tillkom år 1952, handhades av hel- eller deltidsanställda predikanter vid anstalterna. Genom att, såsom f. n. gäller, i stället inrätta särskilda kommittéer med representanter för såväl statskyrkan som frikyrkoorganisationerna ville man i första hand söka förstärka den religiösa verksamheten inom fångvården. Det har allmänt omvitnats att detta samarbete mellan olika samfund visat sig vara av stort värde. Jag anser därför, i likhet med fångvårdsstyrelsen, att en vidare utveckling av den andliga vården bör ske efter oförändrade riktlinjer. Styrelsens förslag finner jag ur denna synpunkt väl avvägt och jag kan till alla delar ansluta mig till detsamma. Självfallet kan, såsom framgått under remissbehandlingen, även andra åtgärder tänkas. Enligt min mening bör man emellertid tills vidare avvakta erfarenheterna av den utveckling av verksamheten, som innefattas i styrelsens förslag.

I enlighet med det anförda tillstyrker jag, att en tjänst som fångvårdspastor i Ao 23 inrättas för statskyrkans resesekreterare. I samband därmed bör nuvarande vakantsatta tjänster som lärare och pastor utgå ur personalförteckningen. Under arvodesposten bör upptagas dels de föreslagna ersättningarna om tillhoppa 38 500 kr. för de båda övriga resesekreterarna, dels ett belopp av 9 600 kr. för arvode åt prästerligt biträde vid Långholmen och dels — utöver nuvarande medelsanvisning för religionsvård — ett belopp av 44 400 kr. för arvoden och ersättningar till ledamöter i de föreslagna nämnderna för den andliga vården m. fl. För reseanslag åt resesekreterarna bör medel beräknas under anstalternas omkostnadsanslag.

I syfte att förbättra ordningen och andan på fångvårdsanstalterna beslöts vid förra årets riksdag, att anstalterna i Luleå, Örebro, Jönköping och Halmstad skall utnyttjas som specialanstalter för svårbehandlade inom räjongerna för ordinärt manligt klientel. Jag tillstyrker styrelsens förslag, att anstalten i Kalmar får utnyttjas för motsvarande ändamål inom säkerhets-

gruppen. Personalbehovet för samtliga nämnda anstalter med hänsyn till deras ändrade användning har prövats av den förutnämnde utredningsmannen för frågan om anstalternas behov av tillsynspersonal, i samråd med fångvårdsstyrelsen och fångvårdsmannaförbundet, varvid såvitt gäller de fyra förstnämnda anstalterna ytterligare tjänster utöver dem som innefattas i de av Kungl. Maj:t den 30 juni 1961 fastställda personalplanerna befunnits erforderliga. I överensstämmelse med det framlagda förslaget förordar jag, att följande extra tjänster inrättas, nämligen i Luleå en vaktkonstapel i Ag 8, i Örebro en uppsyningsman i Ag 11 och en förste förrådsförmän i Ag 10, i Jönköping en uppsyningsman i Ag 11 och en vaktkonstapel i Ag 8 samt i Kalmar tre vaktkonstaplar i Ag 8. Samtliga ifrågavarande tjänster torde, om så skulle visa sig nödvändigt, få inrättas redan under löpande budgetår.

Styrelsen har återkommit till sitt tidigare yrkande om inrättande av assistenttjänster med psykologisk utbildning vid dessa anstalter. I avvaktan på närmare erfarenheter av den nya organisationen är jag icke beredd att tillstyrka styrelsens förslag. Däremot föreslår jag, att det av förra årets riksdag anvisade beloppet för anställande av arvodesavlönad personal höjes till 50 000 kr.

Av utredningsmannens uppdrag kvarstår bl. a. att pröva behovet av tillsynspersonal för Växjöanstalten med hänsyn till dess ändrade användning som säkerhetsanstalt. Då denna prövning är beroende av vissa byggnadsarbeten, tillstyrker jag, att det av styrelsen anmälda behovet av ytterligare personal tillgodoses på så sätt att under anslaget beräknas ett belopp av 58 000 kr., och att det får ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av utredningsmannens kommande förslag besluta om inrättande av extra tjänster samt sedermera för riksdagen anmäla vidtagna åtgärder.

Av skäl som styrelsen anfört tillstyrker jag, att vid kvinnoanstalten Hinseberg inrättas en tjänst som fångvårdsinspektör i Ao 21. I detta sammanhang får jag vidare föreslå, att den inom anstaltsorganisationen förekommande tjänstebenämningen biträdande fångvårdsinspektör ändras till fångvårdsinspektör. I anslutning till styrelsens förslag förordar jag vidare, att vid säkerhetsanstalten Hall inrättas en psykologtjänst i Ae 24, för vilken bör fordras licentiatkompetens, samt vid psykiatriska avdelningen å Långholmen en psykologtjänst i Ag 21. Nuvarande medelsanvisning, 14 000 kr., för psykometriskt arbete vid avdelningen bör därvid utgå.

I likhet med styrelsen anser jag, att en förbättring av yrkesutbildningen inom ungdomsgruppen är i hög grad påkallad. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till de riktlinjer som styrelsen uppdragit för utbildningens ordnande. I fråga om det av styrelsen anmälda personalbehovet tillstyrker jag, att vid mottagningsanstalten i Uppsala inrättas en psykologtjänst i Ae 21 och en kanslibitrådestjänst i Ae 7. Nuvarande medelsanvisning, 15 000 kr., för yrkesrådgivning bör samtidigt utgå. Vid var och en av anstalterna Skenäs och Hällby, vilka skall mottaga elever som äger begåvningsmässiga förutsättningar för en effektiv yrkesutbildning, bör personalen förstärkas med

en yrkesmästare i Ae 10 samt en ämneslärare. För den senare bör beräknas timarvode enligt BT 12 timlärarkungörelsen. Vidare tillstyrker jag, att vid vardera anstalterna Roxtuna och Mariefred inrättas en yrkesmästartjänst i Ae 10. Den av styrelsen berörda frågan om särskild kompensation åt yrkeslärarna vid anstalterna med hänsyn till att undervisningen måste fortgå året om kan jag icke tillstyrka.

I det föregående har jag anmält, att Kungl. Maj:t den 1 december 1961 uppdragit åt statskontoret att i samråd med fångvårdsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen utreda frågan om organisationen av fångvårdens arbetsdrift. Med hänsyn härtill kan jag i huvudsak tillstyrka endast sådana personalförstärkningar för arbetsdriften vid anstalterna som erfordras på grund av ökat antal platser. I enlighet härmed förordar jag, att tjänster inrättas för följande personal, nämligen vid Bogesund en förman i Ae 8, vid Hall en verkmästare i Ae 14, en vaktkonstapel i Ae 8 (bilförare) och ett kanslibiträde i Ae 7, vid Hinseberg en förman i Ae 9 och en vaktkonstapel i Ae 8 (bilförare), vid Hälsingborg en förman i Ae 8, vid Härlanda en yrkesmästare i Ae 10, vid Långholmen två yrkesmästare i Ae 10 och en förman i Ae 8, vid Mariefred en skogsförman i Ae 10, vid Sjöboda två yrkesmästare i Ae 10, varjämte en yrkesmästare i Ae 11 vid samma anstalt bör uppflyttas till förste yrkesmästare i Ae 13, vid Ulriksfors en förman i Ae 8, vid Åby en yrkesmästare i Ae 10 och en förman i Ae 8 samt vid anstalten i Växjö en verkmästare i Ae 14, en yrkesmästare i Ae 11 och en förste förrådsförman i Ae 10. Medel för tjänsterna i Växjö bör till följd av pågående byggnadsarbeten beräknas endast för ett halvt budgetår.

Styrelsens förslag om tjänster för kontorspersonal vid industrikontoren tillstyrker jag såtillvida, att jag föreslår att 60 000 kr. anvisas för anställande av tillfällig arbetskraft. Beträffande styrelsens yrkanden om annan kontorspersonal förordar jag, att följande tjänster inrättas, nämligen vid Långholmen en kontorist i Ae 9, ett kanslibiträde i Ae 7 samt fyra biträden i reglerad befordringsgång (ett på halvtid), vid Härnösand ett kanslibiträde i Ae 7, vid Härlanda ett kanslibiträde i Ae 7 och ett biträde i reglerad befordringsgång (på halvtid) samt vid vardera anstalten i Malmö och Skenäs ett biträde i reglerad befordringsgång. Vidare tillstyrker jag, att i Mariefred inrättas en ekonomibiträdestjänst i Ae 4.

I enlighet med beslut av 1961 års riksdag har medel ställts till styrelsens förfogande för ökad utbildning av anstalternas tillsynspersonal. Någon ytterligare medelsanvisning härför är jag icke beredd tillstyrka. Däremot förordar jag att medel anvisas för den av styrelsen föreslagna utbildningen av ledare för gruppsamtal. För ändamålet bör beräknas ett belopp av 41 000 kr., varav 18 000 kr. under förevarande anslag och 23 000 kr. under fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag. Vidare tillstyrker jag, att nuvarande medelsanvisning för fritidsledare uppräknas med 10 000 kr. och att därav får bestridas kostnader för de av styrelsen föreslagna arvoden för gruppledare.

1961 års riksdag har under höstsessionen godkänt i propositionen nr 185 föreslagna riktlinjer för en omorganisation av det rättspsykiatriska un-

dersökningsväsendet. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t den 15 december 1961 beslutat om en höjning av vissa ersättningsbelopp för sinnesundersökningar m. m. Med anledning härav bör under arvodesposten beräknas en ökad medelsanvisning med 50 000 kr.

Utöver vad som framgår av det föregående kan jag inte tillstyrka de av fångvårdsstyrelsen under rubriken personalförstärkningar m. m. upptagna förslagen. Vid bifall till mina förslag skulle sammanlagt 50 nya tjänster inrättas.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet föreslagit vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör medel beräknas för uppflyttning av en vaktkonstapeltjänst i Ao 8 till husmorstjänst i Ao 9 vid Karlskronaanstalten samt av två tjänster som husmor i Ae 7 vid Bogesund respektive Skogsgård till Ae 9. I övrigt kan jag icke tillstyrka några lönegradsuppflyttningar.

I fråga om den av styrelsen föreslagna ordinarie- och extraordinariesättningen av tjänster föreslår jag, att två föreståndare i Ae 17, två verkmästare i Ae 14, fem förste uppsyningsmän i Ae 13, fem tillsynsmän i Ae 12 och fyra uppsyningsmän i Ae 11 uppföres på ordinarie stat. Vidare bör en på övergångsstat upptagen yrkeslärtjänst i Ao 15/16 återföras till ordinarie stat. En verkmästartjänst i Ao 14 bör samtidigt utgå.

På extraordinarie stat bör upptagas dels de av styrelsen föreslagna extra tjänsterna vid anstalterna Lärbro och Linköping, dels av de extra tjänster, vilka inrättats med anledning av de av Kungl. Maj:t godkända personalplanerna för tillsynspersonal m. fl., tre tillsynsmän i Ag 12, sexton uppsyningsmän i Ag 11, sextionio vaktkonstaplar i Ag 8 och fyra vårdare i Ag 8, dels ock två föreståndare i Ag 17 samt en kamrerare i Ag 17 vid Hinsebergsanstalten. En för sistnämnda anstalt avsedd bokhållartjänst i Ae 15 bör därvid utgå.

De av mig i det föregående framlagda förslagen ökar medelsbehovet under anslaget med 1 104 000 kr. För automatiska utgiftsförändringar bör beräknas ett belopp av 2 090 000 kr. Anslaget bör alltså uppföras med (42 922 000 + 3 194 000) 46 116 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för fångvårdsanstalterna, som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	12 395 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	901 000

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förlagsvis	22 305 000
4. Rörligt tillägg, förlagsvis	9 821 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, förlagsvis	694 000
Summa kr.	46 116 000

c) till *Fångvårdsanstalterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förlagsanslag av 46 116 000 kr.

[37] 4. *Fångvårdsanstalterna*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	18 254 000	16 550 138
1961/62 (statsliggaren s. 137)	20 322 000	
1962/63 (förlags)	20 802 000	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8, 26/9 1961) hemställer, att anslaget höjes med 678 000 kr.

	Nettoutgift 1960/61 ¹	Anvisat 1961/62	Begärd ökning eller minskning
1. Sjukvård m. m. för personal	76 510	80 000	+ 5 000
2. Reseersättningar	645 859	900 000	+ 50 000
3. Bränsle, lyse och vatten	2 735 748	3 600 000	— 200 000
4. Övriga expenser	587 706	620 000	+ 50 000
5. Inköp och underhåll av inventarier	305 163	320 000	+ 220 000
6. Inköp och underhåll av bilar	124 723	145 000	—
7. Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	694 431	780 000	+ 120 000
8. Utspisning	6 201 021	7 300 000	— 100 000
9. Beklädnad och sängkläder	1 582 860	1 700 000	+ 200 000
10. Hälso- och sjukvård	1 217 544	1 420 000	+ 70 000
11. Undervisning och fritidssysselsätt- ning	242 700	252 000	+ 93 000
12. Bibliotek vid fångvårdsanstalter ...	39 857	44 000	+ 11 000
13. Omkostnader för permitterade, fri- givna och utskrivna	1 046 343	1 243 000	+ 27 000
14. Utbildning av personal	167 909	233 000	+ 112 000
15. Diverse utgifter	123 813	145 000	+ 10 000
16. Fångtransport	958 710	1 250 000	—
17. Tjänstedräkt åt befattningshavare .	195 868	145 000	—
18. Understöd åt intagnas familjer	86 167	95 000	+ 10 000
19. Driftkostnader för televisionsbevak- ning	6 688	50 000	—
	17 039 620	20 322 000	+ 678 000

¹ Här ingår vissa utgifter bokförda under anslaget till driftkostnader för tillfälliga förläggningar. Detta anslag har upphört från och med budgetåret 1961/62.

Motiv

Med utgångspunkt från en uppskattad genomsnittsbilagning av ca 5 800 under budgetåret 1962/63 skulle under eljest oförändrade förhållanden omkostnaderna för nämnda budgetår totalt komma att uppgå till 20 380 000 kr. Liksom i föregående års anslagsaskanden räknar styrelsen emellertid med en årlig höjning av kostnadsläget med 2 procent, eller för budgetåren 1961/62 och 1962/63 408 000 resp. 416 000 kr. För sistnämnda budgetår skulle alltså de beräknade omkostnaderna komma att uppgå till i runt tal 21 200 000 kr. Då de olika omkostnadsposternas relativa andel i anslagets totalsumma i stort sett är tämligen oförändrad från det ena året till det andra, har det sålunda uppskattade medelsbeloppet slagits ut på de olika posterna efter de på dem erfarenhetsmässigt belöpande andelstalen. Avvikelser från den schematiska beräkningen har dock gjorts beträffande i det följande särskilt angivna punkter.

2. *Reseersättningar.* På grund av rekryteringsläget är det ej längre möjligt att använda s. k. besparingstraktamente (d. v. s. traktamente med det belopp som enligt tilläggsbestämmelserna till allmänna resereglementet utgår från och med 16:e dygnet). Härigenom kan beräknas en merutgift av lägst 100 000 kr. Den beslutade höjningen av traktamentena ökar utgifterna med ca 50 000 kr. Vidare upptages i reseanslag till de föreslagna resesekreterarna för den andliga vården 27 000 kr. Med hänsyn jämväl till pågående utbyggnad av anstaltsorganisationen upptages posten med 950 000 kr.

3. *Bränsle, lyse och vatten.* Vid beräkningen av medelsbehovet har hänsyn tagits till de från den 1 juli 1961 höjda arbetspremierna.

4. *Övriga expenser.* Kostnaderna för skrivmaterialier och blankettryck beräknas till 180 000 kr. och för telegram, telefon m. m. till 490 000 kr. eller till sammanlagt 670 000 kr. Härjämte hemställs, att telefonkostnaderna för den expanderande arbetsdriften, vilka uppskattas till 130 000 kr., får bestridas från specialstaterna för verkstadsdriften resp. jordbruksdriften.

5. *Inköp och underhåll av inventarier.* Fångvårdens byggnadskommitté har i betänkande angående Fångvårdsanstaltens optimala storlek (SOU 1959:6) beräknat årskostnaden per plats till ca 500 kr. för underhåll av inventariebeståndet. Styrelsen beräknar — som ett första led i en successiv upprustning — årskostnaden till 100 kr. per intagen, vilket efter ett platsantal av 5 413 för år 1962 ger avrundat 540 000 kr.

7. *Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler.* Med beaktande av den från den 1 juli 1961 medgivna höjningen av arbetspremierna upptages posten till 900 000 kr.

8. *Utspisning.* Ingredienserna i kosten uppgår enligt basåret för konsumentprisindex (1949) till kr. 1: 82 per intagen och dag. Index-talet för juni 1961 är 181, varför kostpriset blir kr. 3: 30 per intagen och dag eller vid genomsnittlig bilagning av 5 790 under budgetåret 1962/63 ($5\,790 \times 365 \times 3:30$) 6 974 055 kr. Kostnaderna för handräckningspremier beräknas till 225 000 kr. Posten skulle alltså behöva uppföras med ($6\,974\,055 + 225\,000$) avrundat 7 200 000 kr.

11. *Undervisning och fritidssysselsättning.* Den uppskattade ökningen av genomsnittsbeläggningen väntas öka utgifterna med 45 000 kr. Härutöver beräknas 5 000 kr. för förhyrning av filmer med religiöst innehåll och 5 000 kr. för konferenser i anslutning till styrelsens förslag om den andliga vården, 18 000 kr. till undervisnings- och övningsmaterial för den föreslagna jordbruksskolan vid Rödjan samt 20 000 kr. för att täcka det ökade behov av fritidssysselsättning som uppkommit genom arbetstidsförkortningen. Medelsbehovet under posten uppskattas således till (252 000 + 45 000 + 5 000 + 5 000 + 18 000 + 20 000) 345 000 kr.

12. *Bibliotek vid fångvårdsanstalter.* Efter gällande grunder (10 kr. per vårdplats) och ett platsantal av 5 413 för år 1962 beräknas en medelsåtgång av 55 000 kr.

14. *Utbildning av personal.* För innevarande budgetår anvisat belopp medger att utbildningen för 30 aspiranter i tillsynstjänst kan ökas från fem till tolv veckor. Inom ramen för anslaget kan vidare anordnas två grundkurser med vardera 30 deltagare om sex veckor för vaktkonstaplar och vårdare, som tidigare icke erhållit grundutbildning. Även dessa bör erhålla en utbildning på tolv veckor. Kostnaden för denna ökade utbildning uppgår till 62 000 kr. Enligt gällande bestämmelser får 15 arbetsledare delta i yrkeskurser utanför fångvården om högst sex veckor. Medgivandet bör utsträckas till att omfatta 30 arbetsledare, varjämte nuvarande bestämmelser om s. k. besparingstraktamente bör slopas. Även extra arbetsledare, tillhörande avdragsgrupp 3, bör få åtnjuta oavkortad lön under yrkeskurser. Merkostnaderna för resor och traktamenten vid en utvidgning av arbetsledarkursen beräknas till 23 000 kr. I enlighet med önskemål från överläkarna vid de psykiatriska avdelningarna bör tre tjänstemän vid avdelningarna beredas möjlighet att med oavkortad lön praktisera vid mentalsjukhus. Rese- och traktamentskostnader i samband härmed uppskattas till 3 600 kr. Möjlighet bör vidare finnas att utbilda gruppleadare för gruppsamtal (group counselling). Sådan utbildning bör meddelas vid två centrala 10-dagarskurser med 20 deltagare i varje kurs. Kostnaderna uppgår till 15 200 kr. Parallellt med den centrala kursen bör anordnas kurser även vid tre anstalter. Kostnaderna för sistnämnda kurser beräknas till 7 500 kr. Posten föreslås sålunda uppförd med (233 000 + 62 000 + 23 000 + 3 600 + 15 200 + 7 500) avrundat 345 000 kr.

15. *Diverse utgifter.* Vid beräkningen av medelsbehovet har hänsyn tagits till höjningen av arbetspremierna.

19. *Driftkostnader för televisionsbevakning.* Från posten bör bestridas kostnader för underhåll av även andra tekniska bevakningshjälpmedel än television, såsom avlyssningsanläggning, samtalsanläggning, bärbar radio m. m.

Departementschefen

Vid behandlingen i det föregående av fångvårdsanstalternas avlöningsanslag har jag tillstyrkt styrelsens förslag om anvisande av medel för resean-

slag åt de avsedda resesekreterarna för den andliga vården. I nämnda sammanhang har jag vidare förordat att medel anvisas för att möjliggöra den av styrelsen föreslagna utbildningen av ledare för gruppsamtal. Under hänsynstagande härtill samt till styrelsens beräkningar i övrigt föreslår jag, att anslaget höjes med sammanlagt 480 000 kr. på sätt framgår av följande sammanställning.

	Ökning eller minskning
Sjukvård m. m. för personal	+ 5 000
Reseersättningar	+ 50 000
Bränsle, lyse och vatten	— 250 000
Övriga expenser	+ 115 000
Inköp och underhåll av inventarier	+ 110 000
Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	+ 70 000
Beklädnad och sängkläder	+ 200 000
Hälso- och sjukvård	+ 50 000
Undervisning och fritidssysselsättning	+ 63 000
Bibliotek vid fångvårdsanstalter	+ 11 000
Omkostnader för permitterade m. fl.	+ 23 000
Utbildning av personal	+ 23 000
Diverse utgifter	+ 10 000
Understöd åt intagnas familjer	+ 10 000
Driftkostnader för telefonsbevakning	— 10 000
Summa kr. + 480 000	

Vid beräkningen av posten till reseersättningar har jag i likhet med fångvårdsstyrelsen utgått från att bestämmelserna i allmänna resereglementet tillämpas i fråga om traktamentsbeloppen. Beträffande posten till övriga expenser har jag till skillnad mot styrelsen räknat med att telefonkostnaderna för arbetsdriften alltjämt skall belasta förevarande anslag. Styrelsens förslag om att dessa kostnader i stället skall bestridas från specialstaterna för arbetsdriften torde böra närmare prövas i samband med den översyn av dessa stater som innefattas i statskontorets uppdrag att verkställa utredning angående arbetsdriften. Vad slutligen beträffar posten till driftkostnader för telefonsbevakning har jag i likhet med styrelsen räknat med att från posten skall bestridas kostnader för underhåll av även andra tekniska bevakningshjälpmedel än television.

Under övriga förut ej särskilt upptagna poster i omkostnadsstaten räknar jag med oförändrad medelsanvisning.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med (20 322 000 + 480 000) 20 802 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 20 802 000 kr.

[38] 5. Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	2 400 000	751 918
1961/62 (statsliggaren s. 139)	1 000	
1962/63 (förslag)	1 000 000	

Vid utgången av budgetåret 1960/61 fanns under anslaget en reservation av 4 141 207 kr., varav i runt tal 692 043 kr. var disponerade genom beslut av Kungl. Maj:t.

I. Förslag av fångvårdsstyrelsen

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8, 22/11 1961) hemställer om medel för följande ändamål. För komplettering av maskin- och verktygsutrustningen vid befintliga anstalter i samband med löpande översyn och rationalisering föreslår styrelsen en från 300 000 till 450 000 kr. ökad medelsanvisning. I sistnämnda belopp ingår 80 000 kr. för anskaffande av bussar för persontransporter inom skogs- och jordbruksdriften. Under anslaget till vissa byggnadsarbeten för fångvården äskar styrelsen medel till om- och nybyggnad av verkstäder vid vissa anstalter. Kostnaderna för erforderlig komplettering av maskin- och verktygsutrustningen vid anstalterna uppskattas till sammanlagt 390 000 kr., varav 55 000 kr. avser anstalten Härnösand, 95 000 kr. kolonien Sjöboda, 50 000 kr. Visbyanstalten, 170 000 kr. Växjöanstalten och 20 000 kr. anstalten Nyköping. Den föreslagna yrkesskolan för skogs- och jordbruksarbete vid kolonien Rödjan fordrar viss komplettering av utrustningen. Det erforderliga beloppet uppskattas till 20 000 kr. För maskin- och verktygsutrustning vid de av styrelsen föreslagna fem nya, öppna 120-mannaanstalterna (jfr kapitalbudgeten) beräknas ett belopp av sammanlagt 4 000 000 kr. Styrelsen räknar med att en tredjedel av detta belopp, eller 1 350 000 kr., behöver anvisas för budgetåret 1962/63. Det sammanlagda medelsbehovet för sistnämnda budgetår enligt styrelsens beräkningar uppgår alltså till $(450\,000 + 390\,000 + 20\,000 + 1\,350\,000)$ 2 210 000 kr.

II. Förslag av fångvårdens byggnadskommitté

Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 31/8 1961) anför — såvitt avser anstalter vilka utrustas av kommittén — att kostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg till centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II) efter prisläget den 1 januari 1958 beräknats till 1 535 000 kr. Till följd av prisstegringar samt beslutad utökning från 40 till 80 platser av ett planerat tvätteri räknar kommittén nu med en kostnadsökning av 790 000 kr. Kostnaderna för maskinutrustning till den nya administrationsbyggnaden vid anstalten — ingår i utbyggnadsetapp III — har av kommittén beräknats till 75 000 kr. Kostnadsramen torde sålunda böra höjas till (1 535 000

+ 790 000 + 75 000) 2 400 000 kr. Beträffande anstalterna Skenäs, Mariefred, Hällby, Tidaholm, Norrtälje och Hinseberg räknar kommittén med oförändrade kostnadsramar. För de nu nämnda sju anstalterna har Kungl. Maj:t hittills anvisat tillhoppa 4 000 000 kr., vilket belopp torde vara förbrukat vid utgången av löpande budgetår. För budgetåret 1962/63 förutses ett medelsbehov av 2 225 000 kr. Kostnaderna för maskin- och verktygsanskaffning till första byggnadsetappen av den planerade centralanstalten Kumla (administrationsbyggnad, tre allmänna förläggningsbyggnader och fabrik) har av kommittén beräknats till 1 600 000 kr. Uppförandet av anstalten är avsett att påbörjas våren 1962 och avslutas hösten 1964. Medel för utrustning har hittills icke anvisats. För nästa budgetår erfordras 125 000 kr. Enligt kommitténs beräkningar uppgår sålunda den erforderliga medelsanvisningen för budgetåret 1962/63 till (2 225 000 + 125 000) 2 350 000 kr.

Under anslaget äskas alltså av fångvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté tillhoppa (2 210 000 + 2 350 000) 4 560 000 kr.

Departementschefen

Medel för utrustning av fångvårdsanstalterna anvisas under förevarande anslag såvitt gäller maskiner och verktyg samt under det närmast följande anslaget i vad avser inventarier.

Fångvårdsstyrelsen har vid sina beräkningar av medelsbehoven under anslagen i båda fallen utgått från att flera nya 120-mannaanstalter — utöver den av förra årets riksdag beslutade anstalten i Tillberga — skall tillkomma budgetåret 1962/63. Såsom närmare kommer att framgå av min redogörelse vid anmälan av kapitalbudgeten har Kungl. Maj:t numera meddelat beslut om projektering eller utarbetande av byggnadsprogram för ytterligare sådana anstalter. Med undantag av Tillbergaanstalten kan emellertid icke någon av dessa anstalter väntas bli färdig inom sådan tid att medel för utrustning behöver beräknas redan för nämnda budgetår. I detta sammanhang vill jag vidare framhålla, att utrustningsfrågorna för berörda anstalter, i enlighet med tidigare tillämpad praxis i fråga om fördelning av uppgifter på styrelsen och fångvårdens byggnadskommitté, i fortsättningen bör handläggas av kommittén.

Vad angår fångvårdsstyrelsens beräkningar i övrigt av medelsbehoven under nämnda anslag, ävensom de av fångvårdens byggnadskommitté under samma anslag framställda förslagen, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare prövning fastställa kostnadsramar för varje projekt samt, efter hand som behov därav uppkommer, ställa medel till förfogande.

Med hänsyn till storleken av de odisponerade behållningarna under anslagen samt till att en viss eftersläpning i fråga om utbetalningarna erfarenhetsmässigt uppkommer, synes medelsanvisningarna under anslagen för budgetåret 1962/63 kunna begränsas till 1 000 000 respektive 750 000 kr.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t, såvitt gäller förevarande anslag, måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

[39] 6. Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	2 000 000	419 293
1961/62 (statsliggaren s. 139)	450 000	
1962/63 (förslag)	750 000	

Vid utgången av budgetåret 1960/61 fanns under anslaget en reservation av 2 874 489 kr., varav i runt tal 537 353 kr. var disponerade genom beslut av Kungl. Maj:t.

I. Förslag av fångvårdsstyrelsen

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8, 22/11 1961) hemställer om medel för följande ändamål. För modernisering av köksutrustningen vid äldre anstalter, för installerande av centralradioanläggning, för anskaffande av fritidsinventarier (även för den andliga vården) samt för inköp av arbetsunderlättande inventarier föreslår styrelsen ett oförändrat belopp av 300 000 kr. Under olika anslag äskar styrelsen medel för utbyggnad av anstalterna Växjö, Sjöboda, Rödjan, Åby, Skogsgård och Singeshult med sammanlagt 98 platser. Kostnaderna för inventarieutrustning beräknas till 3 000 kr. per plats, eller tillhopa 294 000 kr. Kostnaderna för utrustning av de av styrelsen föreslagna fem 120-mannaanstalterna upptages till totalt 3 700 000 kr., motsvarande ca 6 000 kr. per plats. För budgetåret 1962/63 räknar styrelsen med en medelsåtgång av 2 500 000 kr. Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1962/63 uppgår sålunda enligt dessa beräkningar till (300 000 + 294 000 + 2 500 000) 3 094 000 kr.

II. Förslag av fångvårdens byggnadskommitté

Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 31/8 1961) anför — såvitt avser anstalter vilka utrustas av kommittén — att den av Kungl. Maj:t fastställda kostnadsramen för inventarieanskaffning till centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II, med undantag av verkstadsbyggnad) upptar ett belopp av 725 000 kr. Inventariekostnaderna för den nya verkstadsbyggnaden har kommittén beräknat till 215 000 kr. Kostnaderna för inventarieanskaffning till den nya administrationsbyggnaden — ingår i etapp III — beräknade kommittén tidigare till 1 150 000 kr. efter prisläget den 1 juli 1959. På grund av prisstegringar erfordras en uppräknings av beloppet med 160 000 kr. Kostnadsramen för anstalten torde sålunda böra höjas till (725 000 + 215 000 + 1 150 000 + 160 000) 2 250 000 kr. Någon omräkning av fastställ-

da kostnadsramar för anstalterna Mariefred, Hällby, Tidaholm, Norrtälje och Hinseberg har icke ansetts påkallad. För samtliga nu nämnda sex anstalter har Kungl. Maj:t hittills anvisat tillhoppa 4 800 000 kr. Medelsåtgången intill utgången av löpande budgetår uppskattar kommittén till 5 100 000 kr. För budgetåret 1962/63 förutses ett medelsbehov av 600 000 kr. Inventariiekostnaderna för Kumlaanstaltens första etapp beräknar kommittén till 1 900 000 kr. Några medel har icke anvisats. För budgetåret 1962/63 räknar kommittén med en medelsåtgång av 100 000 kr. Den erforderliga medelsanvisningen för budgetåret 1962/63 uppgår sålunda enligt kommitténs beräkningar till 700 000 kr.

Under anslaget äskas alltså av fångvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté tillhoppa (3 094 000 + 700 000) 3 794 000 kr.

Departementschefen

Under återopande av vad jag anfört under nästföregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kr.

[40] 7. *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	2 400 000	994 488
1961/62 (statsliggaren s. 139)	1 000	
1962/63 (förslag)	800 000	

Från anslaget bestrides kostnader för anskaffande av baracker för förläggnings-, expeditions-, verkstads- och förrådsutrymmen m. m. Vid utgången av budgetåret 1960/61 fanns under anslaget en reservation av 2 620 704 kr., varav i runt tal 1 531 000 kr. var disponerade genom beslut av Kungl. Maj:t.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8 1961) anmäler, att styrelsen ämnar under löpande budgetår till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till disposition av tillgängliga medel under anslaget samt att ytterligare medel erfordras för att täcka aktuella behov. I första hand behöver medel tagas i anspråk för en utbyggnad av kolonierna Singeshult och Skogsgård till vardera 60 platser. Kostnaderna beräknas till sammanlagt ca 375 000 kr. Styrelsen kommer vidare att föreslå utbyggnad av kolonien Åby från 40 till 60 platser. Då vissa befintliga byggnader behöver ersättas med nya, torde kostnaderna icke komma att understiga 600 000 kr. Med hänsyn till det trängande behovet av platser inom säkerhetsgruppen planeras en koloni såsom ett annex till säkerhetsanstalten Hall. Kostnaderna för kolonien, som skall bestå av 30 plat-

ser, uppskattas till 400 000 kr. Kolonien Sjöboda bör utbyggas från 15 till 40 platser. Medel för erforderlig utökning av snickeriverkstaden bör anvisas under anslaget till vissa byggnadsarbeten för fångvården, medan kostnaderna för övriga byggnadsarbeten — beräknade till ca 450 000 kr. — bör belasta förevarande anslag. En av förlägningsbyggnaderna vid kolonien Vångdalen är nedsliten och behöver ersättas med nya bostadsutrymmen, för vilka kostnaderna uppskattas till ca 300 000 kr. Med hänsyn till dessa aktuella projekt samt till att ytterligare behov under den närmaste framtiden kan uppkomma föreslår styrelsen, att anslaget uppföres med 2 500 000 kr.

Departementschefen

I nuvarande läge med stigande fångantal är det angeläget att medel står till förfogande för att snabbt kunna tillföra anstaltsorganisationen ytterligare platser. De av fångvårdsstyrelsen redovisade projekten syftar i huvudsak härtill. Flertalet av dessa projekt befinner sig emellertid ännu på utredningsstadiet. Med hänsyn härtill och till storleken av den odisponerade be-
hållningen under anslaget synes medelsanvisningen för budgetåret 1962/63 kunna begränsas i förhållande till fångvårdsstyrelsens förslag. Jag föreslår, att anslaget uppföres med 800 000 kr.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

[41] 8. Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fångvården, m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	89 000	88 898
1961/62 (statsliggaren s. 140)	89 000	
1962/63 (förslag)	89 000	

Från anslaget bestrides dels ersättning till föreningen Skyddsvärnet i Stockholm för omhändertagande på Björkahemmet av intagna, som permitterats från ungdomsanstalt, och dels avgifter för inackordering i enskilda hem av sådana intagna.

I enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 31/8 1961) förordar jag, att anslaget uppföres med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fångvården, m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 89 000 kr.

[42] 9. Interneringsnämnden

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	43 000	40 652
1961/62 (statsliggaren s. 140)	43 000	
1962/63 (förslag)	43 000	

I enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 31/8 1961) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Interneringsnämnden* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 43 000 kr.

[43] 10. Ungdomsfängelnsnämnden

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	25 000	34 904
1961/62 (statsliggaren s. 140)	28 000	
1962/63 (förslag)	31 000	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget med hänsyn till beräknad belastning höjes med 3 000 kr.

Departementschefen

Jag har icke funnit anledning till erinran mot vad fångvårdsstyrelsen föreslagit. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ungdomsfängelnsnämnden* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 31 000 kr.

[44] 11. Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 601 000	1 603 697
1961/62 (statsliggaren s. 141) ..	1 992 000	
1962/63 (förslag)	2 717 000	

Förslag av 1956 års eftervårdsutredning

1956 års eftervårdsutredning¹ har den 6 april 1961 avgivit betänkande angående kriminalvård i frihet (SOU 1961: 16), innefattande förslag rörande personundersökning, åtgärder till förbättrande i olika avseenden av efter-

¹ Generaldirektören G. Vahlberg, ordf., ledamoten av riksdagens andra kammare socialinspektören Brita Elmén, generaldirektören T. Eriksson, byråchefen B. Forssell, numera statssekreteraren B. Hult, numera kanslirådet O. Melén, ledamoten av riksdagens första kammare förste kontoristen S. Mellqvist, skyddskonsulenten B. Nyblom och förbundsdirektören E. Wahlberg.

vården och övrig kriminalvård i frihet, åtgärder som i organisatoriskt hänseende är påkallade för ett genomförande av föreliggande förslag till brottsbalk samt de frivilliga skyddsföreningarnas framtida ställning.

Över eftervårdsutredningens betänkande har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet — efter hörande av statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt föreningarna Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler — Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, hovrätten för Övre Norrland, fångvårdsstyrelsen — efter hörande av anstaltsnämnderna vid centralanstalterna och anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten Hinseberg samt fångvårdsdirektörerna ävensom skyddskonsulenterna — interneringsnämnden, ungdomsfängelssenämnden, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, länsstyrelsen i Stockholms län — efter hörande av landsfogden i länet och statens socialvårdskonsulent i första distriktet — länsstyrelsen i Jönköpings län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län — efter hörande av landsfogden i länet, statsåklagaren i Göteborg och skyddskonsulenterna i Göteborgs distrikt — länsstyrelsen i Kopparbergs län — efter hörande av t. f. landsfogden i länet, häradshövdingen i Nedansiljans domsaga och landsfiskalen i Borlänge distrikt — länsstyrelsen i Gävleborgs län — efter hörande av landsfogden i länet och föreningen Gävleborgs läns landsfiskaler — Stockholms rådhusrätt, Göteborgs rådhusrätt, rådhusrätten i Malmö, länsförvaltningsutredningen, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Svenska fångvårdssällskapet, föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter, Svenska skyddsförbundet, föreningen Skyddsvärnet i Stockholm, föreningen Skyddsvärnet i Göteborg och Statstjänstemännens Riksförbund.

I det följande lämnas en redogörelse för utredningens förslag och däröver avgivna yttranden huvudsakligen i vad avser åtgärder av organisatorisk art. Vid framställningen har — på samma sätt som i betänkandet — såsom sammanfattande benämning av den behandling och understödjande verksamhet som avser kriminalvårdens klientel utom anstalt använts beteckningen frivård.

Frivårdens nuvarande organisation

Eftervårdsutredningen anför att ett flertal organ fullgör till frivården hörande uppgifter såsom övervakning och tillsyn, bostads- och arbetsanskaffning, personundersökningar m. m. Sålunda åligger det bl. a. fångvårdsstyrelsen enligt sin instruktion att, där det ej ankommer på annan myndighet, främja och öva tillsyn över eftervården av dem som frigivits eller utskrivits från fångvårdsanstalt samt övervakningen av villkorligt dömda. Genom den i instruktionen angivna begränsningen har från fångvårdsstyrelsens ledning i princip undantagits provutskrivna förvarade, som lyder under interneringsnämnden, och provutskrivna ungdomsfängelseelever, som lyder under ungdomsfängelssenämnden. Övervakningen av villkorligt dömda står under

tillsyn av vederbörande övervakningsdomstol eller dess övervakningsnämnd, där sådan finnes inrättad. Då emellertid eftervården både av villkorligt frigivna och villkorligt dömda samt i viss mån även såvitt gäller provutskrivna förvarade och ungdomsfängelseelever praktiskt utövas eller övervakas av skyddskonsulentorganisationens befattningshavare och dessa i sin tur sorterar under fängvårdsstyrelsen, kan styrelsen ej undgå att taga befattning med löpande ärenden inom i det närmaste hela den fria kriminalvården. Enligt lagen om villkorlig frigivning skall även frågor om fakultativ villkorlig frigivning och om åtgärder mot villkorligt frigiven, som underlåtit att iakttaga vad som åligger honom till följd av den villkorliga frigivningen, handläggas av fängvårdsstyrelsen, förstärkt på visst sätt.

Bland andra organ som har att taga befattning med frivården nämner utredningen fängvårdsanstaltens styresmän, vilka enligt straffverkstälighetslagen åligger att vidtaga åtgärder för anordnande av eftervård åt dem som skall frigivas eller utskrivs samt anstaltens behandlingskollegier, vilka fungerar som rådgivande organ åt styresmännen i frågor rörande intagnas behandling. Utredningen erinrar vidare om att enligt samma lag vid varje anstalt skall finnas en anstaltsnämnd, som bl. a. har till uppgift att efter framställning av styresmannen till överläggning upptaga frågor om den intagnes behandling och eftervård samt att avge yttrande över ansökningar om nåd eller fakultativ villkorlig frigivning. Ytterligare erinras om den verksamhet, som bedrivs av de frivilliga skyddsföreningarna, samt de frivilliga krafter, vilka i betydande utsträckning tages i anspråk för uppdrag såsom personundersökare, övervakare och tillsynsman.

Utredningen framhåller, att biträde vid eftervårdens anordnande också lämnas av organ utanför kriminalvården. Bland statliga sådana organ nämner utredningen främst den offentliga arbetsförmedlingen, nykterhetsvårdskonsulenter, socialvårdskonsulenter, barnavårdskonsulenter, konsulenter för eftervården vid ungdomsvårdsskolorna och de statliga sjuksjukhusens hjälpverksamhetsorgan. Även kommunala organ, såsom barnavårds-, social- och nykterhetsnämnderna, medverkar när det gäller att lösa frågor avseende eftervården av den som lämnat fängvårdsanstalt.

I utredningens betänkande behandlas främst skyddskonsulentorganisationen. Medel för en sådan organisation har funnits anslagna alltsedan behovet av särskilda statliga funktionärer för skyddsverksamhet fastslagits i samband med antagandet av 1939 års lag om villkorlig dom och 1943 års lag om villkorlig frigivning. Riket är för närvarande, jämlikt kungörelsen den 26 maj 1961 (SFS nr 136) om rikets indelning i skyddskonsulentsdistrikt m. m., indelat i 22 distrikt. Distriktens benämning och personal framgår av följande sammanställning. Såsom framgår av denna är arbetet inom Stockholms distrikt fördelat på fyra deldistrikt och inom Göteborgs distrikt på två deldistrikt.

Distrikt	Skyddskonsulenter		Skyddsassis- tenter	Kansli- bitr.	Kontors- bitr.
	Ao/Ae 21	Ao/Ae 19	Ao/Ae 17	Ae 7	Af 1—Ae 5
Stockholms:					
norra deldistriktet	1	—	¹ / ₄	1	—
södra deldistriktet	1	—	3	1	—
deldistriktet försärsild efter- vård (förvarade och interne- rade)	1	—	2	1	—
deldistriktet för unga	1	—	3	1	—
Upplands	1	—	2	1	—
Södertörns-Gotlands	—	1	1	1	—
Södermanlands	—	1	1	1	—
Östergötlands	1	—	1	1	—
Jönköpings-Kronobergs	—	1	1	1	—
Kalmar	—	1	—	1	—
Blekinge-Kristianstads	—	1	1	—	—
Malmö	1	—	3	1	1
Nordvästra Skånes	1	—	1	1	—
Göteborgs:					
deldistriktet för äldre och för Bohus län	1	—	3	1	—
deldistriktet för unga och för Halland	1	—	2	1	—
Älvsborgs	1	—	1	1	—
Skaraborgs	—	1	1	—	—
Värmlands	1	—	1	1	—
Örebro	1	—	—	1	—
Västmanlands	1	—	1	1	—
Kopparbergs	1	—	1	1	—
Gävleborgs	1	—	1	1	—
Västernorrlands	—	1	1	1	—
Jämtlands	—	1	—	1	—
Västerbottens	—	1	—	1	—
Norrbottnens	1	—	1	1	—
Summa	17	9	36	24	1

¶ ¹ En tjänst är gemensam för Stockholms norra och södra deldistrikt (för kontakt med Stockholms rådhusrätt).

Eftervårdsutredningen har till särskild prövning även upptagit frågan om de frivilliga skyddsföreningarnas ställning. Ifrågavarande föreningar, av vilka flertalet är anslutna till svenska skyddsförbundet, bistår på skilda sätt och i växlande omfattning de statliga organen inom kriminalvården. För upprätthållandet av föreningarnas verksamhet utgår bidrag av statsmedel i olika former och med varierande belopp. Statsbidragen kan avse kostnader för föreningarnas organisation, för viss av föreningarna utövad verksamhet, såsom driften av inackorderingshem eller liknande för kriminalvårdens klientel. Till de största föreningarna inflyter därjämte från statsverket ersättningar till betydande belopp för personundersökningar samt övervaknings- och tillsynsuppdrag, som utföres av föreningarnas tjänstemän.

För budgetåret 1961/62 har Kungl. Maj:t från andra huvudtitelns anslag till Bidrag till svenska skyddsförbundet beviljat följande föreningar bidrag till organisationskostnader.

Svenska skyddsförbundet	4 000
Skyddsvärnet i Stockholm	132 500
» i Malmöhus län	15 500
» i Göteborg	80 000
» i Älvsborgs län	2 000
» i Örebro stad och län	2 500
» i Kopparbergs län	4 500
» i Gävleborgs län	1 000
Östergötlands läns skyddsförening	3 000
Skaraborgs läns skyddsförening	1 000
Blekinge läns skyddsförening	500
Västernorrlands läns skyddsförening	500
Stockholms stadsmission	5 000
Uppsala samhälle	11 500
Kronobergs läns skyddsförening	1 000
Hudiksvalls skyddsförening	500
Västmanlands samhälle och skyddsförening	7 500
Summa kr. 272 500	

Vidare har fångvårdsstyrelsen bemyndigats att av anslaget till svenska skyddsförbundet utbetala ett belopp av högst 7 500 kr. för utgivande av understöd åt sådana till förbundet anslutna föreningar, som prövas vara i särskilt behov därav.

Frivårdsklienteletets omfattning m. m.¹

Huvudgrupperna inom frivårdsklientelet, de villkorligt dömda och villkorligt frigivna som står under övervakning (tillsyn), har under senare år starkt ökat. Följande sammanställning visar utvecklingen under åren 1959—1961.

Tidpunkt	Antal villkorligt dömda	Därav under 21 år	Antal villkorligt frigivna	Därav under 21 år	Summa	Därav under 21 år
1 jan. 1959....	10 685	3 306	1 215	56	11 900	3 362
1 jan. 1960....	11 513	4 051	1 411	101	12 924	4 152
1 sept. 1960 ..	12 399	4 926	1 623	120	14 022	5 046
1 sept. 1961 ..	13 995	6 094	1 789	151	15 784	6 245

Under tiden 1 september 1960—1 september 1961 har antalet villkorligt dömda stigit med 1 596 och antalet villkorligt frigivna med 166, eller med totalt 1 762 (12,6 %). Ungdomarnas — under 21 år — andel i totalsumman utgjorde den 1 september 1960 36,0 procent och den 1 september 1961 39,6 procent.

Beträffande den fortsatta utvecklingen må nämnas, att enligt en av fångvårdsstyrelsen i juli 1961 utarbetad prognos antalet villkorligt dömda under övervakning och villkorligt frigivna under tillsyn fram till 1965 års ut-

¹ Utredningens uppgifter har kompletterats med vissa data från fångvårdsstyrelsen.

gång beräknas stiga till 16 200 resp. 2 100. Totalt sett skulle enligt prognosen frivårdsklientelet, inberäknat provutskrivna ungdomsfängelseelever och förvarade, vid sistnämnda tidpunkt omfatta närmare 18 900 personer.

I följande sammanställning redovisas antalet övervakare (öv) och tillsynsmän (ts), fördelade efter antalet uppdrag på var och en.

Antal uppdrag	Antal öv + ts	
	1/9 1960	1/9 1961
1—5.....	7 510	9 838
6—10.....	182	250
11—15.....	36	75
16—20.....	18	17
21—25.....	8	4
26—50.....	9	11
51—75.....	6	5
Summa	7 769	10 200

Övervakning och tillsyn ombesörjdes den 1 september 1961 i 4 983 fall (31,6 %) av personer yrkesmässigt verksamma inom socialvården, därav 307 fall (1,9 %) av skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, 1 176 fall (7,5 %) av tjänstemän vid skyddsvärnsföreningar och 3 500 fall (22,2 %) av annan tjänstemannaövervakare.

Allmänna synpunkter på frivården och dess organisation

Eftervårdsutredningen anför, att den omfattande upprustning av fångvårdens anstaltsorganisation, som pågått under senare år, har gjort att en bättre differentiering av klientelet blivit möjlig och att mera naturliga levnadsförhållanden, liknande dem som möter i det normala livet, kunnat i ökad omfattning erbjudas dem som undergår frihetsstraff. Vidare har behandlingsmöjligheterna förbättrats genom att fångvårdsanstalterna sammanförts gruppvis under ledning av en större och i vårdtekniskt hänseende bättre utrustad centralanstalt. Genom inrättande av s. k. behandlingskollegium vid varje anstalt har man erhållit organ för utformningen av en individuell, planmässig behandling av alla intagna. Även på andra sätt har vården i anstalt ägnats ökad omsorg, såsom genom förbättrad personalutbildning, gruppterapeutisk verksamhet m. m. De reformer, som sålunda vidtagits beträffande anstaltsvården, torde vara av stor betydelse, då det gäller att minska de skadliga verkningarna av straffet och att genom positiva åtgärder tillrättaföra den dömde.

Enligt utredningen är det emellertid allmänt känt, att övergången från vistelse i fångvårdsanstalt till ett liv i frihet i regel erbjuder stora svårigheter och risker för den frigivne eller utskrivne. Under någon tid, ibland avsevärd tid, är han i särskilt behov av stöd och hjälp för att komma in i en ordnad tillvaro och ej återfalla i brott. För den dömdes tillrättaförande kan

därför en aldrig så omsorgsfullt genomförd anstaltsbehandling bli resultatlös, om den icke efterföljes av en väl planerad eftervård. Det är för den skull i hög grad angeläget, att den frigivne eller utskrivne blir föremål för en rationell eftervård, när behov därav föreligger.

För att klarlägga den belägenhet, vari personer som frigives eller utskrivs försättes, då de lämnar den mera skyddade anstaltsvården och hänvisas att leva på egen hand i frihet, har eftervårdsutredningen föranstaltat om en undersökning — redovisad i utredningens betänkande om fånges arbetssättning (SOU 1959: 18) — avseende dem som frigivits eller utskrivits från fångsvårdens anstalter under tiden september 1956—februari 1957. Av undersökningen framgår bl. a. följande.

Av de utskrivna med mer än tre månaders intagningstid kunde 30 % återgå till sysselsättning som de haft före frihetsberövandet. Helt utan tillgång till förvärvsarbete var vid utskrivningen drygt 38 %. De arbetslösa utgjorde bland de efter utstånden påföljd frigivna 32 %, bland de från säkerhetsanstalt på prov utskrivna 39 %, bland de obligatoriskt villkorligt frigivna 48 %, bland de fakultativt villkorligt frigivna 7 % och bland de från ungdomsanstalt på prov utskrivna likaledes 7 %. Sistnämnda låga procenttal förklaras därav, att fakultativt villkorlig frigivning och utskrivning på prov från ungdomsanstalt som regel ej kommer till stånd, om ej anställningsfrågan dessförinnan är löst. Av de för första gången utskrivna var 27 % och av de förut en eller flera gånger utskrivna 44 % arbetslösa. Vad beträffar tillgången till bostad för de utskrivna har framgått, att fast bostad fanns i 57 %, blott tillfällig bostad i 28 % och ingen bostad i 8 % av fallen. Sämst lottade med avseende å bostad var de obligatoriskt villkorligt frigivna och de från säkerhetsanstalt utskrivna. Av de förra var tiondelen utan bostad och 30 % hade blott tillfällig bostad; av de från säkerhetsanstalt på prov utskrivna hade 46 % endast tillfällig bostad. Arbetslöshet och bostadslöshet följdes jämförelsevis ofta åt, vilket framgår därav att inemot sjättedelen av dem som saknade arbete även saknade bostad; 32 % av de arbetslösa hade tillfällig bostad. Bland tillfällighetsarbetarna var en på tjugofem utan bostad, men mer än hälften hade blott tillfällig bostad. De som återgått till tidigare arbete visade sig mest stabila även med avseende å bostad, i det att endast 22 % av dem saknade bostad eller fick nöja sig med blott tillfällig bostad. Bostadsförhållandena syntes överhuvud taget sämre för dem som var helt utan eller hade endast tillfälligt arbete än för dem som hade fast arbete.

Med hänsyn till att undersökningen i stor utsträckning bygger på de intagnas egna uppgifter vill eftervårdsutredningen reservera sig för att den ger en gynnsammare bild av läget än vad som motsvarar det verkliga förhållandet.

Enligt utredningen är det icke möjligt att mäta resultatet av de insatser som göres för eftervården av de intagna. Utredningen anser emellertid det uppenbart att samhällets insatser är bristfälliga och otillräckliga. Detta gäller såväl de åtgärder som bör vidtagas för att förbereda den intagnes frigivning som eftervården.

För att få en tillfredsställande planering och utformning av eftervården bör enligt utredningens mening bestyret med de förberedande åtgärderna i

huvudsak åvila skyddskonsulentorganisationen. En väsentlig medverkan måste dock förutsättas av tjänstemännen vid anstalterna. Vidare talar såväl praktiska som psykologiska skäl för att den intagne själv bör spela en mera aktiv roll än som nu är möjligt vid planeringen av sina förhållanden efter anstaltsvistelsen.

Utredningen anser att möjligheter till en mera aktiv sådan medverkan kan vinnas genom en utvidgning av frigångs- och permissionsinstituten. Företagen undersökning visar, att frigång kommer till användning i mycket begränsad omfattning, beroende på bl. a. bristen på lämpliga förläggningar. Emellertid vill utredningen rekommendera att genom fångvårdsstyrelsens försorg undersökningar verkställes, så att frigångshem av det slag, som kommit till stånd i Nacka inom östra anstaltsgruppen, kan anordnas även inom övriga anstaltsgrupper.

Eftervårdsutredningen är icke beredd att förorda en allmän utvidgning av gällande permissionsregler men anser att starka skäl talar för en begränsad utvidgning i syfte att främja en ökad användning av den fakultativa villkorliga frigivningen, vilken ej sällan förskjutes eller helt hindras av svårigheten att lösa bostads- och i följd därav också anställningsfrågorna. Sådana intagna som uppnått eller närmar sig tidpunkten för erhållande av fakultativ villkorlig frigivning borde för detta ändamål kunna medges permission under längre tid än nu är möjligt.

Särskilt betydelsefullt är enligt utredningen att bostadsfrågan kan lämpligt ordnas under permissionstiden. I många fall torde den icke kunna lösas på tillfredsställande sätt utan tillgång till särskilda anordningar. Utredningen erinrar om det inackorderingshem för villkorligt frigivna m. fl., som sedan år 1958 finnes anordnat i Göteborg och som tillkommit efter förhandlingar mellan eftervårdsutredningen samt representanter för Göteborgs stad och föreningen Skyddsvärnet i Göteborg med bidrag från såväl statens som stadens sida. Vidare erinras om att 1961 års riksdag beviljat föreningen Skyddsvärnet i Stockholm statsbidrag för uppförande av ett inackorderingshem för frigivna fångar m. fl. under förutsättning av viss medverkan från stadens sida. Eftervårdsutredningen finner angeläget att man går vidare på den inslagna vägen och att det bör få ankomma på fångvårdsstyrelsen att söka få till stånd liknande inackorderingshem på andra platser, där förutsättningar härför finnes. Med hänsyn till det intresse vederbörande kommuner måste ha av att bostadssituationen ordnas för ifrågavarande klientel, bör man härvid skäligen kunna räkna med kommunalt stöd och bidrag.

Utredningen framhåller att det är givet, att man endast i begränsad utsträckning kan täcka det behov av bostäder, som föreligger under en övergångstid efter anstaltsvården, genom att upprätta sådana särskilda inackorderingshem som nyss nämnts. I viss omfattning kompletteras verksamheten genom de hem av olika slag, som drives av frälsningsarmén, stadsmissioner och andra religiösa eller ideella organisationer och vari även frigivna och jämställda mottages. Ytterligare åtgärder är emellertid påkallade. En väg härvid, som — ehuru den torde vara förenad med stora praktiska svårig-

heter — synes böra prövas, är att fångvården anskaffar inackorderingsrum mot skälig ersättning genom avtal med privatpersoner, företrädesvis sådana som genom tidigare verksamhet inom fångvård, sjukvård eller socialvård har erfarenhet av anstaltsklientel. En sådan ordning torde vara av särskilt värde för det kvinnliga klientelet, för vilket — med hänsyn till att detta klientel är mycket fåtaligt och spritt över hela landet — särskilda inackorderingshem knappast kan anordnas.

Frågor rörande påföljdssystemets utformning i vad avser kriminalvård i frihet har, med utgångspunkt från de förslag som avgivits av strafflagberedningen, varit föremål för ingående överläggningar mellan justitiedepartementet och eftervårdsutredningen. Utredningen anför att de förslag i ämnet som sedermera av Kungl. Maj:t framlagts i ett till lagrådet den 26 augusti 1960 remitterat förslag till brottsbalk synes i stort innebära en tillfredsställande utformning av lagstiftningen på förevarande område. Såvitt rör spörsmål som angår kriminalvård i frihet återspeglar förslaget den uppfattning som hävdas även av utredningen.

Enligt utredningens mening ger erfarenheterna i vårt land vid handen, att skyddskonsulenternas och deras assistenters verksamhet inom kriminalvården i frihet har varit synnerligen värdefull och att denna vård bör administreras av en organisation i vilken fackutbildade personer utgör stommen. Trots den successiva utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen som ägt rum, har denna organisation varit otillräcklig för sina uppgifter. För fullgörande av de arbetsuppgifter avseende frivården, som följer med ett genomförande av brottsbalksförslaget, kräves därför en väsentlig förstärkning av den fackutbildade och heltidsanställda personal som ägnar sig åt denna vård. Det är dock såväl önskvärt som nödvändigt att man liksom hittills för vissa uppdrag, såsom övervakningar och personundersökningar, anlitar frivilliga krafter, d. v. s. tjänstemän hos skyddsföreningar, enskilda personer m. fl. Utredningen pekar härvid på de värdefulla insatser, som mången gång göres av lekmän med intresse och fallenhet för ifrågavarande uppgifter. Genom ianspråktagande av tillfälliga, utomstående krafter synes möjligt att genomföra en lämplig begränsning av den för skyddsarbetet avsedda fasta personalorganisationen. Utredningen vill emellertid framhålla som angeläget att den fackutbildade personalen sättes i tillfälle att i ökad utsträckning fungera såsom rådgivare och hjälpare åt övervakare och personundersökare.

Enligt utredningen kan med hänsyn till de närbesläktade uppgifter, som tillkommer å ena sidan skyddskonsulentorganisationen och å andra sidan motsvarande organ inom skilda socialvårdsgrenar, en samordning av dessa organs verksamhet synas önskvärd. Utredningen har för sin del kommit till den uppfattningen att något väsentligt knappast står att vinna genom en dylik samordning. När utredningen uttalar sig för ett bibehållande av skyddskonsulentorganisationen får detta även ses mot bakgrunden av vad som enligt förslaget till brottsbalk i organisatoriskt hänseende förordas i fråga om ledningen av och tillsynen över frivården. För att få en effektiv

lokal organisation för denna vård föreslås inrättande av obligatoriska övervakningsnämnder, varvid de nuvarande anstaltsnämnderna förutsättes utgå ur verkställighetsorganisationen. Möjligheterna för övervakningsnämnderna, som ej skall utrustas med någon egen heltidsanställd personal, att fullgöra sina uppgifter blir till stor del beroende av hur konsulentorganisationen fungerar. Med hänsyn till de maktpåliggande och arbetskrävande uppgifter, som sålunda avses skola tillkomma tjänstemännen inom denna organisation, är det angeläget att de helt kan inrikta sig på verksamhet som avser frivården.

Vid utformningen av den framtida organisationen av frivården gäller det enligt utredningen även att avgöra vilken ställning de frivilliga skyddsföreningarna därefter skall intaga. Utredningen har funnit att det arbete som avser eftervården av visst klientel — i Stockholm villkorligt frigivna samt i Göteborg villkorligt frigivna och från säkerhetsanstalt provutskrivna — bör överflyttas från vederbörande skyddskonsulenter i nämnda städer till resp. skyddsvärn, varvid ändrade grunder för statsbidrag till berörda skyddsvärn erfordras. Beträffande övriga frivilliga skyddsföreningar anser utredningen i princip att hittillsvarande statsbidrag ej längre skall utgå.

Förslag till indelning i distrikt för skyddskonsulenter och övervakningsnämnder m. m.

Eftervårdsutredningen anför att i dess uppdrag även ingår att föreslå åtgärder för ett genomförande av den i förslaget till brottsbalk förordade organisationen med övervakningsnämnder. Utredningen anför i dessa frågor i huvudsak följande.

Övervakningsnämnds verksamhetsområde skall omfatta en eller flera allmänna underrätters domkrets. Verksamhetsområdena bör dock icke bestämmas efter enbart en territoriell indelning av landet. På vissa håll, såsom vid större fångvårdsanstalter, torde det komma att visa sig ändamålsenligt att tillsätta särskilda övervakningsnämnder för handläggning av ärenden rörande personer som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma nämndernas antal och verksamhetsområden. Kungl. Maj:t bör äga förordna, att övervakningsnämnd skall arbeta på avdelningar. Om sådan avdelning skall i tillämpliga delar gälla vad om nämnd är stadgat.

Antalet ledamöter i övervakningsnämnd skall uppgå till fem, om ej Kungl. Maj:t förordnar, att viss nämnd skall ha flera ledamöter. Ersättare utses till det antal Kungl. Maj:t bestämmer. Nämnden är beslutförmä med ordförande och två ledamöter. I brådskande fall, så ock i ärenden av mindre vikt, äger ordföranden eller den som tjänstgör i hans ställe ensam besluta å nämndens vägnar. Sådant beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

Ordförande i övervakningsnämnd och ersättare för honom skall förordnas av Kungl. Maj:t. Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv; ersättaren skall vara lagfaren. Övriga ledamöter och ersättare skall utses av länsstyrelsen i det län, inom vilket nämnden har sitt huvudsakliga verksamhetsområde. De bör ha erfarenhet beträffande ungdomsvård eller arbetsförmedling eller eljest i allmänna värv.

De närmare bestämmelser som erfordras för nämndens arbete föreslås skola meddelas i administrativ väg.

I enlighet med vad utredningen förut framhållit kommer möjligheterna för övervakningsnämnderna att på ett verksamt sätt fullgöra sina uppgifter att i hög grad vara beroende av hur skyddskonsulentorganisationen förslår och fungerar. Med hänsyn härtill anser utredningen, att spørgsmålet om övervakningsnämndernas verksamhetsområden bör upptagas till övervägande i nära samband med frågan om den utbyggnad och ändrade distriktsindelning för skyddskonsulentorganisationen som bör genomföras.

De förslag som utredningen framlägger i fråga om skyddskonsulentorganisationen innebär sammanfattningsvis följande.

Antalet konsulentdistrikt ökas med 18 till 40. För Stockholms vidkommande innebär utredningens förslag 5 distrikt i stället för nuvarande 4 distrikt. I fråga om Göteborg föreslås de båda nuvarande deldistrikten begränsade till staden, varav följer två nya distrikt för Halland och Bohuslän. De föreslagna konsulentdistrikten i övrigt sammanfaller i flertalet fall med länen. Beträffande de mest folkrika länen har dock en uppdelning på flera distrikt ansetts nödvändig.

I fråga om Stockholm och Göteborg är vidare att märka, att tillsynen över vissa klientelgrupper, på sätt närmare framgår av det följande, skall åvila skyddsvärnen i dessa städer.

Utredningens förslag till personalorganisation innebär en utökning av antalet skyddskonsulenter med 14 till 40, av antalet skyddsassistenter med 45 till 81, av antalet kanslibiträden med 15 till 39 och av antalet biträden i reglerad befordringsgång med 4 till 5. Förslaget bygger bl. a. på förutsättningen att skyddskonsulenter och skyddsassistenter i regel ej kommer att hinna själva utföra personundersökningar i större utsträckning än som nu vanligen är fallet. I fråga om Stockholm och Göteborg har utredningen med hänsyn till att kriminalitet och asocialitet främst är storstadsföreteelser dock räknat med att konsulenter och assistenter där måste i mycket stor utsträckning ägna personlig uppmärksamhet åt personundersökningsverksamheten, åt övervakning av villkorligt dömda, m. m. Beträffande det beräknade antalet skyddsassistenter må vidare framhållas, att en assistent är avsedd för var och en av sju särskilda övervakningsnämnder, som föreslås vid vissa fångvårdsanstalter. Genom att vid ifrågavarande anstalter placera en till skyddskonsulentorganisationen hörande assistent anser utredningen att man på lämpligt sätt kan tillgodose dessa anstalters behov av samråd med och biträde av nämnda organisation.

Starka skäl kan enligt utredningen anföras för en mycket längre gående personalförstärkning. Utredningen har dock ej velat sträcka sig längre än vad som synes ofrånkomligt för att erhålla en godtagbar organisation.

Utredningens förslag beträffande övervakningsnämnderna innebär inrättande av sammanlagt 63 nämnder eller avdelningar av sådana nämnder. Verksamhetsområdena för nämnderna överensstämmer i flertalet fall med de föreslagna skyddskonsulentdistrikten. I ett tiotal fall har bl. a. med hänsyn till kommunikationer eller geografiska förhållanden ett konsulentdistrikt ansetts böra uppdelas på två övervakningsnämndsområden. För

varitdera av de båda vidsträckta nordligaste konsulentdistrikten föreslås en uppdelning på tre nämnder. För Stockholm resp. Göteborg föreslås en övervakningsnämnd organiserad på flera självständigt arbetande avdelningar. I fråga om Stockholm räknar utredningen med sex sådana avdelningar, av vilka två skall handlägga ärenden rörande äldre till skyddstillsyn dömda, en ärenden avseende från interneringsanstalt provutskrivna, två ärenden angående det unga klientelet och en slutligen ärenden beträffande äldre villkorligt frigivna. På liknande sätt föreslås i fråga om Göteborg en uppdelning av övervakningsnämnden på tre avdelningar, nämligen en för äldre till skyddstillsyn dömda, en för det unga klientelet samt en för äldre villkorligt frigivna och från interneringsanstalt provutskrivna. Varje avdelning föreslås i princip bunden till sitt skyddskonsulentdistrikt. Vid större fångvårdsanstalter, där utskrivningsfrågorna kommer att få en mera betydande omfattning, förordar utredningen inrättande av särskilda övervakningsnämnder. Vidare har det synts utredningen ändamålsenligt att föreslå en gemensam sådan nämnd för ungdomsanstalterna Skenäs, Aspliden och Roxtuna samt en gemensam nämnd för interneringsanstalten Hall och Håga sjukhus.

Enligt utredningen bör såsom föredragande i övervakningsnämnd i regel vederbörande skyddskonsulent eller skyddsassistent fungera. Vid nämndens handläggning av frågor rörande på anstalt intagna torde det emellertid ofta visa sig mest ändamålsenligt, att anstaltens styresman eller annan, av honom utsedd tjänsteman är föredragande. För att betjäna de särskilda övervakningsnämnder som föreslagits för vissa fångvårdsanstalter har, som förut berörts, en skyddsassistent särskilt avdelats för varje sådan nämnd utom såvitt angår Långholmen resp. Härlanda och Skogome, där skyddsvärnen i Stockholm resp. Göteborg förutsättes skola fullgöra motsvarande uppgifter.

Utredningen föreslår att ordföranden i övervakningsnämnd och hans ersättare ävensom nämndens sekreterare i avvaktan på närmare erfarenheter av arbetsbördan tillerkännes arvode enligt kommittékungörelsen. Annan ledamot föreslås erhålla arvode med 30 kr. för sammanträde. Resekostnadsersättning och traktamente bör utgå enligt allmänna resereglementet, varvid ordföranden och dennes ersättare bör hänföras till rese- och traktamentsklass A samt övriga ledamöter och sekreteraren till klass B.

Vad beträffar genomförandet av utredningens förslag, i fråga om såväl skyddskonsulentorganisationen som övervakningsnämnderna, vore det enligt utredningen önskvärt, att förslaget i sin helhet kunde äga tillämpning från och med den dag, då brottsbalken är avsedd att träda i kraft. Utredningen finner sig dock böra föreslå ett successivt genomförande. För att den föreslagna organisationen skall få erforderlig styrka och auktoritet är det enligt utredningen av stor vikt att befattningarna såsom skyddskonsulent och skyddsassistent besättes med välkvalificerade och erfarna socialarbetare. De nya tjänsterna av nämnda slag uppgår emellertid

till sådant antal, att det synes svårt att erhålla en fullgod rekrytering, om de skulle tillsättas alla på en gång.

Utredningen föreslår, att skyddskonsulentorganisationen utbygges i fem etapper samt att det nya systemet med obligatoriska övervakningsnämnder genomföres successivt i samband med ändringarna i skyddskonsulentorganisationen. Vid den etappvisa utbyggnaden är det enligt utredningen av naturliga skäl angeläget att man i första hand helt tillgodoser de behov som föreligger i storstäderna och inom andra områden, där brottsligheten och därmed sammanhängande problem är särskilt framträdande och svårbe-mästrade.

I enlighet härmed förordar utredningen, att första etappen organiseras på sätt framgår av den sammanställning, som jag särskilt redovisar i det följande.

Jämfört med nuvarande distriktsindelning innebär den första etappen en ökning med 5 skyddskonsulentdistrikt. Härvid har befintliga deldistrikt i Stockholm och Göteborg räknats som egna distrikt. I fråga om personalorganisationen innebär förslaget en ökning med 5 skyddskonsulenter, 24 skyddsassistenter, 6 kanslibiträden och 4 biträden i reglerad befordringsgång. Beträffande första etappen föreslår utredningen vidare inrättande av 4 assistenttjänster och 2 kanslibiträdestjänster, avsedda för distrikt som nu saknar sådana tjänster. Antalet föreslagna övervakningsnämnder eller avdelningar av sådana nämnder uppgår till sammanlagt 22. Såvitt avser den första utbyggnadsetappen bygger utredningens förslag även på den förutsättningen, att man samtidigt genomför de av utredningen förordade ändringarna i skyddsvärnens i Stockholm och Göteborg framtida ställning.

Utredningens förslag till den andra utbyggnadsetappen avser organisationen inom Östergötlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län och förutsätter en ökning med 3 skyddskonsulentdistrikt, 3 skyddskonsulenter, 8 skyddsassistenter och 3 kanslibiträden. Antalet övervakningsnämnder uppgår till 11.

Den tredje utbyggnadsetappen avser Södermanlands, Älvsborgs, Skaraborgs, Västmanlands, Västernorrlands och Jämtlands län. I denna del innebär förslaget en ökning med 3 distrikt, 3 skyddskonsulenter, 6 skyddsassistenter och 3 kanslibiträden. Vidare tillkommer 13 övervakningsnämnder.

Den fjärde utbyggnadsetappen, som berör Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, förutsätter en ökning med 1 distrikt, 1 skyddskonsulent, 5 skyddsassistenter och 1 kanslibiträde. Antalet övervakningsnämnder uppgår till 12.

Den femte etappen slutligen omfattar Jönköpings, Kronobergs och Värmlands län samt innebär en ökning med 2 distrikt, 2 skyddskonsulenter, 2 skyddsassistenter och lika många kanslibiträden. Antalet övervakningsnämnder beräknas till 5.

Skyddskonsulentdistrikt (inom parentes anges stationeringsorten för konsulenten) med övervakningsnämnder	Verksamhetsområden (städer med egen juris- diktion, domsagor med kansliorten angiven inom parentes, fängvårds- anstalter)	Föreslagna tjänster såsom			
		skydds- kons.	skydds- ass.	kansli- bitr.	bitr. rb.
1	2	3	4	5	6
1. Stockholms norra distrikt för äldre (Stockholm) Avdelning av över- vakningsnämnd i Stockholm	Stockholm norr om Slussen	1	5 ¹	1	1
2. Stockholms södra distrikt för äldre (Stockholm) Avdelning av över- vakningsnämnd i Stockholm	Stockholm söder om Slussen	1	6	1	1
3. Stockholms distrikt för internerade (Stockholm) Avdelning av över- vakningsnämnd i Stockholm	Stockholm	1	4	1	1
4. Stockholms norra distrikt för unga (Stockholm) Avdelning av över- vakningsnämnd i Stockholm	Stockholm norr om Slussen	1	2	1	—
5. Stockholms södra distrikt för unga (Stockholm) Avdelning av över- vakningsnämnd i Stockholm	Stockholm söder om Slussen	1	3	1	—
6. Stockholms norra förorters distrikt (Stockholm) Övervakningsnämnd i Stockholm	Sollentuna o. Färentuna ds (Solna) Solna ds (Solna) Södra Roslags ds (Stockholm) Stockholms läns västra ds (Stockholm) Svartsjö Kungsgården Bogesund	1	3	1	—
7. Stockholms södra förorters distrikt (Stockholm) a. Övervaknings- nämnd i Stockholm	Södertälje Svartlösa ds (Huddinge) Södertörns ds (Stockholm)	1	3 ²	1	—
b. Särskild övervak- ningsnämnd	Hall Häga sjukhus				
8. Uppsala distrikt (Uppsala) a. Övervaknings- nämnd i Uppsala	Uppsala Enköping	1	3 ²	1	—

¹ Därav 1 assistent placerad vid Stockholms rådhusrätt och avsedd även för övriga distrikt i Stockholm.

² Därav 1 assistent för särskild övervakningsnämnd.

1	2	3	4	5	6
	Uppsala läns n:a ds (Uppsala) Uppsala läns s:a ds (Uppsala) Norra Roslags ds (Östhammar) Vångdalen Åby Högsbogen Uppsala Mon b. Särskild övervakningsnämnd				
9. Visby distrikt (Visby) Övervakningsnämnd i Visby	Mellersta Roslags ds Norrtälje (Norrtälje) Visby Gotlands ds (Visby) Visby Lärbro	1	—	—	—
10. Kalmar distrikt (Kalmar) a. Övervakningsnämnd i Kalmar	Kalmar Oskarshamn Aspelands o. Handbörds ds (Högsby) Norra Möre o. Stranda ds (Kalmar) Södra Möre ds (Kalmar) Ölands ds (Borgholm) Ödevata Kalmar Tjusts ds (Västervik) Sevede o. Tunaläns ds (Vimmerby) Västervik	1	1	1	—
b. Övervakningsnämnd i Västervik					
11. Halmstads distrikt (Halmstad) Övervakningsnämnd i Halmstad	Halmstad Varberg Hallands mellersta ds (Falkenberg) Hallands södra ds (Halmstad) Halmstad Skogsgård Tönnersjöheden Måshult Singseshult	1	1	1	—
12. Göteborgs distrikt för äldre (Göteborg) Avdelning av övervakningsnämnd i Göteborg	Göteborg	1	6	1	1
13. Göteborgs distrikt för unga (Göteborg) Avdelning av övervakningsnämnd i Göteborg	Göteborg	1	3	1	—
14. Bohus distrikt (Göteborg) a. Övervakningsnämnd i Göteborg	Askims o. Mölndals ds (Göteborg) Hisings, Sävedals o. Kungälv ds (Göteborg)	1	1	1	—

1	2	3	4	5	6
15. Örebro distrikt (Örebro)	Orusts, Tjörns o. Inlands ds (Stenungsund Hallands norra ds) (Kungsbacka)	1	1	1	—
a. Övervaknings- nämnd i Örebro	Örebro				
b. Övervaknings- nämnd i Karl- skoga	Örebro Hinseberg Karlskoga ds (Karlskoga) Lindes o. Nora ds (Lindesberg) Västernärkes ds (Örebro) Östernärkes ds (Örebro) S:a	15	42	14	4

Förslag i fråga om de frivilliga skyddsföreningarna

Vid sin behandling av förevarande spørsmål uppehåller sig utredningen i första hand vid skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg, vilka med hänsyn till sin organisation och verksamhetens omfattning intager en särställning. Hos vardera föreningen finns anställda en byråföreståndare, ett tiotal assistenter och ett antal biträden. Flertalet av dessa är heltidsanställda tjänstemän och helt sysselsatta med uppgifter, som hänför sig till kriminalvården i frihet (villkorlig dom, villkorlig frigivning och annan utskrivning på prov från anstaltsbehandling). I viss utsträckning är dessa uppgifter sådana som eljest skulle ombesörjas av skyddskonsulentorganisationen.

Enligt utredningen skulle det kunna sättas i fråga, huruvida man icke i samband med utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen lämpligen borde förstärka denna organisation, så att den även kunde övertaga de uppgifter av nämnda slag som nu fullgöres av skyddsvärnen. Utredningen anför, att den icke anser sig böra förorda en sådan lösning. Det torde vara ostridigt, att den mest belastade och besvärliga delen av kriminalvårdsklientelet samlas till storstäderna, i främsta rummet Stockholm och Göteborg. Med hänsyn härtill måste det — även efter en upprustning av skyddskonsulentorganisationen — vara av stort värde att såsom komplement till de statliga organen i dessa städer fortsättningsvis och tillsvidare äga tillgång till två inarbetade organisationer med tränade tjänstemän, som har god kännedom om och erfarenhet av ifrågavarande klientel.

För ett bibehållande av skyddsföreningarna talar enligt utredningens mening vidare, förutom det intresse för skyddsarbetet som föreningarna själva uppvisar, de kontakter med allmänheten som förmedlas av föreningarna och som resulterar i insatser från enskilt håll i form av gåvor, understöd m. m. Det förhållandet att kommunala tjänstemän, ledamöter av kommunala nämnder och andra inflytelserika personer ingår bland ledamöterna i skyddsföreningarnas styrelser torde vidare ha bidragit till en välvillig inställning från kommunalt och andra håll, ej blott till skyddsföreningarnas

verksamhet utan också till deras speciella klientel. På grund härav synes det eftervårdsutredningen önskvärt, att skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg beredes en sådan ställning och ett sådant statligt stöd, som erfordras för att de skall kunna på ett rationellt och effektivt sätt bistå de statliga organen i skyddsarbetet.

Enligt utredningens mening bör de båda skyddsvärnen som regel tilldelas alla tillsynsuppdrag avseende i resp. stad boende personer som villkorligt frigivits, med undantag likväl för det klientel som enligt gällande verkställighetsregler skall hänföras till fängvårdens ungdomsgrupp, samt därutöver — om denna arbetsbörda rymmes inom föreningens resurser — alla tillsynsuppdrag beträffande de från säkerhetsanstalt provutskrivna i staden. Föreningarna bör vidare ha möjlighet att även i fortsättningen fullgöra uppgifter inom den allmänna hjälpverksamheten. De bör inte heller vara förhindrade att, utöver de uppgifter för vilkas fullgörande statsbidrag uppbäres, omhänderha annan närliggande verksamhet, därest denna kan bekostas av andra medel.

Då man siktar till att genom inrättande av övervakningsnämnder med därtill knutna skyddskonsulenter såsom föredragande erhålla auktoritativa och effektivt arbetande statliga organ för ledningen av övervaknings- och tillsynsverksamheten, kan man enligt utredningen lämpligen icke, såvitt avser dylik verksamhet, i fortsättningen låta en enskild förening vara självständigt verksam vid sidan av den statliga organisationen. För att lösa härmed sammanhängande problem föreslår utredningen, att byråföreståndarna hos föreningarna i Stockholm och Göteborg tillägges de befogenheter och skyldigheter, som tillkommer skyddskonsulent. Möjlighet bör även finnas att, där så befinnes lämpligt, tillägga assistenter vid skyddsvärnen skyddsassistents befogenheter och skyldigheter. Vederbörande tjänstemän skulle härigenom bli underkastade ämbetsansvar. Vidare skulle byråföreståndaren bl. a. ha skyldighet att vara föredragande i övervakningsnämnd och att inför nämnden svara för hur skyddsvärnets åligganden fullgöres.

Vad angår frågan om de normer, efter vilka statens bidrag och ersättningar till skyddsvärnen bör bestämmas, framhåller utredningen, att det nuvarande systemet, enligt vilket ersättning utgår med visst belopp för varje personundersöknings-, övervaknings- och tillsynsuppdrag, kan innebära frestelser att åtaga sig flera uppdrag än vad som är lämpligt med tanke på uppdragens rätta handhavande. Bortsett härifrån innebär nuvarande ordning vissa olägenheter för såväl skyddsvärnen som statsverket. För skyddsvärnen, som för sin verksamhet är beroende av de från staten utgående medlen, måste det bl. a. medföra en osäkerhetskänsla att ej på förhand kunna upprätta någon tillförlitlig budget. För staten åter försvåras överblicken av stödet till föreningarna genom att bidragen och ersättningarna hänför sig till flera olika anslag.

I fråga om ersättningar för personundersökningar har utredningen icke ansett sig böra föreslå någon ändring. Det bör sålunda stå skyddsvärnen fritt att för ändamålet ha så många tjänstemän anställda som motsvarar de för uppdraget inflytande inkomsterna.

För tillsynsuppdrag liksom för övervakningsuppdrag utgår nu arvode med 15 kr. för fall och månad oavsett uppdragets svårhetsgrad. Utredningen anser det icke riktigt att, om man tillför skyddsvärnen de besvärligare och mera tidsödande uppdragen, tillämpa nuvarande ersättningsnorm. I stället föreslår utredningen, att statsbidrag skall utgå med belopp, motsvarande lönerna till de tjänstemän som erfordras för ifrågavarande tillsynsuppdrag. Med ledning av in- och utländska erfarenheter synes det utredningen rimligt att härvid räkna med att en assistent skall kunna omhänderha ca 50 uppdrag samtidigt.

Från denna utgångspunkt beräknar utredningen att behovet av tillsynsmän för villkorligt frigivna, som är boende i Stockholm, samt villkorligt frigivna och från säkerhetsanstalt provutskrivna, som är boende i Göteborg, motsvarar 7 resp. 5 assistenter. Denna beräkning bygger på klienteletets storlek den 1 oktober 1959. Utredningen framhåller, att en viss ökning inträtt därefter och att klientelet kan komma att ytterligare öka innan utredningens förslag genomföres. Aktuella uppgifter beträffande klienteletets omfattning torde därför böra inhämtas för att läggas till grund vid beräkningen av statsbidraget till de båda skyddsvärnen. På samma sätt bör förfaras vid de årliga omprövningarna av statsbidragets storlek.

Skyddsvärnens kostnader för allmän hjälpverksamhet bör enligt utredningen i princip täckas av fängvårdsanslag, i den mån de belöper på kriminalvårdens klientel. För omhänderhavande av den del av skyddsvärnens verksamhet som avser fängvårdsklientel, som ej står under övervakning eller tillsyn, anger utredningen behovet av kvalificerad arbetskraft till åtminstone 2 assistenter i Stockholm och 1 assistent i Göteborg. Vad angår skyddsvärnens understödsverksamhet bör enligt utredningen gälla att fängvårdsstyrelsen eller skyddskonsulent skall — på sätt nu sker — med anlitande av medel som står till deras förfogande, kunna överföra visst belopp till skyddsvärnen för sådan verksamhet.

Utöver vad nu sagts bör statsbidrag utgå till skyddsvärnets allmänna organisation. Utredningen föreslår, att beloppet härav för vardera föreningen bestämmes så, att det täcker dels lönen till byråföreståndaren och dels biträdeslöner och omkostnader till den del dessa hänför sig till verksamhet som skall bekostas av statsmedel. Behovet av biträden uppskattas i denna del till 1 kanslibiträde och 1 kontorsbiträde för vardera skyddsvärnet.

Vid statsbidragens bestämmande bör lönerna för byråföreståndarna beräknas enligt den för skyddskonsulenterna i Stockholm och Göteborg fastställda lönegraden 21 samt för assistenterna enligt den för skyddsassistenter i allmänhet gällande lönegraden 17. Härvid förutsättes, att ifrågavarande tjänstemän skall i princip uppfylla samma kompetenskrav som iakttages vid anställandet av skyddskonsulent och skyddsassistent. Även de avgifter, som skyddsvärnen i egenskap av arbetsgivare har att erlagga för berörda tjänstemäns och nyssnämnda biträdespersonals försäkring för allmän tilläggspension, torde böra täckas av bidrag från staten.

Såsom allmänna villkor för statsbidrag bör gälla att fängvårdsstyrelsen skall äga utöva tillsyn över skyddsvärnens verksamhet och förvaltningen av

statsbidraget samt att staten skall äga utse två ledamöter i skyddsvärnens styrelser.

Beträffande övriga frivilliga skyddsföreningar föreslår utredningen i princip, att de statsbidrag som hittills utgått skall upphöra. I vissa fall torde det dock visa sig nödvändigt att iakttaga en försiktig avveckling, beroende på bl. a. den takt i vilken skyddskonsulentorganisationens utbyggnad kan ske. I den mån föreningarna genomför särskilda anordningar till kriminalvårdens fromma, såsom inrättande av inackorderingshem eller liknande, bör möjlighet finnas att erhålla statsbidrag. Beslut härom bör grundas på prövning i varje särskilt fall.

Vid införande av den föreslagna ändrade ordningen för bestämmande av statsbidrag till de frivilliga skyddsföreningarna föreligger enligt utredningens mening ej längre anledning att anslå särskilda medel till den nuvarande centrala organisationen, Svenska skyddsförbundet.

Kostnaderna

De årliga kostnaderna för den av utredningen föreslagna utvidgningen av skyddskonsulentorganisationen beräknas — sedan organisationen blivit helt utbyggd — till 1 600 000 kr. för avlöningar och 159 500 kr. för omkostnader, vartill kommer 196 000 kr. för vissa engångsanskaffningar. För inrättande av obligatoriska övervakningsnämnder beräknas en kostnadsökning med 264 000 kr.

Om såväl den föreslagna utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen som inrättandet av övervakningsnämnder genomföres i fem etapper, fördelas de beräknade kostnaderna på följande sätt.

	Etapp 1	Etapp 2	Etapp 3	Etapp 4	Etapp 5	Summa
<i>Skyddskonsulentorganisationen</i>						
Grundlöner	544 000	202 000	171 000	103 000	83 000	1 103 000
Vikariatsmedel	70 000	26 000	21 000	13 000	10 000	140 000
Rörligt tillägg	184 000	68 000	57 000	35 000	28 000	372 000
Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	12 300	4 600	3 900	2 300	1 900	25 000
	810 300	300 600	252 900	153 300	122 900	1 640 000
Reducering av medel för utrednings- och skrivhjälp	—20 000	—7 200	—6 100	—3 600	—3 100	—40 000
	790 300	293 400	246 800	149 700	119 800	1 600 000
Sjukvård	1 000	300	300	200	200	2 000
Reseersättningar	37 000	14 000	12 000	8 000	5 000	76 000
Bränsle, lyse och vatten	3 700	1 300	1 200	700	600	7 500
Övriga expenser	37 000	13 300	11 400	6 600	5 700	74 000
Engångskostnader	97 000	36 000	30 000	19 000	14 000	196 000
	175 700	64 900	54 900	34 500	25 500	355 500
<i>Övervakningsnämnder</i>						
Arvoden	95 000	47 000	56 000	51 000	21 000	270 000
Reseersättningar	13 000	9 000	13 000	12 000	5 000	52 000
	108 000	56 000	69 000	63 000	26 000	322 000
Avgår kostnader för nuv. anstaltsnämnder						— 53 000
och för nuv. fakultativa övervakningsnämnder						— 5 000
						264 000

Då utredningens förslag förutsätter, att nya grunder för statsbidrag till skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg träder i tillämpning samtidigt med genomförandet av den första utbyggnadsetappen, bör till kostnaderna för denna etapp läggas de för sagda båda föreningar beräknade bidragsbeloppen. Dessa upptages som framgår av det följande till sammanlagt 500 000 kr.

Ifrågavarande statsbidrag föreslås motsvara dels löner jämte avgifter för försäkring för allmän tilläggspension avseende såvitt rör skyddsvärnet i Stockholm 1 byråföreståndare, 9 assistenter, 1 kanslibitråde och 1 kontorsbitråde samt vad beträffar skyddsvärnet i Göteborg 1 byråföreståndare, 6 assistenter, 1 kanslibitråde och 1 kontorsbitråde, dels ock omkostnaderna för vardera föreningen till den del dessa hänför sig till sådan verksamhet som enligt utredningens förslag bör bekostas av statsmedel. Lönerna jämte försäkringsavgifterna för personal i stockholmsföreningen uppskattas till 255 000 kr. och för motsvarande personal tillhörande föreningen i Göteborg till 181 000 kr. För omkostnader upptages 40 000 kr. resp. 25 000 kr.

Då förslaget förutsätter, att var och en av 7 resp. 5 assistenter vid de båda föreningarna skall, utan särskild ersättning fullgöra i genomsnitt femtio övervakningsuppdrag samtidigt, beräknas en besparing uppstå för nämnda ändamål av i runt tal 100 000 kr., under anslaget Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. Vidare bortfaller de bidragsbelopp — för budgetåret 1961/62 beräknade till 130 500 kr. resp. 80 000 kr. — som för annat än verksamhet med egna inackorderingshem utgår till de båda föreningarna från anslaget Bidrag till svenska skyddsförbundet. Den beräknade kostnaden för genomförande av ändringsförslagen beträffande skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg skulle sålunda inskränka sig till i runt tal 190 000 kr.

För statsbidrag till övriga skyddsföreningar upptages ett belopp av förslagsvis 50 000 kr.

Yttrandena

Eftervårdsutredningens uppfattning att en utveckling till förmån för kriminalvård i frihet bör eftersträvas och att nuvarande resurser bör utvidgas och förbättras delas allmänt av remissinstanserna. I några yttranden uttalas dock, att det måhända finns skäl att varna för en överdriven optimism beträffande de föreslagna åtgärdernas inverkan på brottsligheten.

När det gäller planeringen och utformningen av eftervården uttalas inga invändningar mot att huvudansvaret för eftervården lägges på skyddskonsulentorganisationen.

I åtskilliga yttranden betonas vikten av att en ingående samverkan sker mellan skyddskonsulenter och anstaltstjänstemän. *Svenska fångvårdssällskapet* anför, att befattningshavare, som handhar under anstaltstiden uppdykande behandlingsproblem, också bör handlägga frågor som sammanhänger med förberedandet av den intagnes situation efter anstaltsvistelsen. *Fångvårdsstyrelsen* understryker — för att undanröja missförstånd som skymtar i vissa av de till styrelsen ingivna yttrandena — att en medverkan i eftervården från anstaltspersonalens sida är nödvändig av rent praktiska

skäl, med hänsyn till att den intagne under anstaltsvistelsen ofta befinner sig långt från konsulentexpeditionen i hemorten. Också psykologiska skäl talar för att anstaltspersonalen bör aktivt medverka i frigivningsplaneringen. Över huvud taget bör hela anstaltstiden vara en förberedelse för frigivningen. *Ungdomsfängelssenämnden* framhåller, att just beträffande ungdomsfängelseklientelet behovet av att samordna anstaltsvården och eftervården framträder särskilt starkt.

Utredningens uttalande om behovet av ytterligare frigångs- och inackorderingshem understrykes av bl. a. *hovrätten över Skåne och Blekinge*, som anser, att det — med den positiva erfarenhet som föreligger av verksamheten vid frigångshemmet i Nacka — hade varit önskvärt om utredningen kunnat framlägga konkreta förslag till sådana hem på andra platser. Hovrätten tillstyrker, att fångvårdsstyrelsen får i uppdrag att snarast utreda denna fråga. Enligt hovrätten bör också igångsättas en särskild utredning om inrättande av upptagnings- och inackorderingshem och skapandet av andra inackorderingsmöjligheter. *Fångvårdsstyrelsen* framhåller, att erfarenheterna från Nackahemmet, liksom från frigång vid andra anstalter, i stort sett varit goda. En utvidgning av frigångssystemet kommer dock uppenbarligen att medföra ökad risk för misslyckanden. Av stor betydelse för vårdresultatet är nämligen att man kan förvärva lämpliga personer som föreståndare för frigångshemmen. Ehuru frigångssystemet är mycket konjunkturkänsligt och det därför inte alltid är möjligt att helt utnyttja platsutrymmet, bör statsmakterna inte av denna anledning draga sig för de kostnader som systemet kräver. I viss omfattning — särskilt i fråga om det kvinnliga klientelet — bör det enligt styrelsen också vara möjligt att lösa bostadsfrågan genom att fångvården anskaffar inackorderingsrum genom avtal med lämpliga privatpersoner. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner det önskvärt och ur psykologisk synpunkt lämpligt att i varje fall något inackorderingshem anordnas speciellt för det yngre klientelet och öppnas även för andra kategorier ungdomar. *Rådhusrätten i Malmö* har — med hänsyn till det allmänt erkända förhållandet att all kriminalvård är en på staten ankommande uppgift — svårt att förstå utredningens uttalande att man vid tillskapandet av ytterligare inackorderingshem bör kunna räkna med icke blott stöd utan även bidrag från kommunerna. Om kommunalt bidrag anses böra utgå till inackorderingshem, måste det ifrågasättas om icke sådant bidrag bör utgå även i andra fall, exempelvis till de omnämnda frigångshemmen.

Vad utredningen anfört beträffande frågan om samordning mellan skyddskonsulentorganisationen och andra socialvårdsorgan har föranlett uttalanden från några remissinstansers sida.

Länsförvaltningsutredningen framhåller det angelägna i att sådana åtgärder icke nu beslutas, som kommer att binda eller eljest försvåra utredningens närmare överväganden rörande samordning i länsinstansen av skyddskonsulentorganisationen och samhällets olika socialvårdande organ. Enligt länsförvaltningsutredningens mening kommer utvecklingen oundvikligen att

medföra en allt närmare sammanvävning av alla de olika vårdområdena. I många fall kan det komma att framstå som föga rationellt att som nu ha olika konkurrerande vårdorganisationer. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser, att behovet av samordning och samarbete med organ på det lokala planet synes kunna tillgodoses i hittillsvarande former. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* finner, att ett samordnande organ bör inrättas, exempelvis på länsplanet. Vidare anser länsstyrelsen, liksom även *länsstyrelsen i Kopparbergs län*, att länsförvaltningsutredningens förslag bör avvaktas innan definitiva beslut fattas, som kan bli till hinder för en uppenbarligen behövlig samordning på dessa områden. *Socialstyrelsen*, som betraktar frågan om samverkan mellan olika vårdorgan såsom utomordentligt betydelsefull, skulle med stor tillfredsställelse ha sett att denna fråga blivit föremål för en mer ingående utredning samt att i vart fall vissa riktlinjer uppdragits för en dylik samverkan.

Utredningens förslag till utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen godtages i stort sett av remissinstanserna. Således anser *fångvårdsstyrelsen*, att den föreslagna organisationen i huvudsak motsvarar de krav som f. n. rimligen kan uppställas.

Från några håll uttalas farhågor för att den tilltänkta organisationen redan inom få år kommer att visa sig otillräcklig. *Hovrätten för Övre Norrland* framhåller, att organisationen, särskilt vad gäller Norrbottens län, som omfattar gränsbygder med avsevärd och svårbemästrad brottslighet, synes komma att vara otillräcklig vid den avsedda tidpunkten för ikraftträdandet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* betonar, att den snabba befolkningsutveckling inom de delar av länet, som angränsar till huvudstaden, måste antagas redan inom få år komma att medföra, att den nu uppdragna organisatoriska ramen spränges. *Länsförvaltningsutredningen* anser, att skyddskonsulentdistrikten i möjligaste mån bör sammanfalla med länen eller i vart fall icke omfatta delar av olika län. Även om denna synpunkt i stort sett har beaktats i förslaget, finnes dock vissa undantag, som synes böra ytterligare övervägas, nämligen beträffande Uppsala, Jönköpings, Hälsingborgs, Bohus, Vänersborgs och Östersunds distrikt. För länsförvaltningsutredningen framstår det därför som ett bestämt önskemål, att distrikten för skyddskonsulenter icke i större utsträckning än för närvarande är fallet kommer att omfatta delar av olika län. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* framhåller, att skyddskonsulentdistrikten principiellt bör sammanfalla med länen och påpekar att så icke är fallet med bl. a. Jönköpings län.

I fråga om det föreslagna systemet med övervakningsnämnder förordrar *fångvårdsstyrelsen*, att användningen av särskilda övervakningsnämnder så mycket som möjligt begränsas och att det bör övervägas om inte vissa av dessa särskilda nämnder kan undvaras. Beträffande de särskilda övervakningsnämnder som föreslagits vid vissa större anstalter framhåller styrelsen angelägenheten av att en skyddsassistent avses för var och en av ifrågavarande nämnder. Den föreslagna ordningen är emellertid ägnad att skapa vissa organisatoriska svårigheter. Skyddsassistenten bör ad-

ministrativt och organisatoriskt sett vara knuten till anstalten och underställd dess styresman. *Ungdomsfängelshälsnämnden* och *Svenska fångvårds-sällskapet* är av samma uppfattning.

En motsatt uppfattning hävdas av *skyddskonsulenterna i Södermanlands, Östergötlands, Värmlands, Örebro och Västmanlands distrikt*, vilka anser att ifrågavarande assistent bör vara placerad på skyddskonsulentexpedition utanför anstalten. *Rådhusrätten i Stockholm* föreslår — därest det icke blir möjligt att redan från början tilldela varje avdelning av övervakningsnämnden i Stockholm en heltidsanställd sekreterare — att den erforderliga kansli-personalen sammanföres på ett för avdelningarna gemensamt kansli. Rådhusrätten framhåller vidare, att alla ifrågavarande nämnder i tydlighetens intresse bör benämnas övervakningsnämnder. *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* anser, att det vore ytterst värdefullt för övervakningsnämnd att i svåra bedömningsfrågor ha tillgång till psykiatrisk sakkunskap.

Utredningens förslag att den förordade utbyggnaden i vad gäller såväl skyddskonsulentorganisationen som övervakningsnämnderna genomföres i fem etapper tillstyrkes av *fångvårdsstyrelsen*. Då konsulentorganisationen inte i och för sig är beroende av brottsbalksförslaget, föreslår styrelsen, att den första etappen av denna organisation förverkligas redan under budgetåret 1962/63. *Statskontoret* anför, att den föreslagna uppdelningen i etapper synes ändamålsenlig.

I flera yttranden hävdas, att den föreslagna organisationen i sin helhet bör vara genomförd vid tiden för brottsbalkens ikraftträdande. Enligt *riksåklagarämbetet* måste det anses uteslutet att gå fram med en successiv utbyggnad, sedan brottsbalken trätt i kraft, då påföljdssystemet i brottsbalken förutsätter att övervakningsnämnder och skyddskonsulenter är verksamma. Det kan icke rimligen ifrågasättas, att brottsbalkens påföljdssystem till en början skulle sättas i kraft endast i en del av landet. *Hovrätten för Övre Norrland* anser, att, därest det av personella skäl icke är möjligt att erhålla en väl utbyggd organisation för kriminalvård i frihet vid den avsedda tidpunkten för brottsbalkens ikraftträdande, det synes riktigare att låta med ikraftträdandet anstå. *Svea hovrätt* finner det angeläget, att utbyggnaden genomföres i snabbare takt än som föreslagits. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* föreslår, att utbyggnaden uppdelas på två etapper, så att halva den av utredningen föreslagna organisationen inrättas från budgetåret 1962/63 och den andra hälften från budgetåret 1963/64. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* beklagar, att utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen i Gävleborgs län först skulle kunna genomföras i etapp 4. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasätter, om icke övervägande skäl talar för att de obligatoriska övervakningsnämnderna inrättas omedelbart.

I det följande redovisas i remissyttrandena framlagda konkreta förslag till ändringar i den föreslagna organisationen, varvid varje etapp behandlas särskilt.

Ettapp 1 (Stockholms stad och län, Uppsala, Gotlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Hallands och Örebro län).

I fråga om distriktet i **S t o c k h o l m s s t a d** anför *skyddskonsulenten i distriktet för unga*, att det, med hänsyn till de minskade möjligheterna att i små distrikt vid behov göra ändringar i arbetsfördelningen, vore att fördraga, att det nuvarande distriktet för unga ej uppdelades i två distrikt. *Skyddskonsulenten i Södertörn-Gotlands distrikt* anser, att förvaringsklientelet i Södertörn bör handhas av skyddskonsulenten i Stockholms distrikt för internerade. *Stockholms rådhusrätt* ifrågasätter, om en avdelning av övervakningsnämnd skall kunna svara för alla utskrivningsfall från Långholmen, utan att denna verksamhet alltför mycket inkräktar på ordförandens och även nämnedamöternas ordinarie yrkesarbete. Det synes därför tillrådligt, att man för nu ifrågavarande arbetsuppgifter inrättar ytterligare en avdelning av övervakningsnämnd. Även *riksåklagarämbetet* anser, att den för Långholmen avsedda avdelningen av övervakningsnämnden i Stockholm kommer att bli mycket betungad med arbetsuppgifter.

I fråga om Uppsala distrikt anmärker *fångvårdsstyrelsen*, att det avviker från den terminologi utredningen i övrigt använder att beteckna övervakningsnämnden vid fångvårdsanstalten Norrtälje som särskild, eftersom den föreslås få ett territoriellt avgränsat verksamhetsområde. Emellertid skulle en jämnare arbetsfördelning mellan de båda övervakningsnämnderna i distriktet vinnas, om Norra Roslags domsaga med kolonien Mon hänföres till Norrtäljenämnden; även kommunikationsförhållandena synes tala för en sådan indelning.

Ettapp 2 (Östergötlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län).

Fångvårdsdirektören vid ungdomsgruppen anser, att det skulle innebära en tyngande och onödig omgång att koppla in övervakningsnämnder på frågor om utskrivning av ungdomsfängelseelever. Den ordning som f. n. tillämpas i utskrivningsfrågorna synes fungera på ett fullt tillfredsställande sätt. *Fångvårdsstyrelsen* ansluter sig till denna uppfattning och avvisar utredningens förslag om särskild övervakningsnämnd för anstalterna Skenäs med Aspliden samt Roxtuna. Jämväl *ungdomsfängelset* avstyrker sistnämnda förslag. Nämnden avstyrker dessutom att särskild övervakningsnämnd inrättas för anstalterna i Hälsingborg och Hildero i vad avser sistnämnda anstalt.

Ettapp 3 (Södermanlands, Älvsborgs, Skaraborgs och Västmanlands län samt Västernorrlands och Jämtlands län).

Fångvårdsstyrelsen finner det inte uteslutet, att övervakningsärendena vid fångvårdsanstalten Tidaholm skulle kunna medhinnas av Skövdenämnden. Det kan också ifrågasättas, om något verkligt behov föreligger av särskild övervakningsnämnd vid Härnösandsanstalten.

Ettapp 4 (Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län).

Skyddskonsulenten i Kopparbergs distrikt föreslår, att nuvarande Kop-

parbergs distrikt icke på sätt utredningen föreslagit uppdelas i två distrikt, med en förstärkt organisation förlagd till Falun, utan får förbli ett distrikt. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* biträder skyddskonsulentens förslag.

Ettapp 5 (Jönköpings, Kronobergs och Värmlands län).

Efter förslag av *skyddskonsulenten i Jönköpings-Kronobergs distrikt* föreslår *fångvårdsstyrelsen*, att Östbo och Västbo domsaga skall hänföras till Jönköpings distrikt i stället för till Växjö distrikt. Till stöd för förslaget anföres bl. a. att kommunikationerna för domsagans del är bättre till Jönköping än till Växjö, vartill kommer att domsagan har en mera naturlig anknytning till residensstaden Jönköping.

Vad angår utredningens förslag i fråga om *skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg* har delade meningar kommit till uttryck i yttrandena.

Utredningens förslag tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Bland dem, som uttryckligen tillstyrkt förslaget, uttalar *skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg* sin tillfredsställelse över att föreningarna beredes en sådan ställning och ett sådant statligt stöd, som erfordras för att de på ett rationellt och effektivt sätt skall kunna medverka i skyddsarbetet. Föreningarna förklarar sig beredda att åtaga sig de uppgifter vilka enligt utredningens förslag skulle anförtros dem. *Svenska skyddsförbundet* anför, att utredningens förslag rörande föreningarna i Stockholm och Göteborg i praktiken torde böra betraktas såsom ett avgörande steg mot förstatligande av dessa föreningars verksamhet. Förbundet har i princip icke något att erinra mot förslaget härutinnan.

I flera yttranden från *skyddskonsulenthåll* betonas, att eftervårdsarbetet i de båda städerna, liksom på andra håll, bör ankomma på statsanställda konsulenter och assistenter samt att skyddsvärnen bör bedriva sitt vårdande och stödjande arbete vid sidan härav. *Fångvårdsstyrelsen* säger sig i princip dela denna uppfattning men anser, att det i rådande läge torde vara nödvändigt att följa utredningens förslag, om det skall vara möjligt att genomföra den första utbyggnadsetappen så snart som styrelsen förordat. Styrelsen förutsätter att organisationen för frivården i Stockholm och Göteborg skall vara att anse som ett — icke alltför långvarigt — provisorium.

Utredningens förslag avstyrkes uttryckligen av *Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* samt *föreningen Sveriges landsfiskaler*, medan andra myndigheter, *socialstyrelsen, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätten i Malmö* och *Stats-tjänstemännens riksförbund*, starkt ifrågasätter lämpligheten av den föreslagna ordningen eller icke funnit övertygande skäl föreligga för densamma.

Svea hovrätt anför, att det ur principiell synpunkt icke är riktigt att lägga viktiga funktioner inom kriminalvården, för vars behöriga fullgörande samhället har ansvaret, på enskilda föreningar. Ett genomförande av den föreslagna utvidgningen av skyddsvärnens arbetsuppgifter torde vidare kom-

ma att medföra praktiska olägenheter. Föreståndarna för de båda skyddsvärnen skulle sålunda bli splittrade mellan allmänna och enskilda funktioner.

Likartade synpunkter anföres av övriga remissinstanser, som ställt sig avvisande till förslaget. Härutöver framhåller *föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter*, att de frigivna är vana vid att vända sig till skyddskonsulentorganisationens tjänstemän, och att det måste befaras skapa allvarliga störningar och rådvillhet hos klientelet, om ifrågavarande arbetsuppgifter nu i stället skulle anförtros en enskild förening. Vidare anföres, att skyddsvärnens tjänstemän varit långt sämre lottade i fråga om löneförmåner än skyddskonsulentorganisationens, och att föreningarna därför fått eftersätta kravet på erfarenhet och utbildning. En allvarlig försämring i rekryteringshänseende måste därför befaras, om utredningsförslaget genomföres. *Ungdomsfängelssenämnden* utgår från att utredningens förslag icke innefattar någon ändring i fråga om skyddsvärnets i Stockholm nuvarande verksamhet beträffande till Björkahemmet tillåterade ungdomsfängelseelever. Det kan ifrågasättas, om ej skyddsvärnet under sådana förhållanden borde anförtros jämväl eftervärden av de ungdomsfängelseelever, som från Björkahemmet utskrivs på prov med placering i Stockholm, med påföljd att skyddskonsulentorganisationen i Stockholm ej skulle behöva taga befattning därmed. I vart fall synes möjlighet böra hållas öppen att genomföra en sådan ordning, därest det skulle visa sig lämpligt.

Utredningens förslag beträffande övriga skyddsföreningar godtages i stort sett av remissinstanserna.

Fångvårdsstyrelsen, som tillstyrker utredningens förslag, vitsordar att de utgående bidragen på sina håll utgör förutsättning för en samhällsgagnande verksamhet av inte ringa betydelse. En försiktig avveckling av statsbidragsgivningen bör därför iakttagas. För budgetåret 1962/63 föreslår styrelsen oförändrade anslag. *Svenska skyddsförbundet* uttalar, att förbundet med hänsyn till sin deklarerade inställning till det växande statliga inflytandet på hithörande områden icke borde rikta några principiella erinringar mot utredningens förslag i förevarande del. Det förefaller emellertid förbundet som om utredningen rekommenderar att skyddsföreningarna saklöst lämnas åt sitt öde. Förbundet förordar, att dessa föreningar, i den mån de utövar någon aktiv verksamhet, tills vidare lämnas statsbidrag i ungefär samma omfattning som hittills. Förbundet anser härjämte, att den nuvarande ordningen för statsbidragsgivningen tills vidare bör bibehållas, och att sålunda förbundet alltjämt anförtros uppgiften såsom förmedlare av statsbidragen i fråga. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *föreningen Sveriges stadsdomare* anser, att frågan om statsbidrag till ifrågavarande skyddsföreningar förtjänar att ytterligare övervägas; det bör icke i princip slås fast att statsbidragen skall upphöra. *Svea hovrätt* uttalar, att prövningen från fall till fall huruvida statsbidrag skall utgå, icke bör bli alltför restriktiv. *Länssstyrelsen i Kopparbergs län* framhåller, att skyddsvärnet i länet bedriver en verksamhet som är mer omfattande än vad som är vanligt inom jäm-

förliga enskilda organisationer på annat håll, och länsstyrelsen finner det motiverat, att föreningen även i fortsättningen får åtnjuta statsbidrag.

Utredningens kostnadsberäkningar beröres endast i några ytt-
randen. *Fångvårdsstyrelsen* erinrar, att den i sina petita för budgetåret
1962/63 föreslagit högre lönegradsplacering för skyddskonsulenter samt vis-
sa skyddsassistenter och biträden. Utredningens förslag om reducering av
medelsanvisningen för skriv- och utredningshjälp kan styrelsen inte biträ-
da. Såvitt angår omkostnaderna anser styrelsen, att vissa poster, särskilt ex-
pensposten, är för snävt beräknade, och föreslår viss uppräknings. *Förening-
en Sveriges stadsdomare* ifrågasätter, om icke övervakningsnämnderna bor-
de få vissa anslag till egen disposition, i syfte att möjliggöra för dessa att
själva kunna — även i ekonomiskt hänseende — bistå sitt klientel. *Stats-
kontoret* framhåller, att utredningen vid sina kostnadsberäkningar såsom
ett genomsnitt räknat med lönerna för ortsgrupp 4. Detta beräkningssätt ger
för höga värden, då större antalet nya tjänster kommer att placeras i orts-
grupp 3. Utredningen har emellertid — med visst undantag — räknat med läg-
sta löneklass i resp. lönegrader. Då sannolikt ett visst antal tjänster kommer
att besättas med innehavare, som äger att tillgodoräkna sig högre löneklass-
placering, torde lönekostnaderna i detta avseende vara för lågt beräknade.
Till de av utredningen beräknade kostnaderna bör läggas de utgifter, som
uppkommer genom avgifter till allmän tilläggspensionering på biinkomster.
Statens lönenämnd föreslår, att såsom statsbidragsvillkor, såvitt gäller före-
slagna tjänster vid skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg, bör gälla att
lönerna bör utgå med samma belopp som till statsanställda tjänstemän med
motsvarande funktioner.

Fångvårdsstyrelsens anslagsframställning

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med
avrundat 949 500 kr.

	Ökning
<i>Personalförstärkningar m. m.</i>	
1. 5 skyddskonsulenter Ae 21	138 294
3 förste skyddsassistenter Ae 19	74 459
21 skyddsassistenter Ae 17	467 813
2 kontorister Ae 9	28 922
4 kanslibiträden Ae 7	52 104
4 biträden rb	42 370
2. Vikariemedel	43 066
3. Medel till praktikanter	25 000
4. Medel till psykiatrisk rådgivning	6 000
<i>Tjänsteförändringar</i>	
5. Lönegradsuppflyttningar	57 377
6. Ordinariesättning	—
<i>Automatiska förändringar</i>	
7. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	14 000
	949 405

Motiv

1. Yrkandet svarar mot den av eftervårdsutredningen föreslagna organisationsförändringens första etapp. Avvikelser från utredningsförslaget har gjorts såtillvida som styrelsen i överensstämmelse med vad under p. 5 närmare redovisas föreslår, att skyddsassistenter, knutna till distrikt med minst två assistenter, skall såsom förste skyddsassistent uppföras i lönegrad A 19 samt att kvalificerade biträden på expeditioner, förlagda till Stockholm och Göteborg, skall placeras i kontoristgrad.

3. För frivården skulle det vara av stort värde att periodvis på vissa distrikt kunna såsom praktikanter anställa personer som antingen ämnar söka inträde på socialinstituten eller också redan är inskrivna där. Styrelsen föreslår, att 25 000 kr. beräknas för ändamålet.

4. 1956 års eftervårdsutredning har den 15 juli 1961 avgivit ett betänkande (stencilerat) angående medicinska behandlingsåtgärder vid kriminalvård i frihet m. m. Fångvårdsstyrelsen har icke i petitasammanhang tagit ställning till de kostnader som kan beräknas uppstå i anledning av den av utredningen föreslagna behandlingsorganisationen. I likhet med vad utredningen förordar hemställer likväl styrelsen, att det belopp som för närvarande finnes beräknat för psykiatrisk rådgivning — 9 000 kr. — höjes till 15 000 kr.

5. Skyddskonsulentorganisationen omfattar f. n. 17 skyddskonsulenter i A 21 och 9 i A 19. Samtliga konsulenter för eftervården vid ungdomsvårds-skolorna har enligt beslut av 1961 års riksdag placerats i A 21. Kriminalvårdens konsulentkår har härigenom blivit satt i efterhand. Styrelsen föreslår, att de återstående 9 konsulenttjänsterna i A 19 höjes till A 21. I sådana distrikt där arbetets omfattning påkallar en personal av — förutom skyddskonsulenten — mer än en assistent, bör en av assistenterna, såsom närmast konsulenten ansvarig för arbetet inom distriktet, erhålla ställning såsom förste skyddsassistent och avlönas enligt lönegrad A 19. Styrelsen föreslår uppflyttning av 8 skyddsassistenttjänster, samtliga tillhörande i nuvarande organisation ingående distrikt. Vidare föreslås, att 8 kansli-biträdestjänster, knutna till befintliga expeditioner i Stockholm och Göteborg, ändras till kontoristtjänster i A 9.

6. På personalförteckningen för skyddskonsulentorganisationen bör uppföras en ordinarie kontorsbiträdestjänst. Tjänsten är avsedd för ett extraordinarie kanslibiträde, som innehar en ordinarie kontorsbiträdestjänst på fångvårdsstyrelsens stat.

Departementschefen

Reformsträvandena under 1900-talet inom det straffrättsliga reaktions-systemet har bl. a. syftat till att begränsa användningen av frihetsberövande åtgärder. Dessa strävanden, som främst har kommit till uttryck i den villkorliga domen, har föranletts av att man mer och mer kommit till klarhet om de nackdelar som ur resocialiseringssynpunkt är förbundna med anstaltsvård.

Tillämpningsområdet för villkorlig dom och användningen av denna påföljdsform har som ett resultat av reformarbetet efter hand vidgats. Från att ha varit enbart en villkorlig påföljdseftergift för tillfällighetsbrottslingar med god prognos har den villkorliga domen utvecklats så att inom dess ram kan vidtagas åtgärder som gör skäl för beteckningen kriminalvård i frihet. Omkring 30 % av alla i första instans under åren 1959 och 1960 för straffregisterbrott dömda personer erhöll villkorlig dom.

Kriminalvård i frihet har fått ökad betydelse även i fråga om de lagöverträdare som underkastas anstaltsbehandling. Numera tillämpas i stor utsträckning villkorlig frigivning i samband med tidsbestämda frihetsstraff och utskrivning på prov vid ungdomsfängelse och förvaring, varvid den frigivne eller utskrivne i allmänhet ställes under övervakning för att underlätta övergången från anstalten till livet i frihet.

För att belysa utvecklingen må nämnas att, medan antalet villkorligt dömda och villkorligt frigivna under tillsyn år 1955 uppgick till 11 000, var motsvarande antal år 1960 i runt tal 14 600. Den 1 september 1961 utgjorde antalet 15 780. Enligt den prognos, som fångvårdsstyrelsen har utarbetat, skulle ifrågavarande klientel vid utgången av år 1965 komma att uppgå till 18 300.

En ännu vidsträcktare tillämpning av kriminalvård i frihet än för närvarande förutsättes i det förslag till brottsbalk, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1961 skall föreläggas riksdagen.

En förutsättning för att kriminalvård i anstalt skall kunna utbytas mot vård i frihet genom villkorlig dom eller villkorlig frigivning är att den dömda i regel blir föremål för positiva åtgärder, varigenom hans anpassning i samhället främjas. Anstaltsvården har under senare år förbättrats såväl organisatoriskt som i fråga om behandlingsmöjligheter m. m. För att den möda, som redan under vården i anstalt nedlägges på den dömdes återanpassning i samhället, ej skall bli förspild utan leda till det avsedda resultatet, är det av största vikt att anstaltsbehandlingen följes av en väl planerad eftervård. Övergången från vistelse i fångvårdsanstalt till ett liv i frihet erbjuder i regel stora svårigheter och risker för den frigivne eller utskrivne, som under en tid är i särskilt behov av stöd och hjälp från samhällets sida för att komma in i en ordnad tillvaro och ej återfalla i brott.

Att de insatser, som samhället för närvarande gör på ifrågavarande områden, är otillräckliga har omvitnats av såväl 1956 års eftervårdsutredning som de myndigheter och sammanslutningar, vilka yttrat sig över utredningens betänkande, kriminalvård i frihet.

I den nuvarande organisationen för frivården intar skyddskonsulenter och deras assistenter en central ställning såsom rådgivare och hjälpare åt övervakare och som kontrollanter av övervakningsarbetet. Det torde icke råda någon tvekan om att en väsentlig förstärkning av denna organisation måste ske, om frivården skall kunna utvidgas och intensifieras. En sådan förstärkning har föreslagits av eftervårdsutredningen, som därvid även beaktat de ändrade förhållanden, vilka kommer att inträda om brottsbalksför-

slaget genomföres. Utredningens organisationsförslag omfattar också de övervakningsnämnder, som enligt brottsbalken skall handha kriminalvården i frihet. Till dessa frågor återkommer jag närmare i det följande.

Enligt eftervårdsutredningen måste vid planeringen och utformningen av sådan frivård, som skall följa efter anstaltsbehandling, en väsentlig medverkan förutsättas av tjänstemännen vid fångvårdsanstalterna. Den intagne bör även stimuleras att själv aktivt deltaga i planeringen av sina förhållanden efter anstaltsvistelsen. I syfte att underlätta en sådan aktiv medverkan rekommenderar utredningen bl. a. flera frigångshem av det slag, som har inrättats i Nacka. Som särskilt betydelsefullt för eftervården framhåller utredningen, att bostadsfrågan kan på lämpligt sätt ordnas. Utredningen pekar härvid på möjligheterna att ordna inackorderingshem med kommunalt stöd och bidrag samt att mot skälig ersättning genom avtal med privatpersoner anskaffa inackorderingsrum för frivårdens klientel.

Eftervårdsutredningens synpunkter i nyssnämnda frågor har vunnit allmän anslutning under remissbehandlingen. Även jag kan i huvudsak biträda utredningens uppfattning i denna del. Det torde såsom utredningen föreslagit böra ankomma på fångvårdsstyrelsen att närmare undersöka möjligheterna att genomföra åtgärder av ifrågasatt slag.

Jag övergår här efter till att behandla eftervårdsutredningens förslag till utbyggnad av organisationen för kriminalvård i frihet.

Enligt utredningen skall den erforderliga utbyggnaden ske i fem etapper, varvid i första hand storstädernas behov av personal bör tillgodoses. Fullt utbyggd skulle organisationen komma att omfatta 40 skyddskonsulenter, var och en med sitt distrikt, 81 skyddsassistenter, 59 kanslibiträden och 5 biträden i reglerad befordringsgång. Jämfört med nuvarande organisation ökas antalet distrikt och tjänster till inemot det dubbla. De föreslagna distrikten som, bortsett från Stockholm och Göteborg, i flertalet fall följer länsindelningen skall tillika utgöra verksamhetsområden för de tidigare omnämnda övervakningsnämnderna. Antalet övervakningsnämnder eller i förekommande fall avdelningar av sådana nämnder beräknas av utredningen till sammanlagt 63.

Såvitt gäller Stockholm och Göteborg, där det mest belastade och besvärliga kriminalvårdsklientelet samlas, förutsätter utredningens förslag att skyddskonsulenter i dessa städer som regel skall vara befriade från tillsynen över äldre villkorligt frigivna samt i fråga om Göteborg även från tillsynen av dem, som har utskrivits på prov från förvaring. Utredningen föreslår, att dessa uppgifter i stället skall anförtros skyddsvärnen i de båda städerna. Skyddsvärnens föreståndare bör därvid tilläggas samma befogenheter och skyldigheter, som tillkommer skyddskonsulent. Samtidigt föreslås ändrade grunder för statsbidrag till skyddsvärnens verksamhet. Förslaget innebär i denna del att bidrag skall utgå med belopp motsvarande löner jämte försäkringsavgifter för allmän tilläggspensionering till en byråföreståndare, nio assistenter, ett kanslibiträde och ett kontorsbiträde i Stockholm och till

en byråföreståndare, sex assistenter, ett kanslibitråde och ett kontorsbiträde i Göteborg. Lönerna för byråföreståndarna skall beräknas enligt den för skyddskonsulenterna i Stockholm och Göteborg fastställda lönegraden 21 samt för assistenterna enligt den för skyddsassistenter i allmänhet tillämpade lönegraden 17. Statsbidrag skall vidare utgå till skyddsvärnens omkostnader. Fångvårdsstyrelsen har i sina petita räknat med ytterligare en assistent i Stockholm.

Utredningens förslag till utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen godtages i stort sett av remissinstanserna. Fångvårdsstyrelsen finner för sin del att den föreslagna organisationen i huvudsak motsvarar de krav, som för närvarande rimligen kan uppställas. Från några håll uttalas emellertid att organisationen behöver utbyggas ytterligare. De invändningar, som riktas mot förslaget avser närmast distriktsindelningen. I denna fråga framhåller bl. a. länsförvaltningsutredningen angelägenheten av att åtgärder icke beslutas, som kommer att binda eller eljest försvåra utredningens överväganden rörande samordning i länsinstansen av skyddskonsulentorganisationen och samhällets olika socialvårdande organ. Ett bestämt önskemål är att distrikten icke i större utsträckning än som nu är fallet kommer att omfatta delar av olika län. Eftervårdsutredningens förslag i fråga om övervakningsnämnderna har föranlett vissa påpekanden från bl. a. fångvårdsstyrelsen, som anser att antalet särskilda sådana nämnder bör begränsas så mycket som möjligt.

Vad angår förslaget beträffande skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg har delade meningar kommit till uttryck. Förslaget tillstyrkes av det övervägande antalet remissorgan, däribland de båda skyddsvärnen själva. Avstyrkande yttranden förekommer främst från skyddskonsulenthåll samt från de domstolar, som har uttalat sig i frågan. Härvid anföres främst principiella synpunkter, såsom att det icke kan vara riktigt att lägga viktiga funktioner, för vilka samhället bär ansvaret, på enskilda föreningar.

Beträffande slutligen frågan om den takt, i vilken den föreslagna utbyggnaden bör ske, förordar fångvårdsstyrelsen att första etappen av utredningens förslag genomföres från och med budgetåret 1962/63. Hovrätten över Skåne och Blekinge föreslår, att utbyggnaden uppdelas i två etapper, vilka bör genomföras under de två närmaste budgetåren. Från andra håll betonas vikten av att den föreslagna organisationen är fullt utbyggd vid tidpunkten för brottsbalkens ikraftträdande.

För egen del vill jag framhålla, att en fortsatt utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen är nödvändig oberoende av huruvida förslaget till brottsbalk genomföres eller ej. Eftervårdsutredningens uppdrag hade från början icke heller någon omedelbar anknytning till nämnda förslag utan frågan härom har först senare aktualiserats. Det skulle enligt min mening ha vittnat om brist på förutseende, om man vid planeringen av skyddskonsulentorganisationens utbyggnad icke hade beaktat de ytterligare anspråk, som ett genomförande av brottsbalksförslaget kan komma att ställa på organisationen. Den utbyggnad, som utredningen föreslår, är för övrigt icke större än

vad som oavsett förslaget till brottsbalk rimligen kan försvaras. Jag bortser härvid från de av utredningen föreslagna övervakningsnämnderna, vilka är direkt avhängiga av den föreslagna nya lagstiftningen. Prövningen av utredningens förslag i denna del bör följaktligen anstå i avvaktan på riksdagens ställningstagande till brottsbalksförslaget.

Såsom framgått av det förut anförda har viss tvekan uppstått i fråga om den medverkan från skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg, som förutsättes i eftervårdsutredningens förslag till utbyggnad av konsulentorganisationen. Mot bakgrunden av vad utredningen har anfört om värdet av att i dessa städer med deras stora kriminalvårdsklientel ha tillgång till två inarbetade organisationer med allmänt omvittnat intresse för skyddsarbetet samt med beaktande jämväl av de villkor, som utredningen har uppställt för skyddsvärnens medverkan, anser jag mig böra tillstyrka utredningens förslag även i denna del.

Den föreslagna utbyggnaden bör enligt min mening lämpligen ske i tre etapper, varvid den första bör genomföras under nästa budgetår och de övriga etapperna under loppet av därpå följande två budgetår. Etappernas storlek bör bestämmas efter anslagsmässiga grunder på så sätt att för varje budgetår anvisas ett lika stort belopp. Som underlag för beräkningarna torde därvid få läggas lönekostnaderna för samtliga tjänstemän, som omfattas av utredningens förslag. Såvitt angår föreslagna skyddskonsulenter och skyddsassistenter bör räknas med nu gällande lönegrader. I enlighet härmed beräknar jag lönekostnaderna för hela utbyggnaden till i runt tal 2 121 000 kr., av vilket belopp alltså en tredjedel skulle belöpa på budgetåret 1962/63. I den mån förändringar sker i allmänna lönenivån för stats-tjänstemännen eller lönegradsuppflyttningar beslutas, bör beräkningarna jämkas härefter.

Från dessa utgångspunkter förordar jag, att den av utredningen föreslagna första etappen, vilken huvudsakligen avser Stockholm och Göteborg, genomföres under budgetåret 1962/63 så långt detta är möjligt inom den angivna kostnadsramen. I fråga om distriktsindelningen tillstyrker jag sålunda, att samtliga av utredningen föreslagna distrikt inrättas, vilket, om nuvarande deldistrikt i de båda städerna räknas som egna distrikt, betyder att fem nya distrikt tillkommer. Vidare tillstyrker jag, att fem konsulenttjänster, varav tre i Ae 21 för de nya stockholmsdistrikten och två i Ae 19 för de nya Halmstads- och Bohusdistrikten, samt fyra assistenttjänster i Ae 17 inrättas. Slutligen förordar jag, att utredningens förslag i fråga om skyddsvärnen genomföres med den jämkning fångvårdsstyrelsen föreslagit, vilket innebär att i första hand bör utgå statsbidrag motsvarande avlöningskostnader för sammanlagt 22 befattningshavare vid skyddsvärnen. Bidrag till lönekostnader bör därvid beräknas under förevarande anslag och bidrag till omkostnader under nästföljande anslag. Då den av utredningen föreslagna personalorganisationen för konsulentdistrikten i Stockholm och Göteborg icke kan genomföras i sin helhet förrän i en senare etapp, förutsätter jag att skyddsvärnens personal, efter fångvårdsstyrelsens närmare bestämman-

de, tills vidare skall kunna stå till förfogande även för att avlasta arbetsbördan i dessa konsulentdistrikt. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, i den mån uttryckliga kompetenskrav finnes böra uppställas för skyddsvärnens befattningshavare, meddela föreskrifter härom samt att avgöra i vilken utsträckning dessa befattningshavare bör tilläggas befogenheter och skyldigheter, som tillkommer skyddskonsulent eller skyddsassistent. Även i övrigt torde Kungl. Maj:t få meddela de närmare bestämmelser, vilka erfordras för att genomföra den första utbyggnadsetappen.

I enlighet med vad utredningen föreslagit bör de båda skyddsvärnens nuvarande statsbidrag, för vilka medel har anvisats under anslaget till Bidrag till svenska skyddsförbundet, upphöra. Beträffande övriga skyddsföreningar, vilka uppbär statsbidrag till sin verksamhet, föreslår jag att under sistnämnda anslag beräknas medel för oförändrade bidrag under budgetåret 1962/63.

Vad härefter angår den närmare utformningen av de två återstående utbyggnadsetapperna bör fångvårdsstyrelsen i sina anslagsäskanden framföra förslag med ledning av vad jag har anfört i det föregående samt med beaktande av de synpunkter, som har framförts i remissyttrandena över eftervårdsutredningens förslag. Styrelsen bör därvid beakta, att skyddskonsulentdistrikten såvitt möjligt icke kommer att omfatta delar av olika län.

Under anslaget finnes för närvarande ett belopp av 9 000 kr. beräknat för psykiatrisk rådgivning. Jag vill föreslå, att detta belopp höjes till 12 000 kr. Såsom jag omnämnt i översikten har eftervårdsutredningen i ett den 15 juli 1961 avgivet betänkande (stencilerat) föreslagit, att resurserna för medicinska behandlingsåtgärder vid kriminalvård i frihet väsentligt ökas. Förslaget innebär främst, att vissa läkartjänster skulle inrättas. Det torde få ankomma på fångvårdsstyrelsen att — med beaktande av vad utredningen och över dess betänkande hörda remissorgan har anfört — i sina anslagsäskanden framföra de förslag i ämnet, för vilka styrelsen kan finna fog.

Av skäl som fångvårdsstyrelsen har anfört bör på personalförteckningen för skyddskonsulentorganisationen uppföras en ordinarie kontorsbiträdestjänst. Styrelsens förslag till andra tjänsteförändringar kan jag icke tillstyrka.

Med anledning av vad jag förordat bör anslaget, inberäknat automatiska utgiftsstegringar, höjas med 725 000 kr. Anslaget torde alltså böra uppföras med 2 717 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordade riktlinjer för utbyggnad av frivården i olika avseenden;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skyddskonsulentorganisationen, som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

c) godkänna följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	383 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	1 708 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	584 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	42 000
Summa kr. 2 717 000	

d) till *Skyddskonsulentorganisationen*: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 717 000 kr.

[45] 12. Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	320 000	328 206
1961/62 (statsliggaren s. 141)	354 000	
1962/63 (förslag)	461 000	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget höjes med 193 000 kr.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	1 000
2. Reseersättningar	58 000
3. Bränsle, lyse och vatten	5 000
4. Övriga expenser	129 000
	193 000

Motiv

1. *Sjukvård m. m.* Utgift 1960/61 2 804; anvisat 1961/62 2 000.

2. *Reseersättningar.* Utgift 1960/61 150 491; anvisat 1961/62 152 000. — Höjningen av traktamentsbeloppen ökar utgifterna med 8 000 kr. Den föreslagna utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen beräknas öka medelsbehovet för resor med ytterligare 50 000 kr.

3. *Bränsle, lyse och vatten.* Utgift 1960/61 10 886; anvisat 1961/62 15 000. — Den föreslagna utbyggnaden av organisationen medför behov av utökade lokaler.

4. *Övriga expenser.* Utgift 1960/61 161 724; anvisat 1961/62 180 800. — Med anledning av den föreslagna utbyggnaden av organisationen beräknas för löpande utgifter en medelsökning med 40 procent eller 60 000 kr. För möbel- och inventarieutrustning till föreslagna nya tjänstemän upptages 97 000 kr. samt för flyttningskostnader 5 000 kr. Då för budgetåret 1961/62

för engångskostnader beviljats ett belopp av 32 800 kr., uppgår nettoökningen under posten till (60 000 + 97 000 + 5 000 — 32 800) avrundat 129 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med vad jag anfört under avlöningsanslaget till skyddskonsulentorganisationen bör under förevarande anslag medel beräknas för de bidrag till omkostnader, som eftervårdsutredningen föreslagit skola utgå till skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg. På grund härav bör anslaget höjas med 40 000 respektive 25 000 kr. Vad angår styrelsens anslagsframställning föranleder den utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen, som jag föreslagit för budgetåret 1962/63, ett mindre medelsbehov för omkostnader än vad styrelsen har beräknat. Jag tillstyrker, att anslagsposterna till sjukvård m. m. och till reseersättningar uppräknas med 1 000 respektive 28 000 kr. För övriga expenser räknar jag med ett sammanlagt medelsbehov av 193 800 kr., varav för engångsanskaffningar 27 000 kr. Då posten för innevarande budgetår upptagits med 180 800 kr., erfordras en ökad medelsanvisning med 13 000 kr. Till bränsle, lyse och vatten bör beräknas oförändrat belopp.

Anslaget bör alltså höjas med 107 000 kr. och upptagas med 461 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 461 000 kr.

[46] 13. Övervakning av villkorligt dömda

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	2 100 000	1 994 895
1961/62 (statsliggaren s. 142)	2 400 000	
1962/63 (förslag)	2 600 000	

Från anslaget bestrides kostnaderna för arvoden till övervakare över villkorligt dömda samt ersättning till sådan ledamot i övervakningsnämnd, vilken icke är lagfaren befattningshavare vid den domstol som tillsatt nämnden, för deltagande i sammanträde med nämnden.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget med hänsyn till det stigande antalet villkorligt dömda höjes med 200 000 kr.

Departementschefen

Under denna punkt torde jag få anmäla, att 1956 års eftervårdsutredning med skrivelse den 20 oktober 1961 överlämnat betänkande angående rekryteringen av och ersättningen till enskilda personer såsom övervakare (stencilerat). I betänkandet föreslås bl. a. en höjning av vissa arvoden. Utredningens förslag överväges, efter avslutad remissbehandling, inom justitiedepar-

tementet. Därest riksdagen icke har någon erinran häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de ändrade ersättningsgrunder, som må befinnas påkallade.

Medelsåtgången under anslaget kan med hänsyn härtill icke närmare beräknas. Jag förordar emellertid, att anslaget nu uppräknas med det av fångvårdsstyrelsen föreslagna beloppet och alltså uppföres med (2 400 000 + 200 000) 2 600 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

[47] 14. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	400 000	393 458
1961/62 (statsliggaren s. 142)	450 000	
1962/63 (förslag)	600 000	

Från anslaget bestrides kostnaderna för arvoden till tillsynsmän för villkorligt frigivna m. fl.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget med hänsyn till det stigande antalet tillsynsfall och den beslutade utvidgningen av fakultativ villkorlig frigivning höjes med 150 000 kr.

Departementschefen

Beträffande förevarande anslag torde jag få anmäla, att Kungl. Maj:t genom beslut den 2 juni 1961 bemyndigat fångvårdsstyrelsen att från anslaget till person, som förordnats till övervakare vid försöksutskrivning av sådan för vård å sinnessjukavdelning inom fångvården intagen straffri-förklarad vilken kvarstår som inskriven vid avdelningen, utbetala ersättning för uppdraget. Bestämmelserna i kungörelsen den 29 juni 1950 (nr 426) angående bestridande av kostnader för tillsyn över dem som utskrivits på prov från anstalt för verkställighet av ungdomsfängelse, förvaring eller internering, m. m. skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Därest ändrade ersättningsgrunder för arvoden till tillsynsmän för villkorligt frigivna m. fl. i enlighet med vad jag anfört under närmast föregående punkt skulle beslutas, kommer den av fångvårdsstyrelsen föreslagna höjningen av anslaget sannolikt icke att visa sig tillräcklig. Jag föreslår emellertid att anslaget nu uppräknas med det av styrelsen föreslagna beloppet och alltså uppföres med (450 000 + 150 000) 600 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

[48] 15. Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	10 000	9 440
1961/62 (statsliggaren s. 142)	10 000	
1962/63 (förslag)	12 000	

Vid utgången av budgetåret 1960/61 förelåg å anslaget en reservation av 2 183 kr.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) hemställer, att anslaget med hänsyn till kursverksamhetens omfattning höjes med 2 000 kr.

Departementschefen

Jag har icke funnit anledning till erinran mot fångvårdsstyrelsens förslag. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 kr.

[49] 16. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 000 000	959 002
1961/62 (statsliggaren s. 143)	1 000 000	
1962/63 (förslag)	1 000 000	

Enligt bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t må anslaget användas för att understödja eller eljest hjälpa villkorligt dömda personer samt personer som frigives eller utskrides från fångvårdens anstalter ävensom, om särskilda skäl föreligger, åtalade som kan antagas erhålla villkorlig dom.

I enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 31/8 1961) förordar jag, att anslaget uppföres med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 1 000 000 kr.

[50] 17. Bidrag till svenska skyddsförbundet

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	280 000	280 000
1961/62 (statsliggaren s. 143)	430 000	
1962/63 (förslag)	68 000	

Av det för budgetåret 1961/62 anvisade anslaget avser 280 000 kr. bidrag till den verksamhet, som bedrivs av svenska skyddsförbundet och till förbundet anslutna skyddsföreningar, samt 150 000 kr. bidrag till ett av föreningen Skyddsvärnet i Stockholm planerat inackorderingshem.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 31/8 1961) anmäler, att svenska skyddsförbundet hos styrelsen anhållit att anslaget måtte uppräknas med 92 500 kr. Styrelsen erinrar för egen del om att den utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen, som styrelsen, i anslutning till förslag av 1956 års eftervårdsutredning, begär för budgetåret 1962/63 under skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag, förutsätter ändrade uppgifter och statsbidrag för skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg. På grundval av senast tillgängliga uppgifter (den 1 maj 1961) om antalet tillsynsfall, som enligt den föreslagna organisationen skulle omhändertas av de båda föreningarna, föreslår styrelsen att statsbidraget grundas på lönebeloppen avseende såvitt rör skyddsvärnet i Stockholm en byråföreståndare i A 21, tio assistenter i A 17, ett kanslibitråde i A 7 och ett biträde i reglerad befordringsgång samt vad beträffar skyddsvärnet i Göteborg en byråföreståndare i A 21, sex assistenter i A 17, ett kanslibitråde i A 7 och ett biträde i reglerad befordringsgång. I förhållande till utredningens beräkning av personalbehovet, som bygger på uppgifter om klienteletets storlek den 1 oktober 1959, innebär styrelsens förslag en utökning med en assistent vid skyddsvärnet i Stockholm. Lönekostnaderna för nämnda personal uppgår till sammanlagt ca 495 000 kr. I likhet med utredningen förordar styrelsen att för omkostnader beräknas tillhoppa ett belopp av 65 000 kr. Totalt skulle således för verksamheten vid de båda skyddsvärnen erfordras 560 000 kr. I fråga om bidrag i övrigt till svenska skyddsförbundet och dess föreningar har styrelsen icke funnit skäl föreslå någon ändring.

Under nuvarande anslag har beräknats bidrag dels till skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg med 132 500 resp. 80 000 kr., dels ock till ett av skyddsvärnet i Stockholm planerat inackorderingshem med 150 000 kr. Då nämnda belopp, sammanlagt 362 500 kr., bör avgå vid beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1962/63 föreslår styrelsen, att anslaget uppföres med $(430\,000 + 560\,000 - 362\,500)$ 627 500 kr. eller avrundat 630 000 kr.

Departementschefen

Vid behandlingen i det föregående av anslagen till skyddskonsulentorganisationen har jag tillstyrkt eftervårdsutredningens förslag att skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg skall anförtros eftervården av vissa klientelgrupper. Jag har vidare förordat att medel för de båda skyddsvärnens verksamhet skall beräknas under skyddskonsulentorganisationens avlönings- och omkostnadsanslag. Såvitt angår svenska skyddsförbundet och andra till förbundet anslutna skyddsföreningar än förenämnda båda skyddsvärn har jag för budgetåret 1962/63 räknat med oförändrade bidrag, uppgående till sammanlagt i runt tal 68 000 kr. Sistnämnda belopp bör anvisas under förevarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 68 000 kr.

F. Diverse

[51] 1. **Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 020 000 kr.

[52] 2. **Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 459 000 kr.

[53] 3. **Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående ersättning till domänverkets fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 131 000 kr.

[54] 4. **Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg.** Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet föreslår jag att förevarande anslag uppföres med ett belopp av 67 000 kr., att tillgodoföras försvarets fastighetsfond såsom ersättning för till fångvården upplåtna lokaler för fångvårdsanstalten i Hälsingborg, samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 kr.

[55] 5. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.

	Anslag	Nettoutgift resp. nettoinkomst
1957/58	30 000	4 561
1958/59	100	47 181
1959/60	100	44 599
1960/61	1 000	50 349
1961/62 (statsliggaren s. 147)	1 000	
1962/63 (förslag)	50 000	

Ifrågavarande bidragsverksamhet handhaves, i enlighet med vad som förutsattes då anslag för ändamålet första gången begärdes (II ht 1946 s. 115 f), av en särskild nämnd, kallad nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1949 skall till statsverket inflytande inkomster av verk, som utarbetats eller utgivits med bidrag från detta anslag, tagas till uppbörd på anslaget.

Vid utgången av budgetåret 1960/61 förelåg å anslaget en reservation av 17 276 kr.

Nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer (skr. 6/9 1961) hemställer — under åberopande av gjorda kostnadsberäkningar — att anslaget för budgetåret 1962/63 uppföres med ett belopp av 50 000 kr.

Departementschefen

Förevarande anslag har under de senaste budgetåren, med hänsyn till beräknade inkomster och förefintliga reservationer, uppförts med endast formella belopp. Å anslaget fanns vid utgången av budgetåret 1959/60 en reservation av drygt 66 000 kr. Denna hade emellertid vid utgången av närmast följande budgetår minskat till i runt tal 17 000 kr. För att möjligheter skall föreligga för nämnden att träffa nya avtal under budgetåret 1962/63 och bestrida löpande arvodes- och tryckningskostnader anser jag det oundgängligt att anslaget i enlighet med nämndens förslag uppföres med 50 000 kr.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.

[56] 6. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	32 000	28 226
1961/62 (statsliggaren s. 147)	32 000	
1962/63 (förslag)	32 000	

Från förevarande anslag utgår bidrag till internationella byrån för skydd av litterära och konstnärliga verk, till internationella institutet för unifiering av privaträtten och till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå.

Anslaget torde böra uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 kr.

[57] 7. *Bidrag till Nordisk årsbok m. m.*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	10 000	14 081
1961/62 (statsliggaren s. 147)	10 000	
1962/63 (förslag)	10 000	

Från förevarande anslag bestrides kostnaderna för utgivande av en nordisk rättsfallssamling med titeln *Nordisk Domssamling*, vars första häfte utkom under hösten 1959 (jfr II ht 1960 s. 89). Då ifrågavarande verksamhet så nyligen igångsatts, har vissa kostnader ännu icke hunnit belasta anslaget. Ehuru å anslaget vid utgången av budgetåret 1960/61 förelåg en reservation av i runt tal 16 000 kr., torde det vara motiverat att för budgetåret 1962/63 uppföra anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk årsbok m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kr.

[58] 8. *Uppgående av gränsen mot Norge m. m.*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	165 000	54 737
1961/62 (statsliggaren s. 147)	210 000	
1962/63 (förslag)	120 000	

Enligt en mellan Sverige och Norge uppgjord plan för det tekniska genomförandet av gränsuppgången mot Norge skall fältarbetena under tidsperioden 1959—1962 utföras och bekostas vartannat år av Sverige och vartannat år av Norge, varvid Sverige senast haft att svara för arbetena under år 1961 (jfr II ht 1959 s. 114). Å anslaget förelåg vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 131 000 kr.

Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 21 april 1961 har från förevarande anslag bestritts vissa kostnader i samband med slutförande av den översyn av gränsen mellan Sverige och Finland, för vilken riksdagen tidigare anvisat medel (jfr II ht 1959 s. 114; SU 2 p. 53).

I skrivelse den 28 augusti 1961 har den svenska gränsöverkommissarien, generaldirektören och chefen för rikets allmänna kartverk, anmält ett medelsbehov av 120 000 kr. för budgetåret 1962/63. Det begärda beloppet avser att täcka återstående kostnader för de på Sverige ankommande åtgärderna för gränsöversynen mot Norge. Reservationen å anslaget beräknas helt komma att disponeras under budgetåret 1961/62.

Då jag icke har något att erinra mot den gjorda medelsberäkningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppgående av gränsen mot Norge m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

Statens affärsverksfonder

E. Domänverket

[59] Förvärv av fångkolonier

Vid utgången av budgetåret 1960/61 fanns under anslaget, som uppfördes å riksstaten senast för budgetåret 1956/57, en behållning av 840 523 kr. Enligt beslut av 1961 års riksdag får denna behållning disponeras intill utgången av budgetåret 1961/62.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 30/9 1961) har anmält, att det inte synes möjligt att kunna utnyttja tillgängliga medel under anslaget före den 1 juli 1962.

Departementschefen

Förevarande anslag är avsett att möjliggöra inköp av jordbruksfastigheter, lämpliga att användas som kolonier för vanligt fångförvar och för unga intagna. På grund av svårigheter att finna fastigheter, där tillfredsställande förläggningar kan anordnas, har anslaget inte kunnat utnyttjas i den utsträckning som man från början haft anledning räkna med. Å andra sidan är det i nuvarande läge med stigande fångantal angeläget att tillvarata alla möjligheter att kunna tillföra anstaltsorganisationen ett ökat antal platser. Jag föreslår därför att riksdagens medgivande till fortsatt disposition av tillgängliga medel under anslaget inhämtas. Anslaget torde därvid böra återuppföras å riksstaten med ett formellt belopp.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av fångkolonier* för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Statens allmänna fastighetsfond

[60] Vissa byggnadsarbeten för fångvården

Vid utgången av budgetåret 1960/61 fanns under anslaget en behållning av 22 259 825 kr., varav i runt tal 8 700 000 kr. var disponerade genom beslut av Kungl. Maj:t. För budgetåret 1961/62 har anvisats ett anslag av 10 000 000 kr.

1. Förslag av fångvårdens byggnadskommitté

Fångvårdens byggnadskommitté har (skr. 31/8, 31/10, 10/11 1961), efter samråd med byggnadsstyrelsen, framlagt följande investeringsplan beträffande byggnadsföretag vilka uppdragits åt kommittén.

Byggnadsföretag	Fastställt kostnads- ram	Föreslagen kostnads- ram	Medelsförbrukning		
			faktisk t. o. m. 30.6.61	uppskattad budgetåren	
				61/62	62/63
	tusental kr				
1. Företag påbörjade före 1.7.1961					
Hall	21 500	22 000	4 875	5 075	3 000
Mariefred	6 825	7 000	6 107	718	175
Hällby	6 960	7 100	6 434	526	140
Skenäs	4 000	4 475	3 725	275	275
Roxtuna	675	675	652	23	—
Skogome	3 275	3 330	3 214	61	55
Ulriksfors	2 695	2 695	2 364	331	—
Tidaholm I	6 825	6 980	6 493	332	155
Tidaholm II	3 810	4 225	633	3 177	415
Norrtälje I	7 500	7 655	7 249	251	155
Norrtälje II	3 710	4 155	639	3 071	445
Hinseberg	6 100	7 375	4 248	1 852	1 275
S:a	73 875	77 665	46 633	15 692	6 090
2. Företag avsedda att påbörjas budgetåret 1961/62 och senare					
Kumla	27 000 ¹	27 800 ¹	107	4 500	6 000
Tillberga	5 420	5 500	—	5 420	80
Centralanstalt i Stockholms- trakten	—	—	170	38	—
S:a	32 420	33 300	277	9 958	6 080
3. Fastighetsförvärv					
Skogome	392	392	392	—	—
Ulriksfors	600	600	600	—	—
Tidaholm	309	309	309	—	—
Norrtälje	320	320	281	39	—
Österåker	1 500	1 500	1 000	500	—
Kumla	589	589	589	—	—
S:a	3 710	3 710	3 171	539	—
4. Kommitténs förvaltnings- kostnader	—	—	1 094	350	350
S:a	110 005	114 675	51 175	26 539	12 520

¹ Uppskattad kostnad.

Motiv

1. Företag påbörjade före 1.7.1961

Centralanstalten Hall. Kostnadsramen för anstaltens utbyggnad föreslås, med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen, höjd från

21 500 000 till 22 000 000 kr. Medelsförbrukningen till och med den 30 juni 1962 uppskattas till 10 950 000 kr. och för budgetåret 1962/63 till 3 000 000 kr.

Anstalterna Mariefred och Hällby. Uppförandet av en beslutad gymnastik- och idrottshall vid vardera anstalten torde kunna påbörjas under hösten 1961. Övriga byggnadsarbeten är färdiga, med undantag av ombyggnad av mangårdsbyggnaden (till fritidslokaler m. m. för personalen) vid Mariefredsanstalten. Även sistnämnda ombyggnadsarbeten torde kunna igångsättas samma höst. Efter samråd med fängvårdsstyrelsen föreslår kommittén, att vissa vägar och planer inom anstaltsområdena samt i förekommande fall lastgårdarna vid anstalterna Mariefred, Hällby, Skogome, Tidaholm och Norrtälje förses med permanentbeläggning. Kostnaderna härför har av byggnadsstyrelsen beräknats till resp. 155 000, 130 000, 55 000, 155 000 och 155 000 kr. i prisläget den 1 juli 1961.

Med hänsyn till byggnadskostnadsstegringen för nämnda, återstående arbeten samt till ifrågavarande permanentbeläggning erfordras en uppräknings av kostnadsramarna för Mariefredsanstalten från 6 825 000 till 7 000 000 kr. och för Hällbyanstalten från 6 960 000 till 7 100 000 kr. Medelsförbrukningen intill utgången av löpande budgetår uppskattas till 6 825 000 kr. i Mariefred och 6 960 000 kr. i Hällby. För nästa budgetår förutses en förbrukning av återstående belopp, 175 000 resp. 140 000 kr.

Centralanstalten Skenäs. Beslutade om- och nybyggnadsarbeten är praktiskt taget avslutade. Kommittén har emellertid funnit sig böra föreslå en genomgripande ombyggnad av kökslokalerna. Kostnaderna härför har av byggnadsstyrelsen uppskattats till 475 000 kr., däri inräknade utgifter för ett provisoriskt kök under byggnadstiden. Kommittén föreslår, att ett delbelopp av 275 000 kr. upptages för budgetåret 1962/63. Hittills anvisade medel, 4 000 000 kr., förutses vara förbrukade senast vid utgången av löpande budgetår.

Ungdomsanstalten Roxtuna. För uppförande av en läkarbostad och åtta andra personalbostäder har anvisats 675 000 kr., vilken summa torde vara förbrukad under innevarande budgetår.

Anstalten Skogome. Beslutade byggnadsarbeten är numera i det närmaste avslutade. Kostnaden för permanentning av vägar m. m. beräknas, såsom förut angivits, till 55 000 kr. Kostnadsramen bör med hänsyn härtill höjas från 3 275 000 kr. till 3 330 000 kr. Medelsförbrukningen intill utgången av innevarande budgetår uppskattas till 3 275 000 kr. För budgetåret 1962/63 förutses en förbrukning av återstående belopp, 55 000 kr.

Anstalten Ulriksfors. Vissa kompletteringsarbeten återstår. Medelsåtgången till och med den 30 juni 1962 uppskattas till 2 695 000 kr., eller sålunda samma belopp som den fastställda kostnadsramen.

Anstalterna Tidaholm och Norrtälje, etapp I. Den föreslagna permanentningen av vägar motiverar en uppräknings av kostnadsramarna för Tidaholmsanstalten från 6 825 000 till 6 980 000 kr. och för Norrtäljeanstalten från 7 500 000 till 7 655 000 kr. Medelsåtgången intill utgången av löpande

budgetår uppskattas till 6 825 000 kr. i Tidaholm och 7 500 000 kr. i Norrtälje. För nästa budgetår förutses en förbrukning av återstående belopp, 155 000 kr. vid vardera anstalten.

Anstalterna Tidaholm och Norrtälje, etapp II. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 december 1960 pågår uppförandet av ytterligare två förläggningspaviljonger vid var och en av anstalterna samt lokaler för utökning av arbetsdriften, kostnadsberäknade till högst 3 810 000 kr. i Tidaholm och 3 710 000 kr. i Norrtälje i prisläget den 1 juli 1960. Kostnaderna för utbyggnad av de båda anstalterna beräknas nu öka till 4 225 000 resp. 4 155 000 kr. Ökningen hänför sig till dels den allmänna byggnadskostnadsstegringen, dels kostnaderna för ytterligare mottagnings- och isoleringsplatser (enligt Kungl. Maj:ts uppdrag åt kommittén den 13 januari 1961) jämte skyddsrum, dels ock vissa kompletteringsarbeten. Medelsförbrukningen till och med den 30 juni 1962 uppskattas till 3 810 000 kr. i Tidaholm och 3 710 000 kr. i Norrtälje och för kommande budgetår till 415 000 resp. 445 000 kr.

Kvinnoanstalten Hinseberg. Kostnadsramen för om- och nybyggnadsarbetena vid Hinsebergsanstalten har fastställts till 6 100 000 kr. En höjning av ramen till 7 375 000 kr. erfordras på grund av dels byggnadskostnadsstegringen och dels rationalisering av värmeförsörjningen m. fl. icke tidigare förutsedda arbeten. Medelsåtgången intill utgången av innevarande budgetår uppskattas till 6 100 000 kr. För nästa budgetår förutses en förbrukning av återstående belopp, 1 275 000 kr.

2. Företag avsedda att påbörjas budgetåret 1961/62 och senare

Centralanstalten Kumla. Projekteringsarbetet för den nya centralanstalten med 435 platser har fortskridit så långt att byggnadsarbetena för den första etappen — allmänna avdelningar, administrationsbyggnad, verkstäder, panncentral och tjänstebostäder — torde kunna påbörjas våren 1962. De totala anläggningskostnaderna för anstalten har av byggnadsstyrelsen uppskattats till ca 27 000 000 kr. i prisläget den 1 juli 1960, vilket belopp på grund av byggnadskostnadsstegringen bör höjas till 27 800 000 kr. Medelsförbrukningen intill utgången av löpande budgetår uppskattas till 4 607 000 kr. För nästa budgetår torde erfordras 6 000 000 kr.

Anstalten Tillberga. Byggnadsarbetena för 120-mannaanstalten i Tillberga är avsedda att påbörjas hösten 1961. Gällande kostnadsram, 5 420 000 kr., torde uppräknas till 5 500 000 kr. på grund av byggnadskostnadsstegringen. Medelsförbrukningen till och med den 30 juni 1962 beräknas till 5 420 000 kr. För budgetåret 1962/63 förutses en förbrukning av återstående belopp, 80 000 kr.

I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag åt kommittén den 30 juni 1961 håller lokalprogram och programskisser på att utarbetas för uppförande av en centralanstalt i Stockholmstrakten, för omkring 450 intagna. De fortsatta projekteringsarbetena torde vara avslutade i sådan tid att de egentliga byggnadsarbetena kan påbörjas hösten 1963. Under förevarande anslag an-

visade projekteringsmedel, 315 000 kr. — gemensamma för denna anstalt och centralanstalten i Kumla — beräknas vara förbrukade under innevarande budgetår.

4. Kostnaderna för kommitténs egen verksamhet har till och med budgetåret 1960/61 uppgått till 1 094 000 kr. För vart och ett av budgetåren 1961/62 och 1962/63 beräknas ett belopp av 350 000 kr.

II. Förslag av fångvårdsstyrelsen

Fångvårdsstyrelsen har (skr. 14/12 1960, 31/8, 22/11 1961) hemställt, att anslaget — såvitt avser av styrelsen föreslagna byggnadsobjekt — uppföres med 31 192 000 kr., enligt följande fördelning.

1. Nya 120-mannaanstalter	27 500 000
2. Upprustning av säkerhetsanstalten Växjö	1 100 000
3. Utbyggnad av kolonien Sjöboda	350 000
4. Lantbruksskola vid kolonien Rödjan	215 000
5. Verkstad vid ungdomsanstalten Nyköping	125 000
6. Verkstad vid anstalten Visby	125 000
7. Tillbyggnad av verkstad vid Härnösandsanstalten	200 000
8. Avhjälpande av byggnadstekniska brister vid Røxtuna m. fl. anstalter	1 000 000
9. Brandskador	102 000
10. Byggnad för utökad arbetsdrift vid Hinseberg	375 000
Summa kr. 31 092 000	

Motiv

1. Genom beslut den 27 juli 1961 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att låta uppföra en öppen fångvårdsanstalt för 120 intagna i Tillberga. Fångvårdsstyrelsen föreslog i sin anslagsframställning för innevarande budgetår att — utöver denna anstalt — fem likartade anstalter skulle uppföras. Med den ökning av fångantalet som enligt föreliggande prognos är att emotse till vårvintern 1963 vill styrelsen ånyo bringa frågan om uppförande av dessa anstalter under statsmakternas prövning. Till fullföljande av sitt förslag har styrelsen (skr. 17/4, 3/7, 6/11 1961) dels framlagt ett utarbetat byggnadsprogram för uppförande av en sådan anstalt i Skänninge och dels hemställt, att uppdrag lämnas fångvårdens byggnadskommitté att utarbeta byggnadsprogram för ytterligare två anstalter, varav en i Herrljunga och en i Ystad.

Enligt det framlagda byggnadsprogrammet för Skänningeanstalten skall denna förläggas till det s. k. Munkgården i stadens norra del. Staden har förklarat sig villig att för ändamålet försälja ett markområde om ca 105 000 m², till ett pris av en krona per m². Resultatet av verkställd grundundersökning av området har bedömts i samråd med byggnadsstyrelsen och har icke givit anledning till antagande att några speciella grundläggningssvårigheter kan komma att uppstå. Staden har vidare åtagit sig att tillhandahålla mark

för ett stickspår till den närbelägna järnvägen, att framdraga ledningar för vatten och avlopp till tomtgränsen, att mot garanti från statens sida för hyresbetalning uppföra sex bostäder för befattningshavare samt att medverka till bostadsförsörjningen för anstaltens övriga befattningshavare.

Byggnadsplanen för anstalten ansluter nära till den för Tillbergaanstalten. De intagna skall sålunda förläggas i enplansbyggnader, var och en uppdelad i fyra avdelningar med tio platser i varje avdelning. Administrations- och vissa förrådslokaler samlas i en separat byggnad, likaså arbetslokalerna. Anstalten utrustas icke med eget centralkök utan maten avses skola i färdiglagat skick levereras till anstalten. I fråga om arbetsdriften planeras ett centrallager för hela den inom fångvården bedrivna konfektionsindustrin. Lagrets funktion skall omfatta dels lagerhållning av upphandlade råvaror, vilka i tillskuret skick skall distribueras till konfektionsverkstäderna vid de olika anstalterna, och dels lagerhållning av färdigprodukter från nämnda verkstäder, ävensom försäljning och distribution av dessa varor till beställarna. 48 intagna skall sysselsättas i centrallagret. Vidare planeras madrasstillverkning för 30 intagna samt en emballageindustri för lika många intagna. För återstoden av klientelet räknas med ekonomiarbeten.

Kostnaden för förvärv av markområdet uppskattas till ca 100 000 kr., byggnadskostnaderna till ca 5 000 000 kr. För inventarier beräknas 695 000 kr. och för maskin- och verktygsutrustning 990 000 kr.

2. Fångvårdsanstalten Växjö, som tidigare använts för kvinnoklientel, tillhör från och med den 1 juli 1961 säkerhetsgruppen. För att anstalten skall kunna utnyttjas som säkerhetsanstalt, erfordras vissa om- och nybyggnadsarbeten. Kostnaderna för ombyggnadsarbetena, vilka innefattar diverse säkerhetsanordningar, upprustning av anstaltens vvs-anläggningar m. m., har beräknats till 600 000 kr. I ombyggt skick kan anstalten bereda plats för 92 intagna, mot för närvarande 82. Vidare erfordras en ny verkstadsbyggnad, vilken skall inrymma en konfektionsverkstad för 60 intagna och en småindustriverkstad, främst läderindustri, för 20 intagna samt lagerlokaler m. fl. biutrymmen. Kostnaderna för byggnaden har beräknats till 500 000 kr.

3. Platsantalet inom säkerhetsgruppen — icke minst det öppna — behöver ökas. Styrelsen föreslår, att kolonien Sjöboda utbygges från 25 till 40 platser. Den nuvarande mangårdsbyggnaden, vilken utnyttjas som förläggning, är svårt rötskadad och brandfarlig. Byggnaden bör ersättas med två nya förläggningsbyggnader för vardera 20 man samt en köks- och matsalsbyggnad. Då byggnaderna är avsedda att uppföras som monteringsfärdiga trähus, bör kostnaderna — 450 000 kr. — bestridas från barackanslaget. Den befintliga snickeriverkstaden bör utbyggas från 10 till 27 platser. Kostnaden för tillbyggnaden uppskattas till 350 000 kr., vilket belopp bör anvisas under förevarande anslag.

4. Under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag har närmare redogjorts för styrelsens förslag om anordnande av en lantbruksskola vid kolonien Rödjan. Förslaget innebär behov av en förläggningsbyggnad för 20 elever

samt en skolbyggnad med lärosalar, lärarrum och förrådslokaler. Kostnaderna beräknas till sammanlagt 215 000 kr.

5. Enligt den under samma anslag redovisade planen för om disposition av ungdomsgruppens arbetsdrift är Nyköpingsanstalten avsedd att användas huvudsakligen för återintagna. Arbetsdriften vid anstalten bör med hänsyn härtill inriktas icke på utbildning utan på produktion. Av anstaltens 32 intagna sysselsättes 8 i en mekanisk verkstad. I en äldre, av myndigheterna utdömd, snickeribyggnad finns plats för lika många intagna. Snickeriet bör nedläggas och byggnaden ombyggas för att ge plats för sysselsättning av 12 intagna i mekanisk produktion. Produktionen vid anstalten blir härigenom ensartad. Kostnaden för byggnadsarbetena uppskattas till 125 000 kr.

6. Visbyanstalten, som har 20 platser och delvis fungerar som slutet avdelning till den öppna Lärbroanstalten, saknar verkstadsbyggnad. De intagna sysselsättes med diversearbeten i cellerna. Genom tillbyggnad av en befintlig, oanvänd stenbyggnad kan en verkstad anordnas till en kostnad av 125 000 kr. Sysselsättningen bör anordnas som bokbinderi och pärm tillverkning, vilka arbetsgrenar naturligt ansluter till arbetsdriften vid Lärbro.

7. Härnösandsanstaltens snickeribyggnad bör utbyggas för att ge plats för virkestorkar. Nuvarande torkar, som är inrymda i anstaltsbyggnadens källarvåning, är brandfarliga och i det närmaste förslitna. Dessutom är deras placering ur driftsynpunkt synnerligen olämplig. De friställda lokalerna bör i stället utnyttjas för bastuanläggning och för industrikontor. Byggnadsarbetena beräknas draga en kostnad av 200 000 kr.

8. Vissa byggnadstekniska brister — delvis av allvarlig art — har konstaterats vid ungdomsanstalten Roxtuna. Kostnaderna för avhjälpande av bristerna beräknas till 400 000 kr. Även anstalterna Hällby, Mariefred, Tidaholm, Norrtälje och Ulriksfors företer dylika bristfälligheter. Styrelsen är icke beredd att nu precisera det belopp som erfordras för att avhjälpa bristerna men hemställer, att 600 000 kr. beräknas för ändamålet.

9. Genom beslut den 23 mars 1961 har Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att av förevarande anslag disponera ett belopp av 102 000 kr. för byggnadsarbeten i anledning av inträffade bränder vid anstalterna Uppsala och Mariestad samt vid kolonien Sörbyn. Styrelsen föreslår, att beloppet beräknas under anslaget.

10. Den beslutade utbyggnaden av anstalten Hinseberg till 101 platser kräver komplettering av arbetsdriften. Styrelsen föreslår, att en hönserianläggning för sysselsättning av ett tiotal intagna uppföres. Produktionen skall utgöras av avelsågg för leverans till bl. a. statens bakteriologiska laboratorium, matägg samt slaktkycklingar och slakthöns. Kostnaderna för anläggningen beräknas till 375 000 kr.

Yttranden över II

Statens sakrevision, som yttrat sig över fångvårdsstyrelsens förslag till anordnande av en anstalt i Skänninge i vad gäller det planerade centrallagret för konfektion samt madrassstillverkningen, har intet att erinra mot att

lagerhållning, tillskärning och avsyning beträffande konfektionen centraliseras på föreslaget sätt. Mellan madrassverkstaden och övriga planerade verksamhetsgrenar vid anstalten finns enligt revisionen inget organiskt sammanhang. Efter överläggningar med fångvårdsstyrelsen föreslår revisionen, att den planerade madrassstillverkningen utbytes mot den konfektionstillverkning som för närvarande bedrivs vid Hälsingborgsanstalten.

Byggnadsstyrelsen framhåller i fråga om den föreslagna anstalten i Skänninge att den uppskattade byggnadskostnaden förefaller något låg, men att en definitiv kostnad kan anges först efter detaljplanering av verkstäderna. Enligt styrelsens mening är byggnadsföretaget av sådan storleksordning att det fortsatta projekterings- och byggnadsarbetet bör utföras genom byggnadsstyrelsens försorg.

Beträffande fångvårdsstyrelsens förslag till hönserianläggning vid Hinsebergsanstalten uppger byggnadsstyrelsen, att fångvårdsstyrelsen anmält, att de totala byggnadskostnaderna rätteligen skall vara 380 000 kr. Byggnadsstyrelsen har icke något att erinra mot dessa kostnader. Däri ingår emellertid icke anordningar för inkoppling av anläggningens värmesystem till befintlig värmecentral. För dessa åtgärder beräknar styrelsen en kostnad av ca 10 000 kr.

Fångvårdens byggnadskommitté tillstyrker att fångvårdsstyrelsen erhåller uppdrag att uppföra ifrågavarande anläggning vid Hinseberg, i enlighet med föreliggande förslag.

Departementschefen

På grund av det stigande fångantalet har nybyggnadsverksamheten inom fångvården de senaste åren främst inriktats på att snabbt kunna tillföra anstaltsorganisationen ett ökat antal platser. I enlighet med beslut av 1960 och 1961 års riksdagar har i detta syfte byggnadsarbeten igångsatts för att utöka platsantalet vid säkerhetsanstalten Hall med 72 platser, anstalterna Norrtälje och Tidaholm med vardera 80 platser och kvinnoanstalten Hinseberg med 20 platser. Byggnadsarbetena omfattar även åtgärder för att tillgodose den på grund av platstillskottet erforderliga utökningen av arbetsdriften vid anstalterna. Under slutet av år 1961 har vidare uppförandet av den vid samma års riksdag beslutade nya 120-mannaanstalten i Tillberga påbörjats. Beträffande samtliga ifrågavarande byggnadsarbeten har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att efter verkställda utredningar besluta om igångsättning av arbetena. De nya platserna kan väntas stå färdiga under loppet av första halvåret 1962 utom vid Tillbergaanstalten, för vilken byggnadstiden beräknas till drygt ett år.

Det har icke varit möjligt att utbygga anstaltsorganisationen i samma snabba takt som fångantalet stigit. Såsom framgår av den redogörelse för fångantalets utveckling, som jag har lämnat i det föregående (punkten 36), kommer platssituationen, trots den väntade ökningen under budgetåret 1961/62 med tillhoppa 252 platser, att vara ansträngd. Under budgetåret 1962/63, då föreliggande prognoser tyder på en ytterligare kraftig stegring av

fångantalet, kommer den hittills beslutade byggnadsverksamheten att tillföra anstaltsorganisationen allenast de nya platserna i Tillberga. Visserligen är härutöver beslutad en ny centralanstalt i Kumla. Byggnadsarbetena beträffande denna anstalt har emellertid ännu icke påbörjats, och den kan därför icke väntas tillföra anstaltsorganisationen några platser förrän tidigast under år 1964. Färdigställandet av en planerad centralanstalt i Stockholmstrakten kommer att dröja ytterligare någon tid. Sistnämnda båda anstalter avses för övrigt enligt riksdagens beslut skola ersätta Långholmsanstalten och medför vid sådant förhållande icke något mera avsevärt nettotillskott av platser.

I den situation, vari fångvården sålunda befinner sig, är enligt min mening ytterligare åtgärder nödvändiga för att på kort sikt öka platstillgången. För detta ändamål har Kungl. Maj:t på grundval av förslag, som fångvårdsstyrelsen efter hand framlagt, beslutat vissa förberedande åtgärder. Härom får jag anföra följande.

Den beslutade nya 120-mannaanstalten i Tillberga utgör den första av sex till utformning och storlek lika anstalter, vilka styrelsen för sin del ansett nödvändiga för att täcka de närmaste årens platsbehov. På grundval av ett av styrelsen utarbetat byggnadsprogram har Kungl. Maj:t genom beslut den 10 november 1961 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med fångvårdens byggnadskommitté och fångvårdsstyrelsen projektera en sådan anstalt att uppföras i Skänninge. I Kungl. Maj:ts direktiv för projekteringen har i kostnadsbesparande syfte föreskrivits, att anstaltsbyggnaderna — till skillnad från anstalten i Tillberga, vilken uppföres i enplansbyggnader — skall, så långt det ur såväl funktions- som driftkostnadssynpunkt är försvarligt, koncentreras till ett fåtal byggnader i två eller flera plan. Enplansbyggnader bör endast komma i fråga, där detta ur funktionssynpunkt oundgängligen erfordras. Enligt direktiven, vilka i fråga om arbetsdriften följer sakrevisionens förslag om att en planerad madrassstillverkning skall utbytas mot den nuvarande konfektionstillverkningen vid anstalten i Häl-singborg, skall vidare administrations- och förlägningsbyggnaderna utformas så, att ritningar och övriga bygghandlingar kan, utan annan ändring än som betingas av mark- och terrängförhållanden, läggas till grund för uppförande av motsvarande byggnader vid annan anstalt av samma storlek och med likartat klientel. Under erinran om dessa direktiv har Kungl. Maj:t ytterligare genom beslut den 10 november och den 15 december 1961 uppdragit åt byggnadskommittén att i samråd med fångvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen utarbeta förslag till byggnadsprogram för uppförande av 120-mannaanstalter i Herrlunga och Ystad. Av ifrågavarande anstalter kan Skänningeanstalten uppföras först. Med hänsyn till rådande läge bör — därest riksdagen icke har någon erinran — Kungl. Maj:t äga att, sedan projekteringsarbetet slutförts, besluta om anstaltens uppförande.

Vad angår de förut nämnda centralanstalterna i Kumla och i Stockholmstrakten anmäldes till förra årets riksdag, att fångvårdens byggnadskommitté i december 1960 framlagt förslag till nytt byggnadsprogram efter de änd-

rade riktlinjer, som riksdagen fastställt tidigare samma år och som innebar att Kumlaanstalten skulle uppföras först och att platsantalet skulle ökas från 270 till omkring 450. Genom beslut den 3 mars 1961 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadskommittén att, på grundval av detta program, i samråd med byggnadsstyrelsen projektera byggnadsföretaget i Kumla. Enligt vad jag har inhämtat är projekteringsarbetet i det närmaste avslutat. Därest det uppgjorda tidsschemat kan hållas, skulle — efter det att Kungl. Maj:t jämlikt riksdagens tidigare bemyndigande fattat beslut om anstaltens uppförande — byggnadsarbetena kunna igångsättas år 1962 och anstalten stå färdig för inflyttning hösten 1964.

Beträffande centralanstalten i Stockholmstrakten får jag erinra om att 1961 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 144, fattat beslut om försäljning av ett tidigare inköpt markområde i Österåkers kommun, sedan grundförhållandena visat sig vara olämpliga. I nämnda proposition anmäldes, att fångvårdens byggnadskommitté gjort framställning hos kammarkollegiet om att i stället få förvärva ett område av ecklesiastika lönebostället Prästgården 1^a i samma kommun. Kommittén har under hand meddelat, att förhandlingarna i denna fråga ännu icke hunnit slutföras. För att möjliggöra förvärv av nytt markområde har tidigare beräknats ett belopp av 500 000 kr. Under tiden pågår utarbetandet av nytt byggnadsprogram för anstalten. Kungl. Maj:t har den 30 juni 1961 beslutat, att även denna anstalt skall planeras för omkring 450 platser. Enligt det preliminärt uppgjorda tidsschemat skall anstalten vara färdig i början av år 1966.

I byggnadskommitténs investeringsplan, vilken omfattar samtliga pågående byggnadsföretag jämte bl. a. Tillberga- och Kumlaanstalterna, föreslås i vissa fall en jämkning av gällande kostnadsramar på grund av byggnadskostnadsstegring eller särskilda av kommittén förordade åtgärder. Med anledning av dessa förslag får jag framhålla följande. Av det byggnadsprogram, som riksdagen tidigare har beslutat för Hallanstaltens utbyggnad, återstår att uppföra nya byggnader för administration, kök och samlingslokaler. Då projekteringsarbetet i dessa delar ännu icke är avslutat, bör den av kommittén angivna kostnadsramen för anstalten upptagas som preliminär. Beträffande en föreslagen utökning av isolerings- och mottagningsplatser vid anstalterna Tidaholm och Norrtälje undersöktes möjligheterna att genom mindre omfattande åtgärder nedbringa kostnaderna. I avvaktan på resultatet härav torde kommitténs beräkningar få gälla tills vidare med befogenhet för Kungl. Maj:t att vidtaga de jämkningar, som kan visa sig påkallade. En föreslagen ombyggnad av kökslokalerna vid Skenäsanstalten är jag icke beredd att tillstyrka. I fråga om anstalten i Hinseberg har kommittén räknat med kostnader till ett sammanlagt belopp av 138 000 kr. för iordningställande av parken. Såsom framgår av vad chefen för finansdepartementet anför vid anmälan av förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond bör medel för nämnda ändamål i stället beräknas under fångvårdsstyrelsens delfond av allmänna fastighetsfonden. I övrigt har jag icke någon erinran mot kommitténs förslag.

Med hänsyn till angelägenheten av att snarast kunna påbörja uppförandet av den föreslagna anstalten i Skänninge förordar jag, att byggnadskostnaderna för anstalten tills vidare upptages till samma belopp som för Tillbergaanstalten. För markförvärv torde beräknas ett belopp av 105 000 kr.

På grund av vad jag nu har anfört föreslår jag, med inräknande av byggnadskommitténs förvaltningskostnader, följande kostnadsramar för de olika berörda byggnadsprojekten.

Byggnadsföretag m. m.	Fastställd kostnadsram 1961/62	Föreslagen kostnadsram 1962/63
	tusental kr.	
1. Byggnadsföretag		
Hall	21 500	² 22 000
Mariefred	6 825	7 000
Hällby	6 960	7 100
Skenäs	4 000	4 000
Skogome	3 275	3 330
Tidaholm I	6 825	6 980
Tidaholm II	3 810	⁴ 4 225
Norrtälje I	7 500	7 655
Norrtälje II	3 710	⁴ 4 155
Hinseberg	6 100	7 237
Kumla	¹ 27 000	¹ 27 800
Tillberga	5 420	5 500
Skänninge	—	¹ 5 500
S:a	102 925	112 482
2. Fastighetsförvärv		
Österåker	500	¹ 500
Skänninge	—	105
S:a	500	605
3. Kommitténs förvaltningskostnader	290	300
S:a	103 715	113 387

¹ Uppskattad kostnad

² Preliminär kostnad

Vad härefter angår fångvårdsstyrelsens äskanden, har jag redan i det föregående behandlat styrelsens förslag om nya 120-mannaanstalter. I övrigt tillstyrker jag, att ett belopp av 500 000 kr. beräknas för uppförande av en ny verkstadsbyggnad vid säkerhetsanstalten Växjö, 350 000 kr. för den föreslagna utbyggnaden av kolonien Sjöboda samt 390 000 kr. för utökning av arbetsdriften vid Hinsebergsanstalten. Medel för de föreslagna ombyggnadsarbetena vid anstalterna i Växjö, Nyköping, Härnösand och Roxtuna bör, i likhet med vad jag har anfört beträffande parken vid Hinseberg, beräknas under fångvårdsstyrelsens delfond av allmänna fastighetsfonden. Övriga av styrelsen föreslagna byggnadsarbeten kan jag icke tillstyrka.

I fråga om anslagsbehovet för budgetåret 1962/63 får jag anföra följande. Såsom bl. a. framgått av det föregående har i vissa fall beslutade byggnads-

företag av olika anledningar blivit fördröjda eller uppskjutna. Till följd härav har betydande reservationer uppkommit under anslaget. En sådan anhopning av reservationsmedel torde om möjligt böra undvikas. Med hänsyn härtill torde anslag böra beviljas endast i den mån byggnadsföretagen erfarenhetsmässigt kan beräknas komma att utföras under budgetåret, och medel bör därvid — med beaktande av fastställda kostnadsramar — beräknas allenast för de kostnader, som måste bestridas under samma budgetår.

Byggnadskommittén har för budgetåren 1961/62 och 1962/63 räknat med en sammanlagd medelsförbrukning av i runt tal 39 milj. kr. För fångvårdsstyrelsens del skulle motsvarande förbrukning — med beaktande av mina ställningstaganden till styrelsens olika förslag samt en till styrelsens disposition tidigare ställd medelsanvisning — uppgå till ca 3 milj. kr. Enligt dessa beräkningar skulle den totala medelsförbrukningen under de båda budgetåren uppgå till ca 42 milj. kr. För närvarande finnes å anslaget tillgängligt ett belopp av i runt tal 32 milj. kr. För egen del räknar jag med att detta belopp samt en ytterligare medelsanvisning av 5,5 milj. kr. — jämte de medel som upptagits under fångvårdsstyrelsens delfond av allmänna fastighetsfonden — skall vara tillfyllest för att täcka uppkommande medelsbehov för tiden intill utgången av budgetåret 1962/63.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

T. Johansson

Register**DRIFTBUDGETEN***Andra huvudtiteln***A. Justitiedepartementet m. m.**

Sid.		Kronor
	1 Översikt	
	7 Statsrådsberedningen: Avlöningar	718 000
	8 Statsrådsberedningen: Omkostnader	24 000
	8 Justitiedepartementet: Avlöningar	2 241 000
	9 Justitiedepartementet: Omkostnader	166 000
	9 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	300 000
	10 Lagberedningen	242 000
	10 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	35 000
	11 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	1 600 000
	11 Extra utgifter	125 000
		5 451 000

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet

12 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	358 000
13 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	28 000
14 Riksåklagarämbetet: Avlöningar	466 000
15 Riksåklagarämbetet: Omkostnader	28 000
	880 000

C. Domstolarna

17 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar	4 239 000
19 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	285 000
20 Regeringsrätten: Avlöningar	1 041 000
20 Regeringsrätten: Omkostnader	12 000
20 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok	50 000
21 Hovrätterna: Avlöningar	11 338 000
28 Hovrätterna: Omkostnader	1 113 000
29 Häradsrätterna: Avlöningar	27 108 000
33 Häradsrätterna: Omkostnader	1 694 000
34 Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	4 000 000
36 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	40 000
36 Vattendomstolarna: Avlöningar	4 295 000
37 Vattendomstolarna: Omkostnader	614 000
38 Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet	135 000
39 Anskaffande av blanketter och fastighetsböcker m. m. för domstolsväsendet	250 000
	56 214 000

Sid.

Kronor

D. Rättegångsväsendet i allmänhet

40 Ersättning åt domare, vittnen och parter	8 500 000
41 Kostnader enligt lagen om fri rättegång	5 800 000
41 Understöd för utomprocessuell rättshjälp.....	1 700 000
42 Tornedalens rättshjälpsanstalt	136 000
43 Efterutbildning inom rättegångsväsendet	35 000
	16 171 000

E. Fångvården m. m.

46 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	2 904 000
54 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	501 000
55 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	46 116 000
81 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	20 802 000
85 Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m. ...	1 600 000
87 Fångvårdsanstalterna: Engångsanskäffning av inventarier m. m.	750 000
88 Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.	800 000
89 Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fång- vården, m. m.	89 000
90 Interneringsnämnden	43 000
90 Ungdomsfängelnsnämnden	31 000
90 Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	2 717 000
123 Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader	461 000
124 Övervakning av villkorligt dömda	2 600 000
125 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	600 000
125 Kurser för övervakare, tillsynsmän och personundersökare	12 000
126 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	1 000 000
126 Bidrag till svenska skyddsförbundet	68 000
	80 494 000

F. Diverse

128 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty- relsens delfond	7 020 000
128 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty- relsens delfond	1 459 000
128 Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	131 000
128 Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg	67 000
129 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.	50 000
129 Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område	32 000
130 Bidrag till Nordisk årsbok m. m.	10 000
130 Uppgående av gränsen mot Norge m. m.	120 000
	8 889 000

Summa för driftbudgeten 168 099 000

KAPITALBUDGETEN

Sid.

Kronor

Statens affärsverksfonder: E. Domänverket

132 Förvärv av fångkolonier	1 000
-----------------------------------	-------

Statens allmänna fastighetsfond

132 Vissa byggnadsarbeten för fångvården	5 500 000
--	-----------

Summa för kapitalbudgeten	5 501 000
----------------------------------	------------------

BILAGA 5 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1962

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1962/63 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, dock att de under punkterna 17 och 23 upptagna frågorna anmäles av statsrådet Lindström. Föredragandena anför därvid följande.

ÖVERSIKT

Driftbudgeten

Den svenska utrikesförvaltningen omfattar, förutom departementet i Stockholm, 69 lönade utlandsmyndigheter i form av beskickningar och konsulat samt delegationer vid vissa internationella organisationer. Härutöver finns mer än 500 olönade svenska konsulat, företrädesvis i hamnstäder runt om i världen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 april 1961 har tio sakkunniga tillkallats med uppdrag att framlägga förslag angående de åtgärder i fråga om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov som må finnas påkallade.

Vidare har utrikesförvaltningens lönenämnd erhållit i uppdrag att verkställa en översyn av de avlöningsförmåner som utgår till i utlandet stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. Ett resultat av lönenämndens arbete är det förslag till reglering av bostadskostnaderna för ifrågavarande tjänstemän, för vilket närmare redogöres i det följande. Förslaget bör genomföras från och med den 1 juli 1962.

Den fortsatta utvecklingen i Afrika mot bildandet av nya självständiga stater medför, att den förra året påbörjade utbyggnaden av Sveriges representation på denna kontinent måste fortsätta. I enlighet härmed föreslås, att ett lönat generalkonsulat upprättas i Östafrika, närmare bestämt i Nairobi (Kenya).

Den internationella biståndsverksamheten har under senare år medfört väsentligt ökade arbetsuppgifter för utrikesdepartementet. Fr. o. m. den 1 januari 1962 har under departementet inrättats ett statligt centralt administrationsorgan, nämnden för internationellt bistånd (prop. 1961: 174, SU 157, rskr 365). I det följande föreslås vissa personella förstärkningar inom departementet för handläggning av biståndsfrågor m. m. Utredningsarbetet rörande den framtida svenska biståndsverksamheten, som bedrivits bl. a. inom beredningen för internationella biståndsfrågor, har ännu inte slutförts. I väntan på de förslag som avses bli framlagda i särskild proposition för 1962 års vårriksdag har i vad avser utrikesdepartementets område för ändamålet beräknats ett preliminärt belopp av 67 250 000 kr. Detta innebär en höjning av medelsanvisningen med 27 370 000 kr.

Den internationella utvecklingen, både den politiska och den handelspolitiska, har medfört att kraven på en intensifierad upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige ökat. Med anledning härav föreslås dels höjningar av de bidrag som utgår till de olika upplysningsorganen och dels ökad medelsanvisning för möjliggörande av koncentrerade insatser på vissa håll ute i världen. Därjämte förutses ökat anslag för mottagande i Sverige av pressmän från utlandet.

Sammanlagt äskas under utrikesdepartementets driftbudget för budgetåret 1962/63 anslag å 143 596 000 kr., vilket jämfört med för innevarande budgetår anvisade medel innebär en utgiftsökning med 33 250 000 kr.

Kapitalbudgeten

För det under statens allmänna fastighetsfond uppförda anslaget till Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen beräknas för kommande budgetår ett belopp av 2 350 000 kr., vartill kommer ytterligare 1 miljon kr. för inköp av tomt för beskickningen i Washington.

I 1961 års statsverksproposition (bil. 25 s. 7) anmälde jag, att man från svensk sida var beredd att upptaga överläggningar med vederbörande sovjetiska myndigheter i syfte att utreda om förutsättningar förelåg att träffa en ny överenskommelse om ömsesidiga beskickningsbyggen. Under år 1961 har förhandlingskontakter ägt rum med sovjetiska vederbörande, men någon ny överenskommelse har ännu inte kunnat träffas. Till följd härav torde man få räkna med en ytterligare förskjutning av byggnadsarbetena. Någon medelsanvisning för nästkommande budgetår erfordras därför inte för detta ändamål.

Medelsbehovet under kapitalbudgeten beräknas till sammanlagt 3 550 000 kr., vilket jämfört med för innevarande budgetår anvisade medel innebär en minskning med 1 miljon kr.

DRIFTBUDGETEN

Tredje huvudtiteln

A. Utrikesdepartementet m. m.

[1] 1. Utrikesförvaltningen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	31 731 000	31 776 303
1961/62 (statsliggaren s. 149) ..	35 770 000	
1962/63 (förslag)	33 621 000	

I 1961 års statsverksproposition lämnades som Bihang A till statsrådsprotokollet en förteckning över Sveriges lönade representation i utlandet. De förändringar, som ägt rum sedan dess, torde här böra anmälas. Med stöd av det av 1961 års riksdag lämnade bemyndigandet har två självständiga beskickningar upprättats i Västafrika med placering i Monrovia (Liberia) och Lagos (Nigeria), vardera under ledning av ett beskickningsråd med sändebuds (ambassadörs) ställning. Sändebudet i Monrovia har ackrediterats jämväl i Abidjan (Elfenbenskusten), Accra (Ghana), Conakry (Guinea) samt Freetown (Sierra Leone). Sändebudet i Lagos har ackrediterats jämväl i Porto Novo (Dahomey). I Afrika har diplomatiska förbindelser upprättats även med Madagaskar och Somalia, i vilka länder sändebudet i Addis Abeba ackrediterats. I 1959 års statsverksproposition anmälades, att beskickningen i Damaskus indragits till följd av tillskapandet av Förenade Arabrepubliken. Sedan Syrien under det gångna året erkänts som självständig stat, har Sveriges sändebud i Beirut ackrediterats även i Damaskus. Slutligen har sändebudet i Kairo ackrediterats jämväl i Taiz (Jemen) samt sändebudet i Bangkok även i Phnom Penh (Cambodja).

Det av 1961 års riksdag lämnade bemyndigandet att under ledning av ett beskickningsråd upprätta ytterligare en självständig beskickning i Afrika, närmast avsedd att placeras i Léopoldville, med verksamhetsområde omfattande — förutom Kongo — jämväl de nybildade staterna inom förutvarande Franska Ekvatorialafrika och Camerun, har till följd av händelseutvecklingen ännu icke utnyttjats. Så snart upprättandet av diplomatiska förbindelser med Kongo-republiken anses böra komma till stånd, kommer ifrågasvarande rådstjänst att tagas i anspråk för detta ändamål.

Sveriges lönade representation i utlandet ter sig för närvarande på sätt framgår av förteckningen under *Bihang A*, som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Diplomatisk och konsulär personal

I 1961 års statsverksproposition anmälde jag, att utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal, med undantag av kanslister, under budgetåret 1960/61 uppgick till sammanlagt 229 personer efter den ökning med tre tjänster, som ansetts erforderlig för Sveriges deltagande i den Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA). Innevarande budgetår är antalet tjänster 236, vilket innebär en ökning med sju tjänster, nämligen de tre tidigare nämnda rådstjänsterna i Monrovia, Lagos och Léopoldville, tre tjänster som förste beskickningssekreterare i Bagdad, Bukarest och Monrovia samt en tjänst som förste sekreterare inom utrikesdepartementets handelsavdelning. Av dessa 236 tjänster är 45 i sändebudsgraderna, 48 i rådsgraden samt 143 i sekreterare- och attachégraderna. En detaljerad översikt av denna personals nuvarande placering torde få fogas som *Bihang B* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I statsverkspropositionen till 1961 års riksdag anmälde jag, att en redogörelse för en inom utrikesdepartementet företagen översyn av utrikesförvaltningens personalbehov färdigställts. Utredningsmaterialet har tillställts riksdagens vederbörande utskott. Det har synts mig önskvärt, att detta material granskas av en särskild kommitté med företrädare för riksdagen ävensom för berörda myndigheter och näringsorganisationer. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 april 1961 har tio sakkunniga tillkallats med uppdrag att verkställa utredning och framlägga förslag angående de åtgärder i fråga om utrikesförvaltningens organisation och personal, som befinnes påkallade i syfte att närmare anpassa organisationen efter de nuvarande förhållandenas krav. De sakkunniga, som står under ordförandeskap av ledamoten av I kammaren, rektor B. F. Elmgren, och som antagit namnet *UD-utredningen*, inledde sitt arbete i juni 1961. Med beaktande av riksdagens hemställan om största möjliga skyndsamhet beräknar de sakkunniga att framlägga utredningsresultatet under loppet av år 1962.

Enligt direktiven bör UD-utredningen samråda med den under år 1958 igångsatta utredningen rörande den administrativa organisationen vid utrikesdepartementet m. m. (administrationsutredningen), så att bästa möjliga samordning av arbetet i de båda utredningarna kan uppnås. Administrationsutredningens slutbetänkande beräknas föreligga samtidigt med UD-utredningens.

I 1960 och 1961 års statsverkspropositioner erinrade jag bl. a. om den i Afrika pågående, snabba nationella frigörelseprocessen och det till följd därav påkallade behovet av utbyggd svensk diplomatisk och konsulär representation. Genom beslut av 1961 års riksdag har en sådan utbyggnad delvis kunnat genomföras i Västafrika.

Även inom Östafrika fortskrider utvecklingen mot upprättandet av självständiga stater. Sålunda har Republiken Tanganyika proklamerat sitt oberoende den 9 december 1961. Protektoratet Uganda kan förväntas erhålla full självständighet redan under loppet av 1962 och Kenya under år 1962 eller

1963. Förhandlingar om självständighet för den år 1953 bildade Centralafrikanska federationen, omfattande Nord- och Sydrhodesia samt Nyasaland, pågår alltså. Inom Brittiska Central- och Östafrika, med en folkmängd på omkring 30 miljoner invånare, saknar Sverige för närvarande lönad representation. Inom hela området finnes endast fyra svenska honorärkonsulat. Vid två av dessa, nämligen konsulaten i Nairobi och Salisbury, finnes en lönad kanslist. Den politiska utvecklingen, de svenska intressena av ekonomisk och kommersiell art, den planerade svenska utvecklingshjälpen, den omfattande missionsverksamheten, framför allt i Tanganyika, Sydrhodesia och Kenya, samt den stora svenska kolonien — antalet svenska medborgare inom de här avsedda områdena uppgår till omkring 500 — gör det angeläget, att lönad svensk representation inom en nära framtid etableras inom denna del av Afrika. Bl. a. från det svenska näringslivets sida har behovet av sådan representation framhållits.

I första hand synes en lönad myndighet böra förläggas till Nairobi, till en början i form av ett generalkonsulat, vilket så snart Kenya blivit oberoende torde böra förändras till en självständig beskickning. Chefen för nämnda myndighet bör förutom Kenya få som verksamhetsområde även vissa andra av de tidigare nämnda områdena, i första hand Tanganyika och Uganda. För ändamålet får jag föreslå inrättandet av en extra ordinarie rådstjänst i lönegraden B 1. Jämte denna bör för den nya lönade myndigheten även ianspråktagas den vid det olönade konsulatet i Nairobi redan befintliga kanslisttjänsten.

Den föreslagna myndigheten bör få övertaga ledningen över alla svenska konsulat i Östafrika. Sedan den omvandlats till beskickning, torde sändebudet böra ackrediteras jämväl i Madagaskar samt eventuellt i Somalia, i vilka länder som tidigare nämnts för närvarande sändebudet i Addis Abeba är ackrediterat.

I statsverkspropositionen till 1961 års riksdag erinrade jag om, att frågan om samverkan mellan de nordiska länderna beträffande utrikestjänstens samordnande, särskilt i de nya staterna, varit föremål för behandling inom Nordiska rådet. Vid det nordiska utrikesministermötet i Oslo den 29—30 augusti 1960 uppnåddes enighet om att cheferna för de administrativa avdelningarna inom de nordiska ländernas utrikesdepartement borde närmare utreda förutsättningarna för praktisk samverkan mellan de nordiska beskickningarna. Överläggningar i denna fråga ägde rum i Köpenhamn den 9—10 januari 1961. En gemensam redogörelse för resultatet av dessa överläggningar framlades inför det nordiska utrikesministermötet i Stockholm den 14—15 mars 1961 och har efter godkännande vid sistnämnda möte överlämnats till Nordiska rådet. Redogörelsen har även tillställts riksdagens vederbörande utskott. Det må nämnas, att cheferna för de administrativa avdelningarna sedermera mötts till förnyade överläggningar i Stockholm den 12—13 juni 1961 samt avser hålla ytterligare ett möte i Helsingfors i mitten av denna månad.

Ärenden rörande bistånd till underutvecklade länder har tidigare handlagts såväl inom utriksdepartementets politiska avdelning som inom dess handelsavdelning. Med arbetsuppgifternas växande omfattning har denna ordning kommit att medföra kännbara olägenheter. Under hösten 1961 har därför provisoriskt tillskapats en särskild arbetsgrupp, fristående från övriga avdelningar och byråer, med uppgift att koordinera handläggningen av samtliga biståndsärenden. Detta har möjliggjorts genom att en förste sekreterare från handelsavdelningen och två från politiska avdelningen tagits i anspråk. Förste sekreteraren från handelsavdelningen har fr. o. m. den 1 januari 1962 tills vidare förordnats att bestrida på byråchef ankommande göromål vid handläggningen av dessa ärenden. För tiden efter den 30 juni i år synes det vara angeläget att för ändamålet inrätta en särskild tjänst i byråchefsggraden. Beträffande frågan om en förstärkning av departementets personella resurser till följd av de ökade arbetsuppgifterna berörande Sveriges bistånd till underutvecklade länder har *UD-utredningen* i infordrat utlåtande funnit det rimligt med viss, i nuvarande läge provisorisk personalförstärkning. Utredningen betonar samtidigt vikten av att vid avvägningen av personalförstärkningen behovet av administrativ arbetskraft samt av en kontinuerlig handläggning av biståndsfrågorna beaktas. Med hänvisning till vad sålunda anförts förordar jag, att en extra byråchefstjänst i lönegraden B 1 inrättas.

Sedan år 1950 tjänstgör vid politiska avdelningen en tjänsteman, som har till uppgift att företaga utredningar av politisk och ekonomisk karaktär. Befattningshavaren uppbär för närvarande arvode efter 26:e löneklassen. Med hänsyn till de högt kvalificerade arbetsuppgifter som utföres av denne befattningshavare, torde för denne en extra tjänst i lönegraden B 1 böra inrättas. Jag räknar sålunda medel för en dylik tjänst med avdrag dock för det nu utgående arvodet.

I tidigare statsverkspropositioner (jfr bl. a. III ht 1958 s. 3) har jag erinrat om de omfattande och betydelsefulla uppgifter på traktatväsendets område som åvilar rättsavdelningens juridiska byrå. Jag har därvid framhållit, att det inom nuvarande organisatoriska ram blir allt svårare att möta de växande krav som ställs på byrån på detta och andra arbetsområden. UD-utredningen torde komma att taga ställning jämväl till denna fråga. Jag finner det emellertid nödvändigt, att för tillgodoseende av omedelbara behov nu föreslå inrättandet av en extra tjänst som förste sekreterare i lönegraden A 23, vilken skulle tillföras juridiska byrån. Vad rättsavdelningens konsulära byrå beträffar föreslår jag, att en extra ordinarie tjänst som förste sekreterare i lönegraden A 23 inrättas, varvid en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång kan indragas.

Antalet besök i Sverige av utländska statsmän och av officiella delegationer har under senare år väsentligt ökat. Departementets medverkan vid planering och genomförande av dylika besök har medfört behov av personalförstärkning. För biträde med handläggningen av hithörande ärenden inom

departementet torde en extra tjänst som förste sekreterare i lönegraden A 23 böra inrättas.

För den diplomatiska tjänsten föreligger behov av ytterligare attaché-befattningar. Jag beräknar sålunda medel för anställning av fyra tjänstemän i reglerad befordringsgång.

Med hänsyn till förutsedd ökad informationsverksamhet torde vid pressbyrån böra placeras två kanslisttjänster i reglerad befordringsgång, vilka föreslås nyinrättade. Detta möjliggör dock en nedräkning av anslaget till Administrativ personal: Avlöningar till ordinarie tjänstemän med belopp svarande mot lönen åt en kansliskrivare.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde två tjänster som andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler i Ao 19 böra utbytas mot två tjänster som förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler i Ao 23. Vidare torde tjänstebenämningen andre sekreterare ändras till sekreterare, så att överensstämmelse uppnås med de principer som därvidlag iakttages inom Kungl. Maj:ts kansli i övrigt. I konsekvens härmed torde tjänstebenämningen extra ordinarie sekreterare böra tilldelas departementets extra ordinarie andre sekreterare.

Administrativ personal

Med hänsyn till den fortgående ökningen av arbetsbelastningen på utrikesdepartementets personalavdelning i vad avser budgetärenden föreslår jag, att en tjänst som budgetsekreterare inrättas. Jämväl beredningen inom departementet av sådana budgetära och administrativa ärenden, som hänför sig till nämnden för internationellt bistånd, bör anförtros budgetsekreteraren. Denna personalförstärkning möjliggör att en tjänst som extra ordinarie förste kanslisekreterare vid personalavdelningen kan förvandlas till en tjänst som extra ordinarie förste sekreterare i den diplomatiska och konsulära karriären. Innehavaren av denna tjänst bör biträda vid handläggningen av administrativa ärenden, däribland departementets fastighetsärenden. Slutligen torde en befattning som assistent i Ag 17 inrättas för biträde åt budgetsekreteraren. En kanslisttjänst bör därvid vakanthållas.

För ett vikariatslöneförordnande som intendent i lönegraden Ae 21 torde under posten Avlöningar till icke-ordinarie personal uppföras ett häremot svarande belopp.

För avarbetande av balans, som på grund av väsentligt ökad arbetsvolym uppstått vid handläggningen av rese- och flyttningsräkningar, torde en extra revisorstjänst i lönegraden A 19 tillföras ekonomibyrån.

Vid rättsavdelningens juridiska byrå finns placerad en tjänst som förste kansliskrivare. Med hänsyn till de kvalificerade arbetsuppgifter som åvilar tjänstens innehavare torde en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång böra inrättas mot vakantsättning av tjänsten som förste kansliskrivare.

Behovet av förstärkning av bibliotekets personal har accentuerats under

senare tid. Jag föreslår, att en befattning som amanuens i reglerad befordringsgång tillföres biblioteket.

I fråga om kontorsbiträdespersonalen inom utrikesförvaltningen torde fem nya tjänster i reglerad befordringsgång böra inrättas.

I proposition 1961: 110, s. 29, uttalade chefen för försvarsdepartementet, att anställande av erforderlig biträdespersonal åt försvarsattachéerna borde i princip ske genom utrikesdepartementets försorg och att hänsyn härtill torde tagas vid beräkningen av vederbörliga anslag för kommande budgetår. Detta förslag har av riksdagen lämnats utan erinran. För nästkommande budgetår beräknar jag i överensstämmelse härmed under tredje huvudtitelns avlöningsanslag medel för avlöning av biträden åt försvarsattachéerna. Det rör sig här om medel för avlöning av en kansliskrivare, två kanslibiträden och två kontorsbiträden. Efter samråd med chefen för socialdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet bör gälla, att även biträden åt socialattachéer samt lantbruksattachéer och lantbruksrepresentanter skall anställas och avlönas av utrikesdepartementet. Medel erfordras för avlöning av ett kanslibitråde och ett kontorsbitråde. För avlöning av biträde åt socialattachén i London torde medel förutses under anslagsposten IV. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal.

Beträffande de i personalförteckningen under administrativ personal redovisade tjänsterna å övergångsstat (III ht 1961 s. 10) får jag anmäla, att kanslibiträdetjänsten i Ao 7 kommer att indragas under innevarande budgetår. Tjänsten torde avföras ur personalförteckningen och utbytas mot en kanslibiträdetjänst i Ae 7.

För inpasseringskontrollen till utrikesdepartementets lokaler erfordras anställande av ytterligare bevakningspersonal, som torde böra avlönas med arvode. Jag beräknar kostnaderna härför till 16 000 kr.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör följande tjänster uppflyttas i lönegrad, nämligen en pressassistent i Ae 13 till redaktör i Ae 15, en redaktör i Ag 13 till redaktör i Ag 15, två kontorister i Ao 9 till kansliskrivare i Ao 10, en kontorist i Ae 9 till kansliskrivare i Ae 10 samt fem kanslibiträden i Ae 7 till kontorister i Ae 9.

Utlandstjänstemännens bostadskostnader

Riksdagens år 1959 församlade revisorer upptog i sin berättelse (§ 6) till behandling frågan om avlöningsförmåner för diplomatiska och konsulara tjänstemän m. fl. och ansåg det angeläget att en utredning komme till stånd rörande ifrågavarande tjänstemäns löneförhållanden. Statsutskottet underströk i sitt utlåtande (SU 1960: 128), att en dylik översyn snarast möjligt borde företagas. I skrivelse nr 302 den 24 maj 1960 har riksdagen meddelat Kungl. Maj:t, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet föreslagit.

Såsom jag anmälde i 1961 års statsverksproposition (III ht s. 3) har Kungl.

Maj:t den 26 augusti 1960 uppdragit åt utrikesförvaltningens lönenämnd att verkställa översyn av avlöningsförmånerna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. Direktiven för nämnden framgår av Berättelsen till 1961 års riksdag om vad i rikets styrelse sig tilldragit.

Med skrivelse den 15 september 1961 har lönenämnden, såsom jag nämnt i översikten, överlämnat en den 21 juni 1961 daterad promemoria med förslag till reglering av bostadskostnaderna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. Över de i promemorian redovisade förslagen har, efter underhandsremiss från lönenämnden, utlåtanden avgivits av byggnadsstyrelsen, riksskattenämnden, beskickningarna i Ankara, Bonn, Buenos Aires, Helsingfors, Kairo, Karachi, Köpenhamn, Lissabon, London, Madrid, Moskva, Paris, Rabat, Rom, Warszawa och Washington, generalkonsulatet i New York, utredningen angående den administrativa organisationen vid utrikesdepartementet m. m. (administrationsutredningen) samt 1960 års byggnadsstyrelseutredning.

Slutligen har infordrat utlåtande avgivits av riksrevisionsverket.

Jag anhåller nu att få underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen

Inledning. Bestämmelser om avlöningsförmånerna för den personal inom utrikesförvaltningen, som har sin tjänstgöring förlagd utom riket, finns meddelade i statens allmänna avlöningsreglemente (Saar). Enligt dessa bestämmelser, som i huvudsak bygger på ett av 1939 års riksdag i ämnet fattat beslut, äger nämnda personal vid sidan av de ordinära löneförmånerna i förekommande fall uppbära ortstillägg, barnbidrag och utomeuropeiskt tillägg. Vidare utgår vissa särskilda tillägg, såsom chargé d'affairestillägg, bidrag för inköp av bil, ersättning för hållande av bil och språktillägg.

Utöver dessa i Saar reglerade förmåner utgår, med stöd av nyssnämnda riksdagsbeslut, praktiskt taget genomgående till de utomlands stationerade tjänstemännen s. k. prisutjämningsstillägg (eller motsvarande). Avsikten med tillkomsten av dessa tillägg var att utanför lönesystemets ram möjliggöra erforderlig anpassning av utlandstjänstemännens löner till extraordinära förhållanden. Samtliga belopp, som utgår i form av prisutjämningsstillägg, fastställles halvårsvis av Kungl. Maj:t efter beredning av utrikesförvaltningens lönenämnd.

Den kontanta lönen till utrikestjänstemännen fastställles f. n. i princip på grundval av en budgetprövning, d. v. s. en genomgång av detaljerade uppgifter från vederbörande tjänsteman rörande hans (familjens) utgifter för hushållet, bostad, husgeråd, kläder, tjänare, barnens skolgång, resor inom tjänstgöringsorten, semester, representation o. s. v. Efter prövning av dessa uppgifter fastställles det totala lönebehovet för befattningshavaren. Prisutjämningsstillägget utgöres av skillnaden mellan det godtagna totala lönebehovet, å ena sidan, samt summan av löneplanslönen jämte utgående Orts-

tillägg, barnbidrag, utomeuropeiskt tillägg och chargé d'affairestillägg, å andra sidan.

Gällande bestämmelser om fri bostad. Enligt 38 § Saar tillkommer fri bostad i av statsverket ägd eller disponerad lägenhet jämte fri uppvärmning och belysning av bostaden

a) tjänsteman vid utrikesförvaltningen, vilken innehar förordnande att med ställning som sändebud tjänstgöra såsom chef för beskickning eller permanent delegation eller att med ställning som generalkonsul tjänstgöra såsom chef för generalkonsulat samt

b) annan till utrikesförvaltningen hörande tjänsteman i den mån Kungl. Maj:t, vad angår ordinarie tjänsteman med stöd av riksdagens beslut, därom särskilt beslutar.

Redan före 1939 års lönereglering tillkom rätt till fri bostad m. m. samtliga utrikesförvaltningen tillhörande ordinarie och extra ordinarie tjänstemän vid beskickningen i Moskva. Förmånen bibehölls vid nämnda lönereglering och grundar sig nu på Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1939.

Gällande svenska anordningar utomlands. Den utsända personalens bostadsförhållanden vid slutet av år 1960 framgår av följande tabell (siffra inom parentes avser antalet statsägda bostäder):

Befattningshavare	Statsanskaffade bostäder		Privatanskaffade bostäder	Summa
	Fria bostäder	Uthyrningsbostäder		
Sändebud (beskicknings- eller delegationschef)	51 (28)	—	—	51 (28)
Generalkonsul	9 (4)	1 (1)	—	10 (5)
Råd	1	4 (2)	5	10 (2)
Förste sekreterare	1	21 (14)	26	48 (14)
Andre sekreterare	—	11 (5)	17	28 (5)
Attaché	1	4 (2)	11	16 (2)
Förste kanslist	—	2 (1)	13	15 (1)
Kanslist (Ao 15)	—	3 (2)	19	22 (2)
Kanslist i rb	1	11 (4)	46	58 (4)
Pressattaché	—	5 (4)	2	7 (4)
Biträdespersonal	6	58 (28)	105	169 (28)
Expeditionsvaktpersonal	4 (2)	2 (1)	2	8 (3)
Summa	74 (34)	122 (64)	246	442 (98)

Tabellen visar, att omkring 44 % av utrikesförvaltningens tjänstemän utomlands bebor bostäder i av staten ägda eller förhyrda lokaler, där hyres-sättningen står under byggnadsstyrelsens uppsikt. En jämförelse med läget år 1952, då riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att enligt närmare angivna riktlinjer anskaffa kanslilokaler åt beskickningar och konsulat samt bostäder för tjänstemän inom utrikesrepresentationen (prop. 1952:152), ger vid handen, att antalet statsanskaffade personalbostäder sedan nämnda år mer än fördubblats, nämligen från 86 till 196.

Lönenämndens överväganden och förslag. Lönenämnden understryker, att rådande system för reglering av utrikestjänstemännens löner har ansetts otillfredsställande. Sålunda har riksdagens revisorer år 1959 påtalat, att lönesystemet trots det kontrollerande inflytande, som utövas av utrikesförvaltningens lönenämnd, kan leda till subjektivt färgade bedömningar. Vad angår den tekniska regleringen av löneförmånerna har det ansetts uppenbarligen otillfredsställande, att de i Saar angivna löneförmånerna numera i vissa fall ej ens utgör huvuddelen av den lön tjänstemannen de facto uppbär.

Med anledning av nu berörda förhållanden erhöll utrikesförvaltningens lönenämnd i uppdrag att verkställa översyn av avlöningsförmånerna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. I enlighet med sina direktiv har lönenämnden därvid att söka komma fram till ett system för avvägningen av de sammantagna förmånerna vid en befattning, inom vilket utrymmet för subjektivt färgade bedömningar begränsas till det minsta möjliga, samt att uppgöra förslag till en fastare reglering av lönerna. I utredningsuppdraget, som avser utrikesförvaltningen tillhörande utsänd personal, ingår vidare bl. a. att överväga om ej för utlandstjänstemännen över huvud hyreskostnaderna kan brytas ut ur lönen och berörda tjänstemän i stället efter prövning få sina hyreskostnader direkt täckta eller få särskilda bidrag för godtagna bostadskostnader. Lönenämnden har såsom en första etapp av utredningsarbetet upptagit frågan om en reglering av utrikestjänstemännens bostadskostnader.

Lönenämnden erinrar om att bostadsmarknaden i ett flertal länder under efterkrigstiden kännetecknats av ett akut bristläge, som på många håll ännu ej övervunnits. Härtill kommer, att den tidigare gällande hyreskontrollen i vissa länder under 1950-talet helt eller delvis avvecklats. Slopandet av hyresregleringen har i dessa fall lett till — förutom en genomgående höjd hyresnivå — en ökad ojämnheter i hyrorna ej blott mellan olika orter utan även på samma ort.

De angivna svårigheterna vid bostadsanskaffningen utomlands har haft till följd att denna i betydande omfattning övertagits av statsverket. Av den tidigare återgivna tabellen framgår sålunda, att av drygt 440 utrikestjänstemän bebor numera inemot 200 av staten ägda eller förhyrda bostäder.

Då utlandstjänstemännens bostadskostnader finansieras över lönerna, har dessa på grund av de stigande hyrorna i de flesta fall måst förstärkas med anlitande av prisutjämningsmedel. Totallönerna har vidare kommit att förete betydande ojämnheter. Nu tillämpad ordning i fråga om sättet för prövning av utlandstjänstemännens lönebehov har med hänsyn till nyssnämnda förhållanden lett till att bostadskostnaderna redan nu kan sägas vara direktreglerade. För erhållande av det totala lönebehovet lägges nämligen till tjänstemännens behovsprövade nettolön vissa av lönenämnden ej behovsprövade poster, däribland kostnaderna för bostad. Bostadsposten grundas härvid i regel på de verkliga kostnaderna, sedan prövning skett att

bostadens storlek och standard kan anses skälig med hänsyn till bl. a. tjänstemannens ställning och familjeförhållanden.

Med hänsyn till den ojämnheter i lönesättningen, som de kraftigt varierande hyrorna bidragit till, och mot bakgrunden av den faktiska utvecklingen i riktning mot direkt täckning av utlandstjänstemännens bostadskostnader föreslår lönenämnden, att *bostadsposten* liksom i vissa utländska lönesystem, t. ex. Amerikas Förenta Staters, Storbritanniens och de facto Nederländernas, *brytes ut ur lönen*. Även om skäl talar för en utvidgning av systemet med fria bostäder inom utrikesrepresentationen, anser lönenämnden, bl. a. med hänsyn till den ståndpunkt statsmakterna intagit i fråga om fria bostäder, att direktregleringen bör ske genom att *tjänstemännen efter individuell prövning beredes full ersättning för godtagbara bostadskostnader (bostadskostnadsersättning)*. En sådan metod är ägnad att väsentligt underlätta en tillfredsställande lönesättning.

I detta sammanhang erinrar lönenämnden om 1949 års utlandslöneutrednings uttalande att en direktreglering av bostadsposten erbjöd bestämda fördelar framför en mera generell bestämning av lönerna efter de allmänna levnadskostnaderna å vederbörande stationeringsorter utomlands. Denna tankegång vann under remissbehandlingen allmänt erkännande. Utredningen föreslog vidare, att viss schablonmässigt bestämd kvotdel av bostadskostnaden skulle bäras av tjänstemannen själv — ett system vartill motsvarighet finns i Canadas och Förbundsrepubliken Tysklands utlandslönesystem. Utlandslöneutredningens förslag i denna del, som utsattes för kritik av vissa remissinstanser, har inte föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Lönenämnden finner, att ett dylikt kvotsystem med nuvarande hyresvariationer ofta skulle leda till så stora ojämnheter att krav på kompensation kunde bli aktuella.

Lönenämnden förutsätter i och för sig ingen ändring av nuvarande bestämmelser om rätt till fri bostad för sändebud och generalkonsuler. Där emot föreslår nämnden, att rätten till fri bostad för andra tjänstemän vid beskickningen i Moskva än sändebudet slopas, därest bostadskostnaderna regleras i enlighet med lönenämndens förslag.

Till *ersättningsgilla bostadskostnader* bör enligt nämndens uppfattning hänföras ej blott — såsom 1949 års utlandslöneutredning föreslog — hyra, inklusive kostnad för uppvärmning, varmvattenberedning och vattenförbrukning, utan även vissa andra kostnader, såsom för gas och elektricitet samt för ofta nödvändig anskaffning av inredning och utrustning (t. ex. köks-, kläd- och badrumsskåp, kylskåp, spis, värmeelement, badkar och varmvattenberedare). I den mån sådan av statsmedel bekostad anskaffning avser lös egendom, förutsättes att denna tages till uppbörd såsom statsegendom. Vidare bör under ersättningsgilla bostadskostnader i förekommande fall inbegripas dels ofrånkomliga skatter avseende bostaden, kapitalinsats, deposition och ersättning för förvärv av hyresrätt, avgifter för gemensamhetsanordningar, t. ex. portvakt och hiss, dels underhålls- och reparations-

kostnader, som vederbörande myndighet godkänner. Då en fullständig uppräkning av alla tänkbara utgiftsslag här ej kan ifrågakomma, torde de nu nämnda få betraktas endast såsom exempel. I avvaktan på nämndens prövning av frågan om täckande av kostnader för bil, bör tills vidare — i den utsträckning så f. n. är fallet — till de ersättningsgilla bostadskostnaderna jämväl kunna räknas garagekostnad. Däremot bör ej sådana utgifter som för telefon samt för resor mellan bostad och arbetsplats inbegripas under bostadskostnad. Samtliga bostadskostnader skall styrkas med vederböriga verifierikationer.

För rätt till bostadskostnadsersättning måste, såsom även 1949 års utlandslöneutredning föreslog med instämmande av flera remissmyndigheter, uppställas vissa *villkor med avseende på bostads storlek och standard*. I fråga om storleken gäller för närvarande, att vissa inom byggnadsstyrelsen utarbetade riktlinjer tillämpas vid nyproduktion av personalbostäder för utrikesrepresentationens behov. Prövningen av utrymmesbehovet vid statsförhyrning respektive privatanskaffning av lägenhet sker mot bakgrunden av dessa riktlinjer. Beträffande bostädernas standard i övrigt gäller såsom allmän målsättning, att tjänstemännen vid stationering utomlands om möjligt bör tillförsäkras samma standard som vid stationering i Sverige.

Lönenämnden anser, att de inom byggnadsstyrelsen utarbetade riktlinjerna för bostads storlek bör tillämpas och den angivna målsättningen i fråga om standard i övrigt eftersträvas vid anvisning respektive godkännande av bostäder utomlands. Däremot lämpar sig enligt lönenämndens mening dessa ämnen ej för författningsmässig reglering, då förhållandena utomlands är alltför skiftande. Självfallet kan ej ovannämnda riktlinjer, som närmast får betraktas såsom hjälpmedel vid bostadsfrågornas prövning, grunda någon rätt att erhålla bostad av viss storlek eller beskaffenhet.

Vad angår *handläggningen av bostadsärenden* gäller f. n., att ärenden angående inköp eller förhyrning av fastighet eller lokal utom riket, avsedd såsom bostad åt befattningshavare vid beskickning eller konsulat, handlägges och beredes inom utrikesdepartementet i samråd med byggnadsstyrelsen, som förvaltar beskickningsfastigheternas delfond. I praktiken är administrationen dock ordnad så, att byggnadsstyrelsen behandlar frågor angående förvaltningen av statsanskaffade bostäder, utrikesdepartementet och byggnadsstyrelsen i förening frågor angående statsförvärv och -förhyrning av bostäder utomlands, medan departementet prövar frågor angående privatanskaffade bostäder. I samtliga fall förekommer samråd mellan departementet och byggnadsstyrelsen.

Lönenämnden anser, att ett och samma organ bör besluta i personalbostadsärendena, t. ex. tillämpa riktlinjerna för bostadsstorlek, anvisa respektive godkänna lägenhet, besluta om bostadskostnadsersättning, reparation och underhåll samt om anskaffning av utrustning etc.

Med hänvisning till den förutsebara utvecklingen i riktning mot fortsatt ökad statsförhyrning, behovet av teknisk sakkunskap samt lämpligheten av en viss funktionsfördelning på detta område har lönenämnden funnit, att

byggnadsstyrelsen bör tilläggas beslutanderätten i dessa ärenden. Givetvis bör med denna uppläggning utrikesdepartementet liksom för närvarande ha vederbörligt inflytande. Byggnadsstyrelsens beslut bör därför meddelas i samråd med departementet. Däremot lär med hänsyn till de speciella förhållandena utomlands samråd med statens personalbostadsdelegation, t. ex. beträffande hyressättningen, ej vara påkallat, liksom ej heller statens tjänstebostadsnämnd torde böra ta befattning med ärenden angående utrikes-tjänstemännens bostäder. Såsom underlag för prövningen skall chef för beskickning, delegation eller konsulat avgiva utlåtande angående bostads lämplighet med hänsyn till tjänstemannens ställning och familjeförhållanden. Skulle utrikesdepartementet och byggnadsstyrelsen i bostadsärende stanna i skilda uppfattningar, bör ärendet underställas Kungl. Maj:t i utrikesdepartementet för avgörande efter gemensam beredning med finans-, kommunikations- och civildepartementen.

Lönenämnden vill i detta sammanhang påpeka, att det enligt nämndens erfarenheter ofta är ekonomiskt och eljest fördelaktigt, om staten på orter med beräknad stadigvarande svensk utrikesrepresentation i större utsträckning än hittills förser sig med ett bestånd av ägda eller förhyrda personalbostäder.

Vad angår möblering av personalbostäder utomlands på statsverkets bekostnad uttalar lönenämnden, att skäl torde föreligga för en undersökning av möjligheterna att genom ökad statsmöblering på längre sikt uppnå besparingar. Till detta spörsmål avser lönenämnden återkomma i annat sammanhang.

Även om utrikestjänstemännen i flertalet fall bebor och kommer att bebo stats- eller privatanskaffade bostäder, för vilka bostadskostnadsersättning avses skola utgå, understryker lönenämnden att fall liksom för närvarande torde förekomma, där tjänsteman bebor egen fastighet, inackorderat sig på pensionat eller ock av särskilda skäl önskar bebo annan än anvisad eller godkänd bostad.

Lönenämnden förutsätter dock — utan att i likhet med 1949 års utlands-löneutredning föreslå direkt bostadstvång — att *anvisad bostad i normalfallet även skall bebos*.

Tjänsteman, som bebor *egen fastighet*, bör enligt nämnden erhålla bostadskostnadsersättning. Denna bör grundas på en räntabilitetskalkyl och motsvara högst det belopp, som med tillämpning av riktlinjerna för storlek och standard i övrigt skulle ha utgått, om tjänstemannen förhyrt omöblerad bostad. Som exempel på ersättningsgilla kostnader nämnes skälig ränta på egen kapitalinsats och lån (däremot ej amortering), vidare driftskostnader inklusive värme och elektricitet, underhållskostnader, avskrivningar samt skatter. Enligt lönenämndens mening bör statsmedel ej komma till användning för att hålla tjänsteman skadeslös vid förlust i samband med avyttring av egen fastighet, t. ex. på grund av utvecklingen på fastighetsmarknaden. Den risk för förlust respektive utsikt till vinst, som sammanhänger med avyttring av fast egendom, bör vara tjänstemannens privatsak. Detta

bör gälla även sådana konsekvenser av valutaförändringar, som kan inverka på resultatet av försäljning.

Vid inackordering på *pensionat* e. d. bör ersättning i normalfallet utgå med högst det belopp som motsvarar uppskattad bostadskostnad för lämplig lägenhet. Efter prövning i det enskilda fallet bör dock ersättning kunna utgå med högre belopp, om så betingas av särskilda skäl.

Full ersättning bör vidare kunna utgå för *annan bostad* än anvisad eller godkänd, om så finnes befogat med hänsyn till familjens storlek, tjänstemannens eller hans familjs hälsa eller andra synnerliga skäl. Förebringas däremot andra, i personligt gottfinnande rotade skäl, finner nämnden ersättningen böra begränsas till bidrag till bostadskostnaden med den maximering, som angivits för tjänsteman som bebor egen fastighet.

Full ersättning bör utgå för *möblerad bostad*, därest med hänsyn till bostadsmarknadens struktur på orten, eljest uppkommande flyttningskostnader, möbelhyrans omfattning etc. så provas skäligt.

Bostadskostnadsersättning bör liksom ortstillägg utgå under i övrigt stadgade förutsättningar från och med den dag tjänstemannen på grund av honom meddelat förordnande inträder i utövningen av befattning inom utrikesrepresentationen till och med den dag han i anslutning till förordnandets utlöpande upphör att utöva befattningen.

Under semester samt tjänstledighet med skyldighet att vidkännas A- eller B-avdrag, som åtnjutes under tjänstgöring å utrikes ort, bör enligt lönenämndens mening — såsom också 1949 års utlandslöneutredning föreslog beträffande bostadsbidrag — bostadskostnadsersättning utgå. Uttages i omedelbar anslutning till förflyttning semester å den tidigare tjänstgöringsorten, sedan tjänstemannen upphört att utöva befattningen därstädes, bör enligt förslaget bostadskostnadsersättning kunna utgå under högst 30 dagar. Frågan huruvida och i vilken omfattning ersättning må utgå under tjänstledighet med skyldighet att vidkännas C-avdrag torde i varje särskilt fall få underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Avlider tjänsteman under tjänstgöring utom riket, utgår enligt 49 § A. 3 mom. Saar begravningshjälp med belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt. I analogi med motsvarande bestämmelser för tjänstemän inom riket utgör begravningshjälpen i sådant fall enligt praxis dels 600 kr., dels skillnaden mellan, å ena sidan, familjepensionen för månad och, å andra sidan, månadslönen inklusive ifrågakommande utlandstillägg. Då f. n. utlandslönen — i den mån rätt till fri bostad ej föreligger — innefattar jämväl belopp för bestridande av bostadskostnad men bostadsposten enligt lönenämndens förslag brytes ut ur lönen, anser lönenämnden, att avliden tjänstemans efterlämnade anhöriga, med vilka han vid frånfället sammanbodde, vid kvarboende i bostaden bör kunna erhålla bostadskostnadsersättning till och med kalendermånaden näst efter den, varunder dödsfallet inträffade.

För närvarande bestrider utlandstjänstemännen bostadskostnaderna av sina lönemedel. Lönenämnden förutsätter, att vid övergången till det nya systemet *löneförmånerna reduceras med belopp motsvarande de direktreglerade utgifterna*. Denna reduktion kommer i normalfallet att avse prisut-

jämningstillägg (motsvarande). I vissa fall utgår dock intet sådant tillägg eller överstiger bostadskostnaden tillägget.

Nu gällande stat för ortstillägg fastställdes i huvudsak år 1939 efter riksdagens hörande. Lönenämnden föreslår, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att i här avsedda fall ävensom i fall, då ortstilläggen genom pris- och kursutvecklingen blivit inadekvata, minska enligt Saar utgående tillägg. Med hänsyn till att Kungl. Maj:t och utrikesdepartementet fastställer ortstillägg till pressattachéer respektive administrativ personal kan motsvarande reduktion med avseende på dessa tjänstemän ske utan särskilt bemyndigande.

Lönenämnden föreslår, att ett särskilt anslag för bostadskostnadsersättning uppföres å riksstatens tredje huvudtitel. Anslaget, som bör utbetalas och disponeras av byggnadsstyrelsen, bör beräknas för samtliga hithörande kostnader utom dem, som täckes över fastighetsfonden.

Med hänsyn till pågående utredning angående den administrativa organisationen vid utrikesdepartementet m. m. har lönenämnden ej funnit anledning att ingå på de redovisningstekniska spörsmål som kan aktualiseras av lönenämndens förevarande förslag.

Lönenämnden uttalar, att den i enlighet med direktiven under det fortsatta utredningsarbetet kommer att överväga, å ena sidan, hur man skall komma fram till ett system med minsta möjliga utrymme för subjektiva bedömningar vid löneavvägningen och, å andra sidan, den mera tekniskt betonade frågan om förmånernas fördelning på lön och tillägg m. m. Lönenämnden anser därför, att dess förslag till reglering av bostadskostnader icke nu bör föranleda ändringar i Saar. Till detta spörsmål avser lönenämnden att återkomma framdeles.

Därest lönenämndens förslag vinner bifall, torde med hänsyn till nuvarande grunder för beräkning av de s. k. gardinpengarna viss ändring av 5 § första stycket Kungl. Maj:ts kungörelse den 27 november 1953 (nr 667) om ersättning för flyttningkostnad vid flyttning utom riket böra övervägas.

Från de synpunkter lönenämnden företräder anser nämnden, att det nya systemet bör träda i kraft den 1 juli 1962.

Enligt lönenämndens mening bör det nya systemet kunna tillämpas även på utomlands stationerade försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, Sveriges representant vid skandinaviska luftfartssekreterariatet i Montreal, lantbruksattachéer och lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare samt eventuellt den befattningshavare vid generalkonsulatet i Berlin, som åtnjuter arvode, utbetalt från tionde huvudtitelns avlöningsanslag.

Underhandsutlåtanden över förslaget — Lönenämndens kommentarer i anslutning till utlåtandena

Remissmyndigheterna och de berörda utredningarna har i allt väsentligt uttalat sig positivt beträffande de i promemorian redovisade förslagen.

Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens Riksförbund, Sveriges Akade-

mikers Centralorganisation och TCO:s statstjänstemannasektion har beretts tillfälle att taga del av lönenämndens förslag och förklarat sig inte ha något att erinra.

1. Förslaget att bryta ut bostadsposten ur lönen och att direktreglera denna post genom att efter individuell prövning bereda tjänstemannen full ersättning för godtagbara bostadskostnader tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga utlandsmyndigheter. *T.f. chargé d'affaires i Moskva* ansluter sig i detta sammanhang till förslaget att vid en sådan direktreglering av bostadskostnaderna slopa rätten till fri bostad för andra tjänstemän vid beskickningen där än sändebudet, varvid dock förutsättes att ändringen ej medför en försämring av sagda tjänstemäns ekonomiska förhållanden i stort.

2. Beträffande frågan om ersättningsgilla bostadskostnader ifrågasätter *sändebudet i Köpenhamn* om ej utgifter för telefon — både installationskostnad i fall där telefon ej finns och abonnemangsavgift — jämväl bör ersättas i samband med övriga bostadskostnader. Liknande synpunkter framföres av *sändebudet i Lissabon*, dock endast med avseende på installationskostnad, när denna avsevärt överstiger den i Sverige vanliga.

Lönenämnden är på utredningsarbetets nuvarande ståndpunkt ej beredd att ta ställning till frågan hur kostnad för tjänstemännens bostadstelefon bör regleras.

3. Lönenämndens förslag om att för rätt till bostadskostnadsersättning skall uppställas vissa villkor med avseende på bostadsstorlek och standard samt de av lönenämnden föreslagna riktlinjerna i detta hänseende tillstyrkes eller lämnas utan erinran av *sändebuden i Lissabon, London och Paris* samt *t. f. chargés d'affaires i Bonn och Washington*. *Sändebuden i London och Paris* framhåller särskilt, att de lokala förhållandena vid val av bostad i hög grad måste beaktas och att chefens yttrande därvid bör tillmätas stor vikt. Liknande synpunkter framföres av *sändebudet i Buenos Aires*, som särskilt erinrar om de latinamerikanska ländernas speciella klimatförhållanden (värme, hög fuktighet) och därav följande behov av större bostäder, samt av *t. f. chargés d'affaires i Rom och Washington*.

4. I fråga om handläggningen av bostadsärendena tillstyrkes lönenämndens förslag eller lämnas detsamma utan erinran av flertalet remissinstanser, som yttrar sig särskilt härom — *byggnadsstyrelsen, 1960 års byggnadsstyrelseutredning, sändebuden i London och Paris, t. f. chargés d'affaires i Moskva, Rabat och Washington*.

Byggnadsstyrelsen anför:

»Byggnadsstyrelsen, som under utredningens gång haft kontakt med utrikesförvaltningens lönenämnd, tillstyrker det angivna förslaget till reglering av bostadskostnaderna för berörda personal.

Såvitt styrelsen kan bedöma innefattar förslaget möjligheter till vissa förändringar administrativt sett av bostadsärendenas handläggning för ifråga-

varande personalkategorier. Vid ett genomförande av förslaget tillkommer dock nya arbetsuppgifter för styrelsens del genom att inemot 250 stycken nu privatanskaffade bostäder skulle komma att ställas under styrelsens förvaltning. Dessa nya arbetsuppgifter, vilka skulle handläggas inom utrikesavdelningen liksom fallet för närvarande är med ärenden rörande statsägda och statsförhyrda personalbostäder, kommer i stort sett att beröra avdelningens personal i dess helhet. Även den kvalificerade tekniska personalen måste ta särskild befattning med dessa ärenden vid tjänsteresor, då tid måste anslås för besiktning av ytterligare personalbostäder. Någon ökning av *antalet* tjänsteresor synes den föreslagna omorganisationen däremot icke föranleda. Styrelsen räknar med att den i styrelsens personalpetita för budgetåret 1962/63 föreslagna personalorganisationen för utrikesavdelningen i övrigt skall vara tillfyllest i fråga om teknisk personal för att jämväl kunna handlägga de tillkommande arbetsuppgifterna, trots en förutsedd tillfälligt ökad arbetsbelastning i samband med själva övertagandet av de privatanskaffade bostäderna. En förstärkning av biträdespersonalen är å andra sidan ofrånkomlig, och styrelsen anser det som en följd av den föreslagna omorganisationen nödvändigt i den mån arbetsuppgifterna nu kan överblickas att inrätta en kontorsskrivartjänst inom utrikesavdelningen.»

1960 års byggnadsstyrelseutredning anför:

»Utredningen torde med hänsyn till givet uppdrag få begränsa sig till frågan om handläggningen av bostadsärenden och i anslutning härtill i promemorian redovisade förslag.

Principen att åt ett och samma organ anförtro beslutanderätten i de likartade eller eljest sammanhörande personalbostadsärendena synes ur organisatoriska synpunkter vara riktig. Något annat organ än utrikesdepartementet eller byggnadsstyrelsen torde härvid för närvarande knappast kunna komma i fråga. De med förvaltningen av beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond förenade arbetsuppgifterna synes ge tillräckliga skäl för att ifrågavarande organ bör vara byggnadsstyrelsen. Behovet av teknisk sakkunskap utgör ytterligare ett argument för en sådan lösning. Utredningen får följaktligen tillstyrka lönenämndens förslag i denna del.

Ett genomförande av detta förslag liksom av förslaget att direktreglera bostadskostnaderna med anlitan av ett särskilt anslag för bostadskostnadsersättning, vilket skall utbetalas och disponeras av byggnadsstyrelsen, medför självfallet behov av en anpassning av organisationen med hänsyn till ändringen i arbetsuppgifterna.

Utredningen räknar för närvarande med att i det organisationsförslag som torde kunna avlämnas inom kort, en särskild utrikesavdelning för uppgifter förbundna med förvaltningen av beskickningsfastigheternas delfond kommer att bibehållas inom styrelsens intendantsbyrå. I denna avdelning synes handläggningen av nytillkommande bostadsärenden enligt lönenämndens förslag kunna inordnas på ett naturligt sätt. Utbetalningar och redovisning m. m. av det nya bostadskostnadsersättningsanslaget torde få handhas av den enhet inom styrelsen som svarar för övriga likartade uppgifter. Såvitt nu kan bedömas torde utredningen komma att stanna för en till administrativa byrån knuten ekonomiavdelning härför. Lönenämndens förslag synes ej heller ge anledning till modifikationer av denna enhets organisatoriska uppbyggnad.

Utredningen har ännu inte gjort någon översyn i detalj av byggnadsstyrelsens personalfrågor, utan har förutsatt att dessa spörsmål för budgetåret 1962/63 skall lösas på grundval av förslag, som i anslutning till anslags-

äskandena lämnas av byggnadsstyrelsen i samråd med utredningen. Därest lönenämndens förslag skall genomföras från den 1 juli 1962 bör således även detta beaktas i förevarande sammanhang.

Vid personalberäkningarna synes man härvid få ta hänsyn dels till de av förslaget föranledda nya uppgifterna för byggnadsstyrelsen, dels till de förenklingar som det föreslagna systemet medför. Det totala personalbehovet bör med anledning härav bli något mindre än för motsvarande verksamhet för närvarande. Utredningen förutsätter då att utrikesdepartementets samlade erfarenheter av förhållandena utomlands även i fortsättningen genom samråd skall kunna nyttiggöras vid byggnadsstyrelsens handläggning av bostadsärendena och att således det nya systemet ej skall föranleda behov av t. ex. ökad reseverksamhet i nämnavärd omfattning.»

Sändebudet i Buenos Aires delar uppfattningen att ett enda organ bör tillämpa eventuella riktlinjer för bostadsstorlek, godkänna lägenhet i hyresersättningsavseende samt besluta om anskaffning m. m. men finner många skäl tala för att lönenämnden — med den fackliga personalförstärkning som må visa sig påkallad — blir det i praktiken beslutande organet. *T.f. chargé d'affaires i Moskva* och *tj. generalkonsuln i New York* understryker vikten av att utlandstjänstemännen före tecknande av hyreskontrakt kan erhålla snabba, eventuellt telegrafiska förhandsbesked huruvida tilltänkt bostad godkännes, eftersom denna stundom finns på hand endast ett par dagar.

Administrationsutredningen anför:

»Lönenämndens förslag kommer att medföra ett visst merarbete för utlandsorganen. De enskilda tjänstemännens bestyr med erläggande av hyror etc. blir överfört till utlandsmyndigheterna. Medelsförvaltningen ökar och härigenom redovisningsplikten gentemot hemmamyndigheterna.

Utredningen anser emellertid att de nytillkomna arbetsuppgifterna huvudsakligen torde kunna bemästras inom ramen för utlandsorganens nuvarande personalstyrka, varvid dock förutsättes att redovisning av medelsförvaltningen för denna del kommer att ske i samma ordning som gäller för förvaltning av medel över huvud.

Inom departementet torde genom förslaget främst det förutsedda samrådsförfarandet och det växande verifikationsmaterialet från utlandsmyndigheterna kräva en ökad arbetsinsats. Å andra sidan bör även möjliggöras vissa förenklingar av arbetsrutiner. Bland annat gäller detta den nuvarande detaljerade redovisningen av enskildas hyresmedel. I detta sammanhang synes även böra övervägas om icke de arbetskrävande beräkningarna av statens självkostnader kan inskränkas.

Administrationsutredningen anser att vägande skäl kan anföras för lönenämndens förslag att ett och samma organ bör besluta i personalbostadsärenden. De former som föreslås för besluts fattande och samråd synes emellertid ha vissa såväl konstitutionella som arbetsorganisatoriska brister. Inom administrationsutredningen pågår undersökningar om var inom den berörda förvaltningsorganisationen handläggningen av fastighets- samt bostads- och andra lokalfrågor skall äga rum och i anslutning därtill överväganden rörande de former i vilka beslut skall fattas i hithörande ärenden. Med anledning av vad sålunda anförts anser utredningen önskvärt att definitiv ståndpunkt till frågan om beslutande organ i personalbostadsärenden fattas först sedan administrationsutredningens principiella organisationsplan blivit presenterad.»

Lönenämnden säger sig ha förutsatt, att en rationell och effektiv handläggning av bostadsärendena kommer till stånd och att all den skyndsamhet iakttages som är förenlig med erforderlig saklig prövning. Ett villkor för snabba avgöranden är emellertid att det underlag för bedömningen, som tillhandahålles det beslutande organet, jämte missionschefens utlåtande redan från början är så fullständigt som möjligt.

Med anledning av administrationsutredningens utlåtande framhåller lönenämnden, att den ej ingått på de redovisningstekniska spörsmål, som sammanhänger med ett genomförande av nämndens förslag, liksom ej heller på de organisations- och personaländringar inom utrikesdepartementet och byggnadsstyrelsen, som kan tänkas bli en följd därav. Nämnden anser dock, att det med hänsyn till utredningsarbetets fortsatta bedrivande och från de synpunkter i övrigt nämnden företräder är angeläget, att den ifrågasatta regleringen av bostadskostnaderna kan träda i tillämpning den 1 juli 1962.

5. Uttalandet till förmån för ett utvidgat bestånd av statsägda eller statsförhyrda personalbostäder på orter med beräknad stadigvarande svensk utrikespresentation har berörts i ett flertal remissyttranden. Nämndens påpekande vinner anslutning från *sändebuden i Paris och Warszawa* samt *t. f. chargé d'affaires i Moskva. T. f. chargés d'affaires i Bonn och Madrid* anmäler däremot avvikande meningar och finner det önskvärt att utrikesförvaltningens tjänstemän lämnas största möjliga frihet vid valet av bostad. *Sändebuden i London och Paris* samt *tjff. generalkonsuln i New York* framhåller, att vad som på detta område i första hand bör eftersträvas är att förse kanslipersonalen med bostäder av lämplig storlek. I övrigt bör man gå fram med försiktighet, då det gäller att utvidga beståndet av statsanskaffade bostäder, i vart fall så länge den fria bostadsmarknaden gör det möjligt för tjänstemännen att på rimliga villkor själva skaffa lämpliga bostäder. Liknande synpunkter anlägges av *t.f. chargés d'affaires i Rabat och Washington*.

Lönenämnden anför, att det torde framgå redan av dess allmänna uttalande i förslaget, att en bedömning av den aktuella bostadsmarknaden och dess sannolika framtida utveckling utgör ett led bland flera andra, däribland ekonomiska överväganden, i prövningen av frågan om ökning av det statsägda eller statsförhyrda beståndet av personalbostäder. Självfallet måste spörsmålet även bedömas med beaktande av hittills vunna erfarenheter. I anslutning härtil framhålles, att vid överläggningar med personalorganisationerna från TCO:s statstjänstemannasektions sida särskilt betonats önskvärdheten av att statsägda eller statsförhyrda bostäder genomgående ställes till biträdespersonalens förfogande.

6. Lönenämnden har avstått från att föreslå direkt bostadstvång men förklarat sig förutsätta, att anvisad bostad i normalfallet även skall bebos. *Sändebudet i Buenos Aires* erinrar om att utvecklingen i

Sverige mer och mer gått i riktning mot avskaffande av det tidigare icke ovanliga bostadstvånget för anställda i offentlig tjänst. Då skillnaden mellan innebörden av direkt bostadstvång och av nämndens uttalande förefaller härfin, förordar nämnda myndighet, att frågan göres till föremål för ytterligare övervägande, innan statsmakterna fattar slutgiltigt ställningstagande.

Lönenämnden uttalar i detta sammanhang, att vederbörande personalorganisationer vid överläggningarna förutsatt, att de av lönenämnden angivna normerna i denna fråga ej kommer att tillämpas så, att i praktiken ett ovillkorligt bostadstvång införes.

Lönenämnden påpekar, att särskilda förhållanden gäller vad beträffar de av staten ägda eller förhyrda bostäderna i utlandet till skillnad från personalbostäderna inom landet. Möjligheterna att till utomstående hyra ut bostäder, som personalen icke önskar disponera, liksom att utnyttja sådana bostäder för annat ändamål är ofta mycket begränsade, bl. a. av säkerhetsskäl. Såsom framgår av lönenämndens uttalande i annat sammanhang kan vidare i dagens bostadssituation skäl föreligga att öka det genom statens försorg anskaffade bostadsbeståndet. Ett ekonomiskt utnyttjande av detta bostadsbestånd måste därför vila på den av lönenämnden uttalade förutsättningen, att anvisade bostäder i normalfallet även bebos av berörda tjänstemän. Härpå grundar sig även lönenämndens förslag till reglering av bostadskostnaderna. De avsteg från huvudregeln, som synes förtjäna uppmärksamhet, har lönenämnden ingående behandlat.

7. Utredningens förslag till grunder för beräkning av bostadskostnadsersättning åt tjänsteman, som bebor egen fastighet, inackorderat sig på pensionat, av särskilda skäl bebor annan bostad än anvisad eller godkänd eller förhyr möblerad bostad, tillstyrkes av *sändebudet i Karachi* och *t.f. chargé d'affaires i Washington*, som finner grunderna rimliga från såväl statens som den enskildes synpunkt. *T.f. chargé d'affaires i Bonn* anser, att möjlighet, om än restriktivt utnyttjad, alltså bör stå öppen att hålla tjänsteman skadeslös vid ekonomisk förlust i samband med avyttring av egen fastighet, som förvärvats av andra skäl än av eget gottfinnande.

Lönenämnden understryker, att dess uttalande att statsmedel ej bör komma till användning för att hålla tjänsteman skadeslös vid förlust i samband med avyttring av egen fastighet bygger på den uppfattningen att staten och icke tjänstemannen bör engagera sig, därest situationen på en utländsk stationeringsort är så prekär, att bostad ej kan anskaffas åt utsänd tjänsteman annorledes än genom fastighetsförvärv. Främst tar emellertid nämndens uttalande sikte på framtida förvärv.

8. Lönenämndens förslag beträffande den tid, varunder bostadskostnadsersättning bör utgå, möter gensaga från *sändebudet i*

Kairo, som anser, att det avgörande bör vara icke när tjänstemannen inträder i respektive frånträder utövningen av en befattning utan när bostadskostnaden verkligen uppkommer respektive upphör. Liknande synpunkter framföres av *t. f. chargés d' affaires i Bonn och Washington*. I fall, då tjänsteman avlider under tjänstgöring utomlands, finner *sändebudet i Kairo* samt *t. f. chargé d'affaires i Bonn och t. f. generalkonsuln i New York*, att tjänstemannens anhöriga bör ha möjlighet att erhålla bostadskostnadsersättning under den tid bostadskostnaden består, även om den av lönenämnden föreslagna maximitiden därigenom överskrides.

Lönenämnden erinrar om att enligt 6 § kungörelsen om ersättning för flyttningskostnad vid flyttning utom riket (SFS 1953: 667) tjänsteman, som med anledning av omstationering eller bostadsbyte nödgas vidkännas hyra för mer än en bostad, må, om och i den mån Kungl. Maj:t så prövar skäligt, åtnjuta ersättning för den särskilda hyreskostnad, som härigenom åsamkas honom. Lönenämndens förslag beträffande den tid, varunder bostadskostnadsersättning må utgå, överensstämmer med nu gällande stadgande i 33 § B. 2 b) Saar beträffande tid varunder orts- m. fl. tillägg utgår. Möjlighet torde sålunda finnas att av statsmedel ersätta ofrånkomliga bostadskostnader, som kan uppkomma före tjänstetillträdet utomlands respektive efter förflyttningen.

Vad beträffar det fall att tjänstemannen avlider utomlands framhållles, att lönenämndens förslag beträffande den tid, varunder bostadskostnadsersättning må utgå, innefattar ett något generösare förfarande än för närvarande. Därest tillämpningen i något fall skulle leda till uppenbart oskäligt resultat, t. ex. emedan efterlevande maka/make ej lyckas häva hyresavtal inom den av lönenämnden föreslagna tiden, torde ersättningsfrågan få prövas i särskild ordning.

9. Riksskattenämnden har i sitt underhandsutlåtande framhållit, att uppräkningen av icke beskattningsbara förmåner under punkt 7 i anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen är uttömmande, varför ett genomförande av utredningens förslag förutsätter ändring av dessa föreskrifter.

I avgivet yttrande förklarar sig *riksrevisionsverket* inte kunna tillstyrka lönenämndens förslag, när dess genomförande enligt ämbetsverkets mening skulle föregripa den fullständiga översyn av lönesystemet för den utrikes stationerade personalen som ingår i uppdraget. Därest förslaget likväl genomföres, har ämbetsverket inte något att erinra mot att byggnadsstyrelsen, i enlighet med lönenämndens förslag, för utlandstjänstemän, som inte åtnjuta förmånen av fri bostad, fastställer den med hänsyn till tjänstemannens ställning och familjeförhållanden godtagbara bostadskostnad, för vilken han äger uppbära ersättning, att utlandstjänsteman direkt hos utlandsmyndighetens kassa äger erhålla likvid för styrkta, ersättningsgilla bostadskostnader, att löneavdrag för bostadskostnad inte skall göras, att kostna-

derna för privatanskaffade bostäder påföres ett till byggnadsstyrelsens förfogande stående förslagsanslag betecknat »Bostadskostnadsersättningar för privatanskaffade bostäder i utlandet», vilket uppföres under tredje huvudtitelns littera A, samt att ersättning för kostnaderna för statsägda och statsförhyrda personalbostäder erhålles från inkomstiteln A. »Ersättningar för till statsmyndigheter upplåtna lokaler» under beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond. Ämbetsverket erinrar därjämte om angelägenheten av att — i den mån enligt lönenämndens förslag i bostadskostnad för privatanskaffad bostad inräknas kapitalinsats, deposition e. dyl. — bevakning sker av att vad som kan komma att återbetalas därav kommer statsverket tillgodo.

Departementschefen

Förmånen av fri bostad tillkommer för närvarande dels samtliga chefer för Sveriges beskickningar, permanenta delegationer och lönade generalkonsulat och dels ordinarie och extra ordinarie tjänstemän vid beskickningen i Moskva. Övrig utsänd personal bestrider sina bostadskostnader av lön jämte utgående tillägg.

På grund av de stigande bostadskostnaderna utomlands har lönen för denna personal med få undantag måst förstärkas med anlåtande av prisutjämningstillägg beträffande den diplomatiska och konsulära personalen och ortstillägg i vad avser pressattachéer och administrativ personal. Totallönerna har kommit att förete betydande ojämnheter. Utvecklingen har i fråga om sättet för prövning av utrikestjänstemännens lönebehov med hänsyn till nyssnämnda förhållanden lett till att bostadskostnaderna i praktiken blivit direktreglerade genom att till tjänstemännens behovsprövade nettolön lagts vissa ej behovsprövade poster, däribland kostnaderna för bostad.

Den utredning som lönenämnden framlagt i promemoria den 21 juni 1961 med förslag till reglering av utlandstjänstemännens bostadskostnader finner jag innebära ett ingående klarläggande av förevarande problemkomplex. Lönenämndens grundläggande förslag är att bostadsposten i fråga om utsänd personal skall brytas ut ur lönen och att full täckning skall erhållas av statsmedel för godtagbara bostadskostnader. Detta innebär, att staten direkt betalar utlandstjänstemännens bostadskostnader, vilka sålunda inte längre skall täckas med tjänstemännens löner. Förslaget skall äga tillämpning såväl när tjänstemännen bebor av staten ägda eller förhyrda bostäder som i de fall de själva förhyr bostad. Gällande bestämmelser om fri bostad skall bibehållas. Vad avser personalen — utom sändebudet — vid beskickningen i Moskva skall dock lönenämndens huvudförslag tillämpas. Förslaget förutsätter, att bestämmelser fastställas om vilka bostadskostnader som skall vara ersättningsgilla ävensom att riktlinjer finnes för storleken och standarden av de bostäder, för vilkas förhyrning statsverket skall lämna ersättning. Beslutanderätten i personalbostadsärenden avses läggas hos byggnadsstyrelsen. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1962.

De myndigheter och utredningar, som avgivit underhandsutlåtanden över

förslaget, har i allt väsentligt tillstyrkt dess genomförande. Statstjänstemännens huvudorganisationer har förklarat sig inte ha något att erinra mot förslaget.

Riksrevisionsverket har i avgivet utlåtande intagit den ståndpunkten, att förslagets genomförande skulle föregripa den fullständiga översyn av lönesystemet för den utrikes stationerade personalen som ingår i lönenämndens uppdrag.

Jag kan inte ansluta mig till detta riksrevisionsverkets ställningstagande. Jag vill erinra om att lönenämnden jämlikt givna direktiv äger avgiva delförslag, bl. a. i fråga om bostadskostnaderna. Det nu framlagda förslaget utgör ett dylikt delförslag. Dess snabba förverkligande synes mig ägnat att i hög grad underlätta den av riksdagen önskade löneöversynen, vilken med hänsyn till materians omfattning och invecklade beskaffenhet enligt min mening bör kunna genomföras etappvis i den utsträckning som kan befinnas lämplig.

Jag förordar således, att lönenämndens förslag genomföres med verkan fr. o. m. den 1 juli 1962. Beträffande de närmare skälen härför samt förslagets detaljer må följande framhållas.

Åtskilliga vägande skäl talar för att en reglering av bostadskostnaderna genomföres på det av lönenämnden föreslagna sättet. Tidigare nämnda ojämnheter vid lönesättningen torde därigenom i stort sett försvinna. Genom att fasta regler införes i fråga om beviljandet av ersättning för bostadskostnader uppnås den förbättringen vad privatförhyrda bostäder angår, att ersättning lämnas för faktiska och ej blott beräknade kostnader. För tjänstemännen å andra sidan innebär det nya systemet att samma principer för bedömningen av bostädernas storlek och standard kommer att tillämpas vare sig bostäderna är stats- eller privatanskaffade.

Såsom förut nämnts föreslår lönenämnden, att tjänstemännen beredes full ersättning för godtagbara bostadskostnader. Motsvarighet härtill finns inom vissa andra länders lönesystem, såsom i Amerikas Förenta Stater, Storbritannien och de facto Nederländerna. I likhet med lönenämnden finner jag denna metod äga bestämda företräden framför det system som tillämpas inom vissa andra länders utrikesförvaltningar, innebärande att viss kvotdel av bostadskostnaden skall bäras av tjänstemännen själva. 1949 års utlandslöneutredning föreslog en sådan princip, vilken emellertid utsattes för kritik från flera remissinstanser. Jag ansluter mig till lönenämndens uppfattning, att med nuvarande hyresvariationer ett sådant system ofta skulle leda till krav på kompensation i annan ordning.

Lönenämndens förslag att förmånen av fri bostad inte längre skulle tillkomma den utsända personalen i Moskva — med undantag av sändebudet — finner jag välmotiverat med hänsyn till önskvärdheten av att den tänkta ordningen för bostadskostnadernas bestridande bör vara enhällig för den här berörda personalen.

Emot lönenämndens förslag beträffande vilka bostadskostnader som skall vara ersättningsgilla har jag ingen erinran. Förutsättning för att dessa kost-

nader skall kunna godkännas är att prövning skett av att bostadens storlek och standard är skälig med hänsyn till bl. a. tjänstemannens ställning och familjeförhållanden. Vid prövningen av bostadens storlek vid statsförhyrning eller privatanskaffning bör de riktlinjer följas som för närvarande tillämpas inom byggnadsstyrelsen vid nyproduktion av personalbostäder för utrikesrepresentationens behov. Vidare torde böra eftersträvas, att tjänstemännen vid stationering utomlands om möjligt tillförsäkras samma bostadsstandard som vid stationering i Sverige. Jag ansluter mig emellertid till lönenämndens uttalande, att dessa riktlinjer, som utgör hjälpmedel vid bostadsfrågornas prövning, inte kan grunda någon rätt att erhålla bostad av viss storlek eller beskaffenhet.

Lönenämndens förslag att beslutanderätten i personalbostadsärenden skall koncentreras till ett enda organ, nämligen byggnadsstyrelsen, har förordats av bl. a. riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen och 1960 års byggnadsstyrelseutredning. Administrationsutredningen har i sitt utlåtande funnit det önskvärt, att definitiv ståndpunkt till frågan om beslutande organ i personalbostadsärenden tages först sedan utredningens principiella organisationsplan blivit presenterad. I anslutning till detta uttalande har lönenämnden anfört, att den med hänsyn till utredningsarbetets fortsatta bedrivande och från de synpunkter i övrigt nämnden företräder finner det angeläget, att den föreslagna regleringen av bostadskostnaderna kan träda i tillämpning den 1 juli 1962.

Starka skäl talar för att beslutanderätten i förevarande frågor åtminstone tills vidare lägges hos byggnadsstyrelsen, som besitter den sakkunskap och erfarenhet som erfordras vid förevarande ärendens handläggning. Då förslaget såsom påpekats av flera remissmyndigheter därjämte innefattar möjligheter till vissa förenklingar av arbetsrutiner, finner jag mig böra förorda dess genomförande. Såsom lönenämnden framhållit är det angeläget, att byggnadsstyrelsen vid ärendenas handläggning nära samråder med utrikesdepartementet. Mitt ställningstagande i förevarande fråga bör inte hindra administrationsutredningen att senare lägga fram de förslag som kan befinnas motiverade.

Prövningen av utrikesrepresentationens personalbostadsärenden måste ske med beaktande av bl. a. de speciella förhållanden som flerstädes råder på utländska bostadsmarknader. I likhet med lönenämnden anser jag därför, att samråd med statens personalbostadsdelegation ej är påkallat beträffande här avsedda bostäder. Ej heller torde statens tjänstebostadsnämnd böra taga befattning med dessa ärenden.

Till lönenämndens principuttalande att av byggnadsstyrelsen anvisad bostad normalt även skall bebos ansluter jag mig. Jag är emellertid medveten om att fall liksom för närvarande kommer att inträffa, då tjänsteman bebor egen fastighet, inackordar sig på pensionat, bebor annan bostad än anvisad eller godkänd eller ock förhyr en möblerad bostad. Att tjänsteman även i dessa fall skall äga erhålla bostadskostnadsersättning torde vara skäligt. Emot de av lönenämnden föreslagna riktlinjerna för fastställande av

ersättningsens storlek i sådana fall har jag ingen erinran. Jag delar nämndens uppfattning, att staten och inte tjänstemannen bör engagera sig, därest situationen på en utländsk stationeringsort är så prekär, att bostad ej kan anskaffas annorledes än genom fastighetsförvärv.

Jag kan likaledes tillstyrka lönenämndens förslag beträffande den tid, varunder bostadskostnadsersättning bör utgå, ävensom beträffande tillerkännande av dylik ersättning under semester, tjänstledighet eller vid tjänstemannens frånfälle.

Vid övergången till det nya systemet bör berörda utlandstjänstemäns löneförmåner reduceras med belopp som motsvarar de direktreglerade utgifterna. Något löneavdrag för bostadskostnad torde inte göras. Tjänstemannen bör direkt hos utlandsmyndighetens kassa erhålla likvid för sina styrkta, ersättningsgilla bostadskostnader, där han själv har att erlagga dessa. Riksrevisionsverket har förklarat sig inte ha någon erinran mot detta förfaringsätt.

Bostadskostnaden kommer i normalfallet att avräknas från vederbörandes prisutjämningsstillägg (motsvarande). I vissa fall utgår dock intet sådant tillägg eller överstiger bostadskostnaden tillägget. Kungl. Maj:t bör då ha möjlighet att minska i 33 § B 2 a) Saar fastställda ortstillägg, utomeuropeiska tillägg och *chargé d'affaire*stillägg, så att bostadskostnadsersättningarna helt kan avräknas från tjänstemännens samlade löneförmåner. Bemyndigande att i förekommande fall sänka ortstilläggen enligt särskild stat (statsligaren s. 150—152), vilka fastställts efter riksdagens hörande, samt de utomeuropeiska tilläggen och *chargé d'affaire*stilläggen torde böra utverkas hos riksdagen. Samtidigt torde riksdagens bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att sänka de enligt särskild stat fastställda ortstilläggen, då dessa genom pris- och kursutvecklingen blivit för höga.

Förutsättning för förslagets genomförande är att bostadskostnadsersättning skatterettsligt får samma ställning som de icke beskattningsbara förmåner den ersätter. Förslag härom torde komma att vid senare tidpunkt framläggas av chefen för finansdepartementet.

Budgettekniskt torde förslaget böra genomföras på så sätt, att vederbörande poster till prisutjämningsstillägg och ortstillägg under förevarande anslag minskas med belopp svarande mot de bostadskostnader tjänstemännen bestrider med sina avlöningsmedel. Samtidigt införes under huvudtitelns littera A (jfr punkt 3) ett särskilt anslag till bostadskostnadsersättningar för privatanskaffade bostäder. De bostadskostnader, som hänför sig till av staten anskaffade bostäder, bestrides från ersättningsanslaget under littera D, punkt 18. Emot denna ordning har riksrevisionsverket ingen erinran.

De av mig här framlagda förslagen till nya tjänster och lönegradsförändringar m. m. påkallar en ökning av medelsbehovet med 409 156 kr. Därjämte erfordras ytterligare 18 192 kr. för de i det föregående nämnda, av chefen för civildepartementet föreslagna lönegradsuppflyttningarna.

Delposten *Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena*, som

varit oförändrad sedan 1938 (III ht 1938, s. 3), torde med hänsyn till väsentligt ökade representationskostnader höjas med 10 000 kr.

Från delposten *Representations- och hyresbidrag till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet* bestrides för närvarande dylika bidrag till kabinetssekreteraren och chefen för pressbyrån. Till förevarande delpost torde böra överföras de representationsbidrag som från anslaget till extra utgifter (jfr punkt 9) utgår till vissa andra befattningshavare i departementet, nämligen biträdande kabinetssekreteraren, avdelningscheferna, chefen för protokollet och introduktören för främmande sändebud. Samtidigt torde delposten uppräknas med 57 000 kr. för att möjliggöra skäliga höjningar av utgående bidrag till följd av sådana ökningar av representationskostnaderna som inträffat sedan respektive bidrag fastställdes. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om bidragens storlek.

Delposten till *prisutjämningsstillägg* under anslagsposten *Diplomatisk och konsulär personal* minskar med dels 2 350 000 kr. för bostadskostnader, dels 125 000 kr. för hemmatillägg, vilka skall bestridas från delposten till särskilda förmåner i övrigt jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 10 november 1961, och dels 100 000 kr. för familjesjukvård, som torde böra belasta utrikesförvaltningens omkostnadsstat. Däremot torde delposten uppräknas med 200 000 kr. på grund av nytillkommande tjänster utomlands. Nettominskningen under delposten till prisutjämningsstillägg blir sålunda 2 375 000 kr.

Posten till *ortstillägg* under anslagsposten *Administrativ personal* minskar med 875 000 kr. för bostadskostnader men torde å andra sidan uppräknas med 250 000 kr., främst till följd av nytillkommande tjänster utomlands. Nettominskningen för delposten blir sålunda 625 000 kr.

Posten till *ortstillägg* under anslagsposten *Pressattachéer* minskar med 90 000 kr. för bostadskostnader.

Den sammanlagda ökningen under posterna till *rörligt tillägg* förutses uppgå till 131 000 kr., varjämte posterna till *kompensation för höjda folkpensionsavgifter* bör höjas med 10 000 kr. Löneklassuppflyttningar samt uppflyttningar i reglerad befordringgång beräknas medföra automatiska utgiftsstegringar med tillhoppa 51 326 kr. Anslagsposten *Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal* torde vidare uppräknas med 300 000 kr. för tillgodoseende av krav på löneförhöjningar, som kan väntas uppstå på grund av förutsedd allmän höjning av lönenivån på vissa orter, ävensom för anställning av lokal personal vid den nytillkommande utlandsmyndigheten. Å andra sidan torde det bli möjligt att företaga sänkning med 46 044 kr. av visst belopp för avlöningar till ordinarie administrativ personal.

Anslaget Utrikesförvaltningen: Avlöningar torde således sänkas med 2 149 370 kr. eller i runt tal 2 149 000 kr. och för nästa budgetår uppföras med 33 621 000 kr. Anslaget bör fördelas på olika poster på sätt framgår av avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Under åberopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i per-

sonalförteckningen för utrikesförvaltningen som föranledes av vad jag föreslagit i det föregående;

b) godkänna den av mig i det föregående förordade regleringen av bostadskostnaderna för utsänd personal tillhörande utrikesförvaltningen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att under av mig angivna förutsättningar minska enligt 33 § statens allmänna avlöningsreglemente till ifrågavarande personal utgående ortstillägg enligt särskild stat, utomeuropiska tillägg eller chargé d'affairstillägg;

d) godkänna följande avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

I. Diplomatisk och konsulär personal	21 232 000
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	57 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	5 290 000
3. Arvoden bestämda av Kungl. Maj:t	8 000
4. Exspektansarvoden bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	300 000
5. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	3 364 000
6. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän	9 417 000
a) Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	30 000
b) Representations- och hyresbidrag till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet	77 000
c) Prisutjämnningstillägg	4 775 000
d) Särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i> ...	4 535 000
7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	2 614 000
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	182 000
II. Administrativ personal	8 494 000
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 853 000

2. Avlöningar till icke-ordinarie personal.....	3 554 000
3. Ortstillägg	1 355 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 623 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	109 000
III. Pressattachéer	435 000
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal.....	170 000
2. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	210 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	51 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	4 000
IV. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal	3 400 000
V. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	60 000
Summa kr. 33 621 000	

e) till *Utrikesförvaltningen*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 33 621 000 kr.

[2] 2. Utrikesförvaltningen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	6 455 000	7 112 888
1961/62 (statsliggaren s. 153)	7 425 000	
1962/63 (förslag)	7 945 000	

Kungl. Maj:t har den 16 juni 1961 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare under budgetåret 1961/62:

Omkostnader

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	225 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 900 000
3. Flyttningseersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 000 000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	105 000
5. Fraktkostnader, <i>förslagsvis</i>	380 000
6. <i>Expenser, förslagsvis</i>	
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	85 000

Övriga expenser:

Telegram, telefon och annonsering, *förslagsvis* 1 425 000

Andra ändamål:

a) för utrikesdepartementet, *högst* 945 000b) för utrikesrepresentationen, *högst* 1 360 000 3 815 000

Summa kr. 7 425 000

Förevarande anslag torde för budgetåret 1962/63 beräknas på följande sätt.

Anslagsposterna till *reseersättningar, flyttningersättningar* och *publikationstryck* upptages till oförändrade belopp. Som jag tidigare framhållit, torde kostnaderna för sjukvård för familjemedlemmar till utrikesförvaltningens utomlands stationerade tjänstemän jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1958 böra överföras till den under omkostnadsstaten uppförda anslagsposten till *sjukvård m. m.* Kostnaderna för familjesjukvården beräknas till 100 000 kronor. Med hänsyn till belastningen torde dock en höjning av ifrågavarande anslagspost med 75 000 kr. vara tillfyllest. På grund av att utlandsmyndigheternas lokala kostnader för kurirtransport från och med innevarande budgetår överförts till anslagsposten till *fraktkostnader*, torde denna höjas med 100 000 kr. Med hänsyn till belastningen torde vidare delposten till *telegram, telefon och annonsering* uppräknas med 275 000 kr. Däremot kan posten till *bränsle, lyse och vatten* till följd av beräknade lägre bränslekostnader i samband med övergång till oljeeldning inom Arvfurstens palats minskas med 5 000 kr. De i omkostnadsstaten för nästföljande budgetår under 1—5 upptagna anslagsposterna samt de under 6 redan nämnda posterna skulle härigenom öka med 445 000 kr.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* kan delposten *bokinköp för departementets bibliotek* bibehållas vid oförändrat belopp. Till följd av utökat antal tjänsterum för departementet stiger delposten till *renhållning och städning* med 15 000 kr. Delposten till *skrivmaterialier, papper, blankettryck o. d.* torde som en följd av utrikesförvaltningens vidgade verksamhet höjas med 30 000 kr., medan delposten till *inköp och underhåll av kontorsmaskiner, tjänstefordon m. fl. inventarier* bör uppräknas med 130 000 kr. till 325 000 kr. Av sistnämnda belopp beräknas 40 000 kr. behöva utnyttjas för inredning av ett femtontal nyttillkommande tjänsterum inom departementet och 150 000 kr. för upprustning av inventariebeståndet. På grund av ökad belastning bör delposterna till *pre-numeration å tidningar och tidskrifter* och *övriga ändamål* höjas med 5 000, respektive 15 000 kr. Förevarande post skulle sålunda öka med 195 000 kr.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* upptages delposten till *åkning i tjänsteärenden* med oförändrat belopp. Med hänsyn till den förmånliga belastningen torde en sänkning av delposten till *inköp, underhåll och drift av tjänstefordon* med 20 000 kr. bli möjlig. Likaledes kan delposten till *övriga omkostnader* nedräknas med 100 000 kr.

som en följd av att utlandsmyndigheternas lokala kurirkostnader, såsom jag här tidigare nämnt, överflyttats till anslagsposten fraktkostnader. Minskningen under denna post skulle sålunda uppgå till 120 000 kr.

I vad avser utgifter för anskaffande av tjänstebilar till beskickningar, delegationer och konsulat lämnas riksdagen härom årlig redogörelse (III ht 1946 s. 27, rskr 3). Under budgetåret 1960/61 har tjänstebilar inköpts för beskickningarna i Bukarest och Pretoria samt för EFTA-delegationen i Genève för en sammanlagd kostnad av 27 400 kr. Härjämte har nio äldre tjänstebilar av driftsekonomiska skäl utbytt mot nya.

Enligt här framlagda förslag skulle förevarande anslag ökas med 520 000 kr., och jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Utrikesförvaltningen: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 945 000 kr.

[3] 3. Vissa bostadskostnadsersättningar

Detta nya anslag är föranlett av den av mig under punkten 1 förordade regleringen av bostadskostnaderna för utsänd personal tillhörande utrikesförvaltningen. Anslaget, från vilket skall bestridas samtliga kostnader för den utsända personalens privatanskaffade bostäder, torde böra disponeras av byggnadsstyrelsen, som föreslås erhålla bestämmanderätten i personalbostadsärenden.

Anslagets storlek torde böra beräknas till 2 350 000 kr., nämligen dels 2 290 000 kr. för nuvarande privatanskaffade bostäder och dels 60 000 kr. för bostäder åt nytillkommande tjänstemän utomlands. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa bostadskostnadsersättningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 350 000 kr.

[4] 4. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	700 000	678 969
1961/62 (statsliggaren s. 155) ..	1 025 000	
1962/63 (förslag)	1 400 000	

Medlen under detta anslag är avsedda för den fortgående anskaffningen av dels inventarier för utlandsmyndigheternas kanslier och dels möbler för tjänste- och personalbostäder åt utrikesförvaltningens utsända personal. Under anslaget inräknas jämväl medel för underhåll och reparation av det utomlands befintliga inventarie- och möbelbeståndet.

För budgetåret 1962/63 erfordras ett belopp av 1 400 000 kr. för dessa ändamål. Kostnadsökningen hänför sig i stor utsträckning till nymöbleringar och till kompletteringsanskaffningar i samband med förutsedda chefsbyten.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag
av 1 400 000 kr.

[5] 5. Ersättningar åt olönade konsuler

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	750 000	809 646
1961/62 (statsliggaren s. 155) ..	950 000	
1962/63 (förslag)	1 100 000	

Sveriges mer än 500 olönade konsulater i utlandet har i samband med utrikesförvaltningens ökade arbetsbelastning under senare år kommit att anförtros allt betydelsefullare uppgifter. Såsom en följd av den ökade arbetsbördan har omkostnaderna för verksamheten vid de olönade konsulatena stigit, såväl i vad avser författningssenligt ersättningsgilla ämbetsutgifter som tjänsteutgifter i övrigt. Utrikesdepartementet har härigenom ställts inför behovet av ökad ersättning och önskemål om liberalare ersättningsprinciper för direkta tjänsteutgifter. Ett välvilligt bemötande av dessa anspråk torde, som jag framhållit i tidigare statsverkspropositioner, senast till 1960 års riksdag (III ht s. 14), utgöra en förutsättning för att erhålla väl lämpade personer för de olönade konsulsbefattningarna.

De ersättningsgilla ämbetsutgifterna vid de olönade konsulatena förutses under budgetåret 1962/63 öka med 30 000 kr. på grund av automatiska prisstegringar. För nytillkommande ersättningar och för tillgodoseende av krav på höjda bidrag torde ett belopp av 70 000 kr. erfordras. Vidare beräknas, att innevarande budgetårs anslag kommer att överskridas med 50 000 kr. Totalt synes därför anslaget böra uppräknas med 150 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

[6] 6. Särskilda förhandlingar med främmande makter

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 600 000	1 407 619
1961/62 (statsliggaren s. 157)	1 600 000	
1962/63 (förslag)	1 600 000	

I riksstaten för innevarande budgetår är förevarande anslag uppfört under denna huvudtitels littera B. Då här avsedda kostnader torde böra hänföras till egentliga utgifter för utrikesförvaltningen, bör anslaget överflyttas till littera A.

För budgetåret 1962/63 beräknar jag anslagsbehovet till oförändrat 1 600 000 kr. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.

[7] 7. *Kostnader för vissa nämnder m. m.*

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	25 000	71 887
1961/62 (statsliggaren s. 157)	85 000	
1962/63 (förslag)	30 000	

Kostnaderna för utrikesdepartementets nämnder av mera permanent karaktär, nämligen nämnden för konsulära sjöfolks- och sjöfartsärenden, understödsnämnden, utrikesförvaltningens lönenämnd ävensom understödsnämnden för rysslandssvenskar bestrides av förevarande anslag. Det synes lämpligt att även hit överföra utrikesdepartementets antagningskommission samt departementets möbleringsråd, vilkas kostnader för närvarande gäldas av utrikesförvaltningens avlöningsanslag, anslagsposten Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft. Såsom nämndes i 1961 års statsverksproposition (III ht s. 15) bestrides även från detta anslag kostnaderna för det utredningsuppdrag som anförtrots utrikesförvaltningens lönenämnd jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 26 augusti 1960 (jfr s. 5). Beslut har jämväl fattats, att kostnaderna för den av Kungl. Maj:t den 10 februari 1961 tillsatta beredningen för internationella biståndsfrågor (jfr 1962 års riksdagsberättelse) skall gäldas av förevarande anslag.

Såsom jag under nästföljande punkt kommer att föreslå, skall kostnaderna för utrikesförvaltningens kommittéer och utredningar bestridas från ett särskilt kommittéanslag. En nedräkning av förevarande anslag kan sålunda ske, så att medel här endast beräknas för de förstberörda permanenta nämnderna. Jag räknar med att ett belopp av 30 000 kr. bör vara tillfyllest. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m. för budgetåret 1962/63* anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kr.

[8] 8. *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga*

Utrikesdepartementet saknar ett särskilt anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Kostnader av denna art har hittills måst bestridas från nästföregående anslag eller från anslagsposten till Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft under avlöningsstaten. Med hänsyn till förhandenvarande behov förordar jag, att ett kommittéanslag uppföres under denna huvudtitel. Från anslaget skall bestridas kostnaderna för departementets nu arbetande kommittéer och utredningar. Därutöver bör kostnaderna

för lönenämndens utredningsuppdrag överföras hit från föregående anslag. En preliminär kalkyl av storleken av de medel som torde erfordras under nästa budgetår ger vid handen ett anslagsbehov av 300 000 kr. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

[9] 9. Extra utgifter

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	110 000	112 562
1961/62 (statsliggaren s. 157)	110 000	
1962/63 (förslag)	75 000	

Från detta anslag utgår ersättning för representationskostnader till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet (III ht 1954 s. 27). Som jag anfört under avlöningsanslaget bör samtliga kostnader för representation, som utgår till befattningshavare i departementet, bestridas från delpost under utrikesförvaltningens avlöningsstat. Förevarande anslag torde därför minskas med belopp svarande mot här beräknade ersättningar för representation. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kr.

[10] 10. Tillfälliga representationskostnader

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	80 000	95 169
1961/62 (statsliggaren s. 157)	105 000	
1962/63 (förslag)	200 000	

Å sjunde huvudtiteln finns uppfört ett reservationsanslag till Vissa kostnader för internationell representation (statsliggaren s. 475). Detta anslag, som tillkom under budgetåret 1955/56 (prop. 1956: 2, rskr 75), avser att täcka representationskostnader i samband med besök i Sverige av utländska studiedelegationer. Dessa kostnader kan till sin beskaffenhet likställas med dem, som bestrides från förevarande anslag. I samråd med chefen för finansdepartementet förordar jag, att medel för ifrågavarande ändamål fr. o. m. nästa budgetår uppförs här med ett belopp av 40 000 kr. Då utgifter för tillfällig representation förväntas öka, torde det sammanlagda medelsbehovet under detta anslag komma att uppgå till 200 000 kr. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

B. Bidrag till vissa internationella organisationer**[11] 1. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag**

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	4 000	3 334
1961/62 (statsliggaren s. 157)	4 000	
1962/63 (förslag)	4 000	

Som framhölls i statsverkspropositionen till 1961 års riksdag har byråns utgiftsstat för vardera av budgetåren 1960 och 1961 fastställts till 106 300 floriner. Uppgift om byråns utgiftsstat för år 1962 föreligger inte ännu. Det torde dock vara realistiskt att räkna med att Sveriges bidrag under budgetåret 1962/63 kommer att utgå med samma belopp som för innevarande budgetår. Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 kr.

[12] 2. Förenta Nationerna

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	4 301 300	11 781 276
1961/62 (statsliggaren s. 157)	12 980 000	
1962/63 (förslag)	13 830 000	

Till bidrag till Förenta Nationerna under budgetåret 1961/62 har riksdagen anvisat ett förslagsanslag av 12 980 000 kr. Däri ingår dels Sveriges ordinarie bidrag till FN:s budget för år 1962, dels Sveriges bidrag till kostnaderna för FN:s vaktstyrka i Främre Orienten under år 1961, dels ock Sveriges bidrag till kostnaderna för FN:s militära operationer i Kongo under de tio första månaderna år 1961.

Under innevarande budgetår har anslaget hittills belastats med 8 478 821 kr., utgörande nämnda bidrag till vaktstyrkan i Främre Orienten och till de militära Kongo-operationerna.

Av de anvisade medlen återstår f. n. (12 980 000 — 8 478 821) 4 501 179 kr. odisponerade.

Sveriges ordinarie bidrag till FN:s budget för år 1962 kan på grundval av nu kända förhållanden beräknas komma att uppgå till cirka 4 380 000 kr. Sedan utbetalning av detta bidrag verkställts, kan (4 501 179 — 4 380 000) omkring 120 000 kr. beräknas återstå av anslaget.

Såsom påpekats i proposition 1961: 2 (s. 5—6) har FN:s generalsekreterare hemställt, att medlemsstaterna — för underlättande av organisationens

finansiella administration — i möjligaste mån måtte erlægga bidragen redan i början av FN:s budgetår, vilket sammanfaller med kalenderåret. En omläggning från budget- till kalenderår har även för svenskt vidkommande verkställts beträffande det ordinarie bidraget till FN:s budget. Bidragsbetalningarna avseende vaktstyrkan i Främre Orienten och den militära Kongo-operationen göres i realiteten i form av ett avräkningsförfarande mot de svenska kraven gentemot FN för de extra och extraordinära kostnader m. m. varmed fjärde huvudtiteln belastats till följd av Sveriges militära FN-åtaganden. Dessa avräkningar har emellertid hittills skett på svensk budgetårsbas. Detta har medfört, att Sverige enligt FN:s bokföring under den första hälften av varje kalenderår framstått såsom en av de stater, som icke i rätt tid fullgjort sina ekonomiska förpliktelser gentemot organisationen.

För att råda bot på detta förhållande är avsikten att redan i början av år 1962 verkställa det avräkningsförfarande, varigenom Sveriges bidrag till vaktstyrkan i Främre Orienten och till FN:s militära operationer i Kongo erlägges. För de två sista månaderna år 1961 samt för år 1962 kan Sveriges bidrag till de militära Kongo-operationerna beräknas komma att uppgå till omkring 9 430 000 kr., medan bidraget för år 1962 till vaktstyrkan i Främre Orienten kan upptagas till 1 350 000 kr.

Förevarande anslag torde på grund av vad jag sålunda anfört komma att innevarande budgetår utöver anvisat belopp belastas med (— 120 000 + 9 430 000 + 1 350 000) 10 660 000 kr.

För budgetåret 1962/63 torde under detta anslag upptagas Sveriges ordinarie medlemsbidrag för 1963. Eftersom FN:s budget för 1963 enligt nuvarande ordning torde komma att fastställas i slutet av 1962, synes som utgångspunkt för beräkningarna av Sveriges ordinarie medlemsbidrag böra tagas bidraget för 1962, beräknat till omkring 4 380 000 kr.

Under detta anslag torde jämväl förutses medel för erläggande av Sveriges andel i FN:s kostnader för dess styrkor i Främre Orienten och Kongo under 1963. Helt preliminärt kan Sveriges andel i kostnaderna för styrkan i Främre Orienten uppskattas till 1 350 000 kr. och för FN:s militära insats i Kongo till 8 100 000 kr., sammanlagt 9 450 000 kr.

Det totala medelsbehovet för bidrag till Förenta Nationerna för budgetåret 1962/63 beräknas således till 13 830 000 kr. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 13 830 000 kr.

[13] 3. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 400 000	1 415 770
1961/62 (statsliggaren s. 157)	1 100 000	
1962/63 (förslag)	1 250 000	

Konventionen angående Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) trädde i kraft den 30 september 1961. Som en följd av att diskussionen om inrättande av nya tjänster dragit längre ut på tiden än förutsett, har beslut ännu icke fattats om OECD:s första budget, vilken skall omfatta femton månader fram till den 31 december 1962.

Storleken av Sveriges bidrag till OECD under budgetåret 1962/63 kan därför ännu inte bestämmas. En preliminär beräkning på grundval av nu kända förhållanden ger vid handen ett anslagsbehov av i runt tal 1 250 000 kr.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kr.

[14] 4. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	641 000	670 708
1961/62 (statsliggaren s. 157)	600 000	
1962/63 (förslag)	600 000	

EFTA:s stat för innevarande budgetår har fastställts till 2 473 074 schw. frs. Enligt gällande bidragsskala skall Sverige svara för 22,11 % därav, d. v. s. 546 797 schw. frs. eller i det närmaste 660 000 kr. Finlands bidrag till EFTA:s budget medför, att Sveriges bidrag torde sjunka till omkring det för innevarande budgetår anvisade beloppet.

Storleken av det svenska bidraget under budgetåret 1962/63 kan ännu inte bestämmas, när EFTA:s stat för nästa budgetår beslutas först under våren 1962. Tills vidare räknar jag med ett oförändrat anslagsbehov. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Europeiska frihandelssammanslutningen* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

[15] 5. Europarådet

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	465 000	452 761
1961/62 (statsliggaren s. 157) ...	505 000	
1962/63 (förslag)	505 000	

Storleken av Sveriges bidrag till Europarådet under budgetåret 1962/63 kan ännu inte med säkerhet bestämmas. De uppgifter härom, som kommer att föreligga vid anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. Såvitt nu kan bedömas, torde bidraget komma att uppgå till 490 000 kr.

Ansvaret för det svenska deltagandet i Europarådsutställningen i Barcelona och Santiago de Compostela under sommaren 1961 (jfr III ht 1961 s. 20) har åvilat Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Från svensk sida belystes den romanska konstens återverkningar i Sverige.

För 1962 års utställning svarar Österrike under mottot »Konst kring år 1400». Utställningen kommer att äga rum i Wien från maj till slutet av juli innevarande år. Det svenska deltagandet avses ej bli omfattande. Avsikten är emellertid att få till stånd en representativ sektion rörande heliga Birgitta. För 1963 planeras en utställning belysande grekisk konst. Även här torde det svenska deltagandet ej bli särskilt omfattande. Förberedelserna för denna utställning kan väntas bli påbörjade under 1962.

Kostnaderna under budgetåret 1962/63 för Sveriges deltagande i av Europarådet anordnade utställningar under 1962 och 1963 beräknas uppgå till högst 15 000 kr. Jag förordar, att medel för dessa ändamål beräknas under förevarande anslag.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Europarådet* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 505 000 kr.

[16] 6. Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	30 000	30 000
1961/62 (statsliggaren s. 158)	30 000	
1962/63 (förslag)	30 000	

Detta anslag torde för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 30 000 kr.

C. Internationell biståndsverksamhet

[17] 1. Internationell biståndsverksamhet

För ifrågakvarande ändamål har i riksstaten för innevarande budgetår uppförts ett reservationsanslag till Bidrag till internationell hjälpverksamhet av 39 880 000 kr.

Frågan om de framtida svenska insatserna till förmån för de underutvecklade länderna är för närvarande föremål för fortsatt utredning. Jag förordar därför, att förevarande anslag i avvaktan på de förslag om vidgade svenska insatser på detta område som kommer att föreläggas 1962 års vårriksdag uppföras med preliminärt belopp, vilket synes kunna bestämmas till 67 250 000 kr. I samband därmed torde förslag böra framläggas angående

de medelsbehovet för avlöningar och omkostnader för nämnden för internationellt bistånd under budgetåret 1962/63, att tackas inom ramen av sagda belopp.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Internationell biståndsverksamhet* för budgetåret 1962/63 beräkna anslag av 67 250 000 kr.

D. Diverse

[18] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anført angående ersättning till beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 972 000 kr.

[19] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond

Med återopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anført beträffande ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 473 000 kr.

[20] 3. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	150 000	22 131
1961/62 (statsliggaren s. 158)	150 000	
1962/63 (förslag)	150 000	

Jag får erinra om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1961 med anledning av riksdagens hemställan (rskr 319) tillkallat en utredningsman för att verkställa utredning och framlägga förslag om förbättring av utländska sjömäns förmåner enligt sjömanslagen. Sådant förslag har avgivits i december 1961. Frågan om avlåtande av proposition till riksdagen är för närvarande under övervägande. Därest ändringar i sjömanslagen skulle genomföras i sagda

syfte, kommer ytterligare kostnader att uppstå. Dessa torde i förekommande fall få belasta detta anslag. För nästa budgetår torde anslaget uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare* för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kr.

[21] 4. Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	30 000	30 000
1961/62 (statsliggaren s. 159).....	30 000	
1962/63 (förslag)	30 000	

I petitaskrivelse den 1 augusti 1961 framhåller understödsnämnden för rysslandssvenskar bland annat, att antalet fasta månadsunderstödstagare den 1 juli 1961 utgjorde 98, varav 82 huvudmän. Innevarande budgetår räknar nämnden med att disponera 85 000 kr. i fasta understöd. För tillfälliga understöd står till förfogande skillnaden mellan å ena sidan avkastningen av fonden 65 000 kr. och förevarande anslag 30 000 kr. och å andra sidan månadsunderstöden å 85 000 kr., d. v. s. 10 000 kr. Behovet av tillfällig hjälp är alltså stort. Sådan hjälp lämnas för anskaffande i vissa fall av kläder och utrustning, medicin, tandvård m. m. Det för tillfälliga understöd avsedda beloppet svarar emellertid ej mot det behov, varmed man måste räkna. En höjning av förstärkningsanslaget synes sålunda vara motiverad. Då budgetära förhållanden antages utgöra hinder härför, föreslår nämnden, att anslaget upptages till enahanda belopp som står till förfogande för löpande budgetår.

Departementschefen. Med hänsyn till det hjälpbehov bland rysslandssvenskar, som alltså synes föreligga, torde ett oförändrat anslag utgå även under nästkommande budgetår, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 30 000 kr.

[22] 5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige

	Anslag	Nettoutgift
1960/61	1 843 000	1 837 826
1961/62 (statsliggaren s. 159).....	2 043 000	
1962/63 (förslag)	2 545 000	

Kungl. Maj:t har den 16 juni 1961 fördelat det för innevarande budgetår beviljade anslaget på följande sätt:

1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet	1 289 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	519 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	165 000
4. Övrig upplysningsverksamhet	70 000
	Summa kr. 2 043 000

1. Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet

Svenska institutets budget för innevarande budgetår förutser utgifter å sammanlagt 2 221 985 kr., vilka skall täckas dels av anslag från tredje huvudtiteln å 1 289 000 kr., dels av anslag från åttonde huvudtiteln å 249 685 kr. för lektorats- och stipendieverksamhet, föreläsarutbyte samt vissa andra åtgärder inom det allmänna kulturutbytets ram, dels av medlemsavgifter och vissa bidrag och dels av skilda intäkter, bl. a. av försäljning av böcker och filmrätter. Utgifterna för nästkommande budgetår beräknas uppgå till 2 896 950 kr. För bestridande härav begär institutet bidrag av statsmedel dels från tredje huvudtiteln med 1 777 600 kr., vilket i jämförelse med innevarande budgetårs anslag innebär en ökning med 488 600 kr., dels från åttonde huvudtiteln med 436 050 kr. Resterande utgifter beräknas bli täckta genom medlemsavgifter, bidrag och diverse intäkter från bl. a. försäljning av böcker och filmrätter.

I petitaskrivelse den 28 augusti 1961 erinrar institutet inledningsvis om vissa utvecklingstendenser, som blivit allt tydligare under de sexton år som gått sedan institutet inrättades.

En kontakt- och goodwill-skapande upplysningsverksamhet har, framhåller institutet, rent allmänt sett blivit något av en nationell skyldighet länderna emellan. Det upplysningsarbete institutet bedriver för att sprida kännedom om Sverige och svenska förhållanden har även, speciellt under senare år, allt snabbare utvecklats mot differentierade serviceuppgifter av ofta mycket personalkrävande karaktär. Detta gäller inte minst de mottagande avdelningarna inom institutet, som genom utvecklingen fått sina uppgifter kraftigt ökade i form av större antal utländska besökare och delegationer, avsevärt vidgat stipendieutbyte, stegrade krav på differentierade och specialiserade redogörelser samt dokumentation på främmande språk om svenska förhållanden. Enahanda är fallet med de skriftliga förfrågningarna och önskemålen om dokumentationsmaterial, filmer och utställningar. Studiebesökare, skribenter, journalister, radioreporters etc. måste ha rikhaltigt och ständigt aktuellt material om svenska samhällsförhållanden och svensk politik. De missuppfattningar och missvisande skildringar om Sverige, som t. ex. under det senaste året förekommit, beror ofta på att det inte finns tillräckligt med dokumentationsmaterial på främmande språk eller att det inte funnits möjlighet till personlig vägledning.

Institutet påpekar, att dess verksamhet även på inhemskt håll uppmärksamhetsmats i vidgad omfattning och på ett glädjande sätt tagits i anspråk för ytterst varierande uppgifter av myndigheter, organisationer och företag. Här till kommer också det ökade antalet beskickningar. Institutet kan härigenom sägas ha ådagalagt behovet av en central informationsinstans för allmän Sverige-upplysning och svenskt kulturutbyte mellan å ena sidan de turistfrämjande organen och å andra sidan den rent kommersiella och direkt exportfrämjande verksamheten.

Sveriges, liksom andra länders skilda framträdanden på det internationella planet har enligt institutet under de senaste åren undergått en utveckling som präglas av stegrad konkurrens om uppmärksamheten. En sida av utvecklingen kan också beskrivas som en tendens mot starkare helhetsverkan, en mera allsidig presentation av Sverige och svenskt liv. Gränserna mellan manifestationer av enbart exportfrämjande karaktär, enbart turistvärmande typ och enbart kulturellt-konstnärlig prägel tycks i vissa fall alltmer utplånas. Renodlade framträdanden av ovan skisserade tre huvudkategorier tenderar att bli alltmer sällsynta, och ett inslag av allmän upplysningstyp gör sig överallt starkt märkbart. Vad som eftersträvas vid manifestationerna är sålunda i ökad omfattning en rikligare och mera mångsidig presentation av respektive land, en goodwill-skapande bakgrund för industriprodukter, turistmål etc.

Beträffande dimensioneringen av sina framträdanden kan Sverige i dessa hänseenden självfallet inte konkurrera med de stora länderna. Å andra sidan torde det vara ostridigt, att här skisserade manifestationsformer erbjuder ett land med Sveriges industriella struktur, politiska utveckling, historiskt-kulturella traditioner och sociala framstegsarbete avsevärda fördelar. Institutet måste därför ha sådana resurser att dess medverkan i de nu planerade s. k. Sverige-åren i Västtyskland och Frankrike-Belgien kan göras slagkraftig med skrifter, allmänna utställningar, inbjudan av skribenter till Sverige-besök, föredragsaftnar etc. och jämväl förbereda och följa upp själva aktionen. Det är även uppenbart, att Sveriges nutida utveckling och särskilda ställning, bland annat i utrikespolitiskt och ekonomiskt hänseende, också medför speciella krav på information och förväntningar på svenska åtgärder. Inte minst de underutvecklade länderna vill ha material om svensk lagstiftning, svenska åtgärder och svenska förvaltningsformer.

För institutet med dess ställning som producent av allmänt informationsmaterial om Sverige — filmer, publikationer och utställningar — är antydning utvecklingstendenser av synnerligen stor betydelse. Vad som tidigare sagts om konkurrensen på det internationella området i vad avser informationsmaterial medför, att avsevärt större belopp för aktiv distribution måste kalkyleras, främst när det gäller film- och publikationsprojekt.

Ökningen av institutets medlemsavgifter och de privata bidragen har fortgått under budgetåret 1960/61. Bidragen från näringslivet har sålunda under nämnda tidsperiod uppgått till omkring 670 000 kr. mot 580 000 kr. året innan. I enlighet med riktlinjerna för institutets bidragsvärkning har dessa

medel till övervägande del disponerats för film-, publikations- och utställningsverksamhet i utlandet. Institutet påpekar dock, att det i nuvarande läge torde vara svårt att påräkna en fortsatt höjning av medlemsavgifterna i hittillsvarande takt. Någon ökning av de enskilda bidragen har man därför icke ansett sig kunna kalkylera med i den preliminära budgeten för 1962/63.

Beträffande de huvudsakliga verksamhetsgrenarna lämnar institutet följande upplysningar.

För *publikationsverksamheten* har under verksamhetsåret 1960/61 tagits i anspråk ett belopp av 298 000 kr. mot 208 000 kr. året innan. Den relativt stora publikationsverksamheten under 1960/61 måste delvis ses mot bakgrunden av ökade intäkter av bokförsäljning och vissa reservationer. Under verksamhetsperioden har inletts en omfattande revidering och förnyelse av institutets skrift- och dokumentationsmaterial. Resultatet av dessa åtgärder är i första hand en serie av femton småskrifter i kontorsoffsetutförande och i engelska, franska, tyska och spanska versioner. Vikbladet »Sweden» har under verksamhetsåret utkommit i grundligt reviderade upplagor på engelska, franska, spanska och tyska. Nionde upplagan av »Facts about Sweden» utgavs under våren 1961 och var redan före publiceringen tillförsäkrad en utomordentlig spridning. Även av den ekonomiska översikten på franska och spanska, »La vie économique» respektive »La vida económica en Suecia», har färdigställts en reviderad upplaga. Till Nobeldagen utgav institutet i samarbete med Nobelstiftelsen »Alfred Nobel and the Nobel Prizes», Genom institutets försorg har svensk litteratur på olika sätt presenterats för utländsk publik. Sålunda distribuerades vid årsskiftet litteraturoversikten »Swedish Literature 1956—60», vilken även utkom på tyska och franska. Den har rönt stor uppskattning utomlands. Vidare har i samråd med Sveriges Författareförening gjorts resuméer av trettio representativa svenska skönlitterära verk ur 1960 års produktion, varvid respektive författare anmodades att skriva en kort sammanfattning och kommentar. Skriften har översatts till engelska, franska och tyska. Slutligen kan nämnas, att en revidering och en aktualisering av bokverket »Introduction to Sweden» företagits. Denna mycket efterfrågade bok kommer att i helt ny utstyrsel och med nytt bildmaterial föreligga under hösten 1961. — Kostnaderna för publikationsverksamheten under budgetåret 1962/63 beräknas uppgå till 254 600 kr., vilket innebär en ökning med över 100 000 kr. jämfört med det belopp som för dessa ändamål anslagits innevarande budgetår.

Institutets *filmverksamhet* under budgetåret 1960/61 har dragit en kostnad av 319 000 kr., vari ingår en tillfällig ökning till följd av att ett extra anslag å 86 000 kr. ställts till förfogande. Under verksamhetsperioden premiärvisades och distribuerades inte mindre än tio nya informationsfilmer i institutets egen produktionsserie. Därjämte har ytterligare utländska versioner av olika filmer färdigställts. Sålunda föreligger filmen »At school in Sweden» numera i svenska, amerikanska, franska och tyska versioner och järn- och stålfilmen »The Bridge» i engelska, franska och tyska versioner. Av den nya allmänna Sverige-filmen »Souvenirs from Sweden» finns ame-

rikanska, franska, tyska, engelska, spanska och svenska upplagor, medan natur- och vildmarksfilmen »Swedish Summer Day» framställts även i svensk version för de nordiska filmdepåerna. Arbetet på en rad nya filmprojekt har inletts eller fortsatt under verksamhetsåret. Bland dessa kan nämnas en film om den svenska vikingatiden »Vikings to the East» samt en engelsk version av Sofiaflickornas gymnastik. Vidare har utarbetats ett utkast till en Stockholms-film. En film om teknik och forskning är under arbete. En viktig uppgift är slutförande av de åtta till tio TV-filmer om Sverige, som sedan något år förbereds för visning i USA. Språkkopior av olika informationsfilmer om Sverige har anskaffats under året. Filmdepåer har inrättats vid svenska konsulaten i Mariehamn och Apapa, Nigeria. Slutligen har institutet förmedlat svenskt deltagande i olika filmfestivaler och internationella manifestationer samt anordnat svenska filmdagar utomlands, bl. a. i Indien och Tjeckoslovakien. — Anslagsbehovet för filmverksamheten under nästkommande budgetår beräknas till 324 000 kr. mot beräknade 230 000 kr. för innevarande budgetår.

Utställningsverksamheten har under budgetåret 1960/61 dragit en kostnad av 152 000 kr. mot 186 000 kr. under budgetåret 1959/60. Institutet framhåller, att det goda samarbete, som redan etablerats med svenska och utländska företag och institutioner kring olika utställningsframträdanden, har under det gångna verksamhetsåret ytterligare utbyggts och stärkts. Institutet har under budgetåret 1960/61 i skiftande omfattning och med växlande andel deltagit i framträdanden i 24 länder. Bland de mera betydande projekten kan nämnas den svenska sektionen vid XII Triennalen i Milano under verksamhetsårets förra del. Hösten 1960 invigdes i Washington D. C. den av Svenska Arkitekters Riksförbund sammanställda skärmutställningen »Swedish Architecture», som därefter turnerat i bl. a. Amerikas Förenta Stater. En påtaglig ökning av den svenska exporten av maskintextil tillskrivs utställningen »Swedish Textiles for Modern Living», som under året fortsatt sin rundvandring i Storbritannien. Våren 1961 arrangerades i staden Louviers i Frankrike en Sverige-manifestation, »La Suède et les Suédois», där institutet bidrog med bl. a. lapplandsutställning, arkitekturutställning, översikt av de svensk-franska handelsförbindelserna, fotomaterial över Alfred Nobel och Nobelstiftelsen samt en allmän fotoutställning över Sverige. Kollektioner av svensk grafik har visats i Italien, på Island, i Tyskland, Indien och Colombia. Konstindustripresentationer har anordnats bl. a. i Hamburg och Jerusalem. En skärmutställning kring den svenska författningen och presentation i bild av svensk socialvård visades i Moskva hösten 1960. I samarbete med Fredrika Bremer Förbundet tillkom utställningen »100 år med den svenska kvinnan», som i början av år 1961 visats i Iran och Indien. Vid verksamhetsårets slut visades utställningen »Ingenjören, redskapet och verket», som avser att belysa teknik, forskning och industri, och den sändes nu på turné i Amerikas Förenta Stater. En skärmutställning »Svensk film» skall cirkulera i Amerikas Förenta Stater i Smithsonian Institutions regi.

Två s. k. »kappsäcksutställningar» — lätta fotokollektioner bl. a. avsedda närmast för fönsterskyltningar m. m. — har framställts, »Konstindustri» och »Järn och stål», och nya utställningar av denna typ planeras beträffande industri och forskning, svensk sjöfart, vattenkraft etc. Ehuru utställningsverksamheten på senare tid rationaliserats, bl. a. genom att i allt större omfattning utställningar av vandrings- och kappsäckstyp kommit till användning, har institutet likväl måst avvisa många välmotiverade önskemål om utlandsframträdanden till följd av medelsbrist och begränsade personalresurser. — Mot bakgrunden av det här sagda begär institutet för utställningsverksamhet under 1962/63 ett belopp å 235 000 kr., vilket innebär en höjning med i det närmaste 100 000 kr. jämfört med det belopp, som uppförts för löpande budgetår.

Under en särskild post »Övrig produktion och åtgärder vid särskilda Sverige-manifestationer» upptages i institutets budgetförslag för 1962/63 ett belopp å 75 000 kr. Dessa medel är avsedda att möjliggöra en smidig samordning mellan olika informationsmedia vid svenska framträdanden utomlands.

Institutets utlandskontor i Paris, London och Rotterdam har under budgetåret 1960/61 dragit en kostnad av 208 000 kr. För budgetåret 1961/62 har uppförts 214 000 kr. och för budgetåret 1962/63 föreslås ett med 18 000 kr. förhöjt belopp, huvudsakligen för automatiska kostnadsstegringar.

För London-kontoret erfordras sålunda 102 000 kr., för Paris 74 000 kr. samt för Nederländerna 11 000 kr.

Beträffande London-avdelningen anföres, att stora kostnader kan uppstå under nästkommande budgetår för förnyelse av hyreskontraktet (»lease») för institutets fastighet. Institutet erhöi på sin tid denna »lease» som gåva. Det är f. n. omöjligt att beräkna kostnaderna innan förhandlingarna slutförts, men ett engångsbelopp å ca 225 000 kr. för en fortsatt hyresperiod om ungefär 20 år torde bli erforderligt utöver årliga avgifter. Institutet anholder att senare få återkomma till denna fråga.

I administrationskostnader förutses under nästkommande budgetår en ökning med sammanlagt 96 700 kr. Denna ökning hänföres dels till nyanställning av bl. a. en kvalificerad arbetskraft för produktionsavdelningen och dels till kostnadshöjningar av huvudsakligen automatisk karaktär.

Departementschefen. Svenska institutets redogörelse visar, att dess verksamhet icke oväsentligt intensifierats även under det förflutna budgetåret. Det är uppenbart, att allt större krav ställes både på institutets centrala organisation och på insatser i fråga om publikationer, filmer och utställningar för utlandet.

Jag anser det vara av vikt att centralorganisationen förstärkes och att möjlighet skapas för en effektiv filmdistribution, bl. a. i Amerikas Förenta Stater. Det är även angeläget, att insatser göres från institutets sida i anslutning till de särskilda åtgärder av exportfrämjande karaktär som chefen för handelsdepartementet senare kommer att föreslå under ansla-